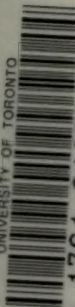
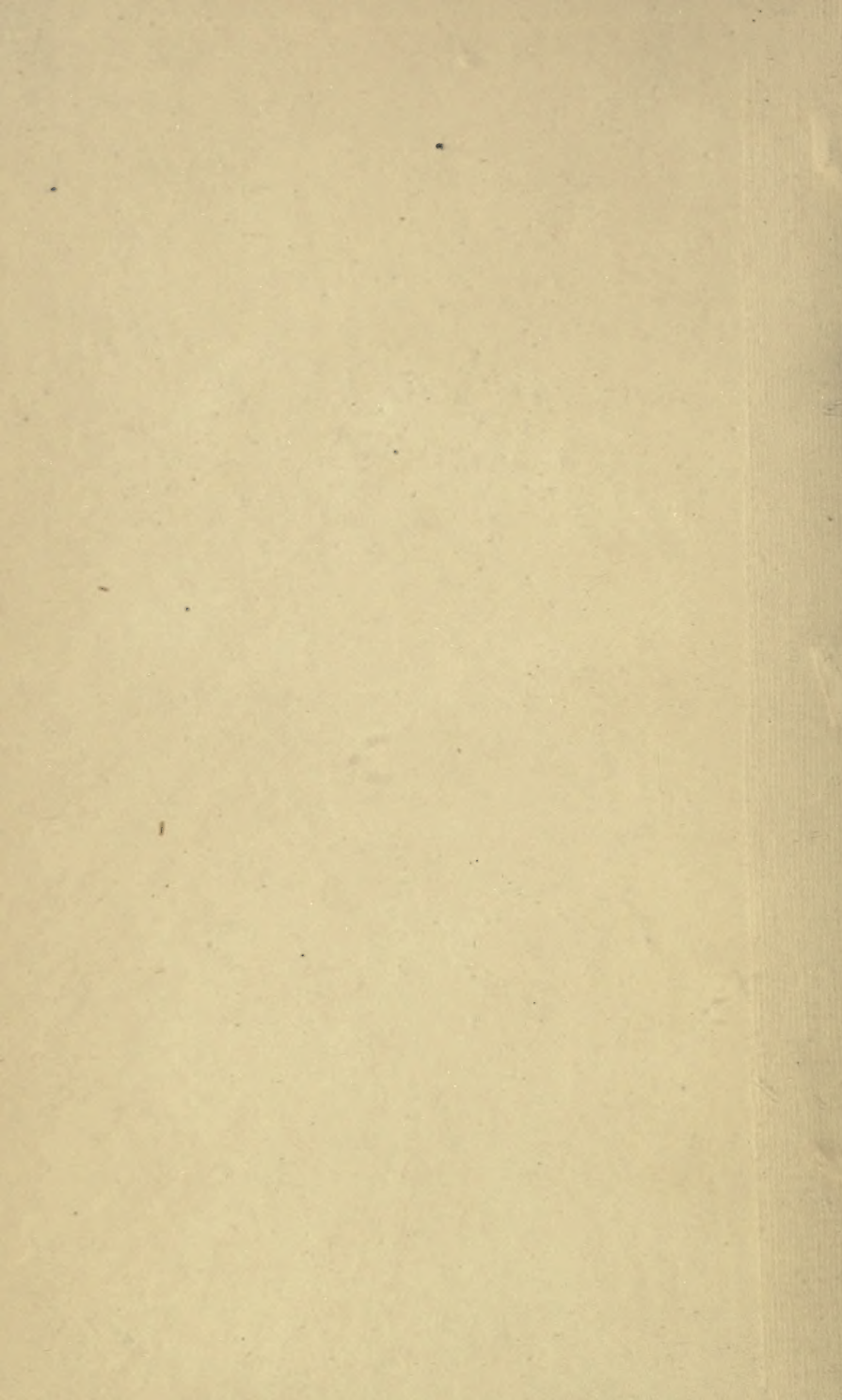

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01355259 1

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

THE GREEK GRAMMAR

OF

ROGER BACON

London: C. J. CLAY AND SONS,
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE,
AVE MARIA LANE.

Glasgow: 50, WELLINGTON STREET.

Leipzig: F. A. BROCKHAUS.
New York: THE MACMILLAN COMPANY.
Bombay and Calcutta: MACMILLAN AND CO., LTD.

[All Rights reserved]

THE GREEK GRAMMAR

OF

ROGER BACON

AND A

FRAGMENT OF HIS HEBREW GRAMMAR

*EDITED FROM THE MSS
WITH INTRODUCTION AND NOTES*

BY

THE REV. EDMOND NOLAN, B.A.

TRINITY COLLEGE, CAMBRIDGE

AND

S. A. HIRSCH, Ph.D.

THEOLOGICAL TUTOR AT THE JEWS' COLLEGE, LONDON

6 0070
—
21 | 9 | 03

CAMBRIDGE:
AT THE UNIVERSITY PRESS.

1902

257
B34

Cambridge :

PRINTED BY J. AND C. F. CLAY,
AT THE UNIVERSITY PRESS.

HENRICO JACKSON LITT.D.

GRATO ANIMO

EDMUNDUS NOLAN

TABLE OF CONTENTS.

	PAGE
PREFACE	ix
ERRATA	xii
INTRODUCTION	xiii
I. AUTHORSHIP OF THE OXFORD GRAMMAR	xiii
External evidence	xiii
<i>a.</i> Tradition	xiii
<i>b.</i> Bacon's expressed intention of writing a Greek grammar	xiii
Internal evidence. Parallel passages	xiv
<i>a.</i> Large passages	xiv
<i>b.</i> Illustrative examples	xv
References to Hebrew	xvi
Inferiority of Latins	xvii
Bishops ignorant of Greek	xviii
References to French	xviii
Greek teachers. Itacism	xix
Boethius, Bede, Grosseteste	xxi
Hugutio, Papias, Brito, Neckham	xxii
Independence of judgment. Priscian	xxiii
Philology. Language and Idiom	xxv
Grammar in its relation to Physical Science and Astrology	xxviii
Difference in tone. Boasting	xxix
II. AUTHORSHIP OF THE CAMBRIDGE FRAGMENT	xxxi
III. RELATIONS OF THE CAMBRIDGE FRAGMENT TO THE OXFORD GRAMMAR	xxxiv
IV. GREEK SCHOLARSHIP IN ENGLAND AT THE TIME OF ROGER BACON	xxxviii
The early Middle Ages	xxxix
Subsequent centuries. Causes of neglect	xl
First attempts in the Twelfth Century	xlii

	PAGE
The Thirteenth Century	xlili
Insufficiency of Teachers. Want of Books	xlili
Bacon's estimate of amount of linguistic knowledge attain- able	xl v
Daniel de Morlai	xl vii
John de Basingstoke	xl vii
Adam Marsh. Thomas Wallensis	xl viii
Michael Scot	xl ix
Robert Grosseteste	liii
Homo Sapientissimus; William de Mara	lviii
Roger Bacon's Greek grammar	lix
V. HEBREW IN ENGLAND AT THE TIME OF ROGER BACON	lxiii
VI. DESCRIPTION OF THE MANUSCRIPTS	lxv
The Oxford MS. (A)	lxv
Contents of the MS.	lxvi
University College and Douai MSS.	lxx
The Cambridge MS. (B and C)	lxxi
Latinity, spelling, style	lxxi
Letters, numerals	lxxii
Consecration of Churches	lxxii
The proper name Omnes	lxxiv
The Canons of Theodosius	lxxiv
Sicilian origin of Greek MSS.	lxxv
An inexplicable passage	lxxv
(A.) OXFORD GREEK GRAMMAR	I
(B.) CAMBRIDGE GREEK GRAMMAR.	183
(C.) CAMBRIDGE HEBREW GRAMMAR	197

PREFACE.

IN his article on Roger Bacon in the *Dictionary of National Biography*, Professor Adamson says "It is much to be desired that a more thorough and detailed study of the known manuscripts and a more extensive search for others which doubtless exist should be undertaken. Some portions are in a condition suitable for publication and it is well-nigh an obligation resting on English scholars to continue the good work begun by the late Professor Brewer. Bacon's works possess much historical value, for his vigorous thinking and pronounced scientific inclinations are not to be regarded as abnormal and isolated phenomena. He represents one current of thought and work in the middle ages which must have run strongly though obscurely, and without a thorough comprehension of his position our conceptions of an important century are incomplete and erroneous."

But this interest in the serious work of Friar Roger Bacon is of comparatively modern date. His *Opus Majus* was not printed until 1733, and of the fifty works enumerated by Little in *The Grey Friars in Oxford* not more than eight seem to have been printed. The works of Émile Charles, Brewer and Bridges are all of the latter half of the nineteenth century.

As is well known a certain portion of the *Opus Majus*, of the *Opus Minus*, of the *Opus Tertium* and of the *Compendium Studii*, is devoted to the subject of "Grammar" and contains

occasional critical remarks on the Greek and Hebrew texts of Scripture. But heretofore none of the works which Bacon expressly wrote on Grammar have been printed.

Reason is shown in the Introduction for accepting the statement—(by a later hand)—in the MS. Greek Grammar at Corpus Christi College, Oxford, that Roger Bacon was its author. Of this MS. only a few lines have been published by Brewer, Charles, and Bridges, and quite lately three or four pages were communicated by Heiberg in the *Byzantinische Zeitschrift*. This MS., under the title of the Oxford Greek Grammar (A), forms the body of the present volume.

While working at it I was fortunate enough to light upon a MS. fragment of a Greek Grammar in the University Library at Cambridge which is here printed as the Cambridge Greek Grammar (B), and in the same codex a fragment of a Hebrew Grammar here printed as the Cambridge Hebrew Grammar (C). On examination I came to the conclusion that (B) also must be assigned to Bacon. And Dr S. A. Hirsch, who is a Hebraist and a far better Baconian scholar than I am, pronounced the Hebrew fragment to be of the same authorship.

Dr Hirsch was at that very time occupied on a paper on "Early English Hebraists," since published in the *Jewish Quarterly Review*, October 1899, and finding this work so germane to that in which he was himself engaged, he agreed to collaborate with me. In the result, while I am responsible for the text and notes of the Greek Grammars and Section VI. of the Introduction, Dr Hirsch edited the Hebrew Grammar and contributed Sections I—V. of the Introduction, in which sections my only share was to place at his disposal some notes and some knowledge of the literature of the subject acquired in editing the text.

It may be worth while to draw the attention of students of Bacon's works to the questions raised in the Introduction as to whether the Toulouse MS. and the "Parcionarium" in the College of Arms are also to be attributed to him.

My thanks are due in the first place to the President and Fellows of Corpus Christi College, Oxford, who twice, for a lengthened period, lent their MS. to the Cambridge University Library for my use and gave me permission to print it. In particular I am grateful to their Librarian, the Rev. C. Plummer, for his personal kindness. I am especially indebted to Dr M. R. James for his advice throughout, and for calling my attention to the Arundel MS. ix. at the College of Arms; and to him and to the University Librarian, Mr F. J. H. Jenkinson, for assistance in deciphering the MS. in many passages. I wish also to express my gratitude to Dr Rendel Harris for reading the proofs of the Introduction and for making many valuable suggestions.

I acknowledge with much pleasure the help given us by Mr Alfred Rogers of the University Library and the generosity of the Syndics of the University Press in undertaking to publish the work.

E. N.

TRINITY COLLEGE,

June 1, 1902.

ERRATA.

- p. 14, *for* stannum *read* scamnum, cf. p. 207
p. 30, n. 1, *for* exutatur *read* exsiccat
p. 40, n. 5, *for* cf. p. 95 n. 3 *read* cf. p. 95, n. 4
p. 71, *for* fucimilus *read* furcimilus
p. 131, *for* Adeo...adiungitur *read* "Adeo...adiungitur"

INTRODUCTION.

I.

AUTHORSHIP OF THE OXFORD GRAMMAR.

External evidence.

(a) Tradition.

Although the manuscript did not originally display Roger Bacon's name as the author of the Greek grammar, we are in a position to ascribe it unhesitatingly to that scholar. As to external evidence, it must be remembered that Bacon's authorship has never been doubted. A Greek grammar appears in all the lists of Bacon's works ; it is, therefore, clear that the compilers of such lists must have known it to be his, either traditionally, or from some other copies of the work which may have been extant, and which may have borne his name. There is a consensus of opinion on this point, which, although not conclusive, is yet of sufficient weight, if corroborated by internal evidence.

(b) Bacon's expressed intention of writing a Greek grammar.

Bacon repeatedly expressed his intention of writing a Greek grammar. In the *Opus Tertium*, xx. p. 65, he declares himself to be able to teach languages to any willing and apt student, provided that he first composed some grammatical treatise (*dummodo composuisssem primo quiddam scriptum*

sub compendio), alluding particularly to the Hebrew and Greek languages. He accentuates the necessity for the "Latins" to possess short and useful treatises on the grammar of languages other than Latin (*ibid.* xxv. p. 88).

The *Compendium Studii Philosophiae* contains the beginning of a treatise on grammar, and particular attention is given there to Greek. We read there: "Habitis causis propter quas necesse est ut Latini sciant satis de grammatica aliarum linguarum saltem trium, scilicet, Graecae, Hebraicae, et Arabicae, volo incipere a Graeca, quia facilius est et magis convenit cum Latino" (ix. 495). If we compare with this passage the first sentence of the Oxford Greek grammar, we see at once that both must have proceeded from one and the same source. In both an introductory account of the importance of a grammatical knowledge of the learned languages is alluded to; in both the intention is expressed of dealing with each of these languages separately, precedence being given to Greek.

Internal evidence. Parallel passages.

(a) *Large passages.*

This constitutes already an important instance of the resemblance between our fragment and Bacon's other works. On continuing the comparison the internal evidences become more and more striking. Large passages of the *Opus Tertium* and of the *Compendium Studii Philosophiae* are embodied, either verbatim, or in an amplified form, in the present treatise. Thus the chapter on certain long and short vowels, in which it is intended to correct some vulgar errors on the subject, is found, in exactly the same form, both here (pp. 98 sqq.) and in the *Compendium* (vii. pp. 461—464). Another large section dealing with the same subject (pp. 108—128) is nothing but an amplification of the sixty-third chapter of the *Opus Tertium* (pp. 256—264). The remarks on some points of orthography and scansion, to be

found in our grammar on pp. 101—104, are nothing but a reproduction of pp. 454—459 of the *Compendium Studii Philosophiae* (cf. *Opus Tertium*, p. 237; *Opus Majus*, iii. p. 91 Br.), and the lengthy discussion about such words as *κενόν*, *ξένον*, *καινόν*, *κοινόν*, on pp. 89—92, are only a repetition of what is said in the *Compendium* on pp. 457—459 (cf. *Opus Majus*, p. 88).

(b) *Illustrative examples.*

But apart from such wholesale embodiment of portions occurring elsewhere, the identity of authorship is conspicuous all along, in the mode of treatment, in the phraseology, in the illustrative examples and quotations from other authors, in the allusions to Hebrew and French, in the grammatical principles on which the opinions of the author are based, in the peculiar views on philology in general, in the manner in which some authors are praised and others refuted. There is a striking resemblance on all these points between Bacon's other works and the present treatise.

The examples employed by Bacon to illustrate his views are the same here and in his other works. To give a few instances :

- Oxford Grammar : p. 5 hamo and amo = *Opus Tertium* lxi. p. 247, and *Compendium* ix. p. 497.
ib. Maria = *Compendium* viii. p. 475.
 p. 10 de Orliens, dorliens = *Compendium* xi. p. 515.
 p. 11 abeo, ab eo = *Compendium* xi. p. 517.
 p. 61 anaglypha = *Opus Tertium* lx. p. 236, and *Compendium* viii. p. 477.
ib. amethystinus = *Compendium* vii. p. 461.
 p. 63 crystallinus = *ibid.*, cf. *Opus Majus* iii. vol. 1, p. 91 Br.
 p. 78 $\overline{\chi\rho\varsigma}$ $\overline{\iota\eta\varsigma}$ = *Opus Majus* iii. vol. 1, p. 94 Br.

Oxford Grammar: p. 81 the names of the Beast = *Compendium* vi. p. 437.

p. 92 Orichalcum, with the quotations from Horace and Virgil = *Opus Minus* p. 385, *Compendium* vii. p. 453.

p. 107 Conopeum, mausoleum, theloneum, quoting Juvenal and Lucan = *Opus Tertium* lxiii. p. 258.

p. 131 nichil, michi = *Opus Tertium* lxi. p. 245.

The above instances, if not exhaustive, suffice to show the similarity, both in method and subject-matter, subsisting between our grammar and corresponding passages in Bacon's other works. There is, in fact, hardly a passage in the former that has not its parallel, and frequently almost in the same words, in the latter. There are, however, some other points that arrest our attention, and tend to point to Roger Bacon as the author of the Oxford Grammar.

References to Hebrew.

We know how severe was Bacon's condemnation of the scholars and clergy of his time because of their ignorance of Greek and Hebrew. He is never tired of pointing out the amount of injury done to the spread of knowledge, and to the Church, in consequence of the utter neglect of these languages. He frequently reminds his readers that all science was originally revealed to the ancient Hebrews, from whom it descended to the Egyptians and the Greeks. The Latins had not themselves originated a single branch of learning¹... "prima tradita (philosophia) est principaliter et complete in lingua Hebraea" (*Opus Tertium*, x. p. 32). "Et non fuit (philosophia) ab aliis tradita, nec unquam apud Latinos facta"

¹ Cf. S. A. Hirsch, "Early English Hebraists: Roger Bacon and his predecessors"; in the *Jewish Quarterly Review*, 1899, vol. xii. pp. 51 sqq.

(*ibid.* viii. p. 24)...“Latini nullum textum composuerunt, scilicet, neque theologiae neque philosophiae...manifestum est necessarium fore Latinis, ut si volunt puro, et sano, et efficaci sapientiae liquore potari, quod in fonte Hebraici sermonis, et Graeci, et Arabici, tanquam in primitivis vasis, discant sapientiam exhaurire” (*Compendium Studii Philosophiae*, vii. p. 465 sq.). He urges, therefore, the study of Hebrew and Greek, as being indispensable to the spread of true knowledge, to the preparation of accurate translations of the works of the ancients, to the purification of the text of the Bible, and for the better understanding and observance of the rites of the Church. He himself always combines the study of these two languages, and it is doubtful whether any one among his contemporaries had the capacity of drawing illustrations from both of them, in the way Bacon is in the habit of doing.

The Oxford grammar being the fragment of a special treatise on the rudiments of the Greek language, there is less occasion for Bacon to allude to Hebrew than in his other works, which were composed with quite a different object. Nevertheless, we find here also stray allusions to Hebrew. Thus, on page 4, we read: “ut *a* in Latino, alpha in Graeco, aleph in Hebraeo”; on p. 91: “una glossa...non est vera, sicut multae aliae super bibliam, quae non sunt sanctorum, sed eorum qui nescierunt Graecum nec Hebraeum.”

Inferiority of Latins.

The low esteem in which he holds Latin wisdom, as compared with that of the ancients, finds also occasional expression in these pages. Thus, in reference to the names of the letters of the Alphabet, he says: “Et quia Latini brevius dicunt, ideo melius, nec mirum si in hoc mutaverunt modum Graecum, quia posteriores fuerunt et potuerunt in hoc corrigere Graecos. Utinam correxissent quaedam alia, vel saltem a Graecorum sapientia non errassent” (p. 4). “Sed in hoc et aliis Latini, ignorantes Graecum, corrumpunt

sonum Graecum" (p. 8). "Volo igitur potestatem Graecae grammaticae plenius exponere, et praecipue illud scribam, quo magis Latinos estimo indigere" (p. 26). "Sed Latini, ignorantes Graecum, scribunt ipsum (ypsilum) in Latinis..." (p. 60). Any one, who is even superficially acquainted with Bacon's views on these matters, will recognize in such expressions the true Baconian ring.

Bishops ignorant of Greek.

In three passages of our grammar (pp. 25, 81, 83) a complaint is made in almost the same terms ("hoc non fit sine iniuria sacramenti," "quod fit iniuria sacramentorum divinorum," "et ideo istae figurae non possunt scribi in consecrationibus sine iniuria sacramenti"), as to the injury arising from the faulty performance of a certain rite of the Church. The bishop, when consecrating a church, is required to write with his staff the Greek alphabet in sand; but the bishops, not knowing Greek, mistake the signs denoting figures, for letters, and write these as well. The same mistake, and other errors of a similar nature in reference to sacraments and consecrations, are complained of by Bacon in the *Opus Majus* (iii. vol. 1, p. 94 Bridges), and the same expression found in our grammar, "quod esse non potest sine iniuria sacramenti," is used there.

References to French.

For the purpose of illustration Bacon refers occasionally to the Norman French of his time, and in his description of the Hebrew Alphabet he explains the shape of some letters by the terms uverte, dreite, close, and torte (vide infra p. 203). We have already noted his remark about D'Orliens, which occurs in our grammar and in the *Compendium Stud. Phil.* In the *Opus Majus* (iii. vol. 1, p. 77 Bridges) we read: "Nam satis innotescit in Gallico. Unde cum dicitur Parisius *Li reis*

vent, iste articulus *li* designat proprium et verum talis loci, quasi regis Franciae. Et non sufficeret hoc ut denotaret adventum regis Angliae. Nullus enim diceret de rege Angliae veniente Parisius *Li reis vent*, sed adjungeret aliud dicens, *Li reis de Engleterre vent*." We have in our grammar two parallel passages ; one on p. 13: "et lingua Gallica habet eos ut *li le la*," and another on p. 157: "sicut diceretur in Gallico *li rois* in nominativo, et *de li rois* in genitivo."

Greek teachers. Itacism.

It would not be surprising if the grammatical rules of the Greek language, as laid down in this grammar, accorded with those given in Bacon's other works, even if the former were from a different hand, for the rules of accident, however differently worded and arranged, are substantially the same. But it so happens that Bacon's individuality is stamped even on such stereotyped precepts. Bacon's knowledge of Greek was for the most part derived from Greeks, in the same way as he owed his knowledge of Hebrew to Jews. This mode of studying Greek presented no difficulty to him, for there were then numbers of Greeks in England, France, and Italy. He advised students to visit the last-named country on account of this, for there were many places there where the clergy and the population were purely Greek, and it would be worth while to go there for information. "Et sunt multi (Graeci) in Anglia et Francia qui hic satis instructi sunt. Nec multum esset pro tanta utilitate ire in Italiam in qua clerus et populus sunt pure Graeci in multis locis ; et episcopatus et archiepiscopatus, et divites ac seniores possent ibi mittere pro libris, et pro uno vel pluribus qui scirent Graecum ; sicut dominus Robertus, sanctus episcopus Lincolnensis, solebat facere" (*Comp. Stud. Phil.* vi. p. 434 ; cf. *Opus Tertium*, p. 33). We meet with the same remark in our grammar (p. 31): "nam in regno Siciliae multae ecclesiae

Graecorum et populi multi sunt qui veri Graeci sunt et Graecas antiquitates observant."

The employment of Greeks as teachers had the same consequence in Bacon's case, as it had, two centuries after, in that of Reuchlin; they adopted the pronunciation of Greek which was used by their teachers, a style which has since received the name of *Itacism*, in distinction from the *Etacism* introduced by Erasmus. The transliteration of the Greek Alphabet in the third part of the *Opus Majus*, and several remarks in that work and in the *Compendium Studii Philosophiae*, sufficiently prove this. The scheme of transliteration as given in our grammar tends altogether in the same direction, and the author, although acquainted with the other system of pronunciation, consciously prefers the one imparted to him by the modern Greeks. "Habent autem duo *e* secundum Priscianum... Quapropter secundum Priscianum cum ad differentiam *e* brevis inventa est *ita*, videtur quod Graeci debeant uti hac litera *ita* pro *e* longo et ideo Latini hanc vocant *eta*. Sed Graeci moderni vocant *ita* et sonant *i* non *e*..." (pp. 31, 32)¹. It is unnecessary to pile up examples from the Greek grammar in illustration of this fact. The chapters on the Alphabet and the transliteration of certain Greek passages prove it in every case.

Further indications of the identity of authorship are found in the fact that everywhere the same sources are drawn from, the same authors are either blamed or praised, the same system of grammatical exposition is adhered to, and the same broadness of philological comprehensiveness is noticed.

¹ Cf. Toulouse MS. quoted by Samuel Berger, *Quam notitiam linguae Hebraicae habuerint Christiani medii aevi temporibus in Gallia*, Paris, 1893, p. 37. "Secunda littera graeca *beta*, set grece *vita* vocatum, et habet sonum *v*, et quod Greci vocant *ita* Priscianus nominat *eta*."

Boethius, Bede, Grosseteste.

The veneration Bacon felt for Boethius, Bede, and Grosseteste was unbounded, and testimony is borne to this not less by our Grammar than by Bacon's other works. He eulogizes Boethius, because "Solus Boethius scivit linguas omnes" (*Op. Tertium* x. p. 33): "Solus Boethius primus interpres novit plenarie potestatem linguarum (*Op. Majus*, iii. vol. 1, p. 67 Bridges): and we read in our grammar (p. 29): "Sed Boethius maioris auctoritatis est et in linguis et in scienciis."

Bacon alludes to Bede as being "litteratissimus in grammatica et linguis in originali" (*Opus Minus*, p. 332), and, in our grammar, we read (p. 41): "Nemini inter Latinos poetas nec doctores grammaticae possumus venerabilem Bedam postponere, cum sit sanctus Dei et antiquior (*sic*) Prisciano et longe literatior tam in divinis quam in humanis." In this, as in the other cases, instances might be multiplied.

Thus it would be superfluous to quote every instance in which Bacon bestows praise on his revered Robert Grosseteste, Bishop of Lincoln. He is never tired of singing the latter's praises as scholar, zealous churchman, propagator of learning, in the cause of which he had made great sacrifices. "Et solus dominus Robertus, dictus Grossum Caput, novit scientias" (*Opus Majus*, iii. vol. 1, p. 67 Bridges, cf. *Opus Tertium*, x. p. 33, xxv. p. 91). "Dominus vero Robertus episcopus Lincolnensis et frater Adam de Marisco, majores clerici de mundo, et perfecti in sapientia divina et humana" (*Opus Tertium*, xxiii. p. 75).

Entirely in accordance with this we read in our grammar (p. 118) "...sicut dominus Robertus sanctae memoriae, quondam episcopus Lincolnensis, doctor famosissimus, exposuit in suis commentariis super libros Dionysii et corrigit ceteros translatore."

Hugutio, Papias, Brito, Neckham.

On the other hand, Bacon gives free vent to the contempt he felt for a certain class of scholars, who, indeed, enjoyed great reputation, but who were, in his estimation, incapable in every respect. Hugutio, Papias, Brito, et hoc genus omne, are everywhere treated in a very cavalier manner. ‘Hugutio et Brito errant horribiliter’ (*Comp. Stud. Phil.* vii. p. 460). “Brito mendax” (*ibid.* 487). “Papias et Hugutio et Brito mendaces, quorum mendaciis vulgus opprimitur Latinorum,” etc. (*ibid.* 447). “Cum igitur Brito tenet unum sensum tantum et Papias alium, et alii similiter, non distinguentes de scriptura istorum diversa, nec exponentes quid veri vel quid falsi sit hic, manifestum est eos penitus vitiosos” (*Comp. Stud. Phil.* vii. p. 459). And in our grammar we read: “Hugutionem vero et Papiam non recipio nisi ubi alii confirmant eos, quia in pluribus erronei sunt, quia nescierunt Graecum. Et Britonem in tractatu suo de vocalibus grammaticis nolo sequi in aliquo, quia ubique errat, vel dubia dicit, vel vana, vel probationes legitimas non affert sui capitis stultitia obstinatus” (p. 37). “Unde fere omnia quae dicunt hic Hugutio et Brito et alii multi falsa sunt...sed Beda veritatem docet...” (p. 92). “Et ideo Hugutio mendax et Brito mendacior mentiuntur quando volunt excusare omnes autores per licentiam poetriae” (p. 98). Such examples could be multiplied, but those given here suffice to corroborate Bacon’s authorship of our grammar.

Bacon refers in the *Compendium Studii Philosophiae* (vii. p. 454) to Alexander Neckham in the following terms: “Sed non probat (Brito) hoc nisi quod inducit Alexandrum Necquam pro testimonio, qui fuit similis ei in falsitatibus”; and (p. 457): “Errat igitur Brito cum suo Alexandro Necquam. Hic Alexander in multis vera et utilia scripsit, sed tamen inter auctores non potest, non debet, justo titulo numerari”;

and in our grammar he applies to that writer a somewhat cheap pun, hackneyed enough in those days, which Neckham had even applied to himself: "et erravit cum eo Alexander Nequam qui in hac parte nequitia usus est" (p. 106).

Independence of judgment. Priscian.

It has already been observed, that a mere similitude in the way in which grammatical rules are expressed in two different works cannot serve as a criterion for an identity of authorship. But in our case there is so much of what must be termed typically Baconian in the manner Grammar is treated both here and in his recognised works, that any other assumption than that the remarks emanated from Bacon himself is excluded.

Priscian is the author from whom Bacon derived the greater part of his grammatical rules. His name ever occurs as the main source from which most of the rules are drawn. As in the linguistic portions of the *Opus Majus*, the *Opus Tertium*, and the *Compendium*, Priscian is constantly quoted, so also his name appears in the present work on almost every page. But, at the same time, Bacon always thinks for himself. Whilst fully recognizing Priscian's authority, he does not hesitate to point out his errors, observing that the classical authors themselves must be consulted, and that the verdict arrived at from the instances found in their works must be decisive even against Priscian. A striking example is offered by a passage in the *Opus Tertium* (lxi. p. 245 sq.). The question is whether *mi* occurs only as the vocative of *meus*, as Priscian avers, or whether it is also a dative of *ego*, and we read: "Quod autem Priscianus dicit quod ei non placet quod sit dativi casus, non est vis de hoc. Non enim semper imitandus est, licet ut in pluribus. Unde hic dicit quod antiqui dixerunt quod *mi* fuit dativi casus. Sed antiquis magis credendum est quam ei qui compiler est magis quam auctor. Solum enim recitat aliena, et aliquando placuit ei

opinio una, aliquando alia...Et ne stupefiamus propter verbum Prisciani in hoc loco, considerandum est, quod Priscianus non solum secutus est opiniones, quae ei placuerunt, sed aliquando, licet raro, manifeste erravit, et falsum imposuit auctoribus...qui Servius est major Prisciano, quoniam saepe adducit eum Priscianus pro auctore."

Compare with this the passage in the Oxford grammar (p. 131) dealing with the same subject: "Sed Priscianus vult quod *mi* sit solum vocativi casus et hoc in masculino genere, unde dicit in libro de pronomine haec verba de *mi*: 'Adeo autem masculinus est hic vocativus possessivi et non genitivus vel dativus primitivi per syncopam, quod quibusdam videtur, quod nunquam vocative positum feminino vel neutro adiungitur.' Sensus igitur Prisciani in hoc verbo principalis esse videtur, quod licet aliquibus videatur quod *mi* quando est dativus vel genitivus possit addi feminino vel neutro, ut si diceretur *filia mi*, tamen in vocativo non posset hoc dici, scilicet ita, quod *mi* sit vocativus. Quod si aliquis contendat quod Priscianus, praeter hoc quod negat vocativum *mi* adungi feminino vel neutro, velit quod non habeat pro dativo casu vel genitivo, adhuc non obstat quoniam hoc non diceret nisi secundum opinionem suam quia confitetur ibi alios dixisse contrarium. Quod si major auctoritas et fortior ad propositum inducatur quod Servius dicit...dicimus quod secundum opinionem suam loquitur, cum et ibi velit alios aliter sensisse." The collation of these two passages offers a positive proof that both proceeded from the same pen. They also tend to show that even in the exposition of the most elementary grammatical rules, Bacon's individuality and independence of judgment are amply vindicated. This is further confirmed by a comparison of the methods applied by him, both here and in his other works, in regard to such subjects as accentuation, prosody, metre and rhythm.

Philology.—Language and Idiom.

"Bacon possessed the true philological instinct ; he had a keen perception of the connection subsisting between the various dialects belonging to groups of languages. At a time when that study was as yet entirely unknown in Europe, Bacon speculated upon the kinship of languages, and we need not be surprised that he extended the idea beyond its proper limits. He meditated on the origin of all languages, on the primitive language, on the language spoken by Adam and the way in which he found names for things. He ponders on what would happen if children were to grow up in a desert ; whether they would have intercourse by speech, and how they would give expression to their mutual feelings when meeting in such circumstances. He considered such inquiries to form a part of grammar, and of no other discipline, and thinks them indispensable alike to theology, philosophy, and all other branches of wisdom"¹... "et multa intermiscui difficilia, ut lingua prima Adae et qualiter dedit nomina rebus ; et an pueri in deserto nutriti aliqua lingua per se uterentur, et si obviarent sibi invicem quomodo mutuos indicarent affectus ; et multa alia quae non possum modo explicare. Unde reputo hanc partem grammaticae summe necessariam theologiae, et philosophiae, et toti sapientiae. Et probo quod sit pars grammaticae et non alterius scientiae" (*Opus Tertium* xxvii. p. 101).

The result he arrives at is laid down in our grammar (p. 27), namely, that there is a universal grammar, that the grammar of all languages is the same in substance, and that the differences are merely accidental..... "grammatica una et eadem est secundum substantiam in omnibus linguis, licet accidentaliter varietur." When reading a sentence like this we must not lose sight of the fact that it proceeded from the philosopher Bacon, who uses the terms "substantia" and

¹ S. A. Hirsch, *Early English Hebraists*, etc. l.c. p. 65.

"accidens" in the precise philosophical sense he attaches to them.

Bacon states his object in writing a grammatical compendium to be his desire to be useful to the "Latins" in their manifold requirements of theology, philosophy, and science; and he is at particular pains to point out that Latin and Greek, as languages, form the centre of a group of dialects which all of them have either the one or the other for their common mother, and that Latin itself was derived from Greek.

He consequently draws a distinct line between a "language" and a "dialect." He says in the *Opus Tertium* (xxv. p. 88): "...necesse est Latinos habere tractatum brevem et utilem de linguis alienis quo utantur, et quae debet esse prima pars grammaticae, quia totum studium Latinorum dependet a linguis alienis et etiam ipsa lingua Latina"; and (p. 90): "idioma est proprietas alicujus linguae distincta ab alia, ut Picardicum, et Gallicum, et Provinciale, et omnia idiomata a finibus Apuliae usque ad fines Hispaniae. Nam lingua Latina est in his omnibus una et eadem, secundum substantiam, sed variata est secundum idiomata diversa." In the *Compendium Studii Philosophiae* (vi. p. 438) he says: "Chaldaeus enim sermo et Hebraeus differunt sicut idiomata unius linguae, ut Picardicum, et Normandicum, Burgundicum, Parisiense, et Gallicum, una enim lingua est omnium, scilicet Gallicana, sed tamen in diversis partibus diversificantur accidentaliter; quae diversitas facit idiomata, non linguas diversas. Nam ἰδιον Graece est *proprium* Latine, a quo idioma, id est, proprietas loquendi in aliqua lingua; sicut in lingua Gallicana, quae est una, sunt multae diversitates seu idiomata; ut Picardicum, Normanicum, Burgundicum, et Parisiense, et hujusmodi, secundum quod est varietas regionum." Similarly in the *Opus Majus* (iii. vol. I, p. 66 Bridges): "Et primum est Grammatica in linguis alienis exposita, ex quibus emanavit sapientia Latinorum. Impossibile enim est quod Latini perveniant ad ea quae necessaria sunt in divinis et

humanis, nisi notitiam habeant aliarum linguarum, nec perficietur eis sapientia absolute, nec relate ad ecclesiam Dei neque reliqua tria prænominata...Nam et idiomata ejusdem linguae variantur apud diversos, sicut patet de lingua Gallicana, quae apud Gallicos et Picardos et Normanos et Burgundos multiplici variatur idiomate."

In our grammar, Bacon harps on the same string. His principal object in writing his grammar is, to be useful to the "Latins," and, in this connection, he points out the difference between "language" and "idiom" (pp. 26, 27). "Volo igitur potestatem Graecae grammaticae plenius exponere et praecipue illud scribam, quo magis Latinos estimo indigere...Ideo in primis notandum quod quinque et sex fuerunt idiomata Graecae linguae. Idioma enim est proprietas linguae determinata, qua una gens utitur juxta suam consuetudinem. Et alia gens ejusdem linguae utitur alio idiomate. *Idion* enim Graece est *proprium* Latine, a quo *idioma*, hoc est *proprietas*. ...In lingua enim Latina quae una est sunt multa idiomata. Substantia enim ipsius linguae consistit in his in quibus communicant clerici et literati omnes. Idiomata vero sunt multa secundum multitudinem nationum utentium hac lingua. Quia aliter in multis pronuntiant et scribunt Italici, et aliter Hispani, et aliter Gallici, et aliter Teutonici, et aliter Anglici et ceteri. Sic igitur fuit apud Graecos una lingua secundum substantiam sed multae proprietates. Natura igitur ipsius linguae Graecae consistit quantum ad ea in quibus omnes nationes Graecae communicabant et haec vocatur communia. Alia fuerunt specialia quatuor famosa scilicet Atticum, Aeolicum, Doricum, Ionicum. Athenienses usi sunt Attico et alii aliis et diversantur, ut exemplariter loquar, sicut Burgundicum, Picardicum, et Normanicum, et multa alia quae sunt idiomata ejusdem linguae, scilicet Gallicae." After further consideration of the subject, Bacon concludes: "Et in hac comparatione Grammaticae Graecae ad Latinam non solum est necessitas propter intelligendam Grammaticam Graecam, sed omnino

necessarium est ad intelligentiam Latinae Grammaticae, propter quam principaliter componitur hic tractatus.”

Grammar in its relation to Physical Science and Astrology.

Although Bacon thus considers the question of the primitive language as a part of grammar as a discipline, he does not include in the latter the investigation of either the physical or metaphysical causes, which produce sound and voice. He draws a distinct line of demarcation between grammar, in its wider sense, and science, and maintains that the study of the former must precede that of the latter. “Notitia linguarum est prima porta sapientiae” (*Opus Tertium*, xxviii. p. 102). “Quia cum grammatica sit prima scientiarum in via doctrinae, non potest discipulus in grammatica intelligere proprietates scientiarum posteriorum quae adhuc sunt ei ignotiores quam grammatica” (*Oxford Grammar*, p. 57). The latter passage occurs in our grammar in a controversy against a pseudo-Aristotelian treatise on grammar, and Bacon inveighs against the author’s error, in going beyond his subject, and introducing matter which properly belongs to natural philosophy, metaphysics, or music. This is quite in accordance with one of Bacon’s general maxims, enunciated elsewhere :— ...“tractatus sufficiens debet habere septem condiciones... Iterum, tertio, quod propria ad quamlibet materiam de qua est sermo, non quod confundantur naturalia cum metaphysicis, et sic de aliis” (*Opus Tertium*, xvi. p. 57).

There is, however, one expression in this polemical passage, which seems, at first sight, to contradict what Bacon says in another place. He blames the author of the treatise for discussing the influence of the celestial bodies upon the generation of voice and sound. “Demitto igitur multa grandisona quae in generatione soni et vocis ascribit luci celesti et ceteris virtutibus celestium corporum, quia alibi reprobata sunt, nec posset ista grammaticus estimare” (p. 58). This seems to be at variance with Bacon’s opinion as expressed

in the *Opus Tertium* (xxvi. 97): "Tertia alteratio venit a coelesti operatione. Nam coelestes dispositiones ad omnem horam alterant haec inferiora; et opera quae fiunt hic inferius variantur secundum diversitatem coelestium constellationum... Et ideo in hora prolationis vocis aër figuratus per vocem recipit coelestem virtutem, et alteratur secundum eam, et alterat res." But the contradiction is only apparent. For, in our grammar, Bacon blames the unknown author, in the first place, for drawing such speculations within the scope of grammar; and, secondly, Bacon does not declare that the celestial bodies could not possibly exercise any such influences as the pseudo-Aristotle ascribes to them; he only avers that the latter's particular views on the subject are erroneous, and refuted elsewhere. Besides, in the *Opus Tertium*, Bacon does not refer to the generation, or modification, of sound and voice by the influence of the constellations, in regard to the formation of words, but to their effects upon the things designated by the words after these are spoken.

Difference in tone. Boasting.

There is indeed a difference between the tone prevalent in our grammar and that assumed all along in the *Opus Tertium*, and the *Compendium Studii Philosophiae*. The acerbity of expression in his allusions to the ignorance and errors of his predecessors, and of contemporary scholars, is considerably softened down. His criticisms are, indeed, strongly worded, but they do not rise to the impassioned invective we meet with in the two works named. But this may also be said of the *Opus Majus*. We miss in our grammar those bursts of indignation which are particularly virulent in the *Opus Tertium*. The latter is also full of boasts of superior linguistic, philosophical, and scientific knowledge, which we look for in vain in the present treatise. Bacon has been upbraided with never having let an opportunity pass by of exhibiting his acquaintance with some

Greek or Hebrew word, and the circumstance is represented as if it emanated from sheer vanity. The reproach is not deserved. Whenever Bacon boasts of himself, he is never an idle boaster. Of the three *Opera*, only one was to be considered in the light of a *Scriptum Principale*. ("Vestrae Sapientiae magnitudini duo transmissi genera scripturarum quorum unum est principale," *Op. Tert.* i. p. 2.) The *Opus Tertium* was only meant to be *introductionum*. It is one sustained apology in more than one sense. He defends the necessity of writing on such subjects as those with which he deals, he advocates the study of philosophy, science, and languages; he vindicates his own hardihood in undertaking a task which is arduous, and was sure to be considered as an audacious innovation. He had to give his reasons for the necessity of again discussing subjects to which, it was believed, justice had already sufficiently been done by previous authors, and he was compelled to prove his competency of improving upon his predecessors.

The same may be said of the *Compendium Studii Philosophiae*, in which there prevails the selfsame harshness of judgment, though less of the boasting. It was also meant to be merely introductory, which, in Bacon's particular case, is, to a great extent, equivalent to "apologetic," in the sense indicated. "Quatuor sunt consideranda circa sapientiam quae volo ad praesens in summa et sub compendio quasi introductionis modo tangere, donec opportunitas major accadat ut explicentur singula in particulari, et in propria disciplina" (*Comp. Stud. Phil.* i. p. 393).

The *Opus Majus* contains hardly any boasting, and even the condemnation of predecessors and contemporary scholars is milder in tone. But even that work is composed in the form of a sustained apologetical address to Pope Clement IV. In our grammar, however, which answers to the description given in the passage alluded to, which belongs to the class in which "explicantur singula in particulari, et in propria dis-

ciplina," it is natural that there is a total absence of boasting, and just the amount of virulence that was considered justified in disproving obvious errors. It is the tone which will be found to obtain in those purely scientific works of Bacon, which are as yet extant only in manuscript.

Bacon himself was fully aware that the acerbity of his invective was extreme, and that his boasting might be misconstrued; he was himself averse to such methods, but in view of the important interests at stake, he sacrificed his better nature, and only thought of the objects he wished to attain. "Quoniam si verba excessive laudis vel vituperii aliquotiens vestra reperiet magnificentia, sciatis quod res ipsae de quibus est intentio haec requirit et hoc ex serie tractatus lucide declaratur... Si etiam verba aliquando grandia inseram non est mirum, quia rerum gravitas de quibus agitur haec deposcit, unde non ex presumptione nec ex insolentia sic loquor, sed me cogit conscientia propter veritatem et ne videar de rebus nimis eximiis presumere, dico quod, quia intendo placere Deo et eius vicario ideo ex certa conscientia et scienter hic invigilo¹."

II.

AUTHORSHIP OF THE CAMBRIDGE FRAGMENT.

Bacon's authorship of the Oxford Greek grammar having thus been established, it now remains to be considered what relationship the *Cambridge Greek Grammar* (pp. 183—196) bears to the same. The fragment has never been assigned to any author, but Bacon's claims appear to be indisputable.

This is shown, in the first instance, by its connection with a fragment on Hebrew grammar, which precedes it, and

¹ Dom F. A. Gasquet. "An unpublished fragment of a work by Roger Bacon," in the *English Historical Review*, vol. xii, 1897, p. 503.

about which there can be no doubt that it is a work of Bacon's (cf. pp. 199--208). The line "Incipit Alphabetum Graecum" follows the Hebrew Alphabet on the same sheet, and remarks on Greek grammar are interwoven in the rules on Hebrew orthography, in such a manner as, at that time, only Bacon was capable of. There are also, after the same style, allusions to Hebrew in the Greek part: "Sed Latini corrumpunt hoc et sonant *v* vocalem, sed nec Graecus, nec Hebraeus, sonat sic hanc literam" (p. 187, cf. p. 88). "Sciendum quod Graeci et Hebraei computant per literas" (p. 194). We have here, as elsewhere, an allusion to French: "Et distinguit casus, genera, et numeros, sicut in Gallico *li le la*" (p. 187). The phraseology and the illustrative examples are similar to those in the Oxford grammar, and in other works of Bacon. The complaint about the ignorance of the Greek Alphabet displayed by bishops when consecrating churches, occurs in the Cambridge fragment, almost in the same terms as in the Oxford grammar and the *Opus Majus*. "Nam episcopus debet scribere alphabeti Graeci literas cum cuspidе baculi pastoralis in sabulo etc...Sed omnes episcopi qui nesciunt Graecum estimant quod illae tres notae numerorum sunt literae. Et hoc vile est tantae auctoritati eorum et *indignum sacramento*" (p. 195). The figure 666, in reference to the name of the Beast, is discussed here (p. 194), in the Oxford Grammar (p. 81), and in the *Compendium Studii Philosophiae* (vi. 437).

The transliteration of Greek words, as given in this fragment, shows again that the author's pronunciation was according to *Itacism*. A comparison of the remarks on vowels and diphthongs, as given in the Oxford grammar, with those of the Cambridge fragment, will show that they proceeded from the same hand. The reading lessons both here and in the larger fragment are the *Pater* and the *Ave*; these were probably followed in the former by those pieces that are given in the latter.

The pronunciation of the word *εἰσενέγκης* is explained in the Oxford grammar thus: "et cum scribitur *εἰσενενγκης* sonatur isenengis et non isenenkis, et non sonatur gamma in sono proprio sed in loco *ny*. Et similiter in hoc eodem exemplo kappa amittit sonum suum in gamma" (p. 48). Bacon says in reference to the same word in the *Comp. Stud. Phil.* (ix. 505): "Similiter cum antecedit kappa, ut *εἰσενέγκης*, nam Graecus dicit *isenengis*, et mutat gamma in *ni*, quia kappa sequitur...Et similiter in hoc eodem exemplo kappa amittit suum sonum et convertitur in gamma." Our Cambridge fragment says, almost in the same words: "Sed sonant isenengis, propter euphoniā, quando enim kappa sequitur gamma, retinet sonum de gamma, et gamma habet sonum de *ni*" (p. 196).

Another striking proof of Bacon's authorship of the Cambridge fragment is the observation occurring on pp. 191, 192. "Jeronimus saepe ponit in prologis, *hexapla*, et dativum casum *hexaplois*, ab *aplun* quod est *simplex*, sive ab *apla* quae sunt *simplicia*, et ab *hex* quod est *sex*, quia sex simplicia continebantur in illo codice; scilicet ipse textus Hebraeus in una columna, et tunc quinque translationes factae in Graeco de Hebraeo in singulis columnis ut translationes Aquilae, Symmachi, Theodotionis, LXX interpretum, et sexta translatio ignoti auctoris, quam invenit Origenes absconditam." This description of the Hexapla would be quite superfluous here, were it not that Bacon, when in need of an illustration, remembered what he had written on the subject when discussing the various versions of the Scriptures, taking at the same time the opportunity of correcting an inaccuracy of which he had previously been guilty. For in the *Opus Minus* (p. 337) he says: "Origenes famosissimos libros primo composuit in quibus per singulas columnellas separatim e regione opus interpretis cujuscunque descripsit, ut prima ipsa Hebraica Hebraicis literis poneret, secundo loco per ordinem Graecis literis verba Hebraica describeret; tertio Aquilae editionem

subjungeret; quarto Symmachi, quinto Septuaginta, sexto Theodotionis editionem collocaret. Et propter compositionem ipsa exemplaria nominavit Hexapla, id est *hex* simul ordine conscripta; *hex* enim Graece idem est quod *sex* Latine, et *aplum* idem quod *simul*." Although Bacon, when writing the Cambridge fragment, still adhered to the erroneous notion that the word "hexapla" was a compound of *hex* and *hapla*, he had become aware that the latter word meant *simplex* and not *simul*, and he now forces upon the term *Hexapla* the meaning of "six translations in one," and not, as he had formerly taught, "six versions simultaneously exhibited." Only in this way can the insertion of the wholly unnecessary passage in the fragment be explained.

III.

RELATIONS OF THE CAMBRIDGE FRAGMENT TO THE OXFORD GRAMMAR.

We have still to inquire what relation the Cambridge fragment bears to the Oxford grammar. The question also arises as to the connection of the former with the passages on Greek grammar which are embodied in the *Opus Majus*, the *Opus Tertium*, and the *Compendium*.

It is doubtful whether we are in possession of all the data necessary for fixing the relative positions of these productions. There is especially one document, a more complete acquaintance with which will, no doubt, throw considerable light on the three fragments contained in this volume, and on the passages on Greek and Hebrew grammar in Bacon's other works. We have already mentioned a Toulouse manuscript from which Samuel Berger has communicated a few extracts¹. There are so many points of resemblance between

¹ V. *supra*, p. xx. n.

these and various passages in the *Opus Majus*, the *Compendium Studii Philosophiae*, and the Cambridge fragment on Hebrew grammar, that Berger's suggestion, that we have there a hitherto unknown work of Bacon's, appears probable enough. Closer inspection may also reveal many phrases, examples, and references similar to those in the Oxford and Cambridge grammars.

Bacon's object in writing the Oxford grammar has already been alluded to. He did not intend it to be anything more than an elementary grammar. He wanted to compose, or, perhaps, really did compose, an elaborate Greek grammar for the use of advanced students. "Et quia hic tractatus est introductorius in grammaticam Graecam quam in maiori tractatu meo poterunt perspicere studiosi" (Oxford Grammar, p. 171). The whole passage shows that Bacon acted up to his views of that gradation in the study of languages, to which he alludes elsewhere..." ejusmodi sunt Graecum, Hebraeum, Arabicum, et Chaldaeum. Non tamen intelligo ut quilibet sciat has linguas sicut maternam in qua natus est, ut nos loquimur Anglicum, Gallicum, et Latinum, nec ut sciamus tantum de his linguis ut quilibet fiat interpres, et transferre possit in linguam maternam Latinam scientiam de linguis illis. Sed tertius gradus hic eligendus est, qui facillimus est habenti doctorem scilicet ut sciamus de his quantum sufficit ad intelligendum quae requirit Latinitas in hac parte¹."

Bacon clearly intended the Oxford grammar to assist students in mastering "quantum sufficit ad intelligendum quae requirit Latinitas in hac parte," reserving more complete information for his large grammar. For the same purpose he also composed, or intended to compose, a Greek dictionary... "tractatum certum de omnibus vocabulis Graecis quae sunt in usu Latinorum, et in singulis scientiis, intendo suo loco ponere secundum ordinem alphabeti" (Oxford Grammar,

¹ *Comp. Stud. Phil.* vi. p. 433 sq. Cf. S. A. Hirsch, *Early English Hebraists*, *l.c.* p. 72 sqq.

p. 68). The Rev. E. Nolan believes this to be the same dictionary as is contained in MS Arundel ix. in possession of the College of Arms in London.

The relation the Cambridge fragment bears to Bacon's other grammatical expositions seems to be clear enough. We know that it was Bacon's habit to compose several drafts of whatever he intended to publish, before he delivered them to the professional copyists for the purpose of issuing them in their final shape. Many of these drafts he lost or mislaid, or they came into the wrong hands, or were purloined by dishonest copyists. "*Verum enim est quod a multis retro actis temporibus proposui literis mandare quae nosco et hoc pluribus innotuit atque multa in alio statu conscripseram propter iuvenum rudimenta, quae me de novo fecisse plurimi arbitrantur.*" But these were only disconnected essays to which he did not attach much importance. "*Sed procul dubio nihil composui nisi quod aliqua capitula nunc de una scientia nunc de alia ad instanciam amicorum aliquando more transitorio compilavi...Et illa quae conscripsi non habeo, nam propter imperfectionem eorum de ipsis non curavi...*" This habit of his of writing to his friends on learned subjects would be further borne out if the Toulouse manuscript were brought home to Bacon, for, according to Berger's description, the work is largely in the form of letters to a friend. Such friends may have been more careful to preserve Bacon's jottings than their author himself. Drafts of his writings were multiplied by the dishonesty of the copyists. "*Nam componi nihil potuit nisi scriptoribus traderetur, qui vellem nollem transcriberent pro ipsis vel amicis, et sic communicarent omnibus ut pluries vidi scripta secretissima per fraudem divulgari scriptorum...*" On receiving the Pope's mandate he set to work at once, but strong as was his desire of complying with Clement's wishes in the shortest possible time, it did not induce him to deviate from his wonted method of preparing a number of

drafts before giving the results of his learning their final shape. "Postquam autem litteras papales recepi...plura conscripsi et varia exemplaria formavi ut unum finali examinatione libratum obtinerem." He carefully and repeatedly revised the proof-sheets: "Deinde copia pergameni et scriptorum requiritur ut varia eiusdem rei formentur exemplaria antequam unum sine vicio teneatur"... "oportet multas scripturas formari antequam illabatam sententiam consequamur"... "et ideo sentiens meam imbecillitatem nihil scribo difficile quod non transeat usque ad quartum et quintum exemplar antequam habeam quod intendo."

These passages, taken from Dom Gasquet's fragment (l.c. pp. 500, 501), accord with Bacon's remarks elsewhere, *e.g.* in the *Opus Tertium* (ii. p. 13) "Sed scribi non posset littera bona nisi per scriptores alienos a statu nostro, et illi tunc transcriberent pro se vel aliis vellem nollem"; and (xvi. p. 57) "exigerentur pergamenum infinitum et scriptores multi, ut multa fierent exemplaria, antequam unum haberetur ultimum."

It is to this careless intercourse with friends on learned topics in earlier days, or, maybe, to the frauds of unscrupulous copyists, or to the cautious preparation of several drafts of the subjects dealt with in his works, that we owe the Cambridge fragments on Greek and Hebrew grammar. It is difficult to say to which of these causes they owe their origin. Besides the elementary Greek grammar, which forms the greater part of the present volume, he intended to write, or did write, a large Greek grammar, and a Hebrew grammar. The fragments may be one of the drafts of parts of such works; they might also be drafts of such passages on these subjects as are contained in the third part of the *Opus Majus*; and, again, they may have been written for the benefit of some of the youths whom Bacon was so fond of instructing. One thing appears certain, that they are undoubtedly from Bacon's pen.

IV.

GREEK SCHOLARSHIP IN ENGLAND AT THE
TIME OF ROGER BACON.

The state of learning in Western Europe during the twelfth and thirteenth centuries is more and more attracting the attention of modern scholars. Laudable endeavours have been made to defend that period against the charge of intellectual darkness. The faintest spark of light is eagerly welcomed, and the libraries of Europe are ransacked in the hope of new discoveries. Fortunately, the work is undertaken by men of sufficient critical powers, who are not led away by their sympathies to magnify a small modicum of knowledge detected here and there into proofs of vast erudition, or to conjure up traces of scholarship where none exist. It is a sound principle of criticism not to accept as a decisive proof of the learning of this or that scholar a mere report that he was possessed of it, even though the report may emanate from an otherwise trustworthy source. No evidence of the amount of erudition attained by any scholar should be allowed except such as is found in his works, and, in cases of doubt, it is better for the critic to err on the side of severity.

If this principle be strictly applied to the question of Greek scholarship in England at the time of Roger Bacon, and the period immediately preceding, it will be found that very few indeed were at that time engaged in the study of Greek, that fewer still reached a stage of proficiency, and that there were only one or two who were imbued with the conviction that this study was of paramount usefulness, tried their utmost to impress that view upon others, and were at pains, not only to master the language themselves,

and as much of its literature as was accessible, but also attempted to prepare, at great sacrifices, the machinery by which their contemporaries and future generations might carry out that object.

The early Middle Ages.

Professor Lumby has, in a small pamphlet¹, given an estimate of Greek learning in Western Europe during the seventh and eighth centuries. Regarding England, he says: "we come upon tokens of an early Greek learning, which had almost died out when the seventh century opened, but which was revived and carried to a high pitch of excellence in the following century, in which the names of Aldhelm, Bishop of Sherborne, and Tobias, Bishop of Rochester, may be counted among scholars of great distinction, while Beda was a marvel of learning for the age in which he lived."

Our information about Tobias's proficiency rests, it seems, solely upon the testimony of Bede, who says that he spoke Latin and Greek as well as his mother-tongue. The knowledge of those scholars who showed more or less acquaintance with Greek, did not, for the most part, exceed the capability of explaining the derivation of some terms from Greek roots, and an ability to understand allusions to Greek in the expositions of the Fathers. An attempt to study Greek in a philological spirit, such as the present age demands, and of which Roger Bacon had a presentiment, would be sought for in vain. It is marvellous enough that Aldhelm "alludes to Aristotle and the Stoic philosophers as if he were acquainted with their writings," and that "in his book *De Septenario*, a treatise on metre, he has many notices on Greek metres, and employs Greek words in description of them²." Bede's works also contain instances enough to justify Roger Bacon's refer-

¹ J. Rawson Lumby, *Greek learning in the Western Church during the seventh and eighth centuries*, Cambridge, 1878.

² Lumby, *l. c.* p. 11.

ence to him as "literatissimus in grammatica et linguis in originali."

Subsequent centuries. Causes of neglect.

The subsequent centuries show a decided falling off, and the little Greek scholarship that did exist in Western Europe became well-nigh extinct. The works written during the ninth, tenth, and eleventh centuries offer a complete blank in that direction. The reasons are obvious. During the seventh and eighth centuries "correspondence in Greek with the Churches of the East was not rare, and the African Churches appear to have employed Greek in their communications with Rome, and the Pontifical throne was not unfrequently filled by a Greek-speaking Pope¹." Such incentives to learn Greek disappeared gradually, nobody felt an impulse to study it for its own sake. The time had arrived for the development and growth of that which came to be designated by the comprehensive term of "Latinitas." The Latin Vulgate had obtained the sole sanction of the Church, and came to be regarded in the light of the "sacred Text." Even regarding the Old Testament, the term "Hebraica Veritas," when employed by a mediaeval scholar, meant only Jerome's translation. The "Latin" ecclesiastic lived in a world of his own; he did not overstep the boundaries which circumscribed the field of his Latinity, he had occupations enough within. Foremost among them was the exposition of the Bible, the multiplication of copies of the "Text," its corruption, and its correction. It frequently happened that correcting and corrupting were interchangeable terms². It was unavoidable that errors should creep in at a time when the only means of

¹ Lumby, *l. c.* p. 16.

² J. P. Martin, *La Vulgate Latine au xiiie siècle d'après Roger Bacon*, Paris 1888. Denifle, "Die Handschriften der Bibel-Correctorien des 13ten Jahrhunderts," in the *Archiv für die Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters*, herausgegeben von P. Heinrich Denifle und Franz Ehrle, Vol. iv, 1888. S. Berger, *De l'histoire de la Vulgate en France*.

multiplying copies consisted in transcription by hand. Besides, marginal notes and homiletic paraphrases were often taken as part of the text. The ordinary corrector lacked the knowledge required for his undertaking, he could not refer to the Greek and Hebrew originals. On the rare occasions when this was done, it did not tend to restore Jerome's text—and this it was that was demanded—but to substitute new phrases. Such judicious efforts as were made by Stephen Harding and Nicholas Maniacoria were few and far between. Latin glossae, Latin liturgies, Latin homilies supplied all that was wanted for the exposition of the Bible, even to the references to Greek and Hebrew. Doctrine and philosophy were studied from Latin text-books, and, at length, the exposition of Peter Lombard's *Book of Sentences* supplanted the study of the text of the Bible. Even as late as the early part of the thirteenth century a knowledge of Aristotle was mainly gained from "Latin translations of Arabic versions..... Frequently they appear to have been rather transliterations than translations, made by people alike ignorant of the matter and the language. Speaking of those early translations, Renan says: such editions 'only furnish a Latin translation of a Hebrew translation of a commentary made upon an Arabic translation of a Syriac version of the Greek text'".¹ The Latin scholar had a sufficiency of scope in his Latinity, which was not transcended either by his aspirations, or his ideals.

There was, however, another cause at work which made the abstention from Greek not so much a spontaneous outcome of circumstances, as a premeditated act of precaution. Dom Gasquet² counts among the causes, why "Aristotle's philosophy was practically unknown to the Western nations until the Crusaders returned from the East with a knowledge

¹ F. A. Gasquet, "English Scholarship in the thirteenth century," in the *Dublin Review*, vol. cxxiii, 1898, p. 362.

² *l. c.* p. 360.

of the use that had been made of his works by Arabian writers, a disposition among Christians generally to avoid the influence of pagan writers, since the time when St Gregory of Nazianzum had attributed the apostacy of Julian to the works of the philosophers." Soon after the establishment of a Latin kingdom at Constantinople in 1204 matters took a turn for the better. That great emporium of relics of ancient art and ancient learning was thrown open to the Latins. But, even then, the works of Aristotle were known only in translations, and "many of the recognized teachers were still suspicious of the growing influence of a pagan philosopher," and his Arabian followers, Averroes and Avicenna, who were the intermediaries between ancient Greek philosophy, and mediæval scholasticism.

These various causes combined in keeping the Latin student of that period away from the investigation of the writings of the Greeks and the Hebrews, and we can understand the complaint, uttered in the twelfth century by Philip de Harveng, Abbot of Bonne-Espérance, who says: "etsi Hebraea et Graeca (linguae) eo datae sunt ordine patribus ab antiquo, tamen quia non usu sed fama sola ad nos quasi veniunt de longinquo, eisdem valefacto ad Latinam praesentem noster utcunque se applicat intellectus¹."

First attempts in the Twelfth Century.

In England, no less than in the rest of Western Europe, the knowledge of Greek had died away, and here also, it was only after the conquest of Constantinople that a change was possible. Adelard of Bath, it is true, had already tried to enrich his knowledge by travelling in Egypt, Greece, Asia Minor, and Spain, but he knew little or nothing of Aristotle, and his works show no acquaintance with Greek as a language. The same remark applies to John of Salisbury. It

¹ Migne, *Patrol. Lat.* tom. 203, p. 154; quoted by Denifle, *l. c.* p. 595.

is only an "isolated instance," that in 1167, "a certain William, a doctor of medicine and monk of St Denys, returned from Constantinople, bringing with him many precious Greek codices, to seek for which he had been sent by his abbot¹."

The Thirteenth Century.

The thirteenth century first witnessed a considerable change, and yet a few names only can be connected with the new departure. When we have named Daniel de Morlai, Michael Scot, Robert Grosseteste, Adam Marsh, John de Basingstoke, William de Mara, and Roger Bacon, we have exhausted the list of those English-born scholars who were more or less acquainted with Greek language and literature during the whole of the thirteenth century. This does not imply that there were no others; in fact, we know that at Roger Bacon's time the Latin world contained a goodly number of such as had a sufficient knowledge of Greek to serve as elementary teachers of that language "Doctores autem non desunt....Graecum vero maxime concordat cum Latino, et sunt multi in Anglia et Francia qui hic satis instructi sunt²." Denifle is of opinion, that these "multi" include for a certainty the authors of some of the "Correctoria." On the other hand, Bacon had, perhaps, only such scholars in view, as had come from Greece, and from those parts of Italy "in qua clerus et populus sunt pure Graeci in multis locis," some of whom had found a home in England also.

Insufficiency of Teachers. Want of Books.

So much is certain that many "Latins" knew some Greek. "Multi vero inveniuntur, qui sciunt loqui Graecum, et Arabicum, et Hebraeum inter Latinos³." But what was

¹ Gasquet, *l. c.* p. 357.

² *Comp. Stud. Philos.* vi. p. 434.

³ *Opus Tertium*, x. 33, 34.

their knowledge worth for educational purposes? Absolutely nothing. "Paucissimi sunt qui sciunt rationem grammaticae ipsius, nec sciunt docere eum." These "paucissimi" were very few indeed; "nam non sunt quatuor Latini, qui sciunt grammaticam Hebraeorum, et Graecorum, et Arabum." Bacon assures us that this is not a hap-hazard assertion, for he adds: "bene enim cognosco eos, quia et citra mare et ultra diligenter feci inquiri, et multum in his laboravi."

The worst of it was that not even born Greeks could be trusted. "Vidimus enim multos laicos, qui optime loquebantur Latinum, et tamen nihil sciverunt de regulis grammaticae; et sic est modo de omnibus Hebraeis fere, et similiter de *Graecis veris, non solum de Latinis qui sciunt Graecum et Hebraeum.*" Two things were indispensable, if Greek was to take its proper place in the curriculum of a learned education,—competent teachers and books. "Oportet igitur habere homines peritos in linguis alienis.....et similiter oportet habere libros aliarum linguarum plurimos, scilicet de grammatica, et textum singularum partium philosophiae, ut viderentur defectus et falsitates in codicibus Latinorum." But these obstacles could only be removed at an enormous sacrifice of money, it was too much for private enterprise: "hi libri et hae personae non possunt procurari sine principibus et praelatis." And yet some good work was done in that direction by the private efforts of learned Englishmen. Daniel de Morlai and John de Basingstoke were, during their travels, actively engaged in collecting Greek books, which they brought with them to England, whilst Robert Grosseteste exerted himself in procuring Greek teachers from distant parts. Nicholas Graecus was one of these *veri Graeci* that were fully competent to instruct and assist even a man like Grosseteste in his translations of Greek books.

*Bacon's estimate of amount of linguistic
knowledge attainable.*

On inquiring what the knowledge acquired by those who occupied themselves with that kind of study, amounted to, we must again take Roger Bacon for our guide. He classifies the amount of proficiency attainable in the learned languages under three heads¹. He alone could be pronounced to have reached the highest degree who knew these languages as his own mother-tongue ("ut quilibet sciat has linguas sicut maternam in qua natus est, ut nos loquimur Anglicum, Gallicum, et Latinum"). The second degree of knowledge would enable the student to translate, in scientific style, works written in these languages ("ut sciamus tantum de his linguis ut quilibet fiat interpretes, et transferre possit in linguam maternam Latinam scientiam de linguis illis"). The third and lowest degree would stop at mastering so much of these languages, as to be able to read, to know elementary grammar, and to understand the references to such languages that are found in the Biblical expositions of the Fathers ("ut sciamus de his quantum sufficit ad intelligendum quae requirit Latinitas in hac parte. Et vis hujus rei stat in hoc, ut homo sciat legere Graecum, et Hebraeum, et cetera; et ut secundum formam Donati sciat accidentia partium orationis"). Bacon very earnestly warns the student against attempting at once to reach the highest degree. "Stulti enim homines et imperiti quum audiunt loqui de scientia linguarum, aestimant se obligari primo gradui et secundo, et ideo desperant et contemnunt tertium gradum facillimum; quamvis si considerarent et diligentes essent a juventute, etiam post triginta annos possent pertingere ad omnes gradus dictos, et saltem ad secundum cum tertio. Nam tota difficultas consistit in primo gradu, ut nos qui talibus insistimus experimur." Bacon

¹ *Comp. Stud. Phil.* vi. 433 sq.

is of opinion that three days' close application under a competent teacher, and with the aid of a good manual, was sufficient to attain this lowest amount of proficiency¹. In regard to Hebrew, the student would then be able "legere et intelligere quicquid sancti dicunt, et sapientes antiqui, in expositione sacri textus, et quicquid pertinet ad illius correctionem et expositionem." As for Greek the same amount of application would suffice, so that the student "non solum sciret legere et intelligere quicquid pertinet ad theologiam, sed ad philosophiam et ad linguam Latinam."

Bacon's distinction seems to have been the fruit as much of experience as of reflection. It seems that, in his opinion, not one of his "Latin" contemporaries had attained the highest degree of linguistic knowledge, with the exception, perhaps, of the "homo sapientissimus," the unnamed scholar whose attainments in that direction he so highly extols. He denies the second degree even to his revered master Grosseteste. As for the "multi inter Latinos" who understood Greek, and even some of the "veri Graeci," they did not, for the most part, possess even the lowest degree, for they knew no grammar. Their empirical acquaintance with Greek, no doubt, enabled them to read Greek books, and to fairly understand them, provided their contents were not of an esoteric character. If it had been a question of translating Xenophon's *Anabasis*, for example, they might have turned out a tolerable version. But in translating Aristotle, a facility of speaking Greek would only have gone a very short way indeed. Bacon emphasizes the old canon, that translators must have a thorough knowledge of the two languages and of the subject. These qualities were not, according to Bacon, combined in any one of the translators, and some good versions were only obtained by a fortunate conjuncture as, for instance, when Grosseteste collaborated with Nicholas the Greek.

¹ *Opus Tertium*, xx. p. 65.

Daniel de Morlai.

Greek books seem to have been unknown in England before the commencement of the thirteenth century¹, but about that time Daniel de Morlai introduced some Greek codices, which he had brought with him from the South². He left England to pursue his studies abroad and, of course, stayed for a while at Paris. There he saw certain animals (bestiales) teaching in the schools with great authority. Disgusted with their ignorance and their method of instruction he went to Toledo to become acquainted with the teaching of the Arabian masters. At the invitation of his friends he left Spain to return to England "with a precious number of books." But when he heard that there was in these parts no liberal education, and that even Aristotle and Plato had been entirely forgotten in the Western world, he almost made up his mind to remain where he understood that these studies flourished, for fear lest he should be "the only Greek among the Romans," and it was only owing to the encouragement which he received from his friend John of Oxford, Bishop of Norwich, that he continued his journey. There can be no clearer testimony than this to the complete oblivion into which Greek had in those days fallen in Western Europe, including England.

John de Basingstoke.

A considerable impetus to the study of Greek in England was given by John de Basingstoke. He was a great scholar, thoroughly grounded in the Trivium and the Quadrivium, and, besides, an excellent Greek and Latin scholar. He

¹ See, however, Alcuin's poem, *De Pontificibus et Sanctis Ecclesiae Eboracensis*, vv. 1535—1538, and Mr R. L. Poole's remark in his *Illustrations of the History of Medieval Thought*, London, 1884, p. 21 n.

² F. A. Gasquet, *English Scholarship etc.* ut supra, p. 359. Cf. F. A. Gasquet, "English Biblical Criticism in the thirteenth century," *Dublin Review*, January 1898, p. 7.

acquired the former language whilst he was staying at Athens, and there he also first became aware of many things the existence of which was unknown to the Latins. He returned to England and brought several Greek books with him, including the Greek text of the Pseudo-Dionysius the Areopagite, and it was he who informed Robert Grosseteste of the existence of the "Testaments of the Twelve Patriarchs." There is a strain of romance in the story of his learning Greek. He said that Constantina, the daughter of the Archbishop of Athens, when scarcely twenty years of age, was not only very learned, but also endowed with the gift of foretelling to a certainty the approach of plague, thunderstorms, eclipses, and earthquakes. She became John's teacher, and he declares, that, although he had studied for a long time at Paris, his real learning was derived from her tuition. He communicated a sort of shorthand notation of figures, in vogue in the East, by means of which it was possible to express any number by one single figure. He translated a Greek grammar which he called the Greek Donatus. Another work of his, which commenced "*Templum Domini*," may have been a work on Syntax ("in quo particulae sententiarum per distinctiones dilucidantur"); if so, it need not necessarily have been a treatise on Greek Syntax. Was it not, perhaps, a commentary on Peter Lombard's *Sentences*?

Adam Marsh. Thomas Wallensis.

It is almost entirely on the authority of Roger Bacon that the names of Adam Marsh and Thomas Wallensis must be included among the Greek scholars of the period. Doubts have been thrown upon the tradition that, together with Grosseteste, they were pupils of St Edmund Rich, Archbishop of Canterbury, but it is certain that the latter had a considerable share in the awakening of learning at that age. These

¹ Matthew of Paris, *Chronica Majora*, v. pp. 284-7, ed. Luard.

three scholars are praised in the *Opus Majus*¹, as being able to understand many words in the learned languages that are found in the early expositions of the Bible, and they are also named together as prominent linguists, in the *Opus Tertium* (p. 88): "Nam omnes sancti et philosophi Latini et poetae sciverunt de linguis alienis, et omnes sapientes antiqui, quorum multos vidimus durare usque ad nostrum tempus, ut dominum episcopum Lincolnensem, et sanctum David (= Thomas Wallensis, to whom Bacon refers in the *Opus Majus*, *l. c.* as dominus Thomas venerabilis antistes sancti David nuper defunctus) et fratrem Adam, et multos viros." If, therefore, Adam Marsh, "as appears in a letter to the Minister-General of the Friars Minor in England, urged the need of investigating the original works of the Fathers in any exposition of Holy Scripture²," he expected nothing of others that he was not himself fully competent to perform. Bacon always mentions his name in conjunction with that of Grosseteste³, "maiores clerici de mundo et perfecti in scientia divina et humana." We have no means of forming a judgment about the extent of Adam Marsh's Greek scholarship. Bacon's remarks do not carry us beyond the assumption of the third and lowest degree.

Michael Scot.

Roger Bacon is sometimes charged with harshness in the criticisms he passes upon some of his contemporaries, and, therefore, with injustice to them. But he is not sparing in his eulogies whenever he thinks they are deserved, and he not only speaks in terms of admiration of the scholars just mentioned, and of the unnamed "homo sapientissimus," but praises also a number of scholars of his time under the general designation of "multi viri." Still, even in the case of his most revered master Robert Grosseteste, he does not hesitate

¹ *Opus Majus*, iii. vol. 1, p. 73, Bridges.

² Gasquet, *English Biblical Criticism etc.* p. 6.

³ *Opus Tertium*, pp. 70, 75, 82, 187, *Comp. Stud. Phil.* p. 428.

to point out certain limits within which the bishop's knowledge of languages was confined. He certainly speaks with undisguised contempt of the common mob of sciolists that crowded the continental universities, particularly that of Paris, the "totum vulgus insanum" of students¹, who follow any leader, and are devoid of all discrimination. But this only shows that the breed of "animals (bestiales) who taught in Paris in the schools with great authority," and from whom Daniel de Morlai had turned away in disgust, was not yet quite extinct in the days of Roger Bacon.

The latter certainly handles some of his contemporaries rather roughly, and the question whether he was always justified in doing so, is of particular interest in the case of Michael Scot. It is possible that, but for Bacon's remarks, Michael Scot would be ranked with the greatest Greek scholars of the century.

He was born towards the end of the twelfth century, and is believed to have been educated at Oxford and Paris. It is also related that he resided in Bologna and Palermo, and that the chief occupation of his life was found at the court of Frederick II, King of Sicily, this being the title of Frederick before 1215, when he became Emperor. It is probable that he learned Arabic and Greek during his stay in Sicily. Like so many scholars of his time, he was believed to be a magician, but the enlightened men of his age held him in great esteem. There existed at that time a general desire to study physical science, and many scholars visited Spain, to become acquainted with the Arabic translations of Aristotle and other Greek authors. A school of translators from the Arabic was established in the middle of the twelfth century, and Michael Scot belonged to those who devoted their energies to that occupation. It is possible that, besides his translations from the Arabic, he also translated some works directly from the Greek (*Nova Ethica, Secreta*

¹ *Opus Tertium*, p. 31.

Secretorum, etc.)¹. His fame as a great scholar spread far and wide. In 1223, Pope Honorius III wrote to Stephen Langton to ask him to prefer Michael Scot to some worthy ecclesiastical benefice, and spoke of him in high terms of commendation². He was appointed Archbishop of Cashel, but refused the honour on the plea that he was ignorant of the Irish language. Gregory IX renewed the application to the Archbishop of Canterbury in 1227, and also lauds him highly: “nec contentus litera tantum erudire Latina, ut in ea melius formaretur Hebraice et Arabice insudavit laudabiliter et proficit et sic doctus in singulis grata diversorum varietate nitescit”³. We see that Greek is not enumerated here in the list of his accomplishments.

Scot's chief merit consists in this, that he was instrumental, with others, in making the Western World acquainted with Aristotle's works. This is fully admitted by Roger Bacon⁴, “et licet alia logicalia et quaedam alia translata fuerunt per Boetium de Graeco, tamen tempore Michael Scoti, qui annis Domini 1230 transactis apparuit deferens librorum Aristotelis partes aliquas de Naturalibus et Metaphysicis cum expositionibus authenticis, magnificata est philosophia Aristotelis apud Latinos.” It is probable that some of these translations were made by him direct from the Greek, and yet the question as to Scot's Greek scholarship is difficult to decide. Roger Bacon compares him with Gerard of Cremona, Alfred the Englishman⁵, Herman the German, William the Fleming⁶, who did not understand the matter treated in

¹ J. Wood Brown, *Life and Legend of Michael Scot*, Edinburgh, 1897.

² Denifle, *Chartularium Universitatis Parisiensis*, i. No. 48.

³ Denifle, *ibid.* No. 54.

⁴ *Opus Majus*, ii. vol. 1, p. 55, Bridges.

⁵ It is doubtful whether Alfred the Englishman knew Greek. As he quotes Isaac Israeli and Costa ben Luca, who wrote in Arabic, his knowledge of Aristotle may have been derived from Arabic translations.

⁶ William of Moerbeke, or Flemingus or Brabantinus, a Dominican, is supposed to have translated the *Ethics* and other works of Aristotle from the Greek for the use of St Thomas Aquinas.

the works they handled, nor the languages from which they translated (*nec scientias nec linguas sciverunt*), and not even the language into which they translated (*etiam non Latinam*)¹, and who, consequently, lacked all the qualities that are required in a translator. Bacon occasionally palliates the shortcomings of the translators, and points to the mutilated state of the original copies, or the bad Arabic translations from which the Latin versions were made: "*sed vel mala translatio, vel falsitas exemplaris Graeci, vel aliqua alia causa nos impedit in hac parte*"²; "*verum non est sententia Aristotelis ubique translata, sed error fuit exemplarium Graecorum et Arabicorum, vel potius vitium translatorum, quorum nullus perfecte scivit linguas nec scientias*"³. But, on the whole, Bacon is very severe upon the translators; they make him often despair of ever understanding Aristotle, the translations were unintelligible, the student lost all that was beautiful and useful, and philosophy was doomed; it was a waste of time to study Aristotle's works, which are the basis of all wisdom, from such versions; it would have been better if Aristotle had never been translated, the more you read the less you understand, and if he could have his way he would have all such translations burned⁴.

Bacon, when saying that the translators were ignorant of the languages, does not imply more than that they lacked the second degree of linguistic attainment according to his classification⁵, namely, the capacity of translating, in a scientific style, works written in the learned languages, but they may have fully mastered the third and lowest grade. Of Michael Scot in particular, Bacon says, "*Michael Scot ascripsit sibi translationes multas, sed certum est quod Andreas quidam Judaeus plus laboravit in his*"⁶. Some scholars have been

¹ *Opus Tertium*, xxv. 91, *Comp. Stud. Phil.* viii, 471.

² *Opus Majus*, v. vol. 2, p. 56, Bridges.

³ *ibid.* vi. vol. 2, p. 193, Bridges.

⁵ Vide *supra* p. xlv.

⁴ *Comp. Stud. Phil.* viii. p. 469.

⁶ *Comp. Stud. Phil.* viii. p. 472.

greatly scandalized by this judgment, and accuse Bacon of undue harshness and exaggeration. But granted even that such unqualified condemnation was undeserved, in the case of Michael Scot Bacon cannot possibly be blamed, for he names his authority: "unde Michaelus, *sicut Hermannus retulit*, nec scivit scientias neque linguas." Bacon had the report from Herman, with whom he was personally acquainted¹; the blame, if there be any, rests, therefore, with Herman and not with Bacon².

Robert Grosseteste.

That Bacon, in his estimate of the Greek scholarship of his contemporaries was not actuated by personal predilections and aversions, is evident from his remarks about Robert

¹ *ibid.* 468, 473.

² Albertus Magnus's opinion of Michael Scot coincides with that of Herman. Mr Wood Brown, in his life of Scot (p. 127) says that Albertus mistook a translation from Aristotle for Scot's own remarks. The question is, whether Albertus based his opinion on that passage only. In regard to Bacon, Mr Brown's defence of Scot against the aspersions of "his great detractor" is of a most peculiar character. First, he ascribes to Bacon the phrases: that Scot was "ignarus et verborum et rerum," and that "fere omnia quae sub nomine ejus prodiderunt ab Andraeo quodam Judaeo mutuatus est"; but quite inaccurately. These are not the words of Bacon, but of Jebb in the preface to his edition of the *Opus Majus*. Again, he says (p. 135): "Roger Bacon, secure in the consciousness of his commanding abilities, attacks with a rare self confidence not Michael Scot alone, but all the scholars of his time.....Busy in penning these diatribes, Bacon does not seem to have reflected that the best way of reproving the imperfections would have been to shame these scholars to some purpose by producing better versions on his own account. But the truth of the matter lies here, that Bacon was no linguist. This appears plainly from the tale he tells against himself in the *Compendium Studii* (p. 467); how a hard word in Aristotle had baffled him till one day there came some outlandish students to hear him lecture, who laughed at his perplexity, telling him it was good Spanish for the plant called Henbane. 'Hinc illae lachrymae' then, and a plague on Michael Scot and all his tribe, who know Spanish so well that they will not put a plain Latin word for the puzzled professor to understand. No wonder that to Scot rather than to Bacon, for all his genius, that age owed the chief part of the first translation of Aristotle and a good beginning of the second." Instead of attributing Bacon's criticism to motives like this, we rather turn to the solemn declaration made by him on another occasion: "Deus autem testatur quod solum exposui ignorantiam istorum hominum propter veritatem studii" (*Opus Minus*, p. 327). For the rest, cf. Mr Bridges' note 1 on p. 85 of the second volume of his edition of the *Opus Majus*.

Grosseteste, Bishop of Lincoln. If ever any man was penetrated with sentiments of reverence and admiration towards another, it was the case with Bacon in regard to Grosseteste. But for all that he does not blind himself, and is able to notice the barriers which his revered master had not been able to pass.

Grosseteste was the greatest English-born Greek scholar of his age, although John de Basingstoke may have had a greater facility of conversing in Greek, and a more accurate knowledge of its grammatical structure. But in spite of such superiority, it is doubtful whether John de Basingstoke would have been able to grasp and to reproduce the sense and true meaning of Aristotle's philosophical speculations and explanations of natural phenomena as well as Grosseteste. Of the three requisites indispensable to translators: a knowledge of the two languages and of the subject, John de Basingstoke possessed only the first two thoroughly; whereas Grosseteste was complete master of the subjects, knew thoroughly the language into which he translated, and was sufficiently acquainted with the language of the original works to be able to supplement his deficiency with the assistance of an accomplished Graecist, without being obliged to trust blindly to such guidance.

Grosseteste¹ (1175—1253) is reported to have already commenced the study of Greek and Hebrew at Oxford, before he went to Paris, about the beginning of the thirteenth century, and, at that time, he may have already been acquainted with Nicholas Graecus. The latter was a Clerk connected with the Abbey of St Albans, and was presented to the living of Datchet in Buckinghamshire. He must have been one of those "veri Graeci" of whom Bacon says that there were "multi in Anglia et Francia qui hic satis instructi sunt²"; at the same time he was one of the "paucissimi qui

¹ F. G. Stevenson, *The Life of Robert Grosseteste*, London, 1899.

² *Comp. Stud. Phil.* vi. 434. This does not refer only to those Greeks that

sciunt docere grammaticam veraciter¹." He is believed to have come over at the invitation of John de Hertford, Abbot of St Albans; at any rate he was a Greek "natione et conversatione."

Distrust of translations led Grosseteste, like so many other scholars, to the study of the learned languages. He took an earnest view of the duties that devolved upon him, and was as zealous in the execution of his ecclesiastical functions as in his scientific research. In the latter direction, he was not contented with accumulating knowledge for himself, but was intent upon stimulating others, and upon publishing the works of the ancients in correct translations.

"Grosseteste was already a brilliant scholar when, becoming greatly interested in the new institute of Franciscan friars then recently come to Oxford, he undertook to direct their studies." In 1226 he lectured in Oxford to the friars, at the request of Fra Agnello of Pisa. "Grosseteste and Adam Marsh undoubtedly laid the foundation in the Friary at Oxford of a school of European reputation." The study of languages was to Grosseteste only a means to an end, and the importance of his work as a pioneer in the study of Greek lies rather in the impulse he gave to the efforts of others, than in the results he achieved for himself.

Bacon's praise of Grosseteste as a scientist is unlimited and unqualified. He places him absolutely above every other scholar of his age. "There were found some famous men, such as Robert, Bishop of Lincoln, and Adam Marsh, who were capable of unfolding the causes of all things, and of giving sufficient explanations both of human and divine phenomena, as the writings of these men amply prove²." "Grosseteste and Adam Marsh rank among the greatest of the clergy the world has produced, they were perfect in were called by Grosseteste. Even before Grosseteste there were several of them in Western Europe.

¹ *Opus Tertium*, x. p. 34.

² *Opus Majus*, iv. vol. 1, p. 108, Bridges.

divine and human wisdom¹." "Few attained to consummate wisdom in the perfection of philosophy; Solomon attained to it, and Aristotle in relation to his time, and in a later age Avicenna, and in our own days the recently deceased Robert Bishop of Lincoln, and Adam Marsh²." "No one really knew science except the Lord Robert, Bishop of Lincoln, by reason of the length of his life, his experience, study, and diligence. He knew mathematics and perspective, and there was nothing which he was unable to know³." Grosseteste's bold and independent intellect refused to follow slavishly the faulty translations of Aristotle's writings; he cut out a way for himself, and experimented on his own account, and thus succeeded in obtaining a more accurate knowledge about that which forms the subject of Aristotle's investigations than he could have gained from the unintelligible and confusing versions. This is fully proved by his works on the Rainbow, on Comets, and other similar topics⁴.

In view of such fulsome praise, we may take it that the qualification which Bacon feels constrained to add, when speaking of Grosseteste's proficiency in Greek, represents the true state of things. He adjudicates to him the third degree of knowledge, and only a limited portion of the second. He admits that Grosseteste knew languages well enough to understand the Fathers, the philosophers, and the wise men of the Ancients; but not sufficiently well to translate properly till his old age, when he sent for Greeks, and caused them to bring books on Greek grammar to England, from Greece and elsewhere⁵, and when preparing his translations, he required the assistance of others⁶. In Bacon's time, there were still several of these Greeks in Western Europe⁷.

Grosseteste's impulse to send to foreign parts for books and Greek teachers was stimulated by John de Basingstoke.

¹ *Opus Tertium*, xxiii. p. 75.

³ *ibid.* xxv. p. 91.

⁵ *Opus Tertium*, xxv. p. 91.

⁷ *ibid.* vi. p. 434.

² *ibid.* xxii. p. 70.

⁴ *Comp. Stud. Phil.* viii. p. 469.

⁶ *Comp. Stud. Phil.* viii. p. 472.

The latter had brought many Greek manuscripts, including the original text of the Pseudo-Dionysius the Areopagite. He also told Grosseteste of the existence of the "Testaments of the Twelve Patriarchs," a work which was considered in those days to be a genuine document, and the disappearance of which during so many centuries was explained in this way, that the Jews must have suppressed it because it contained evidences of the Christian religion, till the diligence of Greek book-collectors brought a Greek version of the lost Hebrew original to light again. Grosseteste thought it his duty to try and bring about the conversion of the Jews. It was for this purpose that he wrote his book "*De cessatione legalium*," and, with the same object in view, he sent special messengers to Athens to obtain a copy of the "Testaments," which he subsequently translated into Latin¹. Besides this he translated from the Greek what is now known as "the Middle Recension of the letters of St Ignatius²," and, towards the end of his life, the Nicomachean Ethics of Aristotle. "Roger Bacon's assertion that Grosseteste was not sufficiently acquainted with Greek to be able to translate out of that language until the latter part of his life, taken in conjunction with other passages, merely means that he did not carry out actual and continuous translations until that period of his career, and that even then he required a certain amount of assistance. He had commenced the study of that language, as has been seen, whilst he was at the university, and had doubtless read, or at any rate consulted, the original text, in his lectures and commentaries on the Posterior Analytics and other writings of Aristotle³." Grosseteste's principal

¹ The Greek MS. from which Grosseteste actually translated is probably ff. i. 24 in the University Library at Cambridge.

² For the interesting manner in which Ussher's theory that Grosseteste was the translator of that version has been proved by Lightfoot, see *Apostolic Fathers*, part ii. vol. i. pp. 76 sqq.

³ Stevenson, *l. c.* p. 224. The passage in *Opus Minus*, p. 339, does not imply that Grosseteste and Adam Marsh consulted the Hebrew and Greek texts

assistant was Nicholas the Greek, who became an inmate of the Bishop's household. When Grosseteste translated by himself he was careful to do no more than to reproduce the meaning of the original in his own style, with the addition of some elucidating remarks, but when he was assisted by others he gave a faithful and literal translation of the text before him¹.

Homo Sapientissimus; William de Mara.

John de Basingstoke and Grosseteste had thus made the study of Greek accessible by the introduction into England of Greek masters and the collection of Greek codices. The books thus obtained dealt not only with religion, philosophy, mathematics, and physics, but included also works on Greek lexicography. But works of the latter kind, though extant, seem to have been extremely rare in England.

Bacon complains of the latter drawback, as hampering his own efforts, and those of another scholar, in their work of correcting the Vulgate text of the Bible. Bacon speaks on several occasions in high terms of that most accomplished scholar, whom he, unfortunately, never mentions by name. It is owing to the investigations of Denifle² and Berger³ that we can say with some amount of certainty that it was the English friar, William de Mara. According to Bacon, he was a consummate Greek and Hebrew scholar, who for over thirty years, or—as Bacon says elsewhere—for nearly forty years⁴ had brought his linguistic knowledge to bear upon the correction of the Text. The difficulties he had to overcome

of the Bible, but that they turned to the "Text," i.e. the Vulgate, and not, as was common, to the *Book of Sentences* in preference to the "Text."

¹ Stevenson, p. 224.

² Denifle, *Die Handschriften der Bibel-Correctorien etc.* ut supra, p. 595.

³ Samuel Berger, *Quam notitiam etc.* ut supra, p. 35.

⁴ The expression "forty years" occurs frequently in Bacon's writings, and must not be taken literally, for instance, for the purpose of establishing some exact date. Vide Denifle, *l. c.* p. 278, n. 3.

were all the greater for the want of Greek and Hebrew Bibles and dictionaries, which, it is true, existed in England, but were not accessible to him: "Nam iamdiu est fecisset certam probationem si Bibliam Graecam et Hebraeam habuisset, et librum ethimologicarum in illis linguis quae abundant apud eos, sicut Isidorus et Papias apud nos, et sunt etiam in Anglia et in Francia, et in multis locis inter Christianos¹." But if Berger's assumption be correct, he must have had such books at his disposal at some later date, for the *Correctoria* upon which the conjecture is based display a surprising intimacy with Greek and Hebrew. The seeds sown by Grosseteste had thus produced one scholar at least who answered the requirements demanded from a corrector of the Text "to know Greek and Hebrew sufficiently well, and Latin Grammar thoroughly according to Priscian, to have considered the principles and method of correcting, as well as the way to justify the corrections, so as to correct with knowledge." There was one such scholar, who had during nearly forty years of correcting and interpreting the Text overshadowed all others, "who are but idiots compared with him, and know nothing about the subject²."

Roger Bacon's Greek grammar.

But the man in whom Grosseteste's example and encouragement reached its fullest maturity was undoubtedly Bacon himself. Whilst some studied Greek as a stepping-stone to other achievements, Bacon was penetrated with those philological instincts which were not to bear results till centuries later. The Greek grammar which appears here for the first time bears evidence that he did not undertake the task before going through a vast amount of preliminary work. For a long time nothing of this grammar was published except the extracts reproduced in Émile Charles's mono-

¹ Gasquet's fragment, in *English Historical Review*, July 1897, p. 516.

² *Opus Tertium*, xxv. p. 94.

graph on Bacon¹, but Professor J. L. Heiberg of Copenhagen recently printed, while the present work was passing through the Press, four or five pages from the Oxford manuscript, together with a description of the codices containing the work².

Bacon³ enumerates as the principal authorities on grammar which he consulted, and the authors to whose productions he referred as standard works, the following: Bede, Priscian, Donatus, Servius, Lucan, Juvenal, Statius, Horace, Persius, Juvenius, Arator, Prudentius, Paulinus, Prosper, Sedulius, Isidore and Pliny, whilst he rejects Hugucio, Papias, and Brito as of no value. In the course of the work he cites others, besides those mentioned here. Priscian is most frequently quoted by him, and it is certain that Bacon, not less than his contemporaries, owed much of his knowledge to his precursors: Grosseteste, "qui fecit libros Grammaticae Graecae de Graecia et aliis congregari," and John de Basingstoke, who, no doubt, followed in his Donatus Graecus the Byzantine prototypes which he had studied in Athens.

Prof. Heiberg urges that Bacon must have made use of some Byzantine manual of grammar. He declares this to be evident from the facts that his grammar agrees with those of Constantine Lascaris and Chrysoloras, who themselves did no more than reproduce the tradition of the Byzantine school; that Bacon has not only the old paradigm $\tau\acute{\upsilon}\pi\tau\omega$ with all its possible and impossible forms, and with $\epsilon\acute{\alpha}\nu$ before the subjunctive, like Lascaris and Chrysoloras (although not in the same order), and also, like them, thirteen conjugations, but also that, in the details, he has mostly the same examples, e.g. the rare $\beta\hat{\omega}\xi$ (which he declines wrongly); that the grammatical terminology is exactly the same; and that Bacon has, like Lascaris, the Pater, the Ave, and the Symbolum for his

¹ Émile Charles, *Roger Bacon, sa vie, ses ouvrages, ses doctrines, d'après des textes inédits*, Bordeaux, 1861.

² *Byzantinische Zeitschrift*, vol. ix, Leipzig, 1900, p. 472 sqq.

³ p. 37.

reading lessons, and puts, like him, $\theta\varsigma$, η , θ together with the article. Professor Heiberg further argues that it is the Symbolum which particularly betrays the Byzantine origin, for it tallies almost verbally with Lascaris, and Bacon reproduces even from his source the phrase $\acute{\epsilon}\kappa\ \tau\omicron\upsilon\ \pi\alpha\tau\rho\acute{\omicron}\varsigma\ \acute{\epsilon}\kappa\pi\omicron\rho\epsilon\nu\acute{\omicron}\mu\epsilon\nu\omicron\nu$, without adding, as Lascaris did, the words $\kappa\alpha\iota\ \tau\omicron\upsilon\ \nu\iota\acute{\omicron}\upsilon$, according to the Latin dogma.

Such points of resemblance between Bacon's and Lascaris' grammars may, perhaps, be multiplied¹, and yet there is no conclusive proof that both must have had the same manual before them. It is even possible that Bacon had access to the very sources from which the systems of grammar, which were in vogue for many centuries, emanated. Dionysius Thrax, who lived in the second century B.C., influenced the Greek schools even as late as the twelfth Christian century. In the portion of his work which is still extant we find already the verb $\tau\acute{\upsilon}\pi\tau\omega$ occasionally used as an illustration², and the same is the case with Herodian, especially in his work $\pi\epsilon\rho\iota\ \rho\eta\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu$. Bacon quotes Herodian in two places³, the second of which, though somewhat unintelligible, seems to point to an intimate acquaintance with that author on the part of Bacon. Professor Heiberg admits that the many $\kappa\alpha\nu\acute{\omicron}\nu\epsilon\varsigma$ of the Graeci moderni mentioned by Bacon accord exactly with the $\kappa\alpha\nu\acute{\omicron}\nu\epsilon\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\alpha\gamma\omega\gamma\iota\kappa\omicron\iota$ of Theodosius, Lascaris

¹ As a remarkable instance we mention Bacon's remarks on $\overline{\chi\rho\varsigma}\ \overline{\iota\eta\varsigma}$ in our grammar (p. 78) and in the *Opus Majus*, part iii. vol. 1, p. 94 Br., and the following passage of Lascaris: " $\chi\rho\iota\sigma\tau\acute{\omicron}\varsigma$ christus quae litera, quia figuram habet x nostri, sunt qui putant cum sic scribitur $\overline{\chi\rho\varsigma}$, per x et per p scribi latinas, cum ea quae x videtur, sit χ , et quae videtur p sit ρ , et quamquam fere semper legimus in sacris literis Christum sic scriptum $\overline{\chi\rho\varsigma}$, graece tamen scribitur cum sic scribitur. Latine enim scribendum est per Ch aspiratum, sic Christum. Eodem modo decipiuntur in Iesus cum sic scribatur $\overline{\iota\eta\varsigma}$ credentes hanc literam H aspirationem esse, cum $\eta\tau\alpha$ graeca vocalis, quae est e productum tam apud nos quam apud Graecos ut $\overline{\iota\eta\varsigma}\overline{\theta\omicron}\overline{\tau\tau\varsigma}\ \overline{\iota\epsilon\varsigma\upsilon\varsigma}$. Item quia graeci $\eta\tau\alpha$ sic etiam scribunt $\overline{\iota\eta\varsigma}$ quae litera est similis nostrae longiusculae asperationi, latini sic scribunt $\overline{\iota\eta\varsigma}$ quod vulgus per aspirationem scribi existimat."

² See *Dionysii Thracis Ars Grammatica*, etc., ed. Gustav Uhlig, 1883, p. liii.

³ pp. 46 and 55.

and Chrysoloras having other numbers. It is true that Bacon declines the word $\beta\hat{\omega}\xi$ wrongly ; but, first, the passage as it occurs in the manuscript is wholly unintelligible and hopelessly corrupt ; and secondly, the word $\beta\hat{\omega}\xi$, rare as it is in classical authors, is a standard example among the grammarians. We find it used as such by Herodian¹, by Theodosius², who closely followed in Herodian's footsteps³, and the word was commented upon by Georgius Choeroboscos⁴. As to $\tau\acute{\upsilon}\pi\tau\omega$, not only this verb, but also the same paradigms for verba contracta and verbs in $\mu\iota$, and, at least, a part of the examples for the declensions have remained the same ever since Theodosius⁵, and the subjunctive is always given with $\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\nu$ (Uhlig l.c. Supplementum iv.). Uhlig thinks that Lascaris did not know either Dionysius or Theodosius in their original form ; but these authors were accessible to other medieval writers, even to some of them who lived after Bacon's time ; it is therefore possible that Bacon may have known them although Lascaris did not⁶.

It is, however, certain that Bacon had before him some of those *Erotemata* in which the rules laid down by Dionysius and his immediate followers were treated in the form of a Catechism. He quotes a manual of that kind (p. 173): "Sicut igitur grecus, ante formacionem conjugacionis secundum hoc verbum, querit de hoc vocabulo, cuius sit partis oracionis et cuius modi et cuius significacionis.....Querit igitur grecus $\tau\iota\pi\tau\omega$, ποιου μέρους λόγου ἐστι ; ρηματος. ποίας ἐγκλίσεως ; ὀριστικῆς," etc., winding up with the usual term $\kappa\alpha\nu\omicron\nu\acute{\iota}\zeta\epsilon\tau\alpha\iota$; and he continues quoting his "Graecus" here and there, as he proceeds with his paradigm. It may be that he had before him the Wolfenbüttel *Erotemata*⁷, for it is

¹ Ed. Aug. Lentz, 1867, vol. i. pp. 396, 397 ; vol. ii. pp. 739, 744.

² Ed. A. Hilgard. *Grammatici Graeci*, pars iv, vols. i and ii. p. 23.

³ Lentz, *ibid.* vol. i. pp. clxxxv and clxxxvii.

⁴ Ed. Hilgard, *ibid.* pp. 295, 296.

⁵ *ibid.* vol. i. p. vi.

⁶ *ibid.* p. vii.

⁷ Cf. Uhlig, *L. C.* p. xlii ; Hilgard, *C. C.* vol. i. p. xx.

probable that this, or one very much like it, was used by Theodorus Prodromus or Ptochoprodromus¹ in his grammatical manual, which was edited by Goettling under the mistaken impression that it was a work of Theodosius². This Theodore lived about 1100, and it may be that the same Erotemata were accessible to him and to Bacon.

V.

HEBREW IN ENGLAND AT THE TIME OF
ROGER BACON³.

There is no direct evidence of Hebrew scholarship in the works of any English Christian writer of the thirteenth century except Roger Bacon and—assuming the correctness of Denifle's conjecture—William de Mara. There may have been others who had some knowledge of Hebrew, but there is nothing in their writings to show it. The English writers of the preceding centuries who directly refer to Hebrew display only the smallest amount of knowledge; they seem to have known just enough to rescue them from stumbling whenever, in the commentaries on the Bible, especially those of Jerome, they came across some exposition based upon a derivation from the Hebrew.

The Venerable Bede is thought to have had some acquaintance with Hebrew, although most of the passages in his commentaries, if not all, in which some knowledge of the Hebrew text of the Bible transpires, are taken from Jerome. In Genesis x., he points to the difference between שׁ and ד, and between ך and ך, and in his preface to the Psalter he gives the Hebrew title of the Book of Psalms. The *Expositio Nominum* proves, as little as any other dictionary of names, a direct knowledge of Hebrew.

¹ Hilgard, vol. ii (*Choerobosci Scholia*), p. cxxix.

² Hilgard, *ibid.* cxxvii sqq. *Id. Scholia in Dion. Thrac.* etc. pp. vi and xliii.

³ See S. A. Hirsch, "Early English Hebraists," in *Jewish Quarterly Review*, October 1899.

The same remarks apply to Alcuin. He refers to the Hebrew text of the Bible in his commentaries to Genesis xxv. 8, Ecclesiastes ix. 12 and xii. 4. In one of his Epistles he connects the word *Malchus* with its Hebrew cognate, and says it means *king*¹. It is doubtful whether any of these remarks were originally his.

Hody² relates that John Bale stated, on the authority of William of Malmesbury, that Athelstan, King of England, had the Bible translated into Anglo-Saxon from the pure Hebrew original, with the assistance of some converted Jews, but he further says that no such passage could be found in Malmesbury's works.

Stephen Harding had recourse to the Rabbis in order to settle the readings of the Vulgate text of the Old Testament, but he did not know any Hebrew himself.

Roger Bacon³ mentions a certain Andrew who took liberties with the Vulgate, and altered it in accordance with the Hebrew text. Bacon blames Andrew for this, praising at the same time his knowledge of Hebrew, and says that he has the great merit of instigating the student to consult the Hebrew text whenever some difficulty in the translation is met with; and that in the passage under consideration, and in many other passages, but few people would have thought of the true meaning, if it had not been for Andrew. I venture to identify this Andrew with the Englishman Andrew, an Augustinian monk, who lived about 1150, and was a pupil of Hugo de Sancto Victore. He is said to have written commentaries of a learned and important character on the greater part of the Old Testament, and the Books of the Maccabees⁴.

As to Bacon's knowledge of Hebrew, more will be said in the Introduction and notes to the Cambridge fragment on

¹ Lumby, *l. c.* p. 15.

² *De Bibliorum textibus*, p. 415.

³ *Comp. Stud. Phil.* viii. p. 480 sqq.

⁴ Fabricius, *Bibliotheca Latina Mediae et Infimae Aetatis*, s. v. Andreas.

Hebrew grammar. His references to Hebrew in his other works show no originality, yet prove that he spoke with a full knowledge of the subject, and his acquaintance with the Hebrew text of the Bible becomes apparent in his illustrations of comments made by older scholars, in some corrections of the Vulgate, and in the exposure of some glaring blunders made by his predecessors.

I must refer to Berger¹ as to the Hebrew scholarship of William de Mara, and as to a translation of the Bible from the original Hebrew, portions of which are extant in manuscript in Oxford and Cambridge. There are, besides, a number of manuscripts in the libraries of the various colleges, an investigation of which would show that there was a much greater development of Hebrew than of Greek scholarship among the writers of the thirteenth century. But much more preliminary work must be done, in the way of discovering and investigating such documents, before a definite judgment can be formed on the subject.

VI.

DESCRIPTION OF THE MANUSCRIPTS.

The Oxford MS. (A).

The largest portion of the present volume, called here the Oxford Greek Grammar (A), is a reproduction of a MS. at present at Corpus Christi College, Oxford, MS. 148, thus described in Coxe's Catalogue:—Codex membranaceus in folio ff. 42 sec. xv olim B Twyne; codex utrimque palimpsestus et rescriptus.

The MS. measures $11\frac{1}{2}$ by 8 inches. On a paper flyleaf at the beginning of the volume is an inscription in a xvii century hand: "Etiam Jo Basingus alias Basingstoke alter

¹ Berger, *Quam notitiam etc.* ut supra, p. 32 sq., p. 49 sq.

Oxoniensis circa idem tempus scil. circa 1252 Grammaticam Grecam scripsit, teste in illius vita Baleo."

Fo. 1 is headed thus in a later hand: "A. 3. 14. R.
No 1615 148
Bachonis Grammatica Greca (Bernard 1697).

D. 3. 13

TB. cxc, Oxn.

Collation: 1—5⁸, with a leaf and a fragment of a leaf inserted between 5¹ and 5², and a fragment of a leaf between 2⁴ and 2⁵. Pp. 67, 68 are misplaced. There is a marginal note to that effect in a later hand at the top of 67.

The handwriting which seems to be identical throughout is in a xiv century hand. The Grammar is written on a parchment which had previously served for a copy of the Decretals. The lower writing is almost entirely illegible. Here and there are sections of a commentary in early xiii century writing which are fairly clear. The earlier writing shows just enough to concur with the discolouration of the parchment, the closeness of the writing, and the ignorance of the copyist, in making the MS. exceptionally difficult to decipher.

Contents of the MS.

The MS. does not contain the complete work. It ends with the paradigm of *τύπτω*. The other paradigms, e.g. of the verbs in *μ* which is referred to, p. 173, are missing. It is doubtful whether it contained also the rules of the syntax. The work, as it is extant now, is divided into three parts, which are again subdivided into Distinctions and Chapters.

The headings are not always indicated in the MS. but are noted within square brackets in the present edition.

Pars I. Fo. 1—16.

Ex Alphabeto Graeco et quibusdam ei annexis leviter pertractandis propter exercitium legendi, scribendi, et construendi.

Distinctio I.

Cap. 1. De litteris Alphabeti.

„ 2. De diphthongis.

„ 3. De accentibus.

„ 4. De subbrevitatibus.

Distinctio II.

De compendiosa instructione legendi et construendi Graecum.

Cap. 1. Exprimuntur ea quae adnecti debent praedictis propter exercitium legendi et construendi, et datur modus scribendi, et ratio omnium quae hic scribuntur exprimitur evidenter.

Cap. 2. De nominibus literarum et accentuum et de articulis.

Cap. 3. De oratione Dominica et de Salutatione Virginis et Symbolo.

Pars II. Fo. 17—64.

In qua tota orthographia investigatur et diphthongi et prosodiae et cetera eis annexa.

Distinctio I.

De potestate et numero literarum Alphabeti Graeci secundum comparisonem ad literas Latinas.

Cap. 1. De idiomatibus.

„ 2. De rationibus propter quas oportet Graecam grammaticam comparari Latinae.

Cap. 3. De divisione vocis.

„ 4. De differentia inter elementum et literam.

Distinctio II.

In qua agit de literis Latinis et Graecis in speciali.

Cap. 1. De vocalibus, ubi primo exponitur diversitas accidentalis vocalium in sono; secundo ad essentialem acceditur.

- Cap. 2. De consonantibus aliquibus quae non liquescunt.
 „ 3. De semivocalibus quae liquescunt, primo in universali ; secundo in speciali de *l* et *r* sive *ro* et *labda*.
 Cap. 4. De aliis semivocalibus videlicet de *sima*, *my* et *ny*.
 „ 5. De duplicibus scilicet *xi*, *zita*, et *psi* an liquescant. Cum quibusdam additis.
 Cap. 6. De mutis et sono earum et aliarum consonantium.
 „ 7. De numero literarum Latinarum.

Distinctio III.

In qua excito Latinos studiosos ad considerandum multa erronea, quae saepius vulgantur, circa considerationem Alphabeti.

- Cap. 1. Contra grammaticam quae dicitur esse Aristotelis, cum non sit eius.
 Cap. 2. De erroribus circa scripturam per literas Alphabeti, sed praecipue de quibusdam quae scribuntur per *ypsilo*.
 Cap. 3. De residuis vocalibus quae scribuntur per *ypsilo*.
 Cap. 4. In quo fit descensus ad quaedam vocabula in quibus aliunde accidit difficultas quam per hanc literam *ypsilo*.
 Cap. 5. De residuis vocabulis Graecis hic ponendis.
 „ 6. $\overline{\text{Xps}}$ $\overline{\text{In}}$. Computatio per literas.

Distinctio IV.

De diphthongis.

- Cap. 1. De diphthongis.
 „ 2. De diphthongis.
 „ 3. De exemplis notabilibus circa diphthongos.
 „ 4. De corruptionibus vilibus in diphthongis.

Distinctio V.

Prosodiae.

- Cap. 1. De accentibus syllabae.
 „ 2. De exemplis in quibus et consimilibus vulgus multum errat in longitudinibus et brevitatibus.

- Cap. 3. De erroribus vilibus apud famosos tractatores.
 „ 4. De scansione Horatii etc.
 „ 5. De regulis pro correctionibus in Graecis vocabulis
 quae sunt in usu Latinorum.

Distinctio VI.

De his longandis vel breviandis in quibus vocalis ante
 consonantes invenitur.

- Cap. 1. De *A* ante consonantem.
 „ 2. De *E* ante consonantem.
 „ 3. De *I* ante consonantem.
 „ 4. De *O* ante consonantem.
 „ 5. De *U* ante consonantem.
 „ 6. Regulae de ultimis syllabis Graecarum dictionum
 secundum Bedam in libro *De Metris*.

Distinctio VII.

De aliis prosodiis, quae sunt spiritus et toni et passiones.

- Cap. 1. De spiritibus in universali.
 „ 2. De nominibus Graecis quae cadunt in usu Lati-
 norum quae debent aspirari.

Distinctio VIII.

De tonis sive accentibus.

- Cap. 1. De distinctione eorum.
 „ 2. De generalibus regulis accentuandi.
 „ 3. De mutatione accentus.

[Desunt cetera secundae partis.

Pars III.

Desunt Dist. I, II, et initium distinctionis tertiae.]

Cap. v. De formatione genitivi a nominativis terminatis
 in *xi* et *psi*.

Cap. vi. De declinationibus Graecis secundum modernos
 Graecos.

Distinctio IV.

De figura et specie.

Cap. 1. De figura.

„ 2. De specie.

Distinctio V.

De pronomibus.

Cap. 1. De pronomibus primitivis.

„ 2. De pronomibus derivativis.

Distinctio VI.

De Verbo.

Cap. 1. De conjugationibus.

„ 2. De genere, modis et temporibus verbi.

„ 3. Amplior sermo de conjugatione.

„ 4. De formatione praeteritorum.

Exempla conjugationis in *ω*.

Cetera desunt.

University College and Douai MSS.

The Corpus Christi MS. of this Grammar is practically the only one that is extant. The other MSS. known are but (1) a fragment of one leaf among the Cottonian manuscripts, Jul. F. viii, (2) University College, Oxford, 47, merely an abbreviated copy of the Corpus Christi MS. (see Coxe, p. 14, Brewer, p. xli), and (3) Douai, Bibliothèque Publique, 691, which is identical with (2). In both (2) and (3) the same passages amounting often to entire chapters are omitted, and the lacunae marked by the words: *quae quia trita sunt prudens omisi* or simply *omisi*. They are both by a 16th century hand. The Douai MS. is of some historical interest, because it was the earliest source from which Victor Cousin and Émile Charles derived their knowledge of the *Opus Tertium*, which is also contained in it, and because it formerly belonged

to the English College at Douai¹, before the plunder of its library by the local revolutionary committee in 1793.

The Cambridge MS. (B and C).

The MS. Ff. 6. 13, belonging to the Cambridge University Library, contains nine different treatises. Luard describes it as "a small quarto parchment, 81 leaves, 41 lines per page, well written in hand of 13th or 14th century. Ink somewhat faded." It measures 7 $\frac{3}{4}$ by 5 inches. On the first page inside the cover there is a note that the MS. is the gift of Robert Hare, 1594. The sixth treatise is the Hebrew fragment, called C in the present volume, which covers fos. 66^a and 66^b. The Hebrew words are inserted in a few cases only and that very unsatisfactorily. The Hebrew alphabet at the end is out of order and hardly legible. The Latin text has suffered from the evident ignorance of Hebrew on the part of the copyist.

The seventh treatise, fos. 67—69^a, contains the fragment on Greek Grammar here called B. The Greek is nearly all written in Latin characters. It gives the Greek alphabet in tabulated form, proceeds to give some rules about vocalization, the declension of the article and of nouns, notes on abbreviations, the ten *prosodiae*, computations by letters and, as reading lessons, the Pater noster and Ave Maria.

Latinity, spelling, style.

In order to give a faithful transcript of the MSS. the spelling both in Greek and Latin, and the accents of the Greek words have been printed as they stand. The Latinity is that of the thirteenth century, clear in its meaning and free from grammatical errors. It merits the good character given

¹ *Collegium Anglorum Duaci*, founded by Allen, 1568, transferred to Old Hall near Ware in 1793.

to the style of the time by such competent judges as Mr Hastings Rashdall¹, and Mr J. W. Clark². A terseness and directness of expression, and the absence of figurative phraseology marks it as truly Baconian. But the scribe must have been of the type described by Brewer in the Introduction to the *Opera Inedita*³. His mistakes are left uncorrected and are not always referred to in the notes. Some are merely the slips of a copyist. One which recurs is the use of a plural verb after a singular noun. But occasionally it has been impossible to construe the text as it stands. This difficulty is not always indicated, though frequently enough to explain its general character and to attempt an elucidation of the most important instances.

Letters, numerals.

The shapes of the letters on p. 14 are made to resemble those of the MS. It has not been considered to be of any advantage to repeat them throughout the printed text. The names given to the numerals (p. 24) are roughly the same as in modern Greek. Those chosen for illustration (p. 25) 143 and 1224 may have been deliberately selected with some allusive meaning, especially as we know that 1224 was the date of the foundation of the Franciscan Convent in Oxford; for many years the abode of Friar Roger.

Consecration of Churches.

The references to the consecration of churches (pp. 25, 83, 195), which would alone identify the work as Bacon's, is of

¹ *The Universities of the Middle Ages*, pp. 595—597.

² *The Customs of the Augustinian Canons*, p. xi.

³ p. xlvi: "The copies of Bacon's works, as they exist at the present day, afford unmistakeable evidence of the obtuseness of the transcribers, ignorant of every language but the Latin, unaccustomed to scientific terms, indifferent to criticism." In a footnote he adds: "Unable to write Greek or read it when written in almost all instances, the scribes have transferred into Latin characters their notions of a Greek equivalent. Sometimes they have omitted the Greek altogether."

some interest. The first passage is difficult to make out as it stands, but the meaning is clear. The Rubric in the Roman Pontificale reads "Interim.....Pontifex accepta mitra et baculo pastorali, incipiens ab angulo ecclesiae ad sinistram intrantis, prout supra lineae factae sunt, cum extremitate baculi pastoralis scribit super cineres Alphabetum Graecum, ita distinctis litteris ut totum spatium occupent, his videlicet .....Deinde simili modo incipiens ab angulo ecclesiae ad dexteram intrantis scribit Alphabetum Latinum super cineres distinctis litteris....."

The practice is to place as many small heaps of sand or ashes in the figure of a St Andrew's Cross as are sufficient for the letters of both Alphabets. The ceremony is very ancient and is referred to by St Gregory in the *Liber Sacramentorum*. Maskell¹ gives the history of the rite with many details and variations, and refers to St Aelred's life of St Edward the Confessor, who relates that St Peter, who himself consecrated Westminster Abbey, wrote both Alphabets upon the ground². Roger Bacon's complaint is that the Bishops were so ignorant of Greek and the Pontificals so badly written, that both the shapes of the Greek letters were incorrect and the numerals were jumbled up with the letters, so that the rite was not intelligently carried out. His criticism is fully borne out by the MSS. of the Egbert Pontifical in the Bibliothèque Nationale in Paris (saec. viii.), and of that called the Ely Pontifical (saec. xii.) in the Cambridge University Library.

The significance of the rite is connected by Remi of Auxerre and Ivo of Chartres with the teaching of the rudiments of the Christian religion. But an analogy may be

¹ *Monumenta Ritualia Ecclesiae Anglicanae*, p. 208, ed. 2.

² St Mellitus: "Reseratis sacrae basilicae valvis, vidit pavimentum utriusque Alphabeti inscriptione signatum, parietem bis senis in locis sanctificationis oleo linitum totidem cereorum reliquias duodenis crucibus inhaerere, et quasi recenti respersione adhuc cuncta madescere." Ailredus Abbas Rievallis de vita et miraculis Edwardi Confessoris, *Twysden*, vol. II. p. 386, ed. 1652.

found in the rubrics of the solemn Papal Mass. The Pope when he celebrates solemnly wears the vestments of both the Latin and Greek rites, and the Epistle and Gospel are chanted in both tongues. In this case it certainly signifies the unity of the Church.

The proper name Omnes.

The statement (pp. 40, 95)¹ that Omnes is a proper name in Greek was at first very puzzling, and illustrates the difficulty which the scribe found in copying the manuscript. The solution is no doubt, that it is the beginning of a quotation from Callimachus quoted by Priscian. I cannot now find the edition of Priscian from which I have quoted (p. 95) the line of Callimachus. It should no doubt read as given in Keil²:—τὼς μὲν ὁ Μνησάρχειος ἔφη ξένος, ὧδε συναινῶ.

The Canons of Theodosius.

The nearly illegible word (p. 174), which has there been conjectured to be κανόνες Θεοδοσίου, should, I think now, be read κανονίζεται which is the usual formula in Theodosius. The canons of Theodosius were usually appended to the treatise of Dionysius Thrax *De Arte Grammatica*, a fact which shows how venerable is the use of the paradigm of τύπτω. It has been in use from probably 100 B.C. to our own day. Its use perhaps illustrates, as Uhlig grimly says, the method of teaching Greek grammar to boys, which has been coeval with the use of the paradigm. From the references in the text we may gather that the genealogy of Friar Roger's grammar was as follows:

Dionysius Thrax	c. B.C. 100.
Herodian	c. A.D. 160.
Theodosius	c. A.D. 400.
Priscian	ob. A.D. 562.

¹ Cf. *Compendium Studii*, Cap. xi. ed. Brewer, p. 508.

² *Grammatici Latini*, vol. II., Priscian, Lib. I.

Sicilian origin of Greek MSS.

The references to Sicily as the origin of both the Greek teachers and Greek books in England in Bacon's time has a distinct interest now in connection with the problem of the origin of the Ferrar Group of the Codices of the Gospels which, through the researches of the Abbé Martin¹ and Dr Rendel Harris², have been conclusively shown to be of Sicilian origin.

An inexplicable passage.

There remain one or two as yet inexplicable passages in our text. One especially in the Cambridge fragment (p. 195) "Et in primo cantate, ultimo uersu per litteras tam hebraicas quam grecas, in quantum sunt numerorum fit consideratio et pulcra misteria eliciuntur, et alibi in scriptura multotiens" has defied my attempts at solution.

¹ *Quatre manuscrits importants*, Paris, 1886.

² *The Ferrar Group*, Cambridge, 1901.

(A.)

OXFORD GREEK GRAMMAR

(CORPUS CHRISTI COLLEGE, OXFORD, MS. 148.)

ASSIT PRINCIPIO SANCTA MARIA MEO.

[P]rimus hic liber voluminis grammatici circa linguas alias a latino qui est de grammatica greca habet partes tres.

[PARS PRIMA.]

Prima est ex alphabeto greco et quibusdam ei anexis leuiter pertractandis propter exercitium legendi, scribendi, et construendi; et habet duas distinciones.

[DISTINCCIO PRIMA.]

Prima habet quatuor capitula.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Primum est de litteris alphabeti.

Manifestata laude et declarata vtilitate cognitionis grammaticae quatuor linguarum scilicet grece, hebree, arabice et caldee, quantum ad vsum latinorum, et hic in prologo totius voluminis grammaticalis numeroque librorum significato et ordine, nunc in hoc libro primo procedendum est circa grammaticam grecam secundum quod ratio huius ordinis in prioribus annotatur. Sicut igitur pueri docentur in latino vt, primo, grosso modo sciant legere et scribere et leuiter aliqua construere, antequam ad alciora grammaticae latine transcendant; sic primo leuius tradam ea que preambula sunt, maiora deinceps allaturus.

Pono igitur primo ea que necessaria sunt pro leui lectura et scriptura. Secundo addo quedam pro vsu et exercicio leccionis. Prima pars habet quatuor particulas. Nam primo ponuntur littere alphabeti.

Littera autem habet tria id est nomen, figuram, potestatem¹ que est sonus. Nomen² vt a in latino, alpha in greco, aleph in hebreo et sic de alijs. Figure³ autem sunt que describuntur in scripto et hec duo scilicet nomen, figura, variantur omnino vel multum apud nationes diuersas. Sed potestas sive sonus principalis est idem, sonus tamen accidentalis et secundarius variatur. Sonus⁴ autem principalis [est] quem littera sonat per se vt vocalis, vel cum alio vt consonans. Non est autem possibile quod sint in aliqua lingua, nisi quinque vocales, differentes secundum sonos principales, vt sunt a e i o v, quorum quelibet habet sonum per se distinctum et perfectum. Consonans⁵ autem non potest proferri per se, sed oportet quod contrahat secum sonum alicuius vocalium quinque, ut ba be bi bo bu, sa se si so su. Placuit tamen latinis nominare consonantes a sono vocali e, vt b, g, d, s, f, r, preter k et q et p, quod ab i littera trahit sonum, sicut Priscianus docet in maiori⁶, licet alique nationes per e litteram sonent ipsum. Sed⁷ greci differunt a latinis in nominacione suarum litterarum. Nam latini non ponunt in nomine vocalis nisi sonum eius vt a e i o u. Grecus vero habet plures litteras in nomine cuiuslibet vocalis ut alpha sonat⁸ a et similiter in consonantibus vt sima sonat s, et sicut latinus sillabicans dicit a s as, et s a sa, sic grecus dicit alpha sima as, et sima alpha sa. Et quia latini breuius dicunt, ideo melius, nec mirum si in hoc mutauerunt modum grecum, quia posteriores fue-

¹ MS. *marg.* quod in omni littera tria sunt nomen figura potestas.

² MS. *marg.* quod nomen appellatur in littera.

³ MS. *marg.* quod appellatur figura littere.

de comparacione figure et nominis litterarum.

⁴ MS. *marg.* quid sit sonus.

⁵ MS. *marg.* de potestate consonantis.

⁶ MS. *marg.* priscianus.

⁷ MS. *marg.* greci differunt a latinis.

⁸ MS. *marg.* similitudo sillabicandi.

runt et potuerunt in hoc corrigere grecos. Vtinam correxissent quedam alia vel saltem a grecorum sapiencia non errassent!

Potestas vero accidentalis est quod sonus littere accentuetur diuersimode, vel aspiretur vel longetur vel breuietur. Nam^s accentus est triplex acutus, grauis, circumflexus; quibus modis variatur eadem littera. Acutus enim accentus eleuat in altum litere sonum, vt in hoc vocabulo *fácio* ante penultima eleuatur, et in hac eadem dictione, secunda et tertia sillaba deprimuntur. Similiter, *hāmo* in hoc nomine *hamus* aspiratur fortiter, sed in hoc verbo *amo* profertur leniter et debiliter. Eodem modo accidit variacio secundum longitudinem et breuitatem, vt media producitur huius nominis proprii *María* et in hoc nomine communi *maria* pro aquis salsis breuiatur. Multis igitur modis potest vna littera variari penes sonum accidentalem, et secundum has variaciones habent greci plures vocales quam nos. Nam habent vnum o breve quod vocant o micron hoc est o paruum, et aliud o longum quod vocant o mega id est o magnum. Et secundum Priscianum habent vnum e breue quod vocant e pemte, id est e quintam litteram quia quinto loco ponitur in alphabeto, et alterum longum quod vocant eta, quamuis aliter vtantur greci moderni ut inferius exponetur. Et habent duplex i, vnum est sicut i nostrum et vocatur iota et potest longari vel breuiari sicut apud nos. Aliud habent i quod debiliter sonat et cum hyatu quod vocant ipsilo, hoc est y tenue, quia tenuem habet sonum; et nos vocamus illum y grecum et vtimur pro eo hac figura y, u. Habent eciam varietatem magnam in consonantibus. Nam quasdam aspirant et quasdam non.

Que tota diuersitas patebit in hoc alphabeto subscripto, nam semper in tertia linea scribuntur nostre littere que respondent litteris grecis et per hoc potest sciri sonus grecarum litterarum non solum principalis sed accidentalis. Et considerandum est quod litere grece omnes incipiunt sicut littere latine eis respondentes. Dico de illis quas habent

¹ MS. *marg.* accentus.

latini, quia greci habent plures litteras [quam latini¹]; omnes tamen per terciam lineam annotantur. Et in secunda linea ponuntur figure litterarum grecarum et aliquæ habent duplices figuras omnino diuersas et omnes fere diuersificantur accidentaliter in figura, sicut apud latinos quilibet variat figuram litterarum latinarum accidentaliter secundum sue beneplacitum voluntatis. Et in prima linea ponuntur nomina litterarum grecarum vt sic per has tres lineas sciantur illa tria famosa que litteris debentur scilicet nomen, figuratio et potestas.

Discens igitur hoc alphabetum quod in beta et in gamma, et delta, et epsilon, et ita, et theta, et my, et ny et sigma, sunt diuerse figure secundum speciem. In alijs diuersificantur secundum accidentalem varietatem, sicut apud nos diuersi scribunt diuersimode eandem figuram secundum substantiam; vt patet in omnibus euidenter. Consideret etiam discipulus quod vna figura de my differt ab vna ipsius beta² per hoc quod in my descendit vna linearum stantium et facit angulos rectos cum linea iacente et linea iacens extenditur vltra primam stantem et facit angulos rectos quorum neutrum inuenitur in beta (θ)³.

Sciendum quod apud Grecos sunt ξ 7 vocales scilicet α ϵ η ι $\omicron$ υ ω ; quarum due semper sunt longe, scilicet η et ω ; due semper breues scilicet ϵ et ι ; tres ancipites, scilicet aliquando longe aliquando breues, scilicet α , ι , υ ; relique sunt consonantes quarum $\bar{\eta}$ 8 sunt semivocales scilicet ζ ξ ψ λ μ ν ρ σ ; harum $\bar{\eta}$ 8, $\bar{\gamma}$ 3 sunt duplices; ζ ξ ψ dicuntur duplices quia quelibet earum ex duabus consonantibus est composita, scilicet ζ ex δ et σ , ξ ex κ et σ , ψ ex π et σ . Item harum $\bar{\eta}$, $\bar{\delta}$ 4 sunt liquide scilicet λ μ ν ρ ; que dicuntur immutabiles, quia in futuris verborum et in declinationibus nominum non mutantur.

Relique $\bar{\theta}$ 9 sunt mute, scilicet β γ δ κ π τ θ ϕ χ . Harum $\bar{\theta}$ 9 tres sunt cognationes, quarum prime formantur in gutture,

¹ These words partially erased in MS.

² In the MS. one form of μ resembles one form of β .

³ MS. *marg.* scriptus erat in margine extra seriem vsque ad hoc signum θ . This is one of the indications that A is a copy of an earlier MS.

scilicet γ κ χ; secunde in palato, scilicet τ θ δ; tertie inter labia, scilicet β π φ. Item harum θ ϑ mutarum, tres sunt leues, scilicet π κ τ; tres aspere, scilicet χ φ θ; et tres medie, scilicet γ β δ; respondet autem aspera leui in sua congnatione. Leues, cum ultima diccionis in qua sunt, sequente diccione a vocali aspirata inchoante, fit eclipsis, in asperas suas conuertuntur ut *εφίμας* pro *επι ημας*. Item nota quod γ ante κ vel aliud γ sonat quasi N ν ut *ισενεγκις* et *αγγελος*. Item π post μ vel ν N sive in eadem diccione sive in diuersis dummodo sine intervallo proferantur, sonum nostri b habet¹, quam aliter non habent ut *λαμπας αμπελον*. Similiter τ post μ vel ν sonat nostrum d quod aliter non habent ut *αντιχριστος*.

alpha.	bita.	gamma.	delta.	ε pempte.	zita.	ita.	thita.	
α Δ	Β υ	γ ρ	δ Δ Δ	ε ε	ζ	η h	θ θ θ	
α α α	β b	g g	δ θ θ	e	z	i	th	
iota.	kappa.	labda.	my.	ny.	xi.	o micron.	pi.	ro.
ι I	κ κ	λ λ	μ M	ν N	ξ ζ	ο ο	π Π	ρ ρ
i	k k	l l	m	n	x	o	p	r
sima.	taf.	upsilo.	phi.	chi.	psi.	o mega.		
σ ς	τ τ	υ ϣ	φ ϝ	χ	+ ψ	ω ω		
s	t t	y y	ph.	ch.	ps.	o		

CAPITULUM SECUNDUM

de diptongis.

Habito de alphabeto, nunc secundo pono diptongos. Nam hee sunt maxime confines alphabeto quoniam pertinent ad sonum substantialem litterarum, precipue vero propter v vocalem, quam greci non habent per vnam figuram in alphabeto sed per duas in diptongo². Diptongus est coniunctio duarum vocalium vt fiat vnus sonus vocalis, vel vocalis cum consonante, et habent octo proprias diptongos et tres improprias. Upsilo uero et iota sunt finales littere diptongo que aliis litteris apponuntur et habent v vocalem per vpsilo appositum ei quod est o micron. Per alias uero

¹ Cf. p. 48.

² MS. *marg.* ὅν, v.

diptongos habent sonos qui superscribuntur singulis diptongis; ita quod in omnibus resultat sonus alicuius vocalis solius preter quam in tribus scilicet¹ quando upsilo apponitur ad alpha et ad epemte et ad ita, tunc enim sonat vocalem cum v consonante vt scilicet au vel af, eu vel ef, iu vel if, quia hee diptongi sonant vocalem quasi cum f littera; quia v consonans et f multum concordant in sono; unde in hoc nomine, *evangelium* est diptongus ex epemte et ypsilo et non remanet v vocalis sed consonans, et sillabatur cum vocali sequente, per quod manifeste apparet quod sit consonans. Sed in hoc et alijs, latini, ignorantes grecum, corrumpunt sonum grecum et faciunt sonum compositum ex duplici vocali, dicentes au eu iu, vt v littera sit ibi vocalis, et non consonans sillabata cum vocali precedente in confusionem unius soni sicut apparet in prolacione vulgata apud latinos: sed de hijs suo loco cercius exponetur. Notandum etiam quod omnis diptongus naturaliter est longa, preter *au* et *ou*, que cum sint finales dictionum breuiantur vbique, nisi in aduerbijs et optatiuis verbis, in quibus producuntur etiam in fine dictionis. Item *vu* diptongum immediate numquam sequitur consonans sed semper vocalis. Omnis autem consonans inter duas vocales in vna dictione cum secunda vocali sillabatur, et hoc etiam in duabus dictionibus, cum per eclipsim prime dictionis, ultima vocali expulsa, consonans simplex remanet inter inicialem sequentis dictionis et penultimam vocalem precedentis. Ex hac regula sequitur, quod omnis sillaba media vel finalis incipiens a vocali precedentem in vocalem terminari exigit; et quod omnis sillaba in consonantem desinens sequentem in eadem dictione exigit a consonante incipere (scilicet(?) extra seriem)².

Deinde ponuntur diptongi tres improprie ex appositione iota ad alpha et sonat a, et ad ita et sonat ita, et ad o mega et sonat o mega. Et aliquando ponitur iota in eadem serie cum istis tribus litteris, aliquando subscribitur eis ut patet

¹ The sign here read scilicet may stand for $\gamma=3$, cf. p. 6.

² The words in brackets are probably a note of the copyist. They occur in the same line, but are separated, by a slightly longer space than usual, from the rest of the sentence.

in scriptura. Hee vero diptongi necessarie sunt, ad distinguendum dicciones varias secundum varias significaciones et significata, sicut in sequentibus patefiet. Item nota quod i nuncquam habet vim consonantis apud grecos sed semper est vocalis. Sciendum eciam quod iota et ypsilo aliquando coniuncta vocalibus non faciunt diptongum, sed utraque vocalis retinet suum sonum proprium; et ad hoc denotandum ponuntur duo puncta super iota et ypsilo, sic οἱ οῦ ut denotetur quod non est diptongus, maxime alia vocali precedente vel sequente, sicut in usu leccionis apparebit.

Ponuntur igitur primo diptongi proprie

$\overset{\text{vel af}}{\alpha\iota} : \overset{\text{au}}{\alpha\upsilon} : \overset{\text{y}}{\omicron\iota} : \overset{\text{vel ef}}{\epsilon\upsilon} : \overset{\text{i}}{\epsilon\iota} : \overset{\text{i}}{\epsilon\iota} : \overset{\text{u}}{\omicron\upsilon} : \overset{\text{u}}{\omicron\upsilon} : \overset{\text{vel if}}{\eta\upsilon} : \overset{\text{y}}{\eta\iota}$

Diptongi improprie

$\overset{\alpha}{\alpha} : \overset{\alpha}{\alpha\iota} : \overset{\eta}{\eta} : \overset{\eta}{\eta\iota} : \overset{\phi}{\phi} : \overset{\omega}{\omega\iota}$.

CAPITULUM TERCIVM de accentibus.

Hic tercio adduntur, que generali nomine apud eos vocantur accentus, licet apud nos nomen accentus strictius sit acceptum, sed huius nominacionis patebit ratio inferius suo loco. Primum autem 3 eorum accentus sunt, qui apud nos dicuntur acutus, grauis, circumflexus; licet ipsi utantur magis circumflexo quam quo nos utamus¹. Acutum accentum dicunt qualitatem sillabe extensum sonum habentis. Acutum enim accentum faciunt eleuando sonum sillabe ab imo in altum, et designant per lineam incipientem ab imo et tendentem in altum sic /; grauem vero designant per lineam descendentem ab alto in imum sic \; circumflexus vero accentus componitur ex graui et acuto tam in sono quam in figura, unde primo eleuatur sonus cum quadam depressione in fine et figura eius incipit ab imo in altum et iterum flectitur in imum sic ^ . Communiter tamen apud eos notatur per superiorem partem circuli sic ^ .

Quartum et quintum accentus eorum nos *tempora* voca-

¹ So in MS.

mus; scilicet longum et breue: et super sillabam longam trahunt unam lineam longam sic – et pro breui designanda ponunt inferiorem partem circuli; brevis sic, ∪ quasi ypsilo.

Sextum et septimum accentus eorum nos vocamus *aspiraciones*, et habent aspiracionem fortem et lenem tam in figura quam in sono. Nos autem habemus in sono utramque aspiracionem, sed solam unam figuram que est fortis aspiracionis nota, ut h, que non est littera, sicut docet Priscianus sed aspiracionem notat littere. Fortis autem aspiracio eorum notatur per mediam partem circuli sinistram sic ‘ quasi per c nostrum vel per medietatem littere ita, sinistram huius littere ita si diuidatur per medium sic † et hec vocatur dasia, altera est nota lenis aspiracionis et eius figura est dextera pars circuli sic ’ vel dextera pars huius litere ita ‡ et vocatur sile, id est tenue.

Octauus et nonus et decimus grecorum accentus non habent nomina in latino, nisi que a grecis assumpta sunt; et octauus dicitur apostrophus apud autores grammaticæ latine, et inuentus est ad denotandum quando debet collisio vocalium tolli, id est mala sonoritas. Et hoc est quando prima diccio finitur in vocalem et secunda incipit per vocalem vbi male conueniunt in sono, vt in gallico patet: si enim aliquis querat ab aliquo viatore, “unde venis?” et ipse dicat “de orliens”¹; male dicit propter collisionem vocalium. Nam debet dicere *dorliens*, vt auferatur ultima vocalis prime diccionis scilicet huius propositionis de et sillabicaretur hec littera *d* cum prima vocali diccionis sequentis; ita vt fit cum dicitur grece ephymera. Nam duo vocabula sunt, scilicet ephi et imera, quod proprie significat in die, quia epi est in, et imera dies, vnde res vnius diei dicitur ephymera sicut febris diurna. Aufertur igitur vocalis vltima huius propositionis epi et pi littera sillabicaretur cum ι prima littera huius diccionis imera que cum aspiratur per dasiam, aspiratur hec littera pi, et commutatur in phi et dicitur ephimera et latinus ponit h aspiracionem pro dasia more suo. Et figura apostrophus est dextera pars circuli sicut in aspiracione leni sic ’. Nonus accentus est hyphen, *υφεν*, que coniungit diuisa, vt

¹ Cf. *Compendium Studii*, p. 515, ed. Brewer.

cum dicitur antet^ulisti videntur esse due dicciones, set vna est dicta ab hoc verbo antefero; et ad denotandum quod vna diccio est, ponitur inferior pars circuli sic antet^ulisti. Sic greci faciunt aliquando et solebant facere latini. Decimus accentus est vt sciatur quando aliqua litera debet sillabicari cum vna vel cum alia vt *ab eo*, hec enim littera b potest sillabicari cum a, et tunc sunt due dicciones, vt *ab eo* scilicet propositio cum suo casuali; aut potest sillabicari cum e littera et tunc est una diccio scilicet prima persona huius verbi *abeo*, *abis*. Et sic est in greco, vt *esti^uaxios*, id est [est] dignus, sed dubium posset esse utrum ny littera sillabicaretur cum ultima vocali huius diccionis *esti* vel cum prima huius diccionis *axios*; ad denotandum igitur quod sillabicaretur cum ultima vocali huius diccionis *esti* ponitur dextera pars circuli sicut in apostropho et psili ut denotetur cum quo debeat sillabicari sic *esti^u,axios* et hec passio vocatur hypo-diastole.

acutus $\acute{\text{~}}$, grauis $\grave{\text{~}}$, circumflexus $\circ$, dasia $\text{'}\text{C}$, psili $\text{'}\text{H}$, tempus longum -- , breue ~ , apostrophus ' , hyphen ~ , hypo-diastole , .

CAPITULUM QUARTUM de subbreuitatibus.

Quarto pono subbreuitates, et sunt 23 regulares et certe ex proposito facte; nam alie sunt infinite, sicut apud nos, et notantur hic in scripto; ad quarum intelligentiam breuiter notandum est quod pro vocali cum ny littera habent octo subbreuitates et pro vocali cum sima decem habent. Et quando aliqua illarum figurarum in decem et octo subbreuitatibus istis ponitur super consonantem aliquam, importat vocalem cum suo consonante, vt in primo si volo scribere *pas*, quod est omnis, scribam breuius sic $\text{p}\acute{\text{~}}$, vnde per figuram super pi litteram intelligitur *as* et ideo fit ibi *pas*. Si vero volo scribere *pan*, quod est omne, ego scribam sic $\text{p}\pi^6$, vnde figura valet *an* et ideo sic habetur *pan*, et sic de aliis decem et octo subbreuitatibus. Sed vna est generalis subbreuitas sicut apud nos, que vocatur apanu sirma, tractus supra: apanu

¹ So in MS.

enim est supra, sirma est tractus, et fit sicut cum scribimus dñs per tractum supra, aut p̄r, sic ipsi scribunt $\overline{\kappa\omicron\varsigma}$, pro dñs, et $\overline{\pi\rho}$ pro p̄r. Et tamen sine subbreuitate super omnia nomina propria plene scripta et integre, ponunt tractum longum supra vt $\overline{\Pi\lambda\alpha\tau\omicron\nu}$. Scribunt hanc figuram $\ddot{\omicron}$, pro $\delta\epsilon$ quod est *autem*, hanc figuram scribunt in lineo $\S$; et scribunt pro $\kappa\alpha\iota$ quod est et, hanc $\sqcup$; et pro duplici sima hanc $\sigma^{\pm}$. Et pro hoc verbo *esti*, quod valet est, scribunt sic $\nearrow$ fere sic ut nos scribimus hoc verbum est sic $\div$ sed linea grecorum trahitur ex obliquo.

Sunt igitur subbreuitates iste que subscribuntur

υ	ϒ	η	ς	ϛ	ςς	δ	ο	ϥ	ϣ
ας	ες	αις	ης	ις	εις	οις	ος	ως	ους

ϛ	∠	Λ	=	↘	∧	ξ
αν	εν	ην	ιν	ειν	ον	ων

apanu	syрма	de	kei	duplex	ςς	est
—		δε	και	duplex	sima	esti
		ϛ	∠	σ [±]		↗

DISTINCCIO SECUNDA.

De compendiosa instruccione legendi et construendi grecum, et habet capitula quatuor.

[CAPITULUM PRIMUM.]

In primo exprimuntur ea que adnecti debent predictis propter exercitium legendi et construendi, et datur modus scribendi, et ratio omnium que hic scribuntur exprimitur euidenter.

Positis hijs, que grosso modo sunt necessaria ad legendum et scribendum, nunc inseram quedam communia pro exercicio legendi, et sunt primo nomina litterarum alphabeti greci scribenda vt sciamus ea recte scribere et legere, et

cum hijs nomina accentuum, et post hec articuli scribendi sunt. Deinde *Pater noster*, *Ave Maria*, et *Credo*, *Magnificat*, *Nunc dimittis*, et *Benedictus* que sunt fundamenta fidei, ut in hiis paucis legendis primo exercitatus adiscens transcendat facilius ad maiora. Et scribuntur hec hoc modo. In prima enim linea scribitur latinum, in secunda inferiori grecum latinis litteris, in tertia grecum grecis figuris; vt latinus, respiciens grecum grece in suo ordine, possit de facili et sine errore illud legere per adiutorium greci scripti per litteras latinas, per quas cognoscet statim que littere grece in greco vocabulo describuntur. Et quoniam lingua insipida est que non intelligitur, ideo ad delectacionem legentis ponuntur vocabula latina in prima linea, vt sic cum lectura grecorum vocabulorum pateat eorum intelligencia quamuis¹ suavius legantur et maior vtilitas consequatur. Considerare tamen debet lector quod pono latinum sicut respondet grecis vocabulis; ut quia ipsi non vtuntur ablatiuo sed semper genitiuo vel datiuo vbi latini vtuntur ablatiuo, ideo pono hic genitium et datium latinum pro ablatiuo, sicut est in greco, quatinus sciat lector cuius casus sit vocabulum grecum hic positum; ne, si ponerem casum ablatium, crederet quod in greco sic esset; et per hoc eciam patet quos casus regunt preposiciones grece, quod ignoretur nisi vocabulum grecum poneretur sicut est in greco. Et alia similiter quedam huius modi obseruo propter intelligenciam greci plenior, quia nunc est intencio dare exposicionem grece grammatice principaliter, et ideo eius proprietatem debeo obseruare.

Articulos vero hic posui, quia multum patent leccio et constructio greci per eos, et casuum ac generum et numerorum distincio. Et preposui eos alijs legendis non solum propter illa que nunc dixi, sed quia breuior est in eis sillabicacio. Sciendum igitur quod articulus est pars oracionis apud grecos quia habet casus, genera et numeros; sed latini non habent articulos licet omnes fere naciones habeant eos, et lingua gallica habet eos ut *li le la* et huiusmodi, que distinguunt casus, genera et numeros. Quedam tamen proponuntur nominibus in declinacione et coniugacione, loco

¹ So in MS. for quatenus.

quorum vtuntur pronomibus articularibus que sunt hic hec hoc, cum dicimus hic magister, hec domina, hoc stannum et hij vocantur prepositiui articuli. Alij vero subiunguntur nominibus, loco quorum vtuntur vt in pluribus hoc nomine, qui quis¹ quod, secundum quod dicimus homo, qui currit, disputat. Et habent articuli genus masculinum et femininum, et neutrum, et quatuor casus scilicet nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, et tres numeros scilicet singularem, dualem, et pluralem. Duali enim vtuntur quando locuntur de duabus rebus, plurali quando de tribus vel pluribus. Numerus singularis habet semper quatuor terminaciones casuum; dualis habet duas tantum terminaciones; vnam scilicet, pro nominatiuo et accusatiuo et aliam pro genitiuo et datiuo; plurale habet quatuor terminaciones sicut singulare. Primo igitur ponuntur hic articuli prepositiui secundum genera sua, casus, et numeros, et postea subiunctiui de quibus omnibus amplior tractatus fiet inferius suo loco. Sciendum tamen quod articuli non construuntur hic, sicut relique dicciones, quoniam in latino non sunt; et ideo latinis litteris tantum scribuntur in secunda linea, sed in prima nichil eis respondet. Similiterque est de litteris alphabeti que primo scribende sunt; quia omnis scriptura aliorum ab eis nascitur vt videmus. Sed in quantum littere sunt, non habent significata, et ideo linee sufficiunt eis due, et quia nomina accentuum prius in greco non fuerunt scripta ideo consequenter post ista scribenda sunt.

CAPITULUM SECUNDUM.

De nominibus litterarum et accentuum, et de articulis.

alpha.	vita.	gamma.	delta.	epemte.	zita.	ita.	thita.
<i>αλφα</i>	<i>βήτα</i>	<i>γάμμα</i>	<i>δελτα</i>	<i>ε</i>	<i>ζήτα</i>	<i>ήτα</i>	<i>θήτα</i>
<i>α λ Α</i>	<i>Β υ</i>	<i>Γ υ</i>	<i>δ Δ</i>	<i>Ε ε</i>	<i>Ζ ζ</i>	<i>Η</i>	<i>Θ ϑ</i>
iota.	kappa.	labda.	lambda.	my.	ny.	xi.	omicron.
<i>ιώτα</i>	<i>καππα</i>	<i>λαμδα</i>	<i>λαμβδα</i>	<i>μῆ</i>	<i>νῆ</i>	<i>ξῖ</i>	<i>ὀ</i>
<i>ι</i>	<i>κ λ</i>	<i>λ Ϛ</i>		<i>μ</i>	<i>ρ</i>	<i>ξ</i>	<i>ο</i>

¹ So in MS.

pi.	ro.	sima.	tau vel taf.	ypsilo.	phi.	chi.	psi.
$\pi\hat{i}$	$\rho\hat{\omega}$	$\sigma\acute{i}\mu\alpha$	$\tau\alpha\hat{u}$	υ	$\phi\hat{i}$	$\chi\hat{i}$	$\psi\hat{i}$
$\pi\pi$	ρ	$\sigma\epsilon$	τ	υ	$\phi\phi$	χ	ψ

omega.

$\hat{\omega}$

ω

Hec sunt nomina accentuum

acutus	gravis	circumflexus	longum	breue	dasia
$\sigma\acute{\xi}\epsilon\acute{\iota}\alpha$	$\beta\alpha\rho\epsilon\acute{\iota}\alpha$	$\pi\epsilon\rho\iota\sigma\pi\omicron\mu\epsilon\nu\iota$	$\mu\alpha\chi\rho\omicron\nu$	$\beta\rho\alpha\chi\iota\varsigma$	$\delta\alpha\sigma\iota\alpha$

psili	apostrophos	hyphen	hypodiasstole
$\psi\iota\lambda\eta$	$\acute{\alpha}\pi\omicron\sigma\tau\rho\omicron\phi\omicron\varsigma$	$\upsilon\phi\epsilon\nu$	$\upsilon\pi\omicron\delta\iota\alpha\sigma\tau\omicron\lambda\epsilon.$

Hii sunt articuli prepositiui masculini generis in singulari numero :—

ho	tu	to	ton
$\acute{o}$	$\tau\acute{o}\hat{u}$	$\tau\hat{\omega}$	$\tau\hat{\omicron}\nu$

in duali :—

to	tin
$\tau\hat{\omega}$	$\tau\acute{o}\hat{\iota}\nu$

in plurali :—

hi	ton	tis	tas
$\acute{o}\hat{\iota}$	$\tau\hat{\omega}\nu$	$\tau\acute{o}\hat{\iota}\varsigma$	$\tau\acute{o}\hat{\upsilon}\varsigma$

Hii sunt articuli feminini generis in singulari numero :—

hi	tis	ti	tin
$\acute{\eta}$	$\tau\acute{\eta}\varsigma$	$\tau\acute{\eta}$	$\tau\acute{\eta}\nu$

in duali :—

ta	ten
$\tau\hat{\alpha}$	$\tau\acute{\alpha}\hat{\iota}\nu$

in plurali :—

he	ton	tis	tas
$\acute{\alpha}\hat{\iota}$	$\tau\hat{\omega}\nu$	$\tau\acute{\alpha}\hat{\iota}\varsigma$	$\tau\hat{\alpha}\varsigma$

Hii sunt articuli neutri generis in singulari numero :—

to	tu	to	to
$\tau\hat{\omicron}$	$\tau\acute{o}\hat{u}$	$\tau\hat{\omega}$	$\tau\hat{\omicron}$

in duali:—

to	tin
τω̃	τοῖν

in plurali:—

ta	ton	tis	ta
τὰ	τῶν	τοῖς	τὰ

Hij sunt articuli subiunctiui masculini generis in singulari numero:—

hos	hu	ho	hon
ὁς	ὁῦ	ὃ̃	ὁν

in duali:—

ho	hin
ὃ̃	οῖν

in plurali:—

hi	hon	his	hus
οἱ	ὧν	οἷς	οῦς

Hii sunt feminini generis in singulari numero:—

hi	his	hi	hin
ἡ̃	ἡ̃ς	ἣ̃	ἣ̃ν

in duali:—

ha	hen
ἃ̃	αῖν

in plurali:—

he	hon	hes	has
αἱ	ῶν	αἷς	ἃ̃ς

Hij sunt articuli neutri in singulari numero:—

ho	hu	ho	ho
ὅ̃	οῦ	ὃ̃	ὅ̃

in duali:—

ho	hin
ὃ̃	οῖν

in plurali numero:—

ha	hon	his	ha
ἃ̃	ὧν	οἷς	ἃ̃

CAPITULUM TERCIVM.

De oracione dominica, et de salutacione uirginis et symbolo.

[Oracio Dominica.]

Pater nostrum in celis sanctificetur nomen tui
pater imon o en tis vranis agiasthito to onoma su
πατηρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς αγιασθητο τὸ ὄνομα σου

adueniat regnum tui fiat voluntas tui sic in
eltheto hi uasilia su genithito to thelima su os en
ελθετω ἡ βασιλεια σου γεννηθτω τὸ θελημα σου ὡς εν

celo et in terre panem nostri supersubstantialem
vrano ke epi tis gis ton arton imon ton epiusion
ουρανῳ και επι τῆς γῆς τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιύσιον

da nobis hodie et dimitte nobis debita nostri
dos imin simeron ke aphas imin ta ophilimata imon
δὸς ἡμῖν σημερον και αφες ἡμῖν τὰ οφειλήματα ἡμῶν

sic et nos dimittimus debitoribus nostri et non vel ne
os ke imis aphiemēn tis ophiletes imon ke mi
ὡς και ημεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν καὶ μὴ

inducas nos in temptacionem sed libera nos a
isenegkis imas is pirasmon alla risee imas apo
ἐισεινεγκῆς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ

malo amen.

tu poniru amin.

τοῦ πονηροῦ αμην.

Salutacio Marie.

Ave Maria graciosa dominus cum tui benedicta
xere Maria kecharitomeni o kirios meta su eulogimeni
χαῖρε μαρία κεχαρίτωμένη ὁ κυριός μετὰ σοῦ εὐλογημένη

tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui
 si en ginexi ke eulogimenos o karpos tis kilias su
 σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογίμενος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σοῦ
 amen.
 amin.
 αμην.

Symbolum.

Credo in unum Deum patrem omnipotentem factorem
 pisteuo is ena theon patera pantokratora piitin
 πιστευο εἰς ἓνα θεον πατερα παντοκρατορα ποιητὴν
 celi et terre visibilium omnium et invisibilium et
 vranu ke gis oratonte¹ panton ke aoraton ke
 οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν καὶ
 in unum dominum iesum cristum filium dei
 is ena kirion iison criston ton yion tu theu
 εἰς ἓνα κυρίον Ἰησουν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ
 unigenitum ex patris natum ante omnium
 ton monogeni ton ek tu pateros gennithenta pro panton
 τὸν μονογενῆ τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα προ πάντων
 seculorum lumen de lumine deum verum ex dei
 ton eonon phos ex photos theon alithinon ek theu
 τῶν αἰώνων φῶς ἐκ φωτός θεον ἀληθινον ἐκ θεοῦ
 veri genitum non factum consubstantialem
 alithinu gennithenta u piithenta omousion
 ἀληθινοῦ γεννηθέντα οὐ ποιήθηντα ὁμοουσιον
 patri per cuius omnia facta sunt propter nos
 to patri diu² ta panta egeneto ton diemas³ tus
 τῷ πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγενετο τὸν δι' ἡμᾶς τοῦς

¹ MS. *marg.* τε in hac diccione oratonte est sillabica adieccio nam oraton est visibilium sicut aoraton est invisibilium sine sillabica adieccione.

² MS. *marg.* hic fit apostrophus cum dicitur diu quia aufertur ultima sillaba huius diccionis dia et regit genitium casum apud grecos aliquando, propter quod hic ponitur ov genitiuus articuli subiunctiui ac si diceretur per cuius, set nos dicimus per quem more latino et sic est inferius apostrophos cum dicitur τον διημας set ibi dia regit accusatiuum casum.

³ MS. *marg.* hic diimas est apostrophus nam dia imas diceretur nisi esset

homines et proper nostram salutem descendentem de
anthropus ke dia tin imeteran sotirian katelthonta ek
ανθρωπους καὶ διὰ την ἡμέτεραν σωτηρίαν κατελθόντα ἔκ

celorum et incarnatum ex spiritus sancti et marie
ton vranon ke sarkothenta ek pneumatos agiu ke marias
τὸν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἔκ πνευματος ἁγίου καὶ μαρίας

virginis et hominem factum crucifixum pro
tis parthenu ke enanthropisanta staurothenta te yper
τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπίσαντα¹ σταυροθέντα τε ὑπερ

nostri sub pontii pilati et passum et sepultum
imon epi pontiu pilatu ke pathonta ke taphenta
ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου καὶ παθοντα καὶ ταφέντα

et resurrectum terciē diei secundum scripturas et
ke anastanta ti triti imera kata tas graphas ke
καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς καὶ

ascendentem in celos et sedentem in dextere
anelthonta is tus vranus ke kathezomenon en dexia²
ἀνελθοντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζομενον ἐν δέξιᾳ

patris et iterum venturum cum glorie iudicare
tu patros ke palin erchomenon meta doxis krine
τοῦ πατρὸς καὶ παλὴν ἐρχόμενον μετὰ δόξης³ κρίναι

viuos et mortuos cuius regni non est finis et
zontas ke nekrus u tis vasilias uk esti telos ke
ζῶντας καὶ νεκροὺς οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος καὶ

in spiritum sanctum dominum et viuificantem
is to pneuma to agion to kirion ke zoopiun
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον καὶ ζωοποιῶν

collisio vocalium sicut prius statim dicitur *dia tin* sine apostropho quia ibi non
est collisio vocalium.

¹ MS. *marg.* *enantropisanta* quasi hominem manufactum sicut incarnatum et
in hoc vocabulo *staurotentate* hoc quod dicitur *te* est sillabica adieccio.

² MS. *interlinear*, *dexia* est dativus casus.

³ MS. *marg.* Nam *doxis* est genitivus casus.

ex patris procedentem cum patri et filio
 to ek tu patros ekporeuomenon sin patri ke uio
 τὸ ἐκ τοῦ πατρος εκπορευομένον σὺν πατρὶ καὶ υἱῶ

coadoratum et cumglorificatum locutum per
 sinproskynumenon ke sindoxazomenon to lalisan dia
 συνπροσκυνουμενον καὶ συνδοξαζόμενον τὸ λαλησαν δια

prophetarum in unam chatholicam et apostolicam
 ton propheton is mian katholikin ke apostolikin
 τῶν προφητῶν εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικήν

ecclesiam confiteor unum baptisma in remissionem
 ekklesian omologo en vaptisma is aphenin
 ἐκκλησίαν ὁμολογῶ εἰς βάπτισμα εἰς ἀφεσιν

peccatorum expecto resurrectionem mortuorum et vitam
 amartion prosdoko anastasin nekron ke zon
 ἀμαρτιῶν προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωῆν

futuri seculi amen.

tu mellontos eonos amin.

τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀμήν.

Incipit Canticum Marie.

Magnificat anima mea dominum et exultavit
 megalini hi psichi mu ton kirion ke hi galliase
 μεγαλήνει ἡ ψυχὴ μου τὸν κυρίον καὶ ἡ γαλλιασε

spiritus mei in deo saluatori mei quia respexit
 to pneuma mu epi to theo to sotiri mu oti epeulepsen
 τὸ πνεῦμα μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτηρὶ μου ὅτι ἐπεβλέψεν

in vel super humilitatem ancille eius ecce enim
 epi tin tapinosin tis dulis autu idu gar
 ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δοῦλης αὐτοῦ ἰδοὺ γάρ

ab vel ex beatificavit omnes generaciones quia
 apo tu nyn makariusine pase e genee oti
 ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσινε πᾶσαι αἱ γενεαὶ ὅτι

fecit mihi magna potens et sanctum nomen
 epiisen my megalia o dynatos ke agion to onoma
 ἐποίησεν μοι μεγαλεια ὁ δυνατὸς καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα

eius et misericordia eius in generacionem et
 autu ke to eleos autu is genean ke
 αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ

generacionem timentibus eum fecit
 genean tis phouumenois auton epyise to
 γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν ἐποίησε τῷ

potenciam in brachio eius dispersit superbos
 kratos en brachioni autu dieschorpisen yperiphanus
 κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ διεσχόρπισεν ὑπερηφάνους

de menti cordis eorum deposuit potentes de sedium
 dia nia kardias auton kathile dunastas apo thronon
 διὰ νοῖα καρδίας αὐτῶν καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων

et exaltauit humiles esurientes impleuit bonorum et
 ke ypsose tapinus pinontas eneplisen agathon ke
 καὶ υψώσε ταπεινούς πεινώντας ἐνεπλήσεν ἀγαθῶν καὶ

diuites dimisit inanes suscepit israel puerum
 plutuntas ex-apestile kenus antelaueto israil pedos
 πλουτούντας ἐξαπείστελε κενούς ἀντελάβετο ἰσραὴλ παῖδός

eius recordatus est misericordie¹ sicut locutus est ad
 autu mnistine eleus kathos elalise pros
 αὐτοῦ μνήσθῃναι ἐλέους καθὼς ἐλάλησε πρὸς

patres nostrorum abraam et semini eius
 tus pateras imon to auraam ke to spermati autu
 τοὺς πατέρας ἡμῶν τῷ αβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ

usque secula.

eos eonos.

ἕως αἰῶνος.

¹ MS. *marg.* in greco non est *sue*.

Canticum Simeonis.

Nunc dimittis servum tui dominator secundum
 nyn apolyis ton dulon su despota kata
 νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου δέσποτα κατὰ

uerbum tui in paci quia uiderunt oculi mei
 to rima su en irini oti idon y ophthalmy mu
 τὸ ῥήμα σου ἐν εἰρήνῃ ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ μου

salutare quod parasti ante faciem omnium
 to sotirion su o ipymasas kata prosopon panton
 τὸ σωτηριόν σου ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων

populorum lumen ad revelacionem gentium et gloriam
 ton laon phos is apochalipsin ethnon ke doxan
 τῶν λαῶν φῶς εἰς ἀποχάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν

plebis tui israel.

lau su israil.

λάου σου ἰσραηλ.

Canticum Zacarie.

Benedictus dominus deus Israel quia visitauit
 Eulogitos kyrios o theos tu Israil oti epeskepsato
 Ευλογητὸς κυριὸς ὁ θεὸς τοῦ ἰσραήλ ὅτι ἐπεσκέψατο

et fecit redempcionem plebis eius et erexit cornu
 ke epiisen lutrosin tu lau autu ke igire keras
 καὶ ἐποίησεν λύτροσιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἤγειρε κέρας

salutis nobis in domui dauid pueri eius sicut
 sotirias imin en to yko dauid tou pedos autu kathos
 σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἰκῷ δαυεὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καθὼς

locutus est per oris sanctorum a seculi
 elalise dia stomatos ton agion ton ap eonos
 ἐλάλησε διὰ στομάτος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος

prophetarum eius salutem ex inimicorum nostri et de
 prophiton autu sotirian ex eththron imon ke ek
 προφητῶν αὐτοῦ σωτηριαν ἐξ ἐθθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ

manus omnium odiencium nos facere misericordiam
 chiros panton ton misunton imas pyise eleos
 χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς ποιήσε ἔλεος

cum patrum nostri et memorari testamenti sancti
 meta ton pateron imon ke mnisthine diathikis agias
 μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ μνισθῆναί διαθήκης ἀγίας

eius iusiurandum quod iuravit ad abraam patrem
 autu orkon on omose pros auraam ton patera
 αὐτοῦ ὄρκον ὃν ὁμοσε πρὸς ἀβραάμ τῶν πατέρα

nostri dandi nobis sine timoris de manus inimicorum
 imon tu dune imin a phouos ek chiros ton eththron
 ἡμῶν του δοῦναι ἡμῖν ἀ φόβος ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν

nostri liberati seruiamus ipsi in sanctitati et iusticie
 imon ristentas latreuin auto en osiotiti ke dikeosini
 ἡμῶν ρισθεντας λατρένειν αὐτῷ ἐν οσιότητι καὶ δικαιοσύνη

coram ipsius omnes dies uite nostri et tu
 enopion autu pasas tas imeras tis zois imon ke si
 ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τας ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ σὺ

puer propheta altissimi vocaberis preibis enim ante
 pedion prophetis ypsistu klithisi proporeusi gar pro
 παιδιον προφήτης υψίστου κληθήσῃ προπορέυσῃ γὰρ προ

faciei domini parare vias eius dandi scienciam
 prosopu kyriu etymase odus autu tu dune gnosin
 προσώπου κυρίου ἐτοιμάσε ὁδοὺς αὐτοῦ του δοῦναι γνωσιν

salutis plebi eius in remissionem peccatorum ipsorum
 soterias to lao autu en aphihi amartion auton
 σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν

per viscera misericordie Dei nostri in quibus visitauit
 dia splachna eleus theu imon en is epeskepsato
 δια σπλάχνα ἐλεους θεου ἡμῶν ἐν οἷς ἐπεσκεπσάτο

nos oriens ex alti superapparere in tenebre et
 imas anatoli ex ipsus epiphane tis en skoti ke
 ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους ἐπίφαναι τοῖς ἐν σκοτει καὶ

umbre mortis sedentibus dirigendi pedes nostri
 skia thanatu kathemenis tu kateuthyne tus podas imon
 σκία θάνατον καθήμενοις του κατευθυναι τοῦς πόδας ἡμῶν

in viam pacis.

is odon irinis.

εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

α β γ δ ε ς ζ η θ
 ena dio tria tessera pente exa epta ogdo enea

ι ια ιβ ιγ ιδ ιε
 deka endeka diodeka dekatRIA dekatessera dekapente

ις ιζ ιη ιθ κ 20 30
 dekaexa dekaepta dekaogdo dekaenea icossi trianda

40 50 60 70 80 90
 salanda pindinda exanda epininda ogdoinda dueninda

c
 ekaton diacossia triacossia tessaracossia pentecossia

exacossia eptacossia ogdocossia enacossia kilia
 M. ,a

epissimon
 ā β̄ γ̄ δ̄ ē | ς̄ vel σ° ϑ | ζ̄ η̄ θ̄ numerus digitus
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

scopita
 ī k̄ l̄ m̄ n̄ ξ̄ ō π̄ ϑ̄ numerus articulus
 10 20 30 40 50 60 70 80 90

								caractira
$\bar{\rho}$	$\bar{\sigma}$	$\bar{\tau}$	$\bar{\upsilon}$	$\bar{\phi}$	$\bar{\chi}$	$\bar{\psi}$	$\bar{\omega}$	$\bar{\lambda}$
100	200	300	400	500	600	700	800	900
ρ	β	γ	δ	ϵ	ς	ζ	η	
1000	2000	3000	4000	5000	6000	7000	8000	
		θ			ι			
		9000			10 milia			

numerus compositus

$\bar{\iota}\bar{\alpha}$	$\bar{\iota}\bar{\beta}$	$\bar{\iota}\bar{\gamma}$	$\bar{\iota}\bar{\delta}$	$\bar{\iota}\bar{\epsilon}$	$\bar{\iota}\bar{\varsigma}$	$\bar{\iota}\bar{\zeta}$	$\bar{\iota}\bar{\eta}$	$\bar{\iota}\bar{\theta}$
11	12	13	14	15	16	17	18	19
$\bar{\kappa}\bar{\alpha}$	$\bar{\kappa}\bar{\beta}$	$\bar{\kappa}\bar{\gamma}$	$\bar{\kappa}\bar{\delta}$	$\bar{\kappa}\bar{\epsilon}$	$\bar{\kappa}\bar{\varsigma}$	$\bar{\kappa}\bar{\zeta}$	$\bar{\kappa}\bar{\eta}$	$\bar{\kappa}\bar{\theta}$
21	22	23	24	25	26	27	28	29
$\bar{\lambda}\bar{\alpha}$	$\bar{\lambda}\bar{\beta}$	$\bar{\lambda}\bar{\gamma}$	$\bar{\lambda}\bar{\delta}$	$\bar{\lambda}\bar{\epsilon}$	$\bar{\lambda}\bar{\varsigma}$	$\bar{\lambda}\bar{\zeta}$	$\bar{\lambda}\bar{\eta}$	$\bar{\lambda}\bar{\theta}$
31	32	33	34	35	36	37	38	39

$\bar{\rho}\bar{\mu}\bar{\gamma}$	et sic	$\bar{\rho}\bar{\alpha}\bar{\sigma}\bar{\kappa}\bar{\delta}$	et sic
143	de aliis	1224	de aliis

¶ α γ λ . Episcopus consecrans ecclesiam debet scribere alphabetum grecum in pulvere cum cuspe baculi pastoralis: †per saltem† has tres notas numerorum, quando episcopus ignorat alphabetum grecum. Sed hoc non fit sine iniuria sacramenti.

¹ Cf. infra, pp. 83, 195; Opus maius, Pars iii. p. 94, ed. Bridges.

PARS SECUNDA.

Pars secunda huius tractatus de greca grammatica in quo tota orthographia inuestigatur et diptongi et prosodie et cetera eis anexa. Et habet distinciones. Prima distincio est de potestate et numero litterarum alphabeti greci secundum comparacionem ad litteras latinas; et habet quatuor capitula. Primum est de quibusdam exterioribus. Nam facta continuacione distinguit ydiomata. Secundo dat rationes propter quas oportet grecam grammaticam comparari latine. Tercio exponit differencias vocis. Et quarto dat differenciam inter elementum et litteram addens quo genere sumuntur nomina litterarum.

DISTINCCIO PRIMA.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Terminata parte illa in qua proposui ea que pertinent ad leuem et introductoriam instruccionem legendi grecum et scribendi et construendi, nunc tempus est vt maiora copiosius indicantur. Volo igitur potestatem grece grammaticae plenius exponere et precipue illud scribam, quo magis latinos estimo indigere. Primo igitur quedam extrinseca annotabo, quoniam uero variantur aliqua apud diuersas nationes grecorum, et oportet quod de hoc fiat inferius mencio. Ideo in primis notandum quod 5 et 6 fuerunt idiomata grece lingue. Idioma enim est proprietas lingue determinata, qua vna gens vtitur iuxta suam consuetudinem. Et alia gens eiusdem lingue vtitur alio idiomate. *Idion* enim grece est *proprium* latine, a quo idioma hoc est proprietas¹. Et idiota qui est contentus sua proprietate loquendi, nesciens proprietates sermonis aliorum. In lingua enim latina que vna est, sunt multa idiomata. Substantia enim ipsius lingue consistit in hijs in quibus communicant clerici et literati omnes. Idiomata vero sunt multa

¹ MS. *marg.* de hoc in primo d. 3. c. 3.

secundum multitudinem nacionum vtencium hac lingua. Quia aliter in multis pronunciant et scribunt ytalici, et aliter hispani, et aliter gallici. et aliter teutonici, et aliter anglici et ceteri. Sic igitur fuit apud grecos vna lingua secundum substantiam sed multe proprietates. Natura igitur ipsius lingue grece consistit quantum ad ea in quibus omnes nationes grece communicabant et hec vocantur communia. ¹Alia fuerunt specialia quatuor famosa scilicet atticum, eolicum, doricum, ionicum. Athenienses vsi sunt attico et alii alijs et diuersantur, vt exemplariter loquar, sicut burgundicum, picardicum, et normanicum, et multa alia que sunt idiomatica eiusdem lingue scilicet gallice. Preter autem has quatuor diuersitates, famosa fuit vna de qua auctores faciunt mentionem, et eciam in qua est diuersitas ab alijs, scilicet qua utebantur boetes et ideo oportet hic de hac fieri mencionem.

CAPITULUM SECUNDUM.

²Quia igitur volo tractare proprietatem grammaticae grece, oportet ut sciatur quod iste diuersitates sunt in lingua greca secundum quod inferius notabuntur nomina istorum idiomaticum. Et voco has diuersitates idiomatica et non linguas vt multi vtuntur, quia in veritate non sunt lingue diuerse sed proprietates diuerse que sunt idiomatica eiusdem lingue. Cupiens igitur exponere grammaticam grecam ad vtilitatem latinorum necesse est illam comparari ad grammaticam latinam, tum quia latine loquor vt in pluribus, sicut necesse est, cum linguam grecam nescit vulgus loqui, tum quia grammatica vna et eadem est secundum substantiam in omnibus linguis, licet accidentaliter varietur, tum quia grammatica latina quodam modo speciali a greca tracta est, testante Prisciano, et sicut auctores grammaticae docent euidenter. Et in hac comparacione grammaticae grece ad latinam non solum est necessitas propter intelligendam grammaticam grecam, sed omnino necessarium est ad intelligenciam latine grammaticae, propter quam principaliter componitur hic tractatus.

¹ MS. *marg.* quatuor idiomatica lingue grece.

² MS. *marg.* c. 3^m.

CAPITULUM TERCIVM.

Sed quoniam multi autores loquuntur de diuisione vocis ut assumant illam qua in linguam vertitur et de qua grammatica constituitur et in qua alie sciencie docentur et aliqua dubia sunt et forsan error accidit in dictis aliquorum propter insufficienciam eorum in greco sermone, ideo, quod Priscianus in principio voluminis magni dicit, considerandum est an veraciter sit tenendum. Vult¹ enim quod vox sit articulata que cum aliqua intencione significandi proferatur: scilicet ut affectum mentis humane demonstret, et hic potest esse litterata ut "arma virumque cano," quia litteris scribitur, vel illitterata, articulata tamen, vt sibilus hominum et gemitus. Item litterata non articulata ut *coax crax* in ore licet hominis, que sunt voces rane et corui. Scribuntur enim et non possunt ab homine intelligi nec articulata nec litterata ut mugitus et similia. Hic igitur sumit vocem articulatam que coartata, hoc est copulata, cum aliquo sensu mentis eius qui loquitur profertur. Sed Boecius maioris auctoritatis et in linguis et in scienciis, vult, in maiori commento perihermenias, quod articulata vox dicatur illa que litteris scribi potest, que circumflexo sono et determinato ac distincto per litteras emititur, et ideo articulata dicitur, quia coartatur ad impressiones litterales et scripture et non propter significandi rationem. Et hec vox sic articulata dicitur locucio, que grece lexis dicitur, et est communis ad uocem significantium ad populum que per se significant vt nomen et verbum, et ad eas que non per se significant ut coniuncciones et huiusmodi, et ad eas que nihil significant dummodo litteris scribi possunt ut bilbex, buba et huiusmodi, unde Aristoteles, in libris de arte poetica, partes locucionis dicit esse sillabas et coniuncciones, sed sillabe in quantum huius nihil significant; coniuncciones vero non per se significant. Et ideo diccio que artatur ad significacionem non conuertitur cum articulata voce, nec cum locucione sed in minus est. Nam diccio non significat lexin in greco sed

¹ MS. *marg.* vox articulata, secundum Priscianum, secundum Boecium.

phrasin vt ait Boecius. Secundum igitur Boecium, vox est sonus qui lingua percutitur. Unde tussis est sonus tantum et non vox. Locutio uero est vox que litteris articulatur quecumque sit illa, et hec vox est articulata proprie. Et ideo scilicet preferimus sententiam Boecii. In hoc corrigendus est Priscianus in diuisione vocis, quamuis modo Aristoteles bene dicat, si autem velimus vtrumque sustinere possumus dicere quod aliter et aliter sumpserunt vocem articulatam secundum diuersitatem usus in temporibus diuersis. Nam significata dictionum variantur apud homines secundum quod tempora variantur.

[CAPITULUM QUARTUM.]

Et iuxta hoc sciendum est quod differentia est inter litteram et elementum si proprie sumantur, quam non solum Priscianus sed melius Boecius in commentario predicto exponit, dicens:—Littera est in scripto atque figura, pars minima vocis articulate. Elementum vero est sonus ipsius inscriptionis vt cum scribo litteram que est *a*, formula ipsa que atramento vel graphio scribitur littera nominatur; ipse uero sonus quo litteram ipsam voce proferimus dicitur elementum. Quamuis secundum vtrumque scilicet Boecium et Priscianum promiscue abutuntur vno pro alio. Considerandum est quod nomina litterarum apud grecos sicut apud latinos sunt neutri generis ut testatur Priscianus. Propter quod neutraliter debemus semper vti eis.

DISTINCCIO SECUNDA.

In qua agit de litteris latinis et grecis in speciali.

CAPITULUM PRIMUM.

De vocalibus, vbi primo exponitur diuersitas accidentalis vocalium in sono, secundo ad essencialem acceditur.

Nunc ad interiora transcendo et primo circa ipsam litterarum alphabeti potestatem et scripturam rectam, deinde

de alijs. Dictum igitur in prima parte quod vocalis per se sonat, consonans cum vocali, et quod non possit esse nisi 5 vocales in aliqua lingua differentes secundum substantiam soni sed secundum accidentalem diuersitatem possunt variari, ut secundum diuersitatem aspiracionis et accentus et longitudinis et breuitatis. Dicit enim Priscianus, primo libro maioris voluminis, quod quelibet vocalis habet denos sonos. Nam *a* littera brevis habet quatuor sonos, quia potest cum aspiracione acui vel grauari, vt hábeo, hàbemus, vel sine aspiracione acui vel grauari, vt ábeo, àbimus. Longum *a* uero sex modis variatur, quia cum aspiracione vel acui vel grauari vel circumflecti, ut hámis¹, hàmorum hâmus, et sine aspiracione potest acui vel grauari vel circumflecti, vt áre, àrarum, àra. Hòc exemplum non potest esse de hara porcorum, in aliquo istorum trium, quia aspiratur vt dicit Priscianus in 2º, et ideo totum est de ara deorum, cuius *a* primum circumflectitur in nominatiuo singulari ut idem dicit Priscianus, et in genitiuo plurali deprimitur et in nominatiuo plurali acuitur. Sed latini non habent nomina uel figuras ad omnes has diuersitates designandas: aut saltem non utuntur eis ad singula: unde solum habent 5 figuras vocalium scilicet, a, e, i, o, u. Sed greci plures inuenerunt figuras et nomina vnde habent 7 figuras et nomina vocalium et ideo dicuntur habere 7 vocales. Habent quidem vnum alpha sicut a nostrum indifferens ad longitudinem et breuitatem, et iota sicut i nostrum indifferens similiter, de quo sciendum quod semper est vocalis apud grecos et nunquam consonans nec simplex vt in hoc nomine Iuno, nec duplex ut in hoc nomine maior. Et ideo nomen huius littere apud eos est trissillabum cum dicitur iota ut i littera sillabicaretur per se, et o per se.

Habent eciam aliud i indifferens ad longum et breue quod sonat cum hiato ad modum soni quem facit q littera cum v et i apud nos ut Priscianus exponit. Et quia eius sonus est debilis propter hoc quod labitur in hiatum—ideo semper in principio diccionis aspiratur per dasiam apud

¹ MS. *marg.*:—hec hamis est lignum bifurcatum quo rete extenditur et exutatur, vnde Virgilius vtitur hoc vocabulo in Georgicis.

grecos vt *υμνος* propter quod vocatur ypsile hoc est j tenue, vnde Priscianus dicit quod Palemon grammaticus hanc litteram vocauit exilem, et Grillius ad Virgilium de accentibus lenem nominant. Isidorus uero dicit primo libro ethimologiarum, quod psile idem est quod siccum uel purum sine fortitudine soni; vnde propter tenuitatem soni dicitur ypsile sed vulgus mutauit e in o et sic ypsilo. Et hec vocalis nunquam debet scribi nisi in grecis vocabulis ut Priscianus docet; nam hanc litteram accepimus a grecis, propter vocabula greca, ut ait Priscianus, et ideo latini male scribunt vocabula latina per hanc litteram, similiter hebreæ et quæcunque alia nisi greca. Et latini non vsi sunt hac littera usque ad tempora Augusti Cesaris vt ait Ysidorus. Quæ littera habet duas figuraciones. Nam omnes clamant quod Pictogoras inuenit hanc litteram. Sed non in figura, quæ superius dicta est, inferior pars circuli, quæ scribuntur libri greci, quæ nunc vera greca est sicut antiquitus. Dedit enim Picthagoras inferiori parti circuli virgulam descendentem *γ*, quam virgulam dixit notare etatem innocencie, et dextra pars facta est ardua magis, vt significaret viam virtutis, et sinistra laciore ut notaret viam peccatorum. Et in illo biuio incipit etas adolescencie in qua declinatur ad uicia uel uirtutes. Nos uero latini sequimur figuram picthagoricam, quia ipse in Ytalia docuit in tempore penultimi regis Rome scilicet tempore Tulli Servilii ut Titus Liuius. Sed floruit tempore Tarquinii Superbi qui fuit ultimus rex vt docet Tullius primo questionum. Studuit enim Picthagoras in illa parte Ytalie, quæ antiquitus dicebatur Magna Grecia, quia magna multitudo grecorum ibi confugerat, sicut Isidorus narrat libro nono; et adhuc vestigia restant, nam in regno Scicilie multe ecclesie grecorum et populi multi sunt qui veri greci sunt et grecas antiquitates observant.

Habent autem duo e secundum Priscianum, quia vt dicit Priscianus, primo, apud eos quinta littera scilicet e, quæ ideo vocatur epempte a pente quod est quinque, fuit indifferens ad longitudinem et ad breuitatem sicut apud nos. Sed postea inuenerunt litteram quæ vocatur eta vel ita, et e quinta littera remansit apud eos breuis semper et vbique. Quapropter

secundum Priscianum cum ad differenciam e brevis inuenta est ita, videtur quod greci debeant vti hac littera ita pro e longo et ideo latini hanc vocant eta. Sed greci moderni vocant ita et sonant i non e, latini tamen in diccionibus grecis sonant e vbicumque greci sonant i pro ita quia greci dicunt pentecost η tisb η stact η et scribunt in ultima littera ipsum ita. Sed latini sonant e et habent ibi e longum et dicunt tisbe, stacte, pentecoste.

Habent siquidem duplex o scilicet o paruum et breue et o magnum et longum. Paruum enim dicitur sicut figura ostendit et aliud magnum. Breue autem et longum dicuntur propter tempus, sed *υ* uocalem non habent per simplicem figuram et vnam, sed per duas, ut per *ο* micron et ypsilo, scilicet cum additur ypsilo ad omicron ut sonum unum constituent et sic scribunt *ου* quod sonat *υ* sicut superius in diptongis.

CAPITULUM SECUNDUM.

In quo de consonantibus aliquibus que non liquescunt.

Consonancium alia est semiuocalis alia muta. Semi-uocalis incipit a vocali et terminatur in se, vt l, m, n, s, x. Et dicitur semiuocalis quia plenam vocem non habent vt semiviros appellamus non quia dimidiam partem viri habeant, sed quia non plenam et perfectam; et ideo multum sonant, licet non tantum sicut vocales, sed magis quam mute que incipiunt a se et terminantur naturaliter in vocalem, ut b, c, d, f, g, k, n, p, q, s, t. Licet quantum ad hanc terminationem sit instancia in f, quia incipit a vocali et terminatur in se, contra morem mutarum, sed probabiliter post quod de necessitate est muta. Et non dicuntur mute quia omnino mutescant et careant sono, sed quia debilem et paruum habent sonum; sicut enim vocalis excedit semiuocalem sic semiuocalis mutam. Semi-uocalis quidem postponit vocem suam, quia Priscianus dicit quod omnis littera siue vox plus sonat sese cum postponitur quam cum ante. Vt igitur de se habeat fortitudinem soni naturalem, datum est ei vt eius sonus proprius postponatur, ne eciam si in

vocalem terminaretur, minus sonaret propter hoc quod vocalis plus sonat a parte post quam ante. Sed quoniam muta de sua propria natura parum sonat, ideo datum est ei vt sonus vocalis sit finalis quatinus intendatur et fortificetur sonus mute, vnde non sufficeret sono littere vt proprius mute sonus proponeretur, sed oportuit quod sonus eius fortificaretur per sonum vocalem forciolem et in forciori situ, et ideo mute terminantur in vocalem, et semiuocales in sonum proprium. Sic igitur apud grecos sunt semiuocales et sunt octo: zita, labda, my, ny, xi, ro, sima, psi, ζ λ μ ν ξ ρ σ ψ. Sed tres istarum sunt duplices scilicet zita, xi, et psi ζ ξ ψ; componuntur enim ex littera duplici. Nam xi componitur variis modis scilicet ex kappa et sima, sicut apud nos ex c et s; nam greci non habent c sed semper vtuntur kappa, vt apud nos dux ducis et apud eos onix onikos, quod deprehenditur per genitium in quo resolvitur xi littera in duas. Et aliquando additur taf inter kappa et sima, vt apud nos inter c et s velut nox noctis, sicut apud eos nyx nyktos quod idem est quod nox; et anax anaktos quod est rex, et aliquando componitur ex gamma et sima, vt apud nos ex g et s, vt rex regis, sicut apud eos salpinx, salpingos, quod est buccina. Similiter psi componitur ex sima et bita, ut arabs, huius arabos; uel ex pi et sima, ut ethiops, huius ethiopos; uel ex phi et sima ut kynyps, huius kynyphos, sed latinus dicit cynyps cynyphis, et est musca paruulina que fortiter pungit dormientes in estate, maxime in locis humidis. Et zita componitur ex duplici sima, vel delta et sima, sicut apud nos ex duplici ss vel d et s, vnde antiqui latini scribebant loco z duplex ss in hoc verbo patrisso pro patrizo, similiter pro exhilarizo scripserunt exhilarisso. Et iste tres consonantes sunt duplices apud eos sed in latinis dictionibus utuntur ix litera pro xi, nam Priscianus dicit quod hec littera apud grecos incipit a se, et terminatur in i, et apud latinos mutatur sonus ut incipiat ab i et terminetur in se, vnde ix et xi littera quantum ad sonum sunt idem, et sonus hic est communis greco et latino sed nomen et figura variantur et ideo quantum ad sonum dicendum est quod incipit in vtroque a uocali et terminatur in se, licet quantum ad

nomen littere, ipsum nomen latinum incipiet a uocali, sed nomen grecum terminatur in uocalem; cuius ratio est quia nomina litterarum latinarum non excedunt sonos suos, quoniam non plus est in nomine quam in sono nec aliter, ut *α* est nomen soni et est sonus, sed alpha est nomen compositum ex multis litteris et sonis et tamen sonus littere huius nominis est vnicus et simplex scilicet *α*. Et licet tantum sit in hoc nomine xi sicut in hoc nomine ix quia vocalis et consonans; tamen aliter et aliter ordinantur vocalis et consonans in vno et alio, et hoc est quantum ad rationem nominis, sed non quantum ad sonum; unde nomen latinum consonum est sono littere et incipit a vocali, nomen grecum non est consonum sono sed discordat. Et ideo hec littera, tam apud grecos quam apud latinos, seruat morem semiuocalium que in sono suo incipiunt a vocali et terminantur in sonum proprium. Male igitur aliquae gentes, non solum persone, sonant hanc semiuocalem ab e vocali dicentes *αχ*, cum deberent dicere *ιχ*. Sed *ζ* littera non vtimur nisi in grecis vocabulis ut dicit Priscianus, et apud latinos non est figura vna pro psi littera, sicut pro xi est x, et pro zita z, sed nos latini utimur in latinis dictionibus et grecis p et s pro hac littera, vel b et s, quoniam in fine sillabe ultime dictionis in nominatiuo cuius genitiuus terminatur in bis, vtimur b et s ut vrbs vrbis, celebs celebis, et non alibi sed nuncquam in principio sillabe pro illa littera vtimur b et s, scilicet semper p et s ut scripsi, lapsus et huiusmodi et in grecis uocabulis in principio dictionis ut psitacus et psalmus, nam sillaba ultima de hac dictione scripsi et lapsus incipit a p littera, et prima de psitacus et psalmus incipit a p littera.

CAPITULUM TERCIVM.

De semiuocalibus que liquescent, primo in vniversali: secundo in speciali de l et r siue ro et labda.

Sed de hijs semiuocalibus quedam dicuntur liquide quia liquescent et deficiunt a potestate soni debiti consonanti et hoc in metro. Nam due consonantes sonum suum completum retinentes, sillabam naturaliter breuem longant necessario per

posicionem, ut notum est, sed hoc non necessarie in quibuslibet semiuocalibus que non retinent sui soni plenitudinem potestatis. Causa uero quare liquescant a sue potestatis plenitudine est vna: quia cum mutis mutescunt, muta enim parum habet de sono et naturaliter deficit a soni fortitudine, et ideo suus defectus redundat in consonantem ei coniunctam, precipue in eas que labiles sunt et instabiles in sono sicut sunt aliquę semiuocales magis quam alie. Deinde semiuocalis postposita uocali plus sonat quam anteposita, ut cum dico el, plus de sono suo habet consonans quam cum dico le; ut sensus noster percipit, nec mirum cum omnis vox plus sonat postposita quam anteposita. Sed cum sequitur mutam, precedit semper vocalem, cum qua sillabificantur, ut plenus patris. Quapropter tunc naturaliter deficit a sui soni plenitudine; et ideo cum ratione priori liquescere necesse est. Muta uero non dicitur liquescere; quia tam parum habet de sono quod si minueretur, nil sensibile relinqueret. Et ideo semper mutescit et deficit in tantum ex sua natura ut nil ei detrahi possit, dummodo debeat habere litterę potestatem¹. Et ex hijs patet, quod, licet liquescant liquide cum semiuocalibus, aliquando tamen magis cum mutis proprium est quod consonans liquescat, quam cum alia consonante, quia consonans quelibet plus habet de sono quam muta, et habet plus de tempore, nam vocalis naturaliter brevis habet minimum tempus prolacionis et hoc uocatur tempus vnum: semiuocalis habet quasi dimidium temporis: muta habet quasi quartam: secundum quod ex Prisciano et aliis extrahitur. Vocalis uero longa habet duo tempora: et ideo consonans adiuncta mute non habet tempus vnum sed deficit quasi quarta temporis. Due autem alie consonantes habent tempus vnum: et ideo due consonantes habent vnde producant breuem, quia ipsi uocali habenti vnum tempus dant aliud tempus, sed hoc non facit consonans cum muta quia non habent tempus vnum integrum. Preterea mutescit cum muta ut prius dictum est. Si igitur dicatur quod nuncquam possunt producere, cum uocalis longa duo tempora requirat, dictum est per Bedam, in libro

¹ MS. *marg.*:—De hoc iij, Distinctio Quinta.

de metris, et alios, quod poetica licencia excusatur quidquid hic deficit, atque quia saltem remanet medium temporis, large quod pro integro computatur, satis rationale est quod inter productas valeat reputari. Si dicatur ergo semper producetur illa produccione imperfecta precipue in vsu communi, licet auctoritas poetica vtatur sicut placet, dicendum quod hec est opinio aliquorum. Alij tamen volunt quod non astringimur ad reputacionem illius quod ultra tempus vnum accrescit : quia non est tempus integrum precipue cum liquescat semiuocali duplici, causa dicta : et non remanet in sua potestate, nam per liquescentiam fit quasi mute equalis ut dimidium temporis non habeat semiuocalis liquescens sed quasi quartam. Et ideo super tempus brevis vocalis, non crescunt tres quarte sed circiter tempus dimidium. Et ideo negligimus cum volumus et iudicamus vocalem breuem, licet magis appropinquantem produccione et pinguius extensam, et ideo breuitas hec non est ita pura sicut vbi sola vocalis est brevis naturaliter, sed breuem vocamus hec que deficit multum a plena longitudine. Et similiter cum longamus, nos longam vocamus que breuitatem naturalem excedit, propter temporis incrementum et ideo communis sillaba nec ex sua natura debet dici absolute longa nec brevis sed communis.

Secundo in hoc capitulo considerandum est que semiuocales liquescant. Omnes autem auctores concedunt quod l et m liquescant precipue, pre omnibus, et faciunt sillabam communem et indifferentem ; r vero non solum naturaliter liquescit propter causas dictas in communi, sed quia minus asperum sonum habet, ideo causa euphonie, que est bona sonoritas, temperamus gratis suam asperitatem et ideo necessarium est quod liquescat, et hec causa extrahitur de sententia Bede in libro de metris.

L uero debilem sonum habet et mitiorem satis quam r, et ideo de sui natura inclinabilis est ad defectum, cum in loco defectiuo ponitur, secundum quod in duabus causis superius assignatur. Iste autem littere debent perfecte liquescere, quoniam cum mutis sillabam eis coniunctam in eadem dictione non cogunt ad longitudinem, sicut nec in dictione alia posite producant necessario vocalem precedentis sillabe

finalem, sed secundum poetas reddunt sillabam communem vtroque modo. Quantum uero de cetero necesse est ut habundancius utar autoritatibus et hoc quasi ubique pro maiori parte, ut ratio suffulta auctoritate firmitus concludat. Ideo excito lectorem ut diligenter notet auctoritates, et loca querat, si aliquando non exprimo librum certum. Vnde propter prolixitatem sermonis vitandam, nolo semper nominare primum secundum uel tertium uel alium Eneidis, aut alterius auctoris. Aliquando etiam librum non nominabo sed autorem. Aliquociens etiam taceo de nomine auctoris. Cupio quidem maxime sequi istos, Bedam, Priscianum, Donatum, Seruium, Lucanum, Iuvenalem, Stachium, Horacium, Persium, Iuvenicum, Aratorem, Prudencium, Paulinum, Prosperum, Sedulium, Isidorum, Plinium, quia hi sunt de antiquioribus et certioribus et qui plus sciverunt de greco et per consequens de grammatica latinorum. Huguccionem uero et Papiam non recipio nisi ubi alij confirmant eos, quia in pluribus erronei sunt quia nescierunt grecum. Et Britonem in tractatu suo de vocalibus grammaticis nolo sequi in aliquo, quia ubique errat, uel dubia dicit vel vana, uel probationes legitimas non affert sui capitis stulticia obstinatus.

Si igitur sit sillaba naturaliter brevis, et l littera sequatur eam cum muta in eadem dictione, illa sillaba est communis, quia et potest breuiari et longari ut in Thobia¹: "replet agenda sacrat, sacrat agenda replet." Idem patet de r in Theodolo, "patrem sequitur sua proles," et in Alexandriade "cum patris interitu etc." Quod uero similiter liquescant et faciant sillabam communem quando in alia dictione ponuntur, patet per Virgilium qui dicit in Georgicis²:

lappeque tribulique; interque nitencia culta,

hic *que* coniunctio, *que* natura brevis est, longatur muta cum r liquida sequente. Et in eodem³:

estusque pluviasque, et agentes frigora ventos,

hic similiter *que* coniunctio longatur muta et l liquida sequentibus.

¹ Thobia, a poem by Matthew of Vendôme, †1200.

² G. i. 153.

³ G. i. 352.

CAPITULUM QUARTUM.

De aliis semiuocalibus videlicet de sima, my et ny.

Alie vero semiuocales, ab l et r, non omnes ita perfecte reddunt sillabas communes apud autores nec omnino sic liquescunt. Sed tamen s littera videtur maxime liquescere secundum autores. Donatus enim in maiori edicione loquens de liquidis ait specialiter de hac littera s sic: s littera sue cuiusdam potestatis est que in metro plerumque vim consonantis amittit. Et Beda libro de metris hoc confirmat, et Priscianus hoc idem vult pluribus locis et adducit exempla varia vbi hoc accidit. Nec mirum, secundum Priscianum, primo libro, cum hec littera s habeat silentem sonum et congratum aspiracioni, quod confirmat per grecos, dicens, adeo autem est congratio huic littere s cum aspiracione, quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant boetes ponere aspiracionem, ut pro *musa* dixerunt *muha*. Et similiter hoc declarat, per latinos, qui sepe in grecis vocabulis ponunt s litteram pro aspiracione ut semis, sex, septem; nam grecus pro hijs dicit, *hemis*, *hex*, *heptem* et ita in alijs. Cum igitur aspiracio deficiat nimium a sono littere et s habeat congratum sonum ei, naturale erit ipsi s littere quod de facili deficiat a sui soni potestate. Nam quod liquescat et faciat communem sillabam in eadem dictione, hoc patet per exempla pluribus modis. Beda cum allegat uersum Virgilio ad hoc dicentis¹:

Hortatur Mnesteus: Nunc, nunc in gurgite remis,
addit tamen nisi aliquis dicat quod diptongus huius dictionis Mnesteus faciat unam sillabam per suneresim; si enim hoc non obstat, breuiatur hic hec sillaba *mne*, cum tamen s littera cum muta sequatur. Sed hec cauillacio nulla est, quoniam in decimo Eneide dicit²:

Nec Licio genitore minor, nec fratre Mnesteo,
hic tantum breuiatur *mne* sillaba. Et constat quod in hoc

¹ Æ. v. 189. MS. in grgite for insurgite.

² Æ. x. 129. MS. Licio (for Clytio) and Mnesteo (for Menestheo) are found in Palatine Codex.

nomine *magister* et alibi, longatur sillaba precedens s littera cum muta, ergo in medio diccionis reddit sillabam communem. Similiter uero in fine diccionis vnde Ennius¹:

oua parere solet genus pennis condecoratum,

ultima huius diccionis genus breuiatur hic, quamuis s littera sequatur in fine diccionis eiusdem et muta in principio alterius. Et quod alibi s posita in fine diccionis producat vocalem precedentem si sequatur muta in principio sequentis diccionis, exempla sunt infinita. Quod eciam tercio modo liquescat et communem reddat sillabam, manifestum est per Bedam et per exempla que inducit. Nam Beda ait: Tercius modus communis sillabe est cum uerbum aliquod in vocalem desinens correptam, excipitur a duabus consonantibus in altera diccione quorum prior sit s littera. Et hoc confirmat Sedulii exemplo dicentis²

adueniat regnum iam iamque scilicet illud.

Hic *que* coniunctio longatur s littera cum muta sequente in alia diccione. Et Iuuenalis ait³:

sepe scintillantis ocelli

hic longatur *pe* sillaba que naturaliter est breuis. Quod eciam sillaba breuis precedens in fine diccionis alterius remaneat breuis, s littera sequente, cum muta, patet per Virgilium qui ait⁴:

ponite spes sibi quisque; sed hanc quam angusta, videtis.

Et idem iterum⁵:

inter se coisse viros et discernere ferro;

hec exempla recitat Priscianus primo libro ut ostendat s litteram deficere a soni potestate. Propterea quarto modo s cum m liquescat secundum quod Beda ponit uersum Fortunati dicentis⁶

ordinibus variis alba smaragdus inest;

¹ Annales ii. Ve. ed. Mueller.

² Carm. ii. 249.

³ Sat. vi. 109.

⁴ Æ. xi. 309. MS. hanc for hæc.

⁵ Æ. xii. 709. MS. discernere as quoted by Priscian for cernere.

⁶ Lib. viii. c. vi. 264, ed. Luchi.

hic ultima huius dictionis alba breuiatur. Quod etiam Priscianus confirmat per Lucanum in eodem exemplo dicentem¹:

terga solent crebro macule distincta smaragdus

pro quo Priscianus infert s littera sepe in metro vim consonantis amittit, ne quis diceret quod m littera hic sola liquesceret. Deinde quinto modo liquescit, licet in eadem sillaba sint muta et alia liquida et tres consonantes non producant sillabam precedentem. Ad quod Priscianus adducit vsum Horacii in sermonibus dicentis²,

iniqui insani ridentes premia scribe

quippe vt ait Priscianus cum s littera in metro substrahi solet more veterum. Quinque igitur modis liquescit s littera, et ideo videtur quod pluribus modis quam l et r que tamen apud omnes dicuntur liquescere. Ergo multo magis s erit liquida uel saltem equaliter.

De my et ny est aliqua contrarietas inter autores. Vnde tamen Priscianus, capitulo de liquidis, associat ea l et r, ut liquescant et communes reddant sillabas: et hoc imponit grecis et latinis similiter in secundo libro, nolens quod communes reddant sillabas quando mute precedunt eas sicut l et r, innuens ad hoc esse auctoritates in greco et latino. Ouidius enim decimo methamorphoseos³ dicit "Piscosamque gnidon." hic *que* coniunctio brevis manet et ideo n littera liquescit, m etiam, preter hoc quod cum muta liquescit, locum mute accipit et cum n sequente dimittit breuem sillabam sicut ait Priscianus; vnde Virgilius, vt supra dictum est, ait⁴:

nec Licio genitore minor nec fratre Mnesteo.

hic vltima huius dictionis *fratre* manet brevis. Et similiter in eadem dictione vnde Callimachus poeta grecus, Omnes⁵, quod est nomen proprium uiri in greco, breuiavit, sicut docet Priscianus. Sed certe cum muta minus sonus quam semiuocalis et m hic cedat in morem mute, docente etiam hoc Prisciano. Patet quod liquescat m et deficiat a soni potestate.

¹ Ph. x. 121.

² M. x. 531.

³ Cf. p. 95, n. 3.

⁴ Sat. I. v. 35. MS. iniqui for linquimus.

⁵ Æ. x. 129. See p. 38, n. 2.

Sed licet Beda¹ velit n litteram liquescere, tamen non uult quod liquescat in eadem dictione, immo quod sillabam cum alia consonante faciat longam ut regna, calumpnia, columpna. Concedit autem quod liquescat ex hoc quod in principio dictionis sequentis posite cum consonante vocalem naturaliter breuem dimittit, et secundum ipsum non reddit communem sillabam, quia non producit aliquo modo vocalem precedentis dictionis ut gneus gnarus non possunt producere vocalem precedentem quod confirmat autoritate Prosperi:

Nec tamen hos toto dispellit federe gnarus

vnde dicit quod muta habet producendi potestatem respectu vocalis precedentis dictionis, inferrens quod licet inter liquidas computetur, tamen non ita ut l et r que communes faciunt sillabas vnde contrariatur Prisciano. Nec Priscianus inducit per se aliquam auctoritatem vbi n producit sillabam cum muta nec cum m, vnde forsitan quod dicit has litteras facere communes sillabas, non voluit nisi ostendere quod liquescant, ponens speciale pro generali. Nam si faciat communem sillabam liquescit sed non conuertitur. Si n non producit cum alia consonante tamen liquescit a plenitudine soni et deficit. Vnde liquescere est communius quam facere communem sillabam et generalius sicut sepe faciunt autores. Nemini inter latinos poetas nec doctores grammaticae possumus uenerabilem Bedam postponere, cum sit sanctus Dei et antiquior² Prisciano et longe litteracior tam in diuinis quam in humanis.

CAPITULUM QUINTUM.

De duplicibus scilicet xi zita et psi, an liquescant; cum quibusdam additis.

Eodem modo dicit Beda de xi. Nam nullo modo facit sillabam communem, quia in eadem dictione producit semper

¹ MS. *marg.* Beda contrarius Prisciano.

² Venerable Bede died May 26, A.D. 735. Priscian A.D. 562.

vocalem precedentem, aut natura ut pax, lex, lux, rex; aut positione ut fax, nox, nix, nux, exul, exitus, exercitium. omni genere in primordio fuerit verbi, non potest producere finem prioris verbi vt

pontibus instratis conduxit litora Xerses¹.

ergo cum non producit vocalem ante se, oportet quod a sui soni duplicitate cadat aliquantulum vt minus sonet quam duplex consonans, saltem respectu vocalis precedentis dictionis, quia duplex consonans producit talem vocalem ut,

sepe stillantis ocelli²

et in aliis ut patet. Et ideo videtur secundum Bedam quod xi littera aliquantulum liquescat licet hec non sit in usu vulgi.

De zita uero dicit et Donatus similiter in maiori edicione, quod communem facit sillabam in eadem dictione, unde Beda Iuencum antiquissimum autorem christianum³ adiungit

difficiles terris affixos divite gazas.

hic longa est vocalis a ante z. Sed in hoc versu eiusdem breuiatus,

Et gaza distabat rerum possessio fulgens

et alias Virgilium introducit qui vt ait Beda vocalem breuem ante z inter communes deputauit ut⁴

Eurique zephirique tonat domus deus omnia plenis
in Georgicis habetur, hic enim que coniunctio longatur ante
z. Et alibi idem proponit inducens uersus hos

in celis eciam celestes condite gazas.

Est gaza terrestris quam multa pericula dampnant

sed cum ponitur in alia dictione, non habet potestatem producendi vocalem dictionis precedentis ut Beda dicit et ponit exemplum

bombicem placidam nutrit nemorosa zalinctus⁵.

Sed si retineret plenam duplicis consonantis potestatem in

¹ Terentianus Maurus, 1160.

² Juvenal, vi. 109.

³ Iuencus, Christian poet, † A.D. 325.

⁴ G. i. 371.

⁵ Zacynthus?

eadem diccione et in alia constat quod producet vocalem ante se, ergo deficit sic ab huiusmodi plenitudine potestatis; et ideo vtroque modo, scilicet in eadem diccione et diuersa, videtur liquescere secundum Bedam.

De hac littera psi que valet ps tenendum est secundum Bedam quod cum ponitur in alia diccione, non producit sillabam precedentem que brevis est, et hoc confirmat auctoritate Sedulii dicentis¹

stare choro et placidis celestia psallere verbis.

Et iterum per Fortunatum dicentem²:

vocibus alterius diuina poemata psallunt.

Cum igitur non potest vocalem producere liquescet sicut alie duplices liquescere comprobantur. Et ideo in hoc loco Beda reprehendit Pompeium in hoc quod posuit quod s littera non liquescit³ nisi preponatur alij consonanti, vt⁴

ponite spes sibi quisque; sed hanc quam angusta videtis.

Volens per hoc quod s preposita consonanti ut in hac diccione psallere non liquescat. Et ideo secundum venerabilem⁵ Bede sententiam psi quod sonat ps liquescere comprobatur. Quapropter secundum Bedam hec duplex psi et alie duplices liquescunt. Et hoc patet per differentiam liquescencie que consistit in hoc quod non potest consonans habere officium suum plenum, ut si sonum nec tempus respectu vocalis precedentis producende necessario. Cum hoc igitur sit liquescere ut patet per omnia predicta, necesse est quod huiusmodi littere duplices liquescant eo quod eis accidit hec passio. Deinde propter eandem causam dicuntur r et l, et s et n et m liquescere. Quapropter et ista duplicia liquescent⁶. Nec obstat quod uulgu non ponit has litteras inter liquidas, cum etiam aliqui auctores ut Isidorus non ponit liquidas nisi l et r et tamen plures sunt. Sed sepius liquescunt l et r et ideo nomen liquidarum communius vsurpant. Et Priscianus, capitulo de liquidis primo, ponit l et r tantum de quibus non sit dubium. Deinde adiungit m et n ex accidenti tanquam sub dubio, quod

¹ Carm. i. 9.

² So in MS.

³ Lib. viii. c. vi. 7.

⁴ Æ. xi. 309.

tamen rectificat. De s uero nullam ibi facit mencionem licet ex dictis suis alibi colligatur quod liquescat¹. Donatus eciam solum nominat l et r principaliter, et subiungit de s littera non de alijs. Auctoritates igitur in multis proferuntur secundum consuetudinem uulgi. Et aliquando pro illis que sollennius et magis communius et magis autonomasice¹ recipiunt nomen aliquod, quod tamen pluribus aliis conuenit, ut apud multos Aristoteles sortitur nomen Philosophi autonomasice¹, et tamen alij sunt philosophi. Similiter apud doctrinam theologorum Paulus sortitur principaliter nomen apostoli, et tamen alij sunt apostoli, eciam in doctrina. Sic est¹ hoc nomen liquide principaliter conuenit r et l quia in eadem dictione et diuersa liquescunt et hoc est in vsu omnium auctorum et sepius et communius accipiuntur liquescere. Et tamen alie dicuntur liquescere secundum quod satis ex predictis manifestum est. Nec in contrarium et quod multis modis fit communis sillaba apud Bedam et Donatum vbi illud quod sequitur non liquescit vt sic dicatur posse hic esse quod communis fiat sillaba per aliquam duplicem et similiter per s licet non dicantur liquescere. Nam ad hoc dicendum est quod illud quod ex sua proprietate aptum natum est ut faciat sillabam communem ad modum l et r aut saltem quod non possint esse causa produccionis necessaria. Sed permittit breuem vocalem precedentem remanere in sua natura. Tale liquescit et deficit a sui soni et temporis potestate et ad hoc aptum est aliquo modo ex sua natura; et aptitudinem ducit ad actum completum auctoritas poetica. Sed tale solum est aliqua de consonantibus necessaria alij consonanti, et ideo liquescunt omnes tales littere que sic a sui potestate cadunt. Sed in ceteris casibus de communibus sillabis non est nisi sola poetica licencia, causa metri, ubi illud quod sequitur non habet vnde corripiat vel producat uero vnde liquescat liquescentia littere uel consonantis sicut patet in omnibus modis communis sillabe, in quibus non assignatur consonans cum consonante. Cum enim vnus modus est quod c littera in pronomine hic hec hoc, vel in aduerbio donec, sequatur sillabam communem, hoc non est

¹ So in MS.

quia c littera sola possit producere, nec quod possit breuem reseruare sed auctoribus sic placuit uti; et non est referendum ad littere potestatem et naturam, quoniam tunc in alijs scilicet terminatis per c litteram hoc idem accideret. Cum similiter vocalis precedentis dictionis ante aspiracionem sequentis fiat communis apud poetas vt

vir humilis mesto deiectus lumine terram

hic longatur, cum alibi breuietur vocalis ante aspiracionem infinicies. Hoc non potest esse nisi poetica licencia quia aspiracio non est littera et ideo nec est liquida nec muta nec habens littere potestatem. Quod igitur sillaba maneat communis ante aliquid aliud posita, hec potest esse ex natura litterarum sequencium et tunc accidit liquescencia. Et sic est in illis quas liquidas vocamus, autem¹ potest esse ad solum beneplacitum auctorum causa metri, et sic non oportet quod aliquid liquescat more liquidarum. Potest et aliqua esse occasio communis sillabe qua excitetur poeta et si non est aliquid quod liquescat uel quod potestatem habeat producendi. Nam cum aspiracio sequitur communem sillabam Beda uult quod in hoc sit occasio a parte aspiracionis, scilicet quod longa fiat sillaba, vel breuis maneat, ut scilicet consideretur aspiracio, vel ad morem forcium consonancium. Et hoc quantum ad longitudinem autem pro modo sue fragilitatis nihil valeat et hoc quo ad breuitatem.

Et huius expositio est quod aspiracio potest considerari tanquam nihil in hoc casu, quia non est littera, nec aliud de substantia littere habet, et ideo potest breuis vocalis remanere in suo statu non obstante aspiracione. Ita quod non apud hoc liquescit sed perit omnino tanquam nichil sit, quia nichil habet de sono littere et ideo non potest esse causa longitudinis sed permittitur uocalis stare secundum suam naturam breuis. Sed² quia aspiracio importat multum sonum accidentalem littere. Nam fortificat sonum substancialem litterarum, ideo hac occasione, poeta excitare potest ut vtatur ea more fortis littere. Quia fortitudo soni littere accidentalis est ab ea scilicet sic poeta sumat occasionem, tamen aspiracio non habet ex sua

¹ So in MS.

natura vnde potest producere nec vnde corripere ad modum littere et ideo nec est liquida nec muta nec alicuius littere optinet potestatem.

Sciendum vero quod Beda vult quod quęcunque consonans ponatur cum liquida, potest illa liquida liquescere et non solum cum muta, vnde sua doctrina non artat nos ad hoc quod muta semper requiratur et planum est per m que cum n liquescit et per duplices que sine muta liquescunt. Sed quia communis accidit cum muta, ideo vulgatum est de mutis. Hoc eciam animadvertendum est quod Beda vult quod due consonantes vel aliqua de duplicibus in eadem dictione potest producere breuem vocalem, sed non in alia dictione, cum tamen inducat exempla Virgilii et aliorum veterum in contrarium, sed eius solutio est quod nimia vsi sunt licencia, et quod moderniores poete ut Fortunatus, Sedulius, Prudens, Prosper et huiusmodi noluerunt tanta licencia abuti, sed distinccius et castigacius usi sunt et in hoc modum antiquorum mutauerunt in melius, nec fieri debet cum per diuersitatem alterius dictionis multum distet potestas littere unius dictionis ab alia in altera dictione; sed quando vniuntur similiter in eadem, forcior est operacio quia omnis virtus vnita est forcioris operacionis, vt docet alia philosophia. Cum hijs tamen sciendum quod sillaba naturaliter longa non potest breuiari per mutam et liquidam sicut brevis longari. Nam sillabe longe acquiritur plus de tempore per mutam et liquidam et saluantur tempora sua duo et ideo nullo modo potest breuiari per hanc viam.

CAPITULUM SEXTUM.

De mutis et sono earum et aliarum consonancium. Primo igitur distinguit mutas, secundo quod f est muta, tercio sonos accidentales exponit.

Mute igitur apud grecos sunt scilicet bita, gamma, delta, thita, kappa, pi, taf, phi, chi, $\beta \gamma \delta \theta \kappa \pi \tau \phi \chi$, sed Herodianus dicit quod, thita et phi et chi non habuerunt primi greci, sed Cadmus has tres figuras postea adinuenit. Antiqui vero greci scribebant per duas figuras scilicet

per notam aspiracionis cum alia figura. Habent enim greci duas aspiracionis notas scilicet fortis et lenis aspiracionis ut prius tactum est. Hec enim littera thita phi et chi habent aspiracionem fortem in se conclusam que est dasia, sed antiqui loco thita scripserunt taf et dasiam hoc

modo τ in linea pro θ , et pro χ scripserunt kappa et dasiam, hoc modo κ , et pro ϕ scripserunt π pi et dasiam hoc modo π ut dicit Priscianus. Sed nunc nos scribimus notam aspiracionis nostre in serie lineae in scriptura cum litteris. De istis igitur mutis intelligendum est quod 3 sunt lenes et debilis soni, tres aspirate et fortis soni, et 3 mediocres, sed pi et bita et phi sunt cognate, quia propter conformitatem soni ponuntur sepe vna pro alia et sonant inter labia, sed pi est lene, bita mediocre, phi aspiratum; kappa uero et gamma et chi sunt cognate et formantur in palato, et kappa est lene, et gamma medium, et chi aspiratum; taf delta et thita sunt cognate et formantur in gutture, set taf est lene, delta mediocre, thita aspiratum. Et quilibet cognata accipitur pro alia multociens. De phi littera sciendum quod muta est, non semiuocalis, secundum grecos et Priscianus¹ et quia habet proprietates mutarum supradictas, et est congruata cum bita et pi, et non differt a pi nisi per aspiracionem; sed bita et pi sunt mute, vnde, licet quidam greci posuerunt phi esse semiuocalem, tamen Priscianus dicit quod non est semiuocalis sed muta et probat hoc per hoc quod pi est muta, et aspiracio non mutat speciem littere, quare phi est muta. Sed hic error inuasit quondam grecos et latinos ut dicit Priscianus, quia phi habet aspiracionem et ideo putabant esse semiuocalem propter hoc quod multum habet de sono, sed tunc arguit Priscianus quod c et t et kappa et taf cum aspirantur essent semiuocales, quod falsum est immo remanent mute.

Et nunc tercio quosdam sonos consonancium novos exponam qui non sunt ex prima institucione, sed eos contrahunt in coniuncione causa eufonie. Sciendum igitur quod bita habet naturaliter sonum v nostri consonantis, et non sonat de se apud grecos nostrum b, unde greci nunquam sonant b

¹ So in MS.

per bita. Aliquociens tamen sonant b, sed hoc non est per hanc litteram bita, sed per hanc litteram pi¹, quando scilicet ipsam sequitur litterae my, vel ny, ut *λαμπας* hic dicitur *lampas*, et non *lampas*, et pi hic sequitur my. Similiter cum sequitur ny, ut *την πεντεκοστιν* hic pi sonat b nostrum, *την* est articulus accusatiui casus et ipsum sequitur accusatiuus huius nominis *pentecosti*. Et gamma ante aliud gamma, vel ante kappa, sonat quasi ny ut cum scribitur *αγγελος*, dicitur tamen *angelos* et non *aggelos*; et cum scribitur *εισενενκης*, sonatur isenengis et non isenenkis, et non sonatur gamma in sono proprio sed in loco ny. Et similiter in hoc eodem exemplo kappa amittit sonum suum in gamma. Nam kappa prius gamma et ny resonat sicut gamma, vt cum scribitur *συγκοπη* non sonatur *sigkopi* sed *syngopi* et mutatur sonus gamma in ny, per secundam regulam de gamma, et sonus kappa in g; ^{ton kyrion} sed latini dicunt syncope. Et cum scribitur *τον κυριον* sonatur *tongirion*, quia hic kappa sequitur ny. Kyrios est dominus et kyrion est accusatiuus casus, ton est articulus accusatiui. Et post my et ny taf retinet sonum delta¹, ut cum scribitur *παντος* dicitur pandos, et non pantos per taf.

CAPITULUM SEPTIMUM.

De numero litterarum latinarum.

Hijis habitis circa sonum et figuras et nomina litterarum grecarum, nunc videndum est de numero et hoc per comparacionem ad litteras latinas. Nam euidencior erit consideracio. Primo considerande sunt latine littere. Sciendum igitur quod latini habent 20 sonos litterarum latinarum differentes substancialiter quamuis de figuris et de sonis accidentalibus et de nominibus sit aliter: sed vis et potestas littere consistit in sono sillabe secundum quem dicitur vocalis vel consonans simplex vel duplex siue habeat nomen ei impositum siue non: siue propriam et vnam habeat figuram siue non. Occurrunt ergo primo 17 videlicet a b c d e g i l m n o p r s t u x. Et primo acceperunt a grecis 16, scilicet omnes preter x. Acceperunt dico quantum ad sonum non

¹ Cf. p. 7.

quantum ad figuram et nomen, quia alia nomina et figuras habent in multis greci et latini. Postea considerauerunt latini quia x littera quantum ad figuram simplicem eis defecit, acceperunt ipsum a grecis quantum ad sonum, licet quantum ad nomen et figuram mutauerunt. Sicut enim greci dimiserunt duplicem consonantem que sunt compositione huius littere xi apud eos et acceperunt vnam figuram scilicet huiusmodi ξ, sic latini dimiserunt huiusmodi duas consonantes et acceperunt vnam figuram scilicet x, quia melius sonat x quam g et s, vel c et s, ut dicit Priscianus. Sed licet quantum ad nomen et figuram vnicam ac propriam non habent latini aliquam litteram pro psi greca littera; nihilominus tamen habent sonum eius quem figurant vt possunt per ps vel bs ex quibus componitur: licet tamen non ita bene exprimatur sonus hic per componencia diuisi accepta sicut per compositionem eorum in vno. Vnde Priscianus dicit ψ litteram molliorem et volubiliorem et expediciorem et meliorem habere sonum quam ps vel bs ex quibus componitur. Sicut igitur habuerunt latini sonum huius littere x per plures figuras ante inuencionem figure simplicis, sic habent sonum huius figure ψ per duas figuras representandum licet adhuc non habent vnam figuram simplicem ad hoc. Nec eciam huic sono est nomen apud latinos impositum: sonus igitur latinus est huius littere psi ψ et in latinis dictionibus aptus et ideo quantum ad littere potestatem substantialem erit hec littera inter latinas computanda, cum prioribus igitur decem et septem et sono huius littere psi addito sunt 18. Sed adhuc duo soni sunt, scilicet v et j consonantes, que faciunt nouas litteras secundum soni potestatem et alias a se ipsis quando sunt vocales, et omnino, alias ab alijs omnibus, et licet v consonans habeat congratum sonum cum f littera propter quod antiqui vsi sunt v consonante aliquando loco eolici digamma quod est ipsum f. Tamen cum ostensum est quod p et f habent eundem sonum secundum sillabam, erit sonus huius littere v consonantis alius a sono eius quod est f, quia aliter sonat v consonans et p. Et quamuis j consonans cum g aliquando habet sonum conformem vt cum dicimus: *legerat* et *Iesus*, tamen g littera alias habet sonum proprium diuersum

ab j consonante ut gallus. Et quia sic v et j transeunt de sono vocalis in consonantem, dicit Priscianus, meo iudicio non sunt accipienda in eisdem elementis sed omnino diuersis prout sunt consonantes et vocales. Et sic quantum ad sonum sunt diuersae litterae, hoc est diuersa elementa, si proprie loquamur, licet figurae et nomina sunt eadem. Sicut enim k et g et c sunt idem elementum quia habent eandem soni substantiali potestatem, sic v et j cum mutant sonum substantialiter quando sunt vocales et consonantes, erunt diuersa elementa licet idem potestatem retineant nominis et figurae; ita arguit Priscianus.

Non sunt quidem plures soni litterarum differentes secundum substantiam apud latinos pro sermone latino quamuis soni accidentales sint alij. Nam non est f littera alia a p secundum soni substantiam, figura enim de phi littera graeca eis defecit, et quia in latinis dictionibus oportuit [e]os vti littera consimili, acceperunt ab eolibus, quibusdam grecis, figuram quae est gamma duplicatum. Habet enim vnam lineam descendentem super quam aliae lineae prominent ad angulos rectos sic F; et ideo uocata digamma quasi duplex gamma in eadem figura confusum, et vocatur eolicum digamma, quia apud eoles, quosdam grecos, istud digamma scribebatur pro pi aspirato. Sed alij greci postea usi sunt phi littera pro pi aspirato. Antequam enim fuit phi littera inuenta, scribebant greci pro ea, pi et aspirationem scilicet dasiam, sic $\pi\text{—}$, sed postea inuenta est una figura pro pi aspirato, sicut habuerunt digamma pro eodem pi aspirato. Et latini acceperunt digamma ab eis et vocauerunt f litteram. Si igitur consideramus sonum litterae huius, manifestum est quod non est noua littera ab eo quod est p nostrum vel a pi greco, quia aspiratio non mutat substantiam litterae sed accidentaliter tantum; quapropter f non est diuersa littera secundum substantiam soni a p et pi, sed eadem, licet nomen et figura diuersificentur, sic enim arguit Priscianus; et ideo f litteram non ponit in numerum litterarum secundum substantiam soni nisi quantum ad nomen et figuram et quendam sonum accidentalem quia f littera non est pronuncianda fixis labiis quomodo p aspiratum ut dicit Priscianus. Et hoc est

quia phi generatur per separacionem labiorum, que figuntur secundum suos situs diuersos et proprios propter separacionem, sed f generatur in coniunccione labiorum et ideo non in fixione secundum situs proprios, et sic patet solucio ad objectionem que posset fieri de f littera quia adhuc propter eam non augmentatur numerus litterarum quod dixi.

Et licet latini ponant in alphabeto k et q tamen non sunt alia littera in sono ab ipso c littera sicut dicit Priscianus. Et ideo non debent computari inter litteras substantialiter differentes. Et Jeronimus dicit in interpretacionibus quod latini non vtuntur k littera nisi in kalendis. Et nulla lingua habet q litteram nisi latina, vt ibidem dicit. Propter quod secundum ipsum Jeronimum, sicut secundum Priscianum, superfluunt k et q quantum ad soni substanciam, et precipue k quia q aliquando accidentaliter deseruit latinis ad designandum quod v vocalis, sequente alia vocale, amittat vim suam in metro et non habeat plenum ac ut de duabus sillabis aliquando fiat vna, ut cum dicitur *cui* in prosa et communi sermone, pronunciamus duas sillabas, sed in metro sonamus *qui* pro *cui*, et fit una sillaba; similiter scriberetur et diceretur *cuis* pro hoc nomine *quis* tam in prosa quam in metro; essent due sillabe et v remaneret in virtute sua et ideo scribitur per q et fit vna sillaba. Et v vocalis amittit vim suam tam in prosa quam in metro, sed hoc ut dicit Priscianus non facit novam litteram et aliam a c: quia consimilem facit hec littera g in hoc nomine anguis et huiusmodi, et tamen remaneat eadem littera que alibi.

Quod autem latini utuntur z et y greco, hoc non est propter latina uocabula scribenda, sed propter sola greca, ut Priscianus dicit, et ideo quantum ad sonum non sunt littere latine. Et sic dicit Priscianus quod in grecis vocabulis, tempore suo et antiquitus, scripserunt pi litteram et dasiam in linea pro phi et f litteram in latinis dictionibus, unde hoc nomen Orpheus solebant latini scribere sic orπeus. Et hoc nomen Pheton similiter sic πeton, sed postea scripserunt per litteram ph greca vocabula, et per f latina, ut filius et filia et filium et huiusmodi scripserunt. Hec eciam figura que est h non est littera, sed aspiracionis nota.

Ex hijs omnibus patet numerus litterarum latinarum quantum ad sonos substantialiter differentes, quoniam sunt 20 ut declaratum est, et addunt¹ 3 figure habentes sonum diuersificatum accidentaliter a predictis, uidelicet, f, q, k, et pro greco sermone scribendo adduntur due littere uidelicet z et y grecum. Figure uero latine pro litteris sunt 22, uidelicet 17 in principio posite, et f et q et k, que sunt 20,

et figura composita ipsius psi ex s et b, vel s et p, et z que est figura latina licet sonus sit grecus, figura y uero greci est greca sicut sonus, et h non est figura littere sed aspiracionis. Hec de alphabeto latino propter euidenciam greci recitauimus.

Sunt autem apud grecos soni litterarum 20, scilicet

1	2		3	4	5	6	7
alpha	beta	quod est b	consonans,	gamma	delta	epsilon	zeta
8	9	10	11	12	13	14	15
kappa	labda	my	ny	xi	o	pi	ro
16	17	18	19	20			
sima	taf	psi	et v	vocalis	ac		

v nostrum. Sed figuraciones sunt 25 si vnam compositam attendamus. Omnia hec patent si consideremus tria, scilicet quod bita sonat semper v consonantem apud eos; et v vocalis habetur per figuracionem compositam ex o et ypsilo; et b consonans habetur per pi² quando sequitur my et ny ut dictum est superius. Nec obstat quod non semper habent illum sonum per ipsum pi sed aliquando, quoniam nec nos habemus semper sonum v consonantis nec v vocalis per figuram ipsius v sed aliquando sic, aliquando aliter. Et similiter de i vocali et consonante et tamen v vocalis et consonans sunt diuersi soni secundum veritatem. Et similiter i vocalis et consonans. Si dicatur quod pi littera non habet sonum de b nisi ex coniuncctione eius cum my et ny et non de se, similiter dico quod v vocalis et consonans et j similiter non habent nisi ex certa ordinacione eorum cum alijs litteris. Et considerandum est quod cum per eandem figuram habetur v vocalis et consonans, multo magis per eandem figuram possunt haberi soni duarum consonancium: ut per figuram ipsius pi habeatur sonus de v et p. Nam plus differunt vocalis et consonans, quam due consonantes.

¹ So in MS.

² Cf. pp. 7, 48.

Et licet non manifestetur quando v est consonans vel vocalis nisi per coniuncctionem eius cum alijs, tamen ex sua natura est, quod potest sic et sic sonare; et similiter est de ipso pi. Manifestandum enim est ex coniuncctione; sed potestas soni ex natura littere. Ex hiis autem et predictis de alphabeto latino, patet quod quantum ad sonos litterarum differunt greci et latini hoc modo; greci enim non habent j consonantem quam habent latini, sed omnes alios sonos habent litterarum latinarum. Et latini habent omnes sonos grecos preter sonum huius littere zita. Et ideo conueniunt greci et latini in sonis substancialibus preterquam in duobus quorum vnus deest grecis, et alter latinis, ut dictum est. Figuraciones autem et nomina differunt multum vt patet. In aliquibus conueniunt. Et 3 latine deficiunt grecis vt nunc tactum est.

Quod autem alie littere computentur in alphabeto grecorum sciendum est quod non sunt substancialiter differentes in sono a predictis. Nam thita non differt a taf, nisi per aspiracionem, que non mutat sonum littere substancialem. Similiter ita vel non differt ab e nisi per longitudinem soni, et longitudo est accidens que non facit differenciam essencialem soni sicut nec accentus, nec aspiracio, vel per longitudinem hanc determinatam differt ab iota quod est indifferens secundum quod

moderni greci utuntur hoc elemento ^η ita pro j longo. Ypsilo uero similiter non differt substancialiter in sono ab iota. Nam

non differt nisi penes tenuitatem soni ab eo. Phi uero a pi non differt nisi pro aspiracione que littere rationem sub-

stancialem non mutat. Similiter nec chi a kappa differt nisi

per aspiracionem, et omega non differt ab omicron nisi in quantitate figure et in longitudine et hec accidunt. Quapropter non sunt tot littere differentes substancialiter secundum sonum, sicut numerantur in alphabeto grecorum. Et tamen

computantur magis inter litteras quam dasia, et psili, quia dasia

et psili non habent de se rationem vocalis nec consonantis,

sicut nec h apud nos, unde nunquam sonant hec nisi cum litteris
 inseruntur pronunciando. Sed thita preter aspiracionem habet
 sonum de taf et sic de phi et chi respectu pi et kappa. Et
 preter longitudinem ita habet sonum de iota et de e quinta
 littera, et ypsilo habet eiusdem iota sonum, licet debilitatum.

Et omega preter longitudinem habet sonum ipsius omicron
 secundum substantiam. Quapropter computantur inter litteras,
 licet note aspiracionum non sic. Et licet littere quantum
 ad sonos substantiales non sint nisi 20, tamen propter sonos
 accidentales et propter vnam compositam figuram compositam
 pro sono substantiali sunt 25 figure. Nam 19 sunt figure
 simplices in alphabeto posite pro sonis substantialibus licet
 sint 20 soni. Nam per π figuram habetur sonus b et p
 nostrorum, et deficit figura simplex pro v vocali, additur eciam
 figura composita pro illa ωv , ut sint 19 figure pro sonis sub-
 stancialibus et pro accidentalibus adduntur 6 figure scilicet

thita ita ypsilo chi phi omega. Quapropter sunt 25 in vniuerso.
 Dicitur vna que composita est non numeratur in alphabeto.
 Computaui autem hic vnam figuram compositam, licet multe
 sint alie videlicet per diptongos. Sed hoc potui et debui
 magis propter sonum principalis littere videlicet v vocalis que
 non habet figuram simplicem in alphabeto sicut alie littere que
 variantur accidentaliter per diptongos. Si tamen uelimus nihil
 omittere de contingentibus possumus tunc addere figuras
 compositas 3 pro j littera ut patet in diptongis et vnam pro e.

Alie autem 3 residue diptongi proprie que sonant a cum v
 consonante et ita cum v consonante et e cum v consonante
 non sunt figure litterarum sed magis sillabarum. Cetera tamen
 tres improprie diptongi sunt figure litterarum quia non sonant
 nisi sicut figure simplices ut patet. Et hee figure composite
 sunt 7, quas si prioribus addamus erunt figure litterarum
 grecarum 32. Sed simplices ponuntur in alphabeto, composite
 uero adduntur per diptongos. Quamuis autem gamma et

kappa et pi et taf gement sonos, tamen illi soni litterarum alphabeti nec renouantur noui soni, qui alias non habentur, nec per hoc renouantur figure noue, ideo ex hac parte non accidit aliud de predictis immutandum. Et sciendum quod in alphabeto grecorum, note aspiracionum non computantur a modernis grecis inter figuras alphabeti sicut h nostrum computatur, quia non scribuntur note aspiracionum grecarum in linea scripture inter litteras apud grecos modernos, sed supra litteras aspirandas, sed h nostrum scribitur in linea inter alias figuras litterarum et ideo computatur in alphabeto inter figuras quamuis non sit littera; sed note aspiracionum grecarum non sic apud modernos, licet apud antiquos scribebantur inter alias figuras litterarum ut superius dictum est.

Quoniam vero scribuntur omnia per litteras, turpe est si professor litterarum alicuius lingue ignoret artem scribendi nomina suarum litterarum, propter quod hic in fine volo declarare qualiter modus scribendi hec nomina inuiolabilis observetur. Superius quidem in parte prima sunt ipsa nomina scripta, sed ars scribendi non est ibi expressa, et ideo si ex vicio scriptorum corripatur¹ scriptura, exemplarium vnde scriptorum, quod sepe accidit, non sufficit scriptura prehabita, sed necessaria est ratio scribendi quam hic volo presenti capitulo inserere secundum quod in grammatica greca Herodiani diligenter interscripsi.

Hoc igitur nomen alpha habet grece scribi per phi in primo ultime sillabe, et aspirari per sylen et acui in prima sillaba per notam accentus acuti sic *ᾗλφα*, bita habet scribi per ita et circumflecti in prima sillaba sic *βῆτα*, gamma habet scribi per duplicem my et acui in prima sillaba sic *γάμμα*. Delta habet acui in prima sillaba sic *δέλτα*, *ε* aspiratur per sylen sic *ἒ*, zita habet scribi per ita et in prima sillaba circumflecti sic *ζῆτα*, ita habet scribi per ita et aspirari per sylen et circumflecti sic *ῖητα*, thita habet scribi per ita et in prima circumflecti sic *θητα*, iota habet scribi per omega et in prima
⁺
aspirari per sylen et in media circumflecti sic *ῖωτα*, kappa habet scribi per duo pi et acui in primo sic *κάππα*, labda

¹ So in MS.

habet scribi per vita et acui in prima sic $\lambda\acute{\alpha}\beta\delta\alpha$, my et ny habent scribi per ipsilo et circumflecti sic $\mu\hat{v}$, $\nu\hat{v}$, xi scribitur per iota et circumflectitur sic $\xi\hat{i}$, omicron aspiratur per sylen sic $\overset{\uparrow}{o}$, pi scribitur per iota et circumflectitur sic $\pi\hat{i}$, ro scribitur per omega et aliquando per dasiam et circumflectitur sic $\rho\hat{\omega}$, sima scribitur per iota et acuitur in prima sic $\sigma\acute{\iota}\mu\alpha$, taf scribitur per diptongon ex alpha et ypsilo et circumflectitur sic $\tau\alpha\hat{v}$, phi et chi, psi scribuntur per iota et circumflectuntur sic $\phi\hat{i}$ $\chi\hat{i}$ $\psi\hat{i}$. Et omega circumflectitur sic $\hat{\omega}$.

α	β	γ	δ	ϵ	ζ	η
α	β	$\Gamma. \gamma.$	$\Delta \delta$	ϵ	ζ	$H. \eta.$
θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ o
$\theta\hat{\eta}\tau\alpha$	$\iota\hat{\omega}\tau\alpha$	$\kappa\acute{\alpha}\pi\pi\alpha$	$\lambda\acute{\alpha}\beta\delta\alpha$	$\mu\hat{v}$	$\nu\hat{v}$	$\xi\hat{i}$ $\acute{o}$
θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ o
$\pi\hat{i}$	$\rho\hat{\omega}$	$\sigma\acute{\iota}\mu\alpha$	$\tau\alpha\hat{v}$	$\phi\hat{i}$	$\chi\hat{i}$	$\psi\hat{\omega}$ $\hat{\omega}$ $\acute{\upsilon}\psi\iota\lambda\omicron$
π	ρ	$\sigma\varsigma$	τ	ϕ	χ	$\psi\omega$ ω υ
$\phi\hat{i}$	$\chi\hat{i}$	$\psi\hat{i}$				

DISTINCCIO TERCIA.

In qua excito latinos studiosos ad considerandum multa erronea, que sepius vulgantur, circa considerationem alphabeti.

Et habet capitula.

Primum est ut caveatur a multis que dicuntur in tractatu grammaticæ, que dicitur esse Aristotelis² translata in latinum, cum non sit eius.

CAPITULUM [PRIMUM].

Cum jam secundum quod estimo congruere grammatico exposui ea que pertinent ad substantiam litterarum, ut de potestate soni substantiali et de distincione et numero earum tam latinarum quam grecarum: nunc volo quasdam falsitates evacuare juxta dicta.

¹ The forms of the letters as found in the MS. are printed pp. 7, 14. It did not seem necessary to reproduce them here.

² Cf. p. 68.

Et¹ primo descendo ad ea que scribuntur in tractatu grammaticæ qui incipit sic: "sciencia est ordinatio depicta in anima uniuersitatis et diuersitatis causatorum." Aliqui enim nimis in ipso confidunt, et errant et per eum alios ducunt sepius in errorem. Non potest esse Aristotelis ut estimatur a pluribus, nec alicuius greci, quia non traditur greca grammatica secundum formam grecam immo magis secundum latinam; licet aliqua greca aliquando ibi tangantur. Sed constat grecam grammaticam more greci ab autoribus tradi. Non igitur fuit hic tractatus factus in greco, nec a greco translatus, sed aliquis latinus ipsum ex proprio capite compilauit. Dicit enim pluries quod nos latini sic vel sic facimus et greci aliter, quapropter latinus fuit hic compositor et non translator, quia translatores non ponunt in textu aliud nisi quod inueniunt in textu alterius lingue a qua conuertunt libros autenticos in latinum.

Deinde non potest esse Aristotelis, nec alicuius sapientis quoniam ille qui composuit errat in substantia et in modo. Quantum enim ad modum erroneum: ipsemet dicit "excedo igitur artis metas et sciencie terminos dicendo de natura vocis et soni modo methaphisico"; cum igitur ipse suum errorem in modo tractandi asserit, et procul dubio excedit statum artis grammaticæ, manifestum est quod non est hic tractatus Aristotelis nec alicuius sapientis; ceterum ipse diuisione omnium scienciarum rimatur suo modo vt descendat ad grammaticam, sed grammaticus non indiget hac diuisione in tradendo grammaticam. Nec autores grammaticæ sic faciunt nec fieri debet aliquo modo. Quia cum grammatica sit prima scienciarum in via doctrine, non potest discipulus in grammatica intelligere proprietates scienciarum posteriorum que adhuc sunt ei ignociores quam grammatica, et ideo stultus est qui in docendo grammaticam premitit diuisioni aliarum scienciarum, et ideo suppono quod hic tractatus non est alicuius sapientis, sed illius, qui ea que magis estimauit scire, quam sciuerit, gloriabatur se curiosius ostentare.

Preterea nulli sapienti dubium est quin fere omnia que

¹ *Marg.* Contra grammatic: Aris:

dicuntur in diuisione scienciarum et de generacione et potestate et proprietatibus litterarum sint aut falsa aut inania aut absurda. Et hoc ex tractatu meo methaphisico, et aliis tractatibus distinguentibus sciencias planius elucescit.

Et ideo hic non disputo contra hunc tractatum quantum ad diuisionem scienciarum, sed in methaphisica et alijs elido omnia que hic dicuntur tanquam stulta et erronea proposita vltra modum. Pertinet eciam ad naturalem philosophum et ad metaphisicum et ad musicum dare causas in generacione soni et vocum, et possibilitatem omnium dare cum rationibus propriis, et ideo grammaticus non potest nec debet se intro-mittere de tanta sonorum et vocum profunda inquisicione, sed declarare debet que sibi necessaria sunt in sua doctrina et remittere maioribus scienciis altiora. Nam pono exemplum : grammaticus potest declarare quod tot littere sunt in lingua tali uel tali et dare conuenienciam et diuersitatem earum secundum diuersas linguas. Sed non potest docere causam quare non est possibile ut plures littere sint siue de vocalibus siue de consonantibus conferamus. Scimus enim quod in nulla lingua sunt nisi quinque vocales differentes in soni potestate substantiali. Sed causam dare quare non possunt esse pauciores nec plures nuncquam purus grammaticus poterit ex sue sciencie potestate. Et ideo stultum est quod alijs scienciis est proprium, in tractatu grammatice complantare, nec discipulus grammatice valet has causas concipere quoniam sunt de proprietate magnarum scienciarum quas capere non potest. Instrui indiget in grammatice rudimentis.

Demitto igitur multa grandissona que in generacione soni et vocis ascribit luci celesti et ceteris virtutibus celestium corporum, quia alibi reprobata sunt nec posset ista grammaticus estimare.

Sed tamen quod dicit esse septem motus in corporibus iuxta quos septem vocales sunt, non solum est falsum pro numero motuum quos male respexit, sed pro numero vocalium ; quoniam non sunt nisi quinque differentes secundum speciem et secundum substantiam soni ut quilibet experitur in propria pronunciacione. Et nulla lingua plures habet nec potest habere sicut in methaphisicis meis lector potest repe-

rire. Et cum velit quod tot esse debeant, licet secundum diuersitatem complexionum in nacionibus diuersis non fuerint omnes apud singulas gentes, errat multipliciter sine causa. Nam cum dicat in greco esse septem annumerans ita et omega et ypsilo cum a e j o brevi, jam accipit distingcionem in parte secundum sonos accidentales et in parte secundum essenciales. Quare improprie et male distinguit duo; falso quia ea distincione qua o ab alpha distinguitur non potest omega ab omicron distingui. Quod tamen oportet his obseruari, si vera esset distincio quam ponit. Si enim vult connumerare sonos accidentales, certe potest quilibet vocalis habere decem sonos ut prius expositum est, ergo erunt quinquaginta vocales penes diferencias longitudinis et breuitatis et aspiracionis. Deinde cum dicat ypsilo apud grecos et v apud latinos habere eandem potestatem, mentitur pluribus modis, quia ypsilo sonat j et non v, atque v non habetur per figuram simplicem sed compositam apud grecos. Ceterum sonus substancialis v littere est communis greco et latino. Sed sonus huius littere ipsilo non convenit vocabulis alicuius lingue nisi grecis tantum. Cum eciam dicit quod s littera non liquescit nisi quando est tertia consonantium post vocalem in eadem sillaba, hoc falsum est multis modis; nam ostensum est per autores, quod liquescit tripliciter vbi hic casus accidit. De numero vero litterarum grecarum manifestum est quod absurda dicit et falsa, sicut predicta lucide manifestant. Has falsitates volui annotare in hoc tractatu [cetera invenies p. 68].

CAPITULUM SECUNDUM.

De erroribus circa scripturam per litteras alphabeti, sed precipue de quibusdam que scribuntur per ypsilo.

Oportet eciam alios errores excludi juxta predicta et dari viam ad multa remedia contra falsam scripturam et pronunciacionem vocabulorum grecorum secundum rationem orthographie jam exposite. Quoniam enim latinorum paucissimi sciunt rationem greci sermonis et tum tota lingua nostra est pro maiori parte composita e grecis vocabulis, et

voco greca omnia que formam greci retinent in lingua nostra, ut hora et spera et sic de alijs, vel que mutata sunt accidentaliter in formam latini sermonis sicut *bos*, *ager*, vbi grecus dicit *bus*, *agros*, et huiusmodi de qua diuersitate euidentius patebit inferius. Ideo volo in hoc tractatu inducere vocabula multa in quorum scriptura et pronunciacione multum erratur et per consequens similiter interpretacione et in sensu. Quatinus data via corrigendi ista, potest lector multa pluraliter proficere circa greca vocabula cognoscenda. Et primo iuxta rationem alphabeti, debemus scire quod maxime deuiant latini circa ypsilo et ita et epemte et circa omega et omicron. Nam ypsilo, vt dictum est, non potest poni nisi in grecis vocabulis. Sed latini ignorantes grecum scribunt ipsum in latinis et in hebreis et in multis

grecis que per ita et per iota et ^{diphthongos} *δυφθονγος* sonantes iota vel ita scribuntur. Et ea que scribit grecus per ita et nos deberemus scribere per e longum, proferuntur passim per epemte quod est breuem, et e conuerso. Et similiter que per o breue scribuntur apud grecos, latini proferunt per o longum et e conuerso. Ex quibus accidit error multiplex, sed quantum ad vocabula penes ypsilo scribenda vel non, locus hic est. Deinceps uero demonstrandum est de alijs litteris longis et brevibus nunc tactis, quando scilicet ad prosodias veniendum est, quia ibi de longis et breuibis multa dicentur et similiter de accentibus et de aspiracionibus litterarum. Et per totum hunc tractatum in omni distinctione et capitulis singulis patebit magis ac magis ratio vocabulorum grecorum et clarius relucescent.

Nunc ergo ponam capitula duo de vocabulis scribendis per ypsilo et de leni exposicione eorum quantum necessarium est hic, quoniam postea suis locis uberius exponetur.

Et deinde inferam alia capitula circa vocabula greca, in quibus indifferenter per quascunque litteras orthographia destruitur per malam scripturam et pronunciacionem, et interpretacio deficit, et in sensu turpiter et multipliciter oberratur.

Per ordinem igitur litterarum alphabeti ponam vocabula

multa et que maxime sunt in vsu latinorum que scribenda sunt per ypsilo incipiendo ab alpha, ut abyssus quod est profunditas sine candore; azymum sine fermento; †allolyphus† [allophylus], quod est homo tribus aliene; amethystus, a quo amethystinus na num, qui est lapis quidam preciosus; anaglypha id est superius sculpta, et habet accentum in penultima de quo suo loco dicetur plenius, quia habet quasdam difficultates que non sunt hic proprie sed alias ut scietur; apocalypsis, quod est reuelacio; apocryphum, quod est absconditum; argyrion quod est argentum, a quo philargyria quod est auaricia; asylum, quod est refugium et asylus; Astyagus, quod est nomen proprium; et asyntricus; assyria regio transmarina, a qua assyrius; asymphonia, hoc est dissonancia; achyron, palea.

Per b litteram sunt huiusmodi:—Babylon, ciuitas regia in oriente, in qua reges babylonii, de quibus historie plene sunt, regnauerunt; bary, quod est graue, unde barytona apud Priscianum, que sunt grauis accentus et barya quod est accentus grauis quod superius positum est; basyleus est rex quod scribitur per diphthongon ex epemte et ypsilo sic βασιλεως; beryllus, lapis preciosus inter duodecim ut famosos nominatos apud scripturas autenticas, sed preter hoc vulgus nunc temporis corpora rotunda crystallina vocat beryllos; Bithynia, regio in Grecia; butyrum; notum est botrys quod est botrus apud nos; βοϋς per ypsilo scribitur quod est bos apud latinos; brachys in masculino et feminino dicitur brevis et brachy est breue quod superius positum est in parte prima; brycho est strideo inde bruchus in psalmo¹ quia stridet in sono; byssus est linum candidum a quo byssinus, a, um, et abyssus ab a quod est sine et bysso.

Per gamma sunt huiusmodi:—gazophylacium locus thesauri; glycy, dulce; glyphe, sculptura a quo anaglypha; gryps grypis alias quadrupes et volatile; gymnasium locus exercicii ut studij, lucte et alterius, a quo gymnosophiste, quidam sapientes qui philosophantur in India, nudi, propter calorem superfluum; Gortyna proprium nomen; gyrus gyri est circuitus vel circulus, a quo gyro gyras, quod est circuire.

¹ Ps. civ. 34 Vulg. Dixit, et venit locusta et bruchus, cuius non erat numerus.

Per delta sunt huiusmodi:—delyro quod est discordo; didymus quod est geminus vel gemellus; dynamis virtus vel potencia, et dynastia summa potestas; dyo duo; sed dia, quod est de, non scribitur per ypsilo sed per iota, in quibus duobus et in eorum compositis et deriuatis multipliciter erratur vt in sequentibus exponetur; dysentria, fluxus.

Per epemte sunt huiusmodi ut Egyptus; Elymais proprium nomen et elymas; empyreum vt celum decimum; epistylum, capitulum columnae; epithymia est desiderium ut in glosa Leuitici tercio, a quo epithymiton concupiscencia, Ezechiel primo in glosa; ethymon est verbum, a quo ethymologia sine aspiracione, et est etymologia verus sermo interpretacionis alicuius vocabuli ut etymologia philosophus est amator sapientie, et philosophie etymologia est amor sapientie, nec scribitur per aspiracionem ut communiter dicitur.

Per zita sunt pauca, vt zelotypia quod est suspicio de sponsa, et zelotypus, de sponsa suspiciosus; zymi est fermentum unde azymus, ab a quod est sine, et zymi.

Per thita scribuntur hec thyina, ligna quedam thyiniana; tus, incensum ex quatuor speciebus compositum, que sunt stacte, onix, galbane, et tus, de quibus in expositionibus vocabulorum dicitur, thyinianiateria, vasa thyinianiatis; thymos, ira, thymicon irascencia; thyrsus, herbarum olerumve medius frutex; item thyrsus est genus cymbali in modo fenestre quadrate, thyrsus etiam dicitur ramus cum frondibus quo utebantur in sacrificiis Bachi.

Per kappa, quod est k nostrum, non est nisi kyrios, quod est dominus in usu latinorum ut superius tactum est. Sed loco kappa nos utimur c littera in nominibus grecis scriptis per kappa. Sunt igitur per y grecum scripta huiusmodi vocabula:—calypto est velo et apo est re in apocalypsis, quod est revelacio; catachlysmus est diluvium vel inundacio; Coelessyria quod sonat Celessyria est prouincia transmarina; collyrium medicina pro oculis; collyrida est crustum; cripto est abscondo vel celo vel condo, a quo apocryphum et crypta que est cauea abscondita; crystallus grece in uno sensu et
nomina
primo est glacies latine, secundo dicitur lapis gemmeus qui

notus est. Dicitur et crystallum neutri generis, quod idem significat quod hic crystallus, vnde dicitur crystallinus crystallina; vnde et cyatus quod est calix vel crater et cymbia similiter; cyclus est circulus, a quo cyclas quod est vestis et insula vnde insule quedam in mari magno dicuntur Cyclades; cygnus notus est; cyma est fluctus; cymbalum est instrumentum musicum; cyminum notum est; cynos est canis a quo cynicus caninus et cynoglossa, lingua canis, herba quedam, et cynomia musca canina; cypressus quod latine dicitur cupressus; Cyprus est insula et est arbustum aromaticum a cypro insula; Cypriarches; Cyrene est ciuitas Affrice a quo Cyrenenses illius ciuitatis homines; Cyrinus et Cyrus sunt propria nomina.

CAPITULUM TERCIMUM.

De residuis vocabulis que scribuntur per ypsilo.

Per labda scribitur hoc Libya que est Affrica; Lybuades; Lyconia quod nunc Jconya dicitur cuius dominus est soldanus Iconye; Lydia, regio in oriente a qua Lydi; Lydda, ciuitas; Lycia, regio; lycos est lupo in lycisca que generatur ex lupo et cane et lyciscus similiter; lymphæ, aqua; lyo est soluo; lysis, solutio in paralysis et paralyticus cuius membra dissoluuntur et laxantur; lyra, cythara, quod dicitur a lyrin quod est varietas *απο του* a quo lyricus, et delyro quod est discordo; Lysanias, proprium nomen est et Lysias ac Lysimachus; Lystra, nomen loci; lychnos, lucerna; lychinium linum seu filum lucerne quod flammatur, lychnia, candelabrum, et lignum dicunt venire a lychnos.

Per my scribuntur huiusmodi:—martyr quod est testis; Mitylene, ciuitas; Moyses; Mydo proprium nomen; mygale¹ est dolosum rapax ingluuiosum, sic habetur in glosa leuitici undecimo; myron est unguentum, a quo myrrum in usu latinorum; myron est myrra; mysticum est occultum, secretum sacratum, vnde mysteria dicuntur sacramenta et secreta; mythos est fabula, sed tamen mitos per iota est filum, sed

¹ Lev. xi. 30 mygale, the shrew-mouse, Douay: ferret A.V.: gecko R.V.

vnum per errorem accipitur pro alio et in simplicibus et in compositis et in deriuatis.

Per ny sunt huiusmodi:—neophytus quod est nouiter plantatus in officio vel religione vel alibi quasi nouicius; nycticorax, quod est bubo; nyx, quod est nox; nympa est dea fontis et dicitur sponsa noua, nymphios est sponsus, sed latini in hoc nomine nympa mutant ny in labda et dicunt lympha pro aqua; noys, quod est mens vel sensus, scribitur per omicron et ypsilo per diphthongon sic *vous*, unde notus est nus monosyllaba dicio, sed tamen eius datiuus est *noĩ* dissillabum licet scribatur per omicron et jota: sed non est diphthongus, propter quod duo puncta scribuntur super iota, sic *voĩ*, secundum quod in precedentibus dicebatur; ny etiam est ipsa littera greca quo nomine vtuntur latini in grammatica greca et scribitur per y grecum vt superius est pretractum.

CAPITULUM TERCIVM.

De residuis vocabulis scribendis per ypsilo.

Per omicron quidem scribuntur aliqua vt Olympias, quod est nomen proprium mulieris, et est quaternalis agon quem statuit Hercules pro exercicio cursus; Olympus, mons; onyx onycis quod est vnus de lapidibus preciosis duodecim, similis humano vngui a quo onythius; oxigonius vt triangulus habens omnes angulos acutos; orthygometra quod est co-turnix, et accentus acutus cadit in penultima, vt inferius exponetur, licet vulgus grauet penultimam; oryx orygis est aliquid mundum et commestibile quod in lege veteri concessum est sicut Jeronimus dicit, licet aliqui glosatores pro immundo reputabant.

Per pi sunt huiusmodi:—papyrus, quod est †iunctus† [iuncus]; Pamphylia, quod est nomen regionis in oriente; pisteuo scribitur per ypsilo et epemte sic *πιστευο*, quod est credo; parasytus est leuator in cibo; polys, multus multa, poly, multum, a quo polyandrion, sepulcrum multitudinis; polymitus, ta, tum, est vt vestis multorum filorum diuersi coloris; polysyllaba, dicio plurium sillabarum; polis, ciuitas

non scribitur per *y* grecum, nec composita nec deriuata ab eo, per cuius ignoranciam multiplex error accidit in multis; porfyrius dicitur a multis pelicanus, sed falsum est ut probabitur inferius, dicit vero Papias quod est avis alba similis cigno; prototypus est prima figura vel primitiva species; pyr est ignis, a quo pyra quod est lignorum congeries ad comburendum; pyramis, corpus habens latitudinem in imo et acuitur paulatim usque ad acumen completum in summo ut campanile; pyrata, raptor in aqua, et proprie qui comburit naues, sumitur tamen communiter pro omnibus raptoribus et predonibus marium et fluuiorum; pyxis nota est; pyxos est buxus et mutatur lenis in mediam scilicet *pi* in *bita*.

Per *r* pauca inueniuntur. Ryo est fluo, inde resyna, humor quidam fluens de cortice ligni; rysis est fluxus a quo reuma, quod sumitur pro humore superfluo distillante a capite, et scribitur per diphthongum ex *epemte* et *upsilo*; rythmus est uersus, iunctura, modulacio.

Per *sima* sunt huiusmodi:—sycomorus, ficus fatua; sycomphanta, falsa calumpnia; Cycione ciuitas metropolis in regno Cycioniorum in Grecia, quod fuit unum de quatuor famosis regnis a principio secundum historias; Sytyche, nomen proprium; *syn*, prepositio quod est *con* et omnia composita et deriuata ab eo, ut sillaba et syllogismus, sullepsis quedam figura grammatica non sylemsis ut sciatur inferius; syntasma est congruitas; symbolum est collacio; symmacus est conpugnator; symnysta est cuius reuelanda sunt secreta; symphatia¹ est compassio; symphonia, penultima longa, est concors cantus in laude dei, sed symphonia, penultima correpta, est instrumentum musicum ut inferius exponetur; synchronos contemporaneus; symplagium est minimum rethe; synagoga congregacio; synaxis, hora qua congregantur monachi ad inuicem; synpcoma¹ est viciu contingens; synalipha collisio vocalis vel sillabe ubi *m* ponetur in fine diccionis ut inferius exponetur; syncategoreuma, consignificans; syncopa, concisio; syncrisis est figura confundens verba; syndesmos est coniunctio; synecdoche, concepcio; syncrexis, quando due sillabe coeunt in vnam; synneptosis

¹ So in MS.

concidencia; synergus cooperator; syngrapho conscribo; syngrapha sunt conscripta; synodus concilium; synonyma sunt nomina pluria consignificencia¹ vnum; sy[n]taxis per xi constructio vel coordinatio, et syntagma per gamma quod idem est, sed syntasma per sima nihil est nec syntasis per sima quibus vtuntur grammatici corrupte sicut inferius exponetur; syntheton est compositum; systole, contractio; syzygia, coniungatio; hec omnia componuntur a syn greca prepositione et plura alia que non sunt multum in vsu latinorum; Syntyche, nomen proprium; Syracuse, ciuitas famosa in Sicilia; Syria, regio transmarina, que multas habet sub se provincias, vt est Syria Palestina, in qua est Jerusalem, et Syria Fenicis, in qua sydon, et Syria Coele vel Coele Syria, in qua Damascus, et Syria Comagena, in qua Anthychia, et Asyria, que est maximum regnum inter Eufratem et Tigrim: priores Syrie sunt citra Eufratem, quem habent in oriente et mare magnum in occidente et ab aquilone Hermeniam Minorem que dicitur Cilicia, et a meridie Arabiam et superiora Egypti; syrinx est fistula, syro est traho, inde syrma tractus vnde apanu syrma de quo superius¹; et asylum quasi sine tractu, quasi asyrum, sed mutatur ro in labda; Sirces a syrio et sunt Syrces maior et minor loca harenosa et vadosa in litore Affrice vbi periclitantur sepe naues; sytos frumentum a quo parasytus.

Per taf sunt huiusmodi:—Tichicus, nomen proprium; tympanum est pellis extensa super duo ligna, et tympanum in alia significacione est modiolus rote per quem axis transit; typus est exemplum, forma, figura, hinc venit typicus sermocinalis figuratus, et archetypus quasi principalis forma vel principaliter formatus, vnde mundus archetypus in mente diuina; typho est tumeo a quo ventus typhonicus qui est periculosus et intumescens aquas; tyro est miles nouus; tyrannus est rex peruersus et crudelis.

Per ypsilo incipiunt dicciones plures sed omnes aspirantur per dasian, quia nuncquam apud grecos incipit dicio per ypsilo nisi aspiretur per dasian propter tenuitatem soni sui. Sunt autem huiusmodi:—hyiacinctus² quod est quidam flos

¹ See pp. 11 and 12.

² So in MS.

aromaticus, et lapis preciosus quidam et nomen pueri; hyetos pluuiā a quo dicuntur hyades stelle pluuiāles secundum quosdam; hyales est vitrum a quo phyalā; hydor est aqua, a quo hydria vas aque, et hydropicus, et hydromela, quod est mulsum ex melle et aqua factum; hyle, materia et ahyla sine materia; Hymeneus, proprium nomen hominis et deus prepositus nupciis; hymen, matrix; hymnus, laus dei cum cantico; *hyper* prepositio que significat *supra* et *super* et *propter* aliquando, componuntur et deriuntur multa vt hyperaspistes quod est protector; hyperbaton, figura barbarismi; hyperbole similiter; et hyperboreus a um a borea dictum quasi borealis; hyperlyricus, plusquam lyricus; hypermeter, versus hiperexcrecens; hyperiphanes super apparens; *Hypo*, greca prepositio quod significat *sub*, et ab eo componuntur et deriuntur multa, vt hypogeum, quod est sub terra occultum, vnde dicitur sol sub terra factus; hypographice est descriptio; hypodiaconus est subdiaconus; hypozoeusis, figura barbarismi; et hypozigion, subiugalis; hypotheca, quod est res accommodata pacto vel caucione siue pignore; hypothesis est suppositio, vnde hypothetica propositio apud logicos; hypocrita et hypocrisis; hyponosticon, a nous quod est mens; hypopodion est scabellum sub pede; hypostasis in greco est proprie substantia licet theologi aliter nunc vtantur hoc vocabulo; hypostigme quod est subpunctacio, quia stigme est punctus; hysopus quod est herba valens pectori.

Per phi scribuntur huiusmodi:—Phrygia regio a quo phrygius et phryx phrygis, quod est idem quod phrygius; Phrygelus, proprium nomen; phylasso, seruo, inde phylacteria conseruatoria; phylaca est custodia, carcer vel excubia; phyton¹ est serpens valde magnus quem Apollo interfecit et ideo vocatus est phytius, et phytea sunt ludi celebres quos ipse constituit in memoriam tanti facti. Et quia Apollo fuit primus vates secundum poetas et diuinus siue diuinator dans responsa, ideo a phytio Apolline dicitur phyton qui est diuinator et incantator, et phytonicus dicitur inde et phytomissa diuinatrix.

Per chi scribuntur huiusmodi:—chrysiō dicitur aurum et

¹ Python, Pythius, Pythia.

chrysos similiter, inde chrysoprasus lapis preciosus viridis habens guttas aureas, et chrysolitus similiter aurei coloris lapis, chrysostomus habens os aureum; chydra est cacabus; chytropedes¹ sunt vasa coquendi.

Per psi scribuntur pauca in quibus ypsilo habetur, sed tamen huiusmodi scribuntur per epemte et ypsilo, ut pseustis, mendax; pseudis, falsus; pseudos, mendacium, inde pseudo-graphus falsus scriptor, pseudopropheta, quod est falsus

propheta, et pseudoapostolus, et pseudochristus; ⁷psyche est anima; psychea animale; psychomachia pugna anime. ²*quia dicitur esse Aristotelis de greca grammatica quia tractator grecum olfacit valde aloge sed nihil dignum sciuit de eo vt omni homini scienti grecum manifestum est, atque hic tractatus meus illud edocet euidenter, nec tractatus ille factus debet dici de grammatica greca sed latina, cum totum sit latinum, et latino more traditum, nisi quod aliquibus locis facit de greco mencionem. Que tamen recitata in hoc tractatu methaphisicum et naturalem spectant et musicum de vocibus maxime falsa sunt, sicut in illis scienciis edocetur*.

CAPITULUM QUARTUM.

In quo fit descensus ad quedam vocabula in quibus aliunde accidit difficultas quam per hanc litteram ypsilo.

Satis exemplificatum est de vocabulis in quibus accidit error ponens hanc litteram ypsilo; nunc, in capitulis duobus sequentibus, volo adhuc exemplificare de aliis vocabulis secundum litteras diuersas, sed hic non sequar ordinem alphabeti, sed secundum quod occurrerunt mihi vocabula, precipue quia tractatum certum de omnibus vocabulis grecis que sunt in vsu latinorum, et in singulis scienciis, intendo suo loco ponere secundum ordinem alphabeti. Et ideo hic, vbi exemplariter declaro corrupcionem orthographie, in grecis vocabulis grossomodo, negligo gratis ordinem dictum prosequi et maxime ne hic, extra locum proprium, videar in tractatum de grecis vocabulis cadere principalem, nunc

¹ chytropus, a charcoal pan with feet, Vulg. Lev. xi. 35.

² *Marg.* contra grammat: Arist. Cf. pp. 56 seqq.

* This passage is out of place. It would read well after *hoc tractatu*, p. 59.

referam sine ratione exquisita. Credat mihi lector donec inferius magis suo loco exponantur, et si mihi non credat, querat in autoribus et ab hijs qui in grecis idiomatibus sunt instructi. Gramma igitur per duplex my est littera vnde grammatica debet scribi per duplex m et sonari. Quintam uero litteram vocant grammatici latini epente per ny litteram, sed pente per ny est quinque, et pemte per my litteram est quintum, et ideo dici debet epemte per my et non epente per ny. Similiter in greco est tagma per g non per s, et taxis, que idem sunt, scilicet ordo, vnde debet dici syntagma et syntaxis, que idem sunt, scilicet coordinacio vel constructio et ideo syntaxis vel syntesis vel syntasma per s, corrupta sunt in vsum grammaticorum. Similiter lempsis vel leuma¹, que sunt idem, scilicet capcio, vnde debet dici sylepsis quod est concepcio, et prolepsis quod est presumpcio, que sunt figure construccionis, non scilicet sylempsis, prolepsis. Asteriscus per sc in finale² sillaba est vna figura ad modum stelle radiantis³, quam grammatici adinuenerunt ad ostendendum quando aliud additur in textu quod omisum est, et ideo male profertur asterisus sine c, in principio vltime sillabe. Et sic alia pene infinita in grammatica corrumpuntur. Dialectica per c in penultima inuenitur apud omnes autores latinos et grecos. Similiter debet dici liber perihermenias propter her sillabam terciam non periarmenias. Arichmetica non debet scribi per s, sed per ch aspiratum in secunda syllaba. Astrologia est sermo de astris, et astronomia est lex astrorum; sed interdum scribitur et profertur vnum pro alio cum tamen astrologia sit pure mathematica, et vna de famosis partibus mathematice, sed astronomia est duplex sciencia: vna est practica astrologie, et alia est sciencia naturalis ut mathematica et mathematici nobis ostendunt. In omnibus exposicionibus horum nominum archiepiscopus, archisynagogus, archidiaconus et huiusmodi semper dicitur quod archos est idem quod princeps, sed archos nihil est quia archon est princeps. Aspis dicitur serpens, et dicitur scutum, et in hoc sensu dicitur hyperaspistes, quod habet y grecum in prima sillaba sed iota in penultima, et est protector me-

¹ lemma?² So in MS.³ Marg. *.

dianthe scuto; nam vbi in psalmo est protector, in greco est hyperaspistes, et diriuatur¹ ab hyperaspiazō quod est pro altero scutum pono, et similiter non solum pro protectore scuto corporali sed spiritali, scilicet sapientia et virtute: unde in prologo librorum quinque Moysi, Aristeus sapiens dicitur fuisse hyperaspistes Ptolomei regis Egypti, id est protegens eum scuto sapientie: quod vocabulum nec scit vulgus scribere nec proferre nec intelligere nec interpretari. Capita etiam vulgi hic oberrant in numerosis fantasiis. Aorasia est inuidencia seu cecitas quedam, non qua nihil videatur, sed que non licet, qua percussi fuerunt sodomite, quando angeli venerunt ad Lot, pro quo multi scribunt et dicunt acrision alij aurisian et multipliciter hic oberrant. Amigdalum est neutri generis non solum pro fructu sed pro arbore, et ideo falsificatur scriptura autentica quando scribitur et dicitur amigdalus pro arbore. Et similiter de malo, et malo granato et sic de omnibus grecis nominibus arborum, unde Virgilius in Georgicis² dicit "mala insita"; arbor enim inseritur et non fructus; et dicit ibi Seruius quod regula grammatica de nominibus arborum intelligitur in latinis dictionibus, non de grecis. Malum autem grecum est et amigdalum et malo¹ granatum. De hijs tamen sciendum est quod si aliquod istorum ponatur aliquando in autoribus in feminino genere, hoc est latino more. Nam grecum vocabulum vt in pluribus apud nos accipitur secundum formam grecam et tunc dimitendum est stare sicut inuenitur apud autores, aliquando uero more latino, et tunc accipiendum est tali loco sicut autor accipit. Sed hoc est raro et autorum licencia nec debet obseruari in vsu communi, quoniam greca que apud latinos grecam retinent terminacionem, habent eadem genera que apud grecos, ut dicit Priscianus. Multe uero scripture autentice corrumpuntur per hec nomina arborum et magna confusio inde accidit vt sciunt qui in multis scienciis studuerunt. Arcenton est genus ligni quod est iuniperus vt ait Jeronimus secundum septuaginta interpretes in commentario Osee, unde dicuntur ligna arcenthyina, sed nunc auferunt arcen a textu et scribunt thina per n vel tuma

¹ So in MS.² G. ii. 33.

per my quod eciam corrumpunt nimis. Nam thyina debet esse trisillabum, cum dicuntur ligna thyina, et primum y est y grecum, secundum iota siue i nostrum, sed aliqui auferunt iota et scribunt thyna, alij coniungunt iota cum ny et faciunt my et dicunt tyma. Casia et casia fistula debent per vnum sima scribi et proferri secundum omnes autores antiquos, et patet hoc quia breuiatur prima eius apud Virgilium in Georgicis¹:

Vix humiles apibus casias roremque ministrat.

Cenon per c et epemte est inane vel vacuum, vnde cenodoxia quod est inanis gloria; doxa enim gloria est. Sed si per xi scribatur ut xenon tunc est peregrinum, et inde dicitur xenium quod est munus presentatum: et non debet dici exenium sicut multi corrumpunt; cum non sit exenon suum primitium, sed xenon, et in antiquis textibus non solum grecis sed latinis semper xenium et nuncquam exenium: sed corruptum est propter similitudinem huiusmodi nominis encenium quod est innovacio de quo postea dicitur. Quomodo aliter scribatur cenon patebit in diptongis. Crocodrillus debet scribi per ro in prima sillaba, ut vult Plinius², cuius causa est quod dicitur sic a croceo colore quem habet, sed nunc vulgus scribit et profert cocodrillus. Cinnamonum scribitur per duo ny in prima et secunda sillaba. Cum dicunt quod creagra³, quod est fucimilus, dicatur a creos per o quod est caro, falsum est, quia creas per alpha caro est. Similiter cum dicitur in multis exposicionibus vocabulorum quod ceros per o est cornu, falso pronunciatum nam ceras per alpha est cornu. Collyrida⁴, quod est crustum panis torti, scribitur per y grecum in secunda sillaba sed in tercia per iota quod non obseruatur. Colocynthis⁵ est cucurbita siluestris et non coloquinto nec coloquintida propter accusatium coloquintidas quod male profertur et peius scribitur: nam penultima scribitur per c et per y grecum et est tercie declinacionis grece cuius proprium est habere accusatium pluralem in as, vt colocyntidas et

¹ G. ii. 213.

² Hist. Nat. 8. 25. 37. 2.

³ flesh-hook, Vulg. II. Paralip. iv. 11, Jer. lii. 18.

⁴ Vulg. II. Reg. vi. 19.

⁵ Pliny 20. 3. 8.

lebetas crateras et huiusmodi multa, et ideo non declinantur nec habentur hoc coloquintida huius coloquintide secundum primam declinacionem nostram sed colocynthidis huius colocyntidos: sed accusatiuus in as fallit multos quia nesciunt quod tertia declinacio greca habeat accusatiuum pluralem in as et ideo estimant quod huiusmodi nomina sint prime declinacionis nostre, nec sciunt an sint greca vel latina. Comma per duplex my est cesura in pronunciacione quando sensus clausule incipitur sed non finitur, vbi tamen oportet respirare; sed coma per vnum my est villa, a qua comedia quasi carmen villanum, et coma per vnum my similiter est cesaries a quo cometes, et cosmos est mundus; sed sepiissime vulgus profert et scribit vnum istorum secundum formam alterius et perit significacio. Crystallus et crystallum et cyatus et cyphus, cyclus, cyclas quod est vestis varia, cygnus, cypressus, cyprus arbor aromatica sic et cyprus insula, cynomia que est musca canina, omnia hec et huiusmodi scribunt per y grecum cum c littera. Dias et dia pro *de* propositiōe et dis pro *bis* scribuntur per iota; et dyo quod est duo scribitur per y grecum, et non est dya nec dios pro duo scilicet per alpha vel per os, vt dicitur in multis exposicionibus, sed per o tantum; et diabolus scribitur per iota, sed hec non obseruantur a vulgo et ideo multum erratur in scriptura et pronunciacione et per consequens in significacione. Nam cum dicitur quod diabolus dicitur a dios vel dia quod est duo et bolos quod est morcellus, non solum falsa est hec exposicio sed ridiculosa nimis, vt exponetur inferius suo loco.

Dicitur vicessimo octauo actuum, quod Paulus nauigauit in naui alexandrina, cui erat insigne Castorum, id est filiorum Iouis. Sed legitur et scribitur ibi insigne castrorum, quasi vellet dicere quod ibi erat aliquod castrum pulcrum in naui vel in insula sed non est ita. Nam in greco est ibi dioscorois pro filiis Iouis. Dios enim sine diphthongo est Jupiter in greco et cori est puella, pro quo in composicione accipitur filia vel filius aliquando sicut hic, vnde dioscorus est Iouis filius. Et secundum poetam sunt duo dioscorigi scilicet Pollux et Castor vnde pluraliter ponitur ibi dioscoris in datiuo plurali. Sed Pollux post mortem sortitus est nomen fratris sui et Castor

dicebatur, vnde duo Castores dicti sunt sicut duo dioscori dicitur, igitur naus illa habuisse insigne aliquod Castorum id est illorum filiorum Jouis et ideo falsa scriptura et pronunciacione et significacione fiunt, cum dicitur castrorum a castro.

CAPITULUM QUINTUM.

De residuis vocabulis grecis hic ponendis.

Galbane est succus ferule, genus pingmenti et est feminini generis secundum grecum, vnde, exodi tricesimo, galbanen boni odoris; sed galbana sunt vestes, vnde Juvenalis¹:

Cerulea indutus scutulata aut galbana rasa

sed cum scribitur et profertur sepius more alterius vnde accidit error. Gazophylacium dicitur exponi multis modis erroneys, sed gaze sunt diuicie, philasso per y grecum seruo, vnde sit arce in quibus seruantur gaze. Gonia angulus est, et non gonus nec gonos, a gonia igitur dicitur trigonus, quod est triangulus, et oxigonus quod est habens acutum angulum, et ambligonus habens obtusum angulum, et orthigonus habens angulum rectum.

Tactum est superius de gramma a quo grammatica, sed tamen declinatur gramma grammatos quod est littera, et gramma² gramme, quod est linea, vtrumque scribitur per duplicem my, sed vnum secundum modum alterius pronunciat in obliquis, vnde accidit error sepe. Male vero scribitur et pronunciat hoc nomen gryps huiusmodi grypis, hunc grypa grece in accusatiuo sed latine grypen. Sic enim habetur leuitici undecimo, et deuteronomii quartodecimo, et in nominatiuo plurali grypes. Virgilius tamen in Bucolicis mutat p simplex in ph aspiratum et ponit in nominatiuo plurali gryphes cum dicit³: "iungentur iam gryphes equis." Sed in communi sermone proferri debet cum p simplici et cum y greco. Et quoniam tercie declinationis grece est hoc vocabulum, et genitiuus et ceteri casus excedunt in hac declinacione, ponitur in singularem saltem in vna sillaba. Ideo cum grypes vel gryphes sint in plurali nominatiuo oportet quod gryps sit

¹ Sat. ii. 97.

² MS. for γραμμή.

³ E. viii. 27.

monosillabum in singulari nominatiuo, et ideo non potest esse grypes nec grypis vt fingitur nec aliud quam hoc monosillabum gryps, et est gryps aliquis quadrupes habens alas sicut aquila, et faciem similis leoni.

Gymnasium, quod est locus exerciciorum ut lucte vel studij vel pugne vel balneorum et sic de aliis, scribi debet per y grecum et per my litteram in prima sillaba, sed multi aliter legunt et scribunt, vnde dicuntur gymnosophyste quidam sapientes in India qui nudi in desertis calidis philosophantur. Sophos enim sapiens est, et gymnasium est exercicium, quapropter hij dicuntur exercitatores in sapiencia. Epistola preposita biblie loquens de quindecim gradibus qui in septem et octo consistunt, habet in exemplari vulgato ministerio hebdomadis octoadis. Sed hepta apud grecos est septem apud nos, et conuertimus aspiracionem in s litteram. Ab hepta uero venit hebdomos septimus a quo hebdomas, huius hebdomadis, septenarius seu septena substantiue, vt dicitur duodena, quapropter nuncquam erit hebdoas hebdomadis sed corruptio est. Similiter ab octo quod est grecum et a latinis vsurpatum venit ogdoas in quo mutatur c in g et t in d quod est octauus, et ab eo ogdoas, quod est octonarius, uel magis proprie octena ut faciamus nomen, et ideo est deriuatum non compositum ab octo et doas, quod nihil est per se nec in composicione, vnde bene dicitur ogdoas ogdoadis per g et d, sed non octoas octoadis per c et t sicut in octo.

Magna corruptio est de ibite et ibe, sed in vno sensu sunt idem, scilicet auis ciconia, purgans sua vilia rostro, Plinius quidem dicit, vocant Egiptii ibis suas pro ibe ibes quia quedam nomina dissillaba desinencia in is es faciunt accusatiuum pluralem sicut et nominatiuum in is uel in es vt *omnis* secundum Priscianum et autores alios; quapropter nominatiuus singularis erit ibis. In glosa eciam tricesimi quarti Isaie inuenies accusatiuum singularem ibin, ergo secundum rectam formationem nominum tercie declinacionis erit nominatiuus in is, et in antiquis glosatis est ibis in nominatiuo, sed hec eadem auis vocatur ibix ibicis in glosa exodi secundo, media producta genitiui. Cum tamen ibex ibicis, media correpta, dicitur genus quoddam esse ceruorum.

Similiter erratur multum circa hoc nomen idiota, cum velint grammatici illud esse compositum ab idus quod est diuisio, et ota quod est auris vt dicunt, quia diuisus est in auditu lingue ab alijs eo quod contentus sit propria lingua vt ait Beda in actibus, nec dicitur ab iota ut alij menciuntur, nec alijs modis componitur, nec deriuatur nisi sicut dictum est a principio quod idion est proprium, et idia est propria, et idioma est proprietas fandi in aliqua lingua, et ab hoc venit idiotes qui est contentus sua simplicitate loquele, cuius accusatiuus casus est idiota a quo venit hoc nomen idiota in vsu latinorum. Et est nomen simplex non compositum nec ab aliquo deriuatur nisi sicut dictum est. Etiam ipsa derivacio quam faciunt peccant in se; nam nec ota nec otos nec otis est auris, sed os et sic de alijs hic fictis.

Hec vocabula duo mina et mna idem significant sed confunduntur apud multos et in locis quampluribus et scribitur et pronunciatur vnum pro alio, sed mina est latinum constans centum dragmis, ut ait Plinius; mna uero est grecum, et nuncquam in biblia inuenitur, nisi in solo Luca quia grece scripsit euangelium et interpres dimisit stare vt fuerat.

Dicitur a multis eciam et scribitur nummisma per duo †ny† [my], et quod a nummo deriuatur, sed falsum est, quia secundum grecum et Papiam et antiquos libros scribitur per o et non per v nec per duplex m. Apud quidem exemplaria Isidori aliquando inuenitur per o scriptum aliquando per v, sed viciu[m] est scriptoris, nam dicitur a nomizo greco verbo, et Oracius ait¹

retulit acceptos, regale nomisma, Philippos.

Et nomisma grece dicitur proprie moneta latine, et tamen alibi accipitur pro denario.

Multum quidem erratur circa hoc nomen periscelis periscelidos, quod est ornamentum crurium non brachiorum, et scribitur in greco et in antiquis libris latinorum per sc, non per ch, et e breue in tercia sillaba, scelos eius primitiuum, vnde Oracius "sepe periscelidem"²; quod eciam sit orna-

¹ Ep. II. i. 234.

² Ep. I. xvii. 56.

mentum crurium, patet per Isidorum in libro ethimologiarum, et per glosam Isaie tercio, et per Ieronimum in originali. Male igitur fingitur et scribitur in libris vulgatis quod sit ornamentum brachiorum et quod debet scribi sic perichelis, perichelidis et allegacio eorum est falsa. Dicunt enim quod hoc est quia chele grece est brachium latine, sed prima huius vocabuli chele producta est et scribitur sine s, quapropter non est perichelis sed periscelis.

Polis quidem et omnia composita et deriuata habent diuersam scripturam et pronunciacionem et significacionem que a multis ignorantur, nam polo grece est versor latine, unde polus mundi dicitur propter hoc quod circa eum vertitur, et polis polios per iota scriptum, quod est ciuitas, et politis quod est ciuis, et politice virtutes. Ciuitas enim vertitur in circuitu vnde orbiculares solebant fieri, et quia ibi est versio hominum propter multiplicem conversacionem, ideo a polo quod est versor dicitur polis ciuitas. Sed polys aliter scribitur per y grecum et tunc est multus multa, quia est communis generis, et poly est multum a quo polysyllaba, polymitum quod est vestimentum plurium colorum vt postea melius exprimetur.

Ariopagita et ariopagus multum scribuntur et pronunciantur et interpretantur male. Veritas enim est quod Ieronimus in interpretacionibus quod ariopagus est nomen curie atheniensis que a Marte nomen accepit, vnde Augustinus libro de Trinitate Dei, concordat dicens Mars grece Ares; et declinatur Ares Areos, inde areopagus per e et areopagita, unde Dionysius Areopagita; quapropter male dicunt satis magni viri quando volunt quod arios sit idolum Martis et quod ariopagus dicatur ab idolo Martis. Sed alii peius dicunt quod ares est uirtus et ideo dicitur Dionysius Areopagita ab ares quod est virtus et ariopagus, sed hoc nihil est quoniam arete est virtus et non ares.

Camelopardalus qui in greco dicitur camelopardalis et sic plurimum vtitur, vnde decepti sunt qui dicunt quod est diminutuum quia in Isidoro inueniunt Camelopardus. Pardalus enim non est diminutuum huiusmodi dictionis pardus, sed penitus significat idem quod pardus, sicut ensis et gladius,

vnde in Apocalypsi licet introducitur bestia similis pardo, pro quo grecus habet pardalo. Est autem pardus seu pardalus maculis albis aspersus, sed camelopardalus est sic maculosus, similis equo in collo et similis bubalo in pedibus, habens capud sicut camelus. Cum igitur non accipiunt pardalum et pardum pro sinonimis, sed vnum primitium, aliud diminutium, oportet quod hic nominacione istius animalis oberrant et scripto et voce et pronunciacione et interpretacione, quia omne diminutium et illud a quo ascendit variantur in nunc dictis. Conopeum male accipitur et exponitur. Nam conopeum est reticulum subtile, quod ponitur circa capita diuitum, propter culices et muscas paruas excludendas.

Cum vero apud vulgum, pro vnicone, dicitur et scribitur rinoceros rinoscerontis, per ny litteram in penultima sillaba et similiter monoceros monocerontis et huiusmodi, error est. Nam et regula greca est quod quando nomen desinit in os breue, facit genitium in otos sine ny, ut os otos pro aure, et fos fotos pro luce, et ideo debet dici rinocerotos quia nos mutamus tos in tis. Quod per grecum textum probatur et per antiquos latinos et per versum Juuenalis¹:

Tongilli, magno cum rinocerote lauari.

Romphea quod est gladius vel ensis uel framea, scribitur per o et non per v secundum grecum, Papiam, antiquos libros. Error igitur accidit circa diuersam scripturam et pronunciacionem horum nominum tapetum tapete et tapes. Soluitur per Seruium, septimo Eneidis vbi Virgilius finit versum dicens² "pictisque tapetis"; nam ait ibi Seruius quod hic accipitur hoc tapetum quamuis similiter dicatur, hoc tapete, huius tapetis, cuius nominatiuus pluralis est tapetia, quod dicitur ab hoc greco *ὁ tapes τῶν tapetos*, vnde hic tapes huius tapetos est grecum a quo cetera dicuntur, de quo greco Virgilius dicit³: "pulcrosque tapetas." Nam accusatiuus casus tercie declinationis grece pluralis fit in as, vnde non est ibi pulcraque tapetas ut multi credunt sed pulcros quia tapes est masculini generis.

¹ Sat. vii. 130.

² Æ. 7. 277.

³ Æ. 9. 358.

Tessares decades male scribitur et pronunciatur et intelligitur erronee, propter hoc quod multi non aduertunt quod ke est coniunccio copulatiua in greco, sed latinus mutat k in c et accipit in proposito ce et ponit illud inter tessares, quod est quatuor, et decades. Si igitur componamus hoc nomen ex hiis tribus, tunc bene scribitur, pronunciatur et intelligitur, nam deca est decem, et decas decadis est denaria, ut finganius nomen, vel denarius vnde tessarescedecas est vna quaterdena, et eius nominatiuus pluralis est tessarescedecades, quod significat quaterdenas vnde tres tessarescedecades fuerunt in generatione Christi ab Abraam vsque ad Christum id est tres quaterdene. Et Isidorus dicit quod tessarescedecatice sunt dicti heretici, qui contendebant semper celebrari pasca in xiiij luna.

Sunt autem alia vocabula greca quasi pene infinita in quibus errat vulgus in scriptura et pronunciacione et ideo in significacione sed hoc nunc gratia exempli posui, et taceo de aliis ne prolixitas tedium generet prima vice. Et multa alia suis locis inferius ponentur hucusque, propter quod hec sufficiant ad hanc horam.

[CAPITULUM SEXTUM.]

$\overline{\chi\rho\varsigma}$ $\overline{\iota\eta\varsigma}$ ¹. Sciendum quod hec nomina $\overline{\chi\rho\varsigma}$ $\overline{\iota\eta\varsigma}$ scribuntur apud nos grecis litteris, nam si latinis litteris volo scribere hoc nomen $\overline{\chi\rho\varsigma}$, scribam sic Christus. Manifestum igitur est, quod prima littera latina in hoc nomine est c aspiratum, et vltima est s et non est p in medio sed r, quapropter sic scribitur $\overline{\chi\rho\varsigma}$ per subbreuitatem. Nulla ibi ponitur litterarum latinarum que prius scripte sunt in hoc nomine Christus, relinquitur igitur quod sunt alterius lingue sed non nisi grece. Nam ch aspiratum habet hanc figuram in greco χ , et r habet hanc ρ , et s habet hanc ς . Et ideo si iste coniungantur per subbreuitatem, sic $\overline{\chi\rho\varsigma}$, scribetur hoc nomen grecis litteris apud latinos, quod multi latinorum ignorant. Et magis de hoc nomine $\overline{\iota\eta\varsigma}$, nam grece dicitur $\iota\eta\sigma\omicron\upsilon\varsigma$ trisillabam, quia prima sillaba est ex iota, secunda ex ita, tertia ex sima et omicron et ypsilo et sima, ac

¹ Cf. Opus maius, Pars III. p. 94, ed. Bridges.

si latinis litteris diceremus Iisus, ut duo ij faciant duas primas sillabas et terciam faciant sus. Sed hoc est apud eos quia iota est semper vocalis et nunquam consonans. Oportet igitur quod apud eos sit hoc nomen trisillabum. Sed apud nos potest j esse consonans sequenti vocali et ideo cum iota, quod est vocalis. Sillabicatori ota apud nos in hoc nomine $\overline{\iota\eta\varsigma}$ quasi diceremus Jisus, sed quoniam pro ita semper latini sonant e, ideo dicimus Jesus. Cum autem vltima figura in hac scriptura $\overline{\iota\eta\varsigma}$ non potest esse c nostrum, sed sima grecum ut patet, necessarie est quod due littere sint grece quia uel omnes sunt grece uel omnes latine. Et nos videmus quod eta habet figuram que est secunda in scriptura huius nominis $\overline{\iota\eta\varsigma}$, et similis est figuracio iote et j nostri, quapropter grece sunt et debent esse. Sicut tamen nulla veritas magnifica est quin vituperetur cauillationibus imperitorum sic nec ista puerilis; obicitur enim quod figura media est nota aspiracionis nostre et quod aspiracio habet locum in hoc vocabulo. Sed turpis error est quia j consonans non potest aspirari quoniam nulla consonans aspiratur nisi c, t, p, ut docet Priscianus, et si remaneret vocalis adhuc non aspiratur quoniam vocales non aspirantur a parte post sed a parte ante, nec sequens vocalis quod est e in sono nostro potest dici aspirari hic quoniam tunc non scriberetur aspiracio sine ea. Aspiracio enim non est littera sed accidentalis sonus littere, sed accidens non cognoscitur nec ponitur sine suo subiecto. Item in greca lingua nulla est hic aspiracio, ergo nec in vsu latinorum, cum sit nomen grecum, nisi transiret lenis vel media in asperam sicut cum dicitur grece thyriambos mutatur in latino b in ph et dicimus triumphus, hic b media inter p et ph conuertitur in ph in fine dictionis, sed nec b nec p inuenitur in hoc nomine $\overline{\iota\eta\varsigma}$ grece scripto et pronunciato, ergo nec in hoc nomine ut est in vsu latinorum reperietur aspiracio.

Secundo considerandum est in hoc capitulo quomodo vitentur errores circa litteras grecas ut fit computacio per eas. Et primo sciendum est quomodo numerant. Dico igitur quod scribunt numeros per litteras alphabeti cum tribus alijs figuris additis et insertis que non sunt figure litterarum sed numerorum tantum. Et in computando scribunt apanusyrma super

quamlibet litteram, vnde pro vno scribunt alpha sic $\bar{a}$, et pro duobus scribunt bita $\bar{\beta}$ cum linea supra, et pro tribus gamma sic $\bar{\gamma}$, et pro quatuor $\bar{\delta}$, et pro quinque $\bar{\epsilon}$. Et tunc pro sex insererunt nouam figuram huiusmodi $\bar{\sigma}$ quasi nostrum σ incuruatum vel figuram talem $\bar{\tau}$ quarum neutra est littera alphabeti sed tamen nota numeri et vocatur *epissimon*, et $\bar{\xi}$ pro septem scribunt, et $\bar{\eta}$ pro octo, et θ pro nouem, et $\bar{\iota}$ pro decem, et tunc pro undecim addunt alpha ad iota sic $\bar{\iota a}$, et pro duodecim bita ad iota sic $\bar{\iota \beta}$, et sic ulterius ita quod addunt θ ad iota pro decem et nouem sic $\bar{\iota \theta}$. Et tunc scribunt $\bar{\kappa}$ pro vinginti, et pro vinginti et vno scribunt κ et a sic $\bar{\kappa a}$, et pro vinginti duobus scribunt sic $\bar{\kappa \beta}$, et pro vinginti tribus $\bar{\kappa \gamma}$ et sic ultra, ita quod pro vinginti nouem scribunt $\bar{\kappa \theta}$, et tunc pro tringinta scribunt $\bar{\lambda}$, et pro omnibus vsque ad quadraginta exclusiue scribunt vt nunc dictum est de numeris inter vinginti et triginta, et sic semper faciunt de numeris omnibus qui sunt inter articulos.

Articuli vocantur hic decem, triginta, quadraginta et huiusmodi vsque ad centum et centenarii et millenarii. Semper enim pro numeris compositis scribunt notam seu figuram articuli cum alpha et bita et ceteris ut dictum est. Et scribunt quadraginta per $\bar{\mu}$, et quinquaginta per $\bar{\nu}$, et sexaginta per $\bar{\xi}$, et septuaginta per omicron $\bar{o}$, et octoginta per $\bar{\pi}$. Et tunc pro nonaginta insererunt notam numeri que non est littera alphabeti sed nota numeri tantum que est huiusmodi ζ sicut quinta figura algorismi et vocant illud *scopita*. Et centum scribunt per $\bar{\rho}$, et ducenta per $\bar{\sigma}$, et trescenta per $\bar{\tau}$, et quadringenta per $\bar{\upsilon}$, et quingenta per $\bar{\phi}$. Sed sexcenta per $\bar{\chi}$ et septingenta per $\bar{\psi}$ et octingenta per $\bar{\omega}$. Et tunc addunt nouam figuram que non est littera que vocatur *caractira* et est huiusmodi λ et hic denotat nonaginta. Et tunc pro mille scribunt alpha cum titella in ventre vel supposita sic $a^{\cdot}$ $a_{\cdot}$ et duo milia sic $\beta^{\cdot}$ $\beta_{\cdot}$ et tria milia sic $\gamma^{\cdot}$ $\gamma_{\cdot}$ et sic vltra.

Et omnem numerum compositum ex articulis et digitis, qui sunt ab vnitate usque ad decem, scribunt huiusmodi litteras et notas secundum valorem cuiuslibet figure, et preponunt maiorem numerum minori, vnde centum quadraginta tria

scribunt sic $\overline{\rho\mu\gamma}$ ro uero significat centum, my quadraginta gamma tria. Et pro mille ducenta viginti quatuor scribunt $\overline{\alpha\sigma\kappa\delta}$; alpha cum titella singnificat mille, sima ducenta, kappa vinginti, delta quatuor et est sic intelligendum de omnibus numeris scribendis. Ad euidenciam horum et dicendorum expedit quod scribatur alphabetum prout competit numeracione et suis locis figure tres addite collocentur. Scribam igitur figuras alphabeti et alias in linea prima, deinde subiungam numeros singulis respondentes¹.

$\bar{\alpha}$	$\bar{\beta}$	$\bar{\gamma}$	$\bar{\delta}$	$\bar{\epsilon}$	$\bar{\varsigma}$ vel sic $\mathfrak{q}$	$\bar{\xi}$ ^a	$\bar{\eta}$	$\bar{\theta}$
i	ii	iii	iiij	v	vi	vii	viii	ix
$\bar{\iota}$	$\bar{\kappa}$	$\bar{\lambda}$	$\bar{\mu}$	$\bar{\nu}$	$\bar{\xi}$	$\bar{o}$	$\bar{\pi}$	$\bar{\rho}$
x	xx	xxx	xl	l	lx	lxx	lxxx	xc
$\bar{\sigma}$	$\bar{\tau}$	$\bar{\upsilon}$	$\bar{\phi}$	$\bar{\chi}$	$\bar{\psi}$	$\bar{\omega}$	$\bar{\lambda}$	$\bar{\alpha}$
cc	ccc	cccc	d	dc	dcc	dccc	dcccc	i
β	γ	δ	ϵ	ς	ζ	η	θ	ι
ii	iiij	iiij	v	vi	vii	viii	ix	x

scopita

caractira

Accidit autem multiplex inconueniens multis latinorum propter hoc quod non percipiunt computacionem. Nam quando audiunt aut legunt autores grammaticae et poetas et philosophos et sanctos loqui de hac enumeracione, quidam estimant quod sole littere alphabeti faciant hanc computacionem. Alij percipientes quod alie figure interserantur alphabeto estimant quod ille figure que sunt sole numerorum note sint figure litterarum. Tercium inconueniens est, quod non percipiuntur exposiciones sanctorum et philosophorum et autorum grammaticae et poetarum et aliorum sapientum. Quartum est quod fit iniuria sacramentorum divinorum.

De hijs duobus vltimis ponam exempla ut eciam per hec reliqua inconuenientia patefiant. Tercio decimo Apochalipsis², ubi dicitur quod numerus Antichristi est sexcenti sexaginta sex, dicit Beda, cum hic liber grece editus sit, querenda est exposicio per numeracionem grecam, et ponit igitur tria

vocabula greca pro nominibus antichristi videlicet ^{antemos} $\alpha\nu\tau\epsilon\mu\omicron\varsigma$ ³

¹ Cf. p. 25.² So in MS.³ Cf. infra B. p. 194.

arnoyme Titan

αρνουμε τειταν. In quorum singulis inuenitur numerus predictus cum per litteras computamus. Nam in primo vocabulo

alpha significat unum, ny l, taf ccc, ^{micon} e quinque, my xl, o lxx, sima cc, que adinuicem collecta, colligunt hunc numerum dclxvi. Similiter littere alio vocabulo nam a fingit vnum, ro est centum, ny est l, o lxx, grecum est cccc, my est xl, e est quinque, que faciunt dclxvi. Similiter in tercio nomine vt patet per similem computacionem. Et additur ibi quod idem significat apud nos dic, lux, nam latino more computando D notat quingentos, i vnum, c centum, l quinquaginta, v quinque, x decem, que adinuicem collecta sunt sexcenti sexaginta sex. Omnes libri glosati sunt hic falso scripti vt vix illi qui bene sciunt grecas litteras et rationem grece computacionis possint sensum glosatoris intelligere. Et si veracissime scriberentur ista, tamen nullus posset intelligere sensum glose nec textus nisi sciret grecum modum computandi. Et sic accidit alibi multiplex error nisi homo sciat numeracionem grecam quod patet eis qui libros sanctorum et philosophorum et ceterorum sapientum diligenter inquirunt. Nam vbicunque est translacio facta de greco in quacunque sciencia, quod accidit in pluribus, non potest sciri veritas vbi numeri sunt positi, nisi recurratur ad fontem greci sermonis quoniam note numerorum nimis corrumpuntur apud latinos propter earum similitudinem. Quoniam vnum et quinquaginta vix differunt propter similitudinem l littere ad j, et de facili accidit error quando duo vel tria uel quatuor scribuntur ut patet cuilibet. Similiter de facili erratur in scribendo quadraginta pro sexaginta, et e conuerso preponendo ipsi l uel postponendo ut patet, et sic de alijs, maxime autem in millenariis, vbi vnum et mille non differunt nisi in titella, et sic vltra.

Et ideo quasi infinicies accidit error in textibus latinorum in omni facultate propter quod oportet quod in greco querantur, et oportet quod latinus, si non vult errare, sciat grecorum computacionem. Et ideo specialiter medici latini habent magnum impedimentum in proporcionibus suarum medicinarum et in alijs. Astronomii et iudicarii

specialiter recipiunt impedimentum in suis iudiciis si ignorant numeracionem grecam, et hoc non solum propter racionem computacionis sicut in aliis scienciis, sed¹ quia specialiter intendunt iudicare per nomina hominum et per litteras in nominibus constitutas. Quod si concedatur eis ut possint licite et secundum potestatem philosophie sine periculo fidei iudicare per hanc viam, tamen oportet quod eis accadat error nisi optime sciant potestates litterarum quantum ad sonos substantiales, ut inquisitum est in hoc opere, et non stent in nomine littere et figura. Nam hic sonus est naturalis et subicitur operibus nature et ideo virtutibus celestibus sicut animalia naturalia. Sed figura et nomen variantur apud diuersas gentes, quod non considerant multi, qui presumunt iudicare per litteras, quia soni potestatem substantialem negligunt et recurrunt ad nomina et figuras.

Similiter possum ponere exemplum in hiis que facit ecclesia². Nam statutum est quod episcopus consecrans ecclesiam scribat alphabetum grecum in puluere cum cuspidе baculi pastoralis. Sed omnes episcopi qui grecum ignorant, scribunt tres notas numerorum que non sunt littere, videlicet Ϟ, ϙ, λ, quoniam inter alphabeti litteras scribuntur hee note in libris pontificum, sicut oculis nostris certum est. Cum propter magnum misterium sit ab ecclesia statutum, vt littere grece scribantur, non debent aliquę figure interseri que non sunt note litterarum, et ideo iste figure que non sunt littere non possunt scribi in consecracionibus sine iniuria sacramenti.

DISTINCCIO QUARTA.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Diphthongus ut ait Priscianus est quia habet duos tongos, id est duas voces comprehendit. Sed quantum ad grecos expono hoc secundum figuras litterarum, magis quam secundum soni potestatem. Nam raro apud grecos sonat diphtongus

¹ In MS. this passage is deeply underlined.

² See pp. 25, 195; *Opus maius*, Pars iii. p. 94, ed. Bridges.

nisi vocem littere vnus, nisi quando ypsilo additur ad alpha et e et ita. In omnibus autem alijs tam propriis quam impropriis, sonatur sola vox vnus littere, sed in tribus dictis sonantur vox vocalis cum v consonante vt in primo tractatu dictum est¹. Si igitur consideremus sonum ipsius diphthongi, non est sonus naturalis generatus ex sonis vocalium: quoniam accidit quod alius sonus omnino secundum speciem fiat per diphthongum, quam sint soni vocalium cadencium in diphthongo: vt patet quando iota additur ad alpha, nam sonatur ibi e vocalis. Similiterque accidit quando ypsilo ponitur ad omicron, nam sonatur v: ex quo manifestum est, quod non est hic sonus naturalis littere uel sillabe sed per institutionem. Placuit enim grecis autoribus instituere duas vocales ad designandum sonum aliquem certum per diphthongum et non ad sonandum naturaliter sicut littere sonant. Item cum additur ypsilo ad alpha et e et ita, fit sonus vocalis cum consonante, sed hoc non potest fieri ex naturali sono vocalium duarum. Impossibile enim est, quin sonus naturalis cuiuslibet vocalis tendat in sonum vocalis simplicem aut compositum, si possibile est componi: sed ex sono vocalis non est possibile quod fiat sonus consonantis sicut nec e converso, sunt enim diuersi secundum speciem et secundum genus.

Nec fit sonus compositus vocalis apud grecos in diphthongis; sed aut sonatur vocalis simplex, aut vocalis cum v consonante, ergo falsa est ymaginatio multorum qui estimant grecos facere sonos compositos ex vocalibus. Et nec videtur possibile nisi monstruose. Nam sonus vocalis cuiuslibet est in actu et distinctus, sed ex duobus in actu non fit vnum, ut docet methaphisicus. Aliud enim est de consonante et vocali, nam consonans est interposita ad sonum vocalis et non habet de se sonum distinctum a sono vocalis. Nec est responsio quod minus de sono habent alique vocales quam alie, vt minor esset in potencia ad maiorem. Quoniam compositio in vnum non fit propter magis et minus, sed propter actum et potenciam. Licet enim aliqua vocalis habeat minus de sono, tamen actualis est ille sonus et secundum se distinctus sicut in vocali maioris soni. Quamuis

¹ See pp. 7, 8.

enim formica fit minor quantitate et substantia et dignitate et natura quam elephas, non propter hoc fiet vnum ex eis quia vtrumque actualitatem suam seruat illibatam. Item si naturaliter facerent sonum due vocales in diptongo, tunc a et o et e et ita possent poni in fine sicut in principio, et iota et ypsilo in principio sicut in fine, sed non est hoc verum nec conceditur. Nec oportet dicere quod iota et ypsilo habent minus de sono, et ideo postponuntur vt sonus eorum crescat, quia omnis vox postposita plus sonat se ipsam [quam] anteposita sicut ait Priscianus. Nam hoc non est, quia tunc consonans semper poneretur post vocalem, vt crescat eius sonus, et tunc nunquam fieret sillaba ex vocali et consonante nisi prederet consonans. Sed hoc falsum est.

Et iterum si concedamus quod possibile esset quod sonus fieret vnus compositus ex duabus vocalibus, esset omnino informis et indecorus et confusus in auribus nostris, ut patet ad sensum. Et ideo melius est causa euphonie quod fiat sonus simplex alicuius vocalis aut compositus consonante et vocali que nate sunt componi adinuicem. Sed natura facit quod melius est et ars imitatur naturam, et ideo tam naturaliter quam artificialiter considerantes, debemus per diptongos facere sonum vnum alicuius vocalis aut vocalis et consonantis, quia nate sunt facere vnum. Quod si ita fuerit, tunc non solum multi latinorum erronee credunt grecos facere sonos compositos ex vocalibus duabus in diptongis, sed errant iterum in diptongis latinorum cum credant sic fieri. Nec credendum est antiquos latinos nec Priscianus¹ sic intellexisse, nec ex dictis eius habetur. Sed vulgus imperitum non considerat hic soni bonitatem, et facit monstruosum sonum in au et eu, ut v littera remaneat vocalis, cum sit consonans secundum grecos sapientes, quos in omnibus ut ait Priscianus imitantur latini, nisi in aliquibus que accidentaliter variantur. Ceterum ae oe apud latinos sonant simplicem sonum vocalis, in hoc conformes grecis, ergo in au et eu debent similiter conformari grecis vt ibi sit v consonans et non vocalis.

In omnibus igitur grecis dictionibus ubi diptongus est,

¹ So in MS.

debet diphthongus *av*, et *ev*, et *ηv* proferri cum *v* consonante, vt *aura*, *aula*, *euangelium* et huiusmodi, et similiter sapientes antiqui intellexerunt debere fieri in diptongis istis in latinis dictionibus, ut *gaudeo*, *audeo*, *lautus* et huiusmodi. Sed vulgus corruptum est per malam consuetudinem proferendi. Si autem queratur, quare sunt institute diptongi ad sonos quos non habent ex natura, dicendum est quod hoc est propter magnam vtilitatem ut cum datur diuersitas in prolacionibus vocalium et in alijs multis. Nam greci sonant *ι* litteram sex modis, et ideo oportuit quod multas haberent figuras ad hos sonos representandos. Sed tres sufficiunt in alphabeto propter numerum litterarum magnum et ideo inuenerunt diphthongos alios¹. Ostendunt et diuersitatem et distinctionem in multis partibus oracionis quantum scilicet ad deriuacionem et significacionem et interpretacionem et secundum varios modos alios ut eciam in diptongis nostris sicut explicabitur consequenter.

[CAPITULUM SECUNDUM.]

Demum sciendum est quomodo greci et latini vtuntur diuersimode diptongis et per hoc apparebit tota natura diptongorum quantum sufficit. Greci igitur habent diptongon ex *alpha* et *iota* que sonat *e*, quam latini diuidunt in *a* et *i*, vt *Virgilius*²,

aulai in medio libabant pocula Bachi,

pro *aule*. *Aula* enim grecum est et quando sequitur vocalis in greca dictione ut *μῆα* que sonat *mea*, nos latini diuidimus et vtimur pro duplici consonante, et est *Mea* proprium nomen. Et similiter hoc nomen *Ajax* sonat *eax* apud grecum, et poete latini aliquando vocant *Aiacem* sic eacidem, vnde "magnanimum eacidem," sed latino more dicitur *Aiax* et fit *iota* duplex consonans apud vsum latinorum in talibus. Et ad imitationem istius diptongi latini coniungunt *a* et *e*, que sonant *e* sicut *alpha* et *iota* apud grecos. Vnde *quae* nomen scribitur in

¹ So in MS.

² *Æ.* iii. 354.

omnibus antiquis libris per ae diptongon, et tamen sonat e, et *que* coniunctio scribitur sine diptongo; hoc enim est differentia istarum dictionum, que patet per diptongon in vna et per priuacionem diptongi in alia. Diptongus uero ex omicron et iota sonat y grecum, ut prius habitum est, et Priscianus dicit. Sed si ponatur in principio dictionis grece vel in medio, latinus sonat et facit diptongum per oe, si uero ponatur in fine dictionis grece tunc latinus sonat i; ut grece *μοιχος* est adulter, sed latinus mutato os in us, more suo, scribit oe diptongon ut *moechus*, sed sonat *mechus*. Similiter in medio dictionis ut *soloicismos* grece dicitur, sed latinus scribit *soloecismos* et deberet proferre *solecismus*, sed vulgus legit sicut scribit. Similiter in hijs vocabulis cooemedia¹, tracegedia¹, et in aliis more beotorum. Quoniam uero ponitur hec diptongus in fine ut latinoi, tunc nos mutamus in i, ut latini. Similiter si vocalis ita sequitur, nos auferimus iota, et dicimus e longum pro ita, ut *ποιημα* pro quo dicimus poema, et pro *ποιητα* dicimus poeta, auferetur enim iota; et quia loco *ita* latini proferunt *e longum*, dicimus poema poeta more attico, nam sic attici et attenienses usi sunt. Eciam aliquando mutamus hanc in u longam ut pro Phoenices dicimus Punices et pro phoeniceon dicimus punicum. Phenices sunt gens quedam ultra mare et mala granata dicuntur mala punica, id est gentis istius vel de terra tali, quia in habundancia sunt ibi, aut quia ibi primo creuerunt. Et aliquando dieresim, id est diuisionem, facimus in hac dipthongo sicut in precedente de aulai pro aule. Sed quando vocalis sequitur, tunc iota est duplex consonans ut *τροια*, pro quo nos dicimus troia, et in hoc sequimur eoles. Nos autem latini ad imitationem istius diptongi habemus in latinis dictionibus nostram diptongon quod est ex o et e, ut oe, sicut coedo, hoereo, coepit, pro cedo, hereo, cepit, et diptongus ex epemte et iota sonat iota apud grecos. Sed in grecis vocabulis latini pro hac diptongo vtuntur e vel i productis, et in hoc imitantur eoles. Et quidem proferimus, ut platea pro *πλαταια* et spondeus pro *σπονδειος*. Sed i dicimus pro hac diptongo, ut Titan pro *τειταν* et Nilus pro

¹ So in MS.

νείλος. Sed moderni latini non vtuntur hac diptongo, nec aliqua consimili in latinis dictionibus, licet ad imitationem grecorum vtuntur duabus diptongis predictis ae et oe, nec etiam in tempore Prisciani usi sunt latini hac diptongo, quamuis antiqui habuerunt vsum istius, et pro omni i longo scripserunt eam more antiquorum grecorum. Et post ypsilo ponitur iota ut habitum est et sonat y grecum, ut νίος quod est filius et ἀρπυία quod est auis rapax; sed latini non vtuntur hac nec consimili pro dictionibus latinis. Hec igitur sufficiunt modo ad expositionem diptongorum quatuor, que sint ex addicione iote ad alias vocales.

Sed similiter ypsilo postponitur aliis et hoc quatuor modis, sed quando postponitur ipse alpha et epemte et ita, tunc sonatur vocalis cui additur cum v consonante ut habitum est. Latinus uero in grecis dictionibus nesciens grecum mutat per errorem v consonantem in vocale ut in hiis:—aula, euangelium et huiusmodi. Sed grecus autem bene sciens grecum facit diuisionem in hiis diptongis quando vocalis sequeretur et labda ac ρο, nam v consonantem diuidit a vocali precedente et sillabicat cum vocali sequente, ut de vocali patet in hoc nomine Ευανγελιον¹, quod latino more dicimus euangelium. Sillabicator enim v consonans cum a sequente. De labda est exemplum, ut αυλα, quod latino more dicitur aula, sed sillabicator v consonans cum labda et alpha. Similiter in hoc nomine ευλογιμενος quod est benedictus et in huiusmodi.

Eodem modo quando ρο sequitur, ut αυρα, quod est aura secundum modum latinum, sed sillabicari debet v consonans cum ro et alpha, alias sillabicator v consonans cum vocali precedente. Sed latini habent pro latinis dictionibus diptongum consimilem scilicet ex a et v. Sed quando i sequeretur tunc patitur diptongus diuisionem et v sillabicator cum vocali sequente, ut gausus, sicut dictum de greco more. Sed pro ευ diptongo latinus vtitur in grecis dictionibus e longo, ut Achilles Achilleus, Vlixes pro Vlixheus; et aliquando latinus mutat eam in v, ut phugio pro pheugio. Diptongus quidem que ex ητα et ypsilo nascitur, mutatur apud latinos

¹ So in MS.

in *ev*, nam latini vtuntur e longo pro *ητα* et ypsilo importat v in hac diptongo sicut in duabus precedentibus, sed latinus non habet in latinis dictionibus hanc diptongon quia non habet hanc vocalem ita. Apponitur autem ypsilo ad omicron et sonat v ut habitum est, ut *ουσια* quod sonat vsia, quod est substantia, et *βους* quod sonat bus, quod est bos. Hec autem diptongus aliquando apud latinos seruat sonum suum, ut vsia, aliquando mutatur a latinis in o, ut pro bus dicimus bos, aliquando conuertitur in j vt¹.....

De reliquis vero diptongis, scilicet impropriis, quando iota additur ad alpha uel ad ita uel ad omega, non est uis, nam semper obseruatur sonus littere precedentis. De quibus nihil habet latinis² facere quia in latinis dictionibus non habemus tales diptongos, nec latinus in grecis vocabulis curat nisi de sono greco qui est ipsius vocalis cui additur alia per diptongon, nec in scriptura grecorum vocabulorum indiget huius diptongi obseruacione. Considerandum uero quod greci vtuntur huiusmodi diptongis semper in datiuo casu prime et secunde declinacionis. Hec igitur qui ignorat non solum ignorabit magnam radicem grammaticę grece, sed et latine; nec intelliget Priscianum et ceteros autores grammaticę in diptongis nec in hiis vocabulis, que per diptongos scribuntur, videbit rationem. Quod in capitulo sequenti per exempla cupio declarare.

[CAPITULUM TERCIVM.]

Nunc igitur volo ponere exempla aliqua notabilia circa diptongos. Dictum quidem est superius quod *κενον* per e breue est inane uel vacuum, a quo cenodoxia que est vana gloria. Sed *καινον* secundo modo scribitur per diptongon ex alpha et iota, et tunc idem est quod nouum, vnde encenium quod est innouacio, ut noua festa et dedicaciones et huiusmodi. Et dicitur ab *εν* quod est in, et cenon quod est nouum. Tercio modo scribitur cenon per diptongon ex o et iota, sic *κοινων*, et sonat y grecum apud grecos, sed latini mutant hanc diptongon in oe, ut superius dictum est, et scribunt istud cenon per oe, et legunt e ut in pluribus, dicentes cenon, a quo

¹ Omission in MS.

² So in MS.

epicenon genus, et cena propter communitatem vescencium, apud enim veteres solitum est in propatulo vesci, et communiter epulari ne singularitas luxuriam gingneret. Et a cena cenaculum a communione cenancium secundum Ysidorum. Item a cenon, quod est commune, dicitur cenobium, et cenobite a cenon quod est commune et bios quod est vita, quasi communiter uiuentes. Et istis tribus modis scribitur cenon per kappa apud grecos et per c apud nos, sed quarto modo scribitur per xi, sic ξενον quod est peregrinum, a quo xenium quod est munus. Et per hoc patet, quod uersus grammaticales sunt falsi, qui sunt de hac materia, in quibus dicitur, quod, si cenon scribatur per c, tunc est commune tantum; sed hoc est falsum quia in triplici sensu scribitur per c. Et cum dicitur quod, si per sc scribatur, significat umbram, falsum est quia scia est vmbra.

Ceterum iuxta hoc potest aliud exemplum proponi quod apud vulgum habet multos errores. Nam coinomia, si scribatur per oi diptongon, est omnimoda musca seu musca omnis generis seu ut magis proprie dicatur musca communis, et

κοινον

μυα

dicitur a coinon quod est commune, et mia quod est musca. Deberet tamen secundum consuetudinem latinorum dici cenomia ut sonetur, et pro diptongo sicut prius expositum est in hoc vocabulo latini seruant morem grecorum. Aliter scribitur cynomia per y grecum et tunc est musca canina que in estate adheret auribus canum et fortiter mordet et nimis infestat eos, et dicitur a cynos quod est canis. Sed in illa plaga Egipti de cinomia non intelligitur de musca canina sed de omnimoda uel communi musca, quoniam in psalterio Jeronimi quod est secundum virtutem hebraicam, in illo psalmo magno *Attendite*¹, pro coinomia transfert omne genus muscarum et sic est in textu exodi octauo, vbi habetur omne genus muscarum vt sumatur musca communiter tamen hec uel illa nec canina nec alia. Et septuaginta interpretes transtulerunt ibi de hebreo in grecum omnimodam muscam, propter quod igitur hoc tenendum est, quod in illa plaga Egipti cinomia accipitur pro omnimoda musca et non pro canina. Quapropter qui

¹ Ps. lxxvii. 45, Vulg.

exponunt illam plagam de musca canina male dicunt, et similiter illi qui in tractatibus suis grammaticis contendunt de hoc, volentes quod cinomia scribatur in prima sillaba per y grecum. Et ideo vna glosa exodi octauo, que dicit quod cinomia est ibi musca canina, non est vera sicut multe alie super bibliam, que non sunt sanctorum, sed eorum qui nesciuerunt grecum nec hebreum. Sed error habuit ortum in hiis locis ab eis qui scripserunt hoc nomen cinomia per y grecum in grecis libris et latinis, cum debuit scribi per oi diptongon. Quod igitur Ysidorus dicit quod cinomia est musca canina dicit verum in vno sensu, sed plaga Egipti non potest dici nisi quod sub omnimoda musca continetur canina, sicut species sub genere.

Hijs quedam anexa in sono et scriptura adiungo : scenophegia et scenofactoria et schenobates, de quo Juuenalis :

Augur, schenobates, medicus, malus¹, omnia nouit.

Nimis erratur in hiis apud grammaticos et apud alios qui in maioribus scienciis hiis vtuntur. Sciendum igitur quod Esdre tercio, Beda docet quod scenophegia sit fixio tabernaculorum, nam scena per sc est tabernaculum, et pego grece est figo latine, unde scenopegia per pi non per phi dicitur apud grecos sed latini mutauerunt pi in phi et dicunt scenophegia. Potest etiam dici a scenoma quod est idem quod scena ut habetur Esdre tercio. Veteres igitur faciebant tabernacula de frondibus et sagis et filtris et huiusmodi leuibus pro viantibus contra calorem et ceteras aeris intemperies, vnde dicitur ars scenofactoria per quam fiunt iste scenophegie; et artifex dicitur scenofactor, in qua arte Paulus Apostolus laborabat, sicut habetur decimo octauo actuum. Cum autem multi scribunt quod hec nomina dicuntur a scenos vel scenon, quod est vmbra, falsum est quia scia est umbra et non scenos, vnde scenos et scenon per sc nihil est, sed scena vel scenoma ut dictum est. Deinde cum dicitur quod hoc vocabulum scenophegia dicatur a phagin, quod est comedere, falsum est. Nam pego, ut dictum est, est primitium in hac parte. Et cum dicitur quod scenos est funis sicut vmbra, unde scenofactor

¹ Magus? Sat. iii. 77.

qui facit funes, et scenobates qui graditur super funem, omnia hec et consimilia falsa sunt. Nam scia est umbra ut dictum est, et scribitur per *sc* sine aspiracione et sine diptongo, sed pro fune est schenos quod habet *s* et *c* aspiratum et scribitur per diptongum *oi* apud grecos sic *σχολινοσ*, et latine scribitur schoenos, mutatur *oi* diptongus in *oe* et profertur schenos, a quo dicitur schenobates qui graditur super funem, et schenofactor qui facit funes.

Multa igitur falsa dicuntur in hiis vocabulis, et quantum ad scripturam et significacionem et deriuacionem, vnde fere omnia que dicunt hic Huguccio et Brito et alii multi falsa sunt, eciam ipse Rabanus *in* actuum minus bene distinxit inter hec, sed Beda veritatem docet ibidem in originali, et super Esdram.

[CAPITULUM QUARTUM.]

Nunc in fine adhuc duo exempla infero in quibus est corruptio vilis. Nam auricalcum, pro cupro colorarato¹, dicitur nunc a vulgo per diptongon. Non tamen est ibi *au*, sed oricalcum debet dici, et sic inuenitur in Priscianis antiquis, et in aliis autoribus diuersarum scienciarum, et in antiquis bibliis, quod eciam probatur per rationem metri, nam Oracius dicit²:

Tibia non ut nunc oricalco juncta tube,
quia versus esset omnino viciosus si auricalcum hic diceretur. Et Virgilius, Eneid *ιβ*³:

Ipse dehinc auro squalentem alboque oricalco
Circumdat loricam humeris; simul aptat habendo

vnde non potest stare aurichalcum. Diriuaciones¹ etiam et interpretaciones false sunt; nam ab auro non potest dici, cum ibi sit orichalcum et non aurichalcum. Nam propter hoc quod ibi dicunt aurichalcum credunt quod deriuetur ab auro, et ideo cum non est aurichalcum non dicetur ab auro,

¹ So in MS.

² A. P. 202. Tibia non ut nunc orichalco vincta, tubæque | Aemula.

³ Æ. xii. 87. For *orichalco*, codex Bernensis 134. reads *oricalco*.

sed magis ab orin quod est splendere, et calchos quod est es, eo quod sit es splendidum et lucidum; vnde Isidorus dicit quod propter splendorem et duriciem sic dicitur. Habet enim splendorem auri et eris duriciem quia fit ex ere vel cupro quod in idem redit. Quantum ad propositum pertinet licet de hoc inferius aliud ingeretur.

Celum uero scribitur per ae diptongon, sic caelum, propter quod debet deriuari a celo celas, quod scribitur per ae diptongon, quod scilicet significat idem quod sculpo pis. Vnde non potest dici a celo celas, quod est occulto, siue contrarium ei quod est reuelo, nam illud non habet diptongon, et ideo cum Huguccio et alij dicunt quod potest dici ab vtroque, non est verum, sed tantum a celo quod est sculpo sicut ipsa ratio scripture docet. Et hoc testatur Plinius, in secundo naturalis philosophie, vbi vult quod dicatur celum quia ornatum et sculptum stellis. Et hoc confirmat per auctoritatem Varronis sapientissimi latinorum, et Papias dicit quod celum dicitur quasi celatum, sicut argentum, quod singnis eminentibus refulget. Quod etiam dicitur celum quasi casa helios, tanquam domus solis vt grecam habeat interpretacionem, patet quod hoc falsum est, quia celum non est grecum sed latinum nec diptongus est in hac interpretacione. Et si dicerent casa heliu, saltem grammatice loquerentur, nam helios est nominatiuus casus et heliu est genitiuus, vnde deberent dicere casa heliu sicut domus solis et non casa helios sicut nec domus sol.

Hec igitur nunc sufficiant circa diptongos ut earum ratio latinis appareat studiosis. Hiis habitis consequenter posset fieri sermo longior de sillaba et ratione sillabicandi, sed breuiter pertranseo quia ex Prisciano multum patet coniunctio litterarum in sillabas non solum secundum latinum sed secundum grecum. Nam que Priscianus determinat multum sunt conformia sillabicationi grecorum.

Syllaba uero componitur ex syn greca preposicione que valet cum, et labo quod est accipio, vnde sillaba, id est, concepcio litterarum in vnum, non quia omnis sillaba habeat plures litteras, sed quia ut in pluribus est hoc. Sillabatur autem consonans cum consonante non qualitercumque, sed

modis determinatis, et huiusmodi sunt circiter $\overline{\mu\varsigma}$. Et $\overline{\varsigma}$ sunt in quibus muta potest mutam precedere in eadem sillaba ut:—

planta quedam	octena	sicut duodena	radius	fatigacio	casus
bdellion	ogdoas		aktin	mokhthos	ptosis

oculus

ophthalmos. Cum enim dico ogdoas, o per se sillaba est, et g cum d sillabicata in una sillaba, et cum dico aktin, a per se sillaba est, et k et t simul sillabificantur, et sic intelligendum est in hiis omnibus $\overline{\mu\varsigma}$ modis sillabificandi secundum tenorem cuiuslibet regule hic date, et ideo cum dicitur mokhthos k aspiratum et t aspiratum sillabificantur in vltima sillaba, sicut k et t sine aspiracionibus sillabificantur in vltima sillaba huius diccionis aktin, sicut apud nos cum dicitur noctis c et t sunt in vltima sillaba, et cum dicitur magister s et t sunt in vltima sillaba.

		captius	incus	vapor
Et $\overline{\varsigma}$ mute	precedunt	my	ekhmalotes,	akmon, atmis,
numerus		decretum		
arithmos,	Cadmus,	dogma.		

		lucerna	insula	gens	presepe
Sex	precedunt	ny	ut likhnos,	Knidos,	ethnos, phatne,
sciencia		spiritus			
gnosis,	pneuma.				

		gloria	vestis	lingua
Octo	precedunt	labda	ut blasphemio,	kleos, khlamis, glosa,
flamma	creator	haurio	affligio	
phlox,	plastēs,	anthlo ¹ ,	thlibo.	

		iudicium	vsus	ros
Et $\overline{\eta}$	precedunt	ro	ut brachia,	krisis, khresis, drosos,
dissero	scribo	actio	strideo	lamentacio
phraso,	grapho,	praxis,	trizo,	threnos.

		unguenta	mira
Sima	precedit	my	ut smygmata, smirma, smaragdus,
mundus		vinculum	diluuium
cosmos,	baptisma,	desmos,	cathaclismos, asma.

		extinguo	vermis	consuetudo
Et $\overline{\xi}$ mutas	precedit	sima	ut sbennio,	skolex, skesis,
semen	valde	curtus	stella	
sperma,	sphodra,	stenos,	aster.	

Et sima cum duabus consonantibus coniungitur cum

¹ ἀντλέω.

prima sillaba dicendum ut ^{durus} scleros, ^{viscera} splagkna, ^{singnaculum} sphragis,
^{gens} stlataria¹, ^{naus} scroma.

Cum secunda sillaba similiter consonantes possunt coniungere ut ^{inimicus} echthros ^{abortivum} ethroma² ^{septem} septron³.

Ante uero bita, pi, et my et phi semper debent scribi ^{arena}
 my et non ny ut symbolum, lampas, ammos, et ampho. Et my precedit ipsum ny ut amnos, hymnos, Omnes⁴, quod est proprium nomen apud grecos.

DISTINCCIO QUINTA.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Deinde dicendum est de accentibus sillabe, et ei accidunt prosodie que in latino dicuntur accentus, sed non manifestantur nisi in dictione et debentur sillabe ratione alicuius vocalis; vnde originaliter debentur vocali sed tamquam eius subiecto proprio debentur sillabe velud accentus, ut color superficie. Sicut enim viuere et intelligere debentur coniuncto scilicet homini principaliter sicut subiecto ipso, et anime originaliter, secundum Aristotelem primo de anima, sic est hic. Proprie enim dicimus quod homo intelligit et viuit, et non ita proprie quod anima viuat in homine, ut vitam ipsius hominis exprimamus, sed homo intelligat et viuat per animam. Quia homo non est anima in corpore sed compositus ex anima et corpore, ita quod vere vnum esse naturaliter. Ibi resultat quod nec est anima nec corpus sed coniunctum.

Et Priscianus dicit quod vocalis est sicut anima, et consonans sicut corpus, eo quod anima vnificat corpus et dat

¹ Evidently quoted from Juvenal, Sat. vii. 134,

spondet enim Tyrio stlataria purpura filo,
 where the word has been taken for the name of a nation.

² ἑκτρωμα.

³ So in MS.

⁴ So in MS., cf. p. 40, probably from a misunderstanding of the quotation from Callimachus in Priscian, Lib. i. τὼς μὲν ὁ μνηστάρχχειος ἔφη ξένος ὤλεον αἰνῶν.

ei vitam, sicut vocalis dat sonum consonanti. Et cum fit sillaba ex vocali et consonante (fit) vnus sonus compositus, qui nec est vocalis nec consonans nec vocalis in consonante sed coniunctum ex vtroque. Et illi coniuncto debentur accidentia soni, que sunt prosodie, et species eius, si proprie loquamur de eo cui debentur et principaliter tanquam substantia, sed tamen per vocalem magis quam per consonantem et dictionem, tanquam in eo in quo manifestantur hec omnia, quia in diuersis sillabis est dispar accentus; et diuersa iuxta se posita magis apparent, et ideo in dictione ubi sillabarum est [maior]¹ diuersitas manifestatur accentus. Prosodia uero dicitur a prosodin quod est cantare, quia *pros* prepositio est idem quod *ad* apud nos, et *ode* est *cantus* vnde dicitur prosodia quasi accantus. Propter quod dicitur accentus ab accino accinis, quod est compositum de *ad* et de *cano canis* et ideo dicitur accentus, quasi accantus, quia vni sillabe alie accantantur. Quamuis enim hec diccio, caleficio, ē sillabarum, tamen super vnam residet sonus principalis, scilicet super antepenultimam cui consonant et accantantur alie sillabe. Sunt autem prosodie ī ut in prima parte habitum est. Sed breuiori dictione diuiditur prosodia in δ; scilicet in tempora et spiritus et tonos et passiones. Chronos est tempus, quod extendit sillabam secundum longitudinem. Spiritus dicitur pneuma, et distendit sillabam secundum latitudinem. Et tonus latine, dicitur sonos grece, et eleuat in altum aut deprimit in profundum aut modo composito se habet, et hee dicuntur prosodie *κυριος*², id est proprie. Passio dicitur pathe et scribitur per ita in fine, et non dicitur prosodia kirios, id est proprie, sed *καταχρηστικός*³, id est, necessitate quadam et improprie.

Prime due sunt makra et brachia, id est longa et breuis, et vocantur tempora apud grecos, siue tempus longum et breue. De istis temporibus multi auctores grammatice loquuntur, et musice similiter, quia ad musicum pertinet magis causas reddere quam ad grammaticum, sicut etiam hoc docet Augustinus in libris suis de musica, vbi de pedibus et metris et rithmis agit. Copiose consentiunt igitur latini et greci quod vocalis breuis naturaliter habet vnum tempus tantum, siue

¹ Word illegible.² κυριως.³ καταχρηστικως.

sillabicitur per se ut *ait*, siue sequatur consonans ut *diligit*. Sillaba vero que fit communis per mutam et liquidam, illa habet vnum tempus et dimidium, ut *patris*; vocalis longa naturaliter uel posicione habet duo tempora ut *sancta*, *urbs*; sed duo et semis quando post vocalem longam naturaliter vna sequitur consonans, ut *ros*; tria uero tempora si ipsi post vocalem longam naturaliter sequuntur due consonantes uel vna duplex, ut *fons*, *pax*.

Sed in metro omnis sillaba vel est vnus temporis uel duorum ut ait Priscianus. Racio autem istorum est quod, si vocalis sit brevis ex se, tunc minimum tempus est in eius prolacione, quia non potest littera in minori pronunciari, eo quod consonans non potest per se proferri, et hoc tempus minimum, quo profertur vocalis brevis, dicitur hic tempus vnum.

Vocalis vero naturaliter longa duplum temporis habet in sua prolacione quam brevis, et ideo duo tempora dicitur habere. Augmentari uero possunt hec tempora per consonantes additas, sed maxime si vocalis sit longa naturaliter, tunc enim consonans habet tempus dimidium, precipue si sit semiuocalis. Nam cum illa consonans recipiat complementum sui soni a vocali sibi adiuncta, fortitudo soni vocalis illius redundat in consonantem talem, et fortificatur eius sonus proprius, precipue cum sequatur, et ideo tempus crescit secundum quod crescit sonus. Sed in plenum tempus non potest crescere quia per se sonare non potest, ob quam causam crescit saltem in dimidium temporis si sit semiuocalis, et in quartam temporis si sit muta.

Sed quando vocalis est naturaliter brevis, tunc quia tempus eius vnum est et minimum, non potest augmentare sonum consonantis precipue vnus et ideo vna consonans non augmentat sensibiliter tempus talis vocalis. Sed si due sint ut muta et liquida, tunc quia muta habet quartam vnus temporis et liquida non plus quarta quantum ad sensum quia deficit in liquescendo, accrescit tempus dimidium. Sed si due consonantes sequuntur, scilicet semiuocales que non liquescunt, aut tres, tunc additur tempus integrum.

[CAPITULUM SECUNDUM.]

Sed in hoc capitulo sequenti volo descendere ad exempla sicut superius bis feci, in quibus et consimilibus uulgu multum errat in longitudinibus et breuitatibus.

*¹Et primo de vocabulis grecis deriuatis a lapidibus et filo, vt adamantinus, amethystinus, cristallinus, hyacinctinus, onythinus, smaragdinus, bombycinus, bissyus et huiusmodi que omnia breuiantur in penultima sillaba. Nam omnes autores breuiant hec et nuncquam longant; ergo non est poetica licencia quod longant ista. Nam tunc est poetica licencia quando in casu causa metri fit aliqua sillaba breuis uel longa cum alias non inueniatur ita apud eundem autorem et alios. Vnde Iuuenalis ait²:

Causidicum, vendunt amethystina: conuenit illis.

Et idem³:

Grandia tolluntur cristallina, maxima rursus.

Et idem⁴:

delicias [et] panniculus bombycinus vrit.

Et Persius⁵:

hic aliquis, cui circa humeros iacinctina lena est.

Et Prudencius⁶:

sardonicem pingunt amethystina pingit hyaspis.
has inter species smaragdina gramine verno.

Et sic de omnibus autoribus, quoniam nuncquam contrarium reperitur, igitur non est poetica licencia, sed veritas ab omnibus approbata. Et ideo Huguccio mendax et Brito mendacior menciuntur quando volunt excusare omnes autores per licenciam poetrie.

Deinde latini suam grammaticam a grecis trahunt, et ideo precipue in grecis vocabulis debemus sequi grecos. Vnde

¹ This passage, as far as *, occurs *Compendium Studii*, ed. Brewer, pp. 461—464.

² Sat. vii. 136.

³ Sat. vi. 155.

⁴ Sat. vi. 260.

⁵ Sat. i. 32.

⁶ *Psychomachia*, 860.

Seruius super primum eneidis, grecum vocabulum transiens ad nos integre debet suo accentu proferri, et eadem ratione suo tempore et ita videmus in omnibus apud autores; et ideo hec uocabula breuianda sunt in penultimis. Cum autem obicit Brito hoc esse contra Priscianum qui vult in tractatu possessorum quod omne nomen possessiuum desinens in *inus* habet penultimam longam, paucis exceptis, ut masculinus femininus et alia pene infinita, dicendum est quod regula illa data est de latinis dictionibus ibi et non de grecis. Quod per Priscianum patet dicentem quod forma in *inus* et plures alie forme non sunt date de grecis sed tantum de latinis. Nam sicut ibidem docet Priscianus, forme grecorum in possessoribus non sunt in *inus*, sed in *cos* et in *os*, vt grammaticos, spondeos, quas formas, vt dicit, a grecis accepimus. In latino autem sermone non hiis tantum vtimur sed aliis, quarum vna est in *inus* sicut exemplificat: in quibus exemplis suis nullum ponit nomen deriuatum a lapide nec filo, et ideo de istis nuncquam intellexit. Quia igitur Brito ignorauit rationem grecam hic, sicut Huguccio, ideo non intelligunt Priscianum. Deinde Priscianus non ignorauit poetas vniuersaliter corripuisse ista, cum omnia que vult confirmat et reprobat per eos; ergo fecisset mencionem de illis aut excipiendo aut excusando sicut facit in aliis ubi poete vsi sunt aliqua sillaba longa vel breui poetica licencia. Nam vbi agit de diminutiuis excusauit

parua cutis

Juuenalem qui antepenultimam huius nominis cuticulam producit dicens¹:

cum bibet estiuum extracta cuticula solem.

Ex δ enim breuibis est sed necessitate metri produxit antepenultimam. Cum uero obicit Brito quod inter exempla sua ibi ponit hoc nomen *leoninus* quod videtur esse grecum, quia leon, quod est leo, grecum est, dicendum est quod non deriuatur a leon leontos quod est grecum et greca consuetudine declinatum, sed a leo, leonis, leoni, quod latine declinatur et more latino acceptum, cui additur *nus* et fit leoninus et ideo leoninus seruat morem latinorum. Cui additur nus et

¹ Sat. xi. 203. Nostra bibat vernum contracta cuticula solem.

fit leoninus¹. Similiter quod obicit de hoc nomine, mustelinus, ibi posito, dicendum quod mustela non est grecum nam mustela apud nos vocatur gale apud grecos. Et mustela, si grecum esset, latina tamen declinatione et latino more accipitur in quantum ab eo mustelinus deriuatur.

Similiter de hiis, metropolitanus, neapolitanus et huiusmodi que penultimam producunt et sunt possessiua. Sed metropolis est grecum et Neapolis. Dicendum est quod non est forma greca, sed a gentili nomine in tes sic in latinum transformata. Nam Priscianus dicit quod ab hoc nomine metropolites dicitur metropolitanus, es mutata in a; et a neapolites, neapolitanus, et ideo licet primitiua sint greca, tamen hec deriuatiua servant formam et morem latinorum.

De alijs autem obicit Brito ut de calidiacus, eous, herous et huiusmodi. Nesciuit obicere quia hec non terminantur in nus, et eciam latino more a primitiuis deriuantur, non sic illa que a filo et lapide oriuntur.*

[CAPITULUM TERCIVM.]

Aliud uero exemplum volo inducere vbi similiter est error vilis eciam apud famosos tractatores, et maxime apud Britonem, quod per disputacionem habet sufficientem elidi; et est de hoc nomine *ptisana*, cuius media breuiatur, et p ante t in prima sillaba ponitur. Sed creditur a multis quod media longetur et quod p littera sequatur i litteram sic: tipsana. Vnde non solum erratur in tempore sed in scriptura et per consequens in significacione et interpretacione. Quod autem p littera est prima in hac dictione, manifestum est per grecos libros in quibus sic scribitur, item per omnes antiquos libros autorum, et in scriptura sacra, et alibi, item per Papiam, qui in capitulo dictionum incipiencium a p littera ponit hoc vocabulum quod et asserit esse grecum. Huguccio uero ponit hanc dictionem primo in p secundo in t, ex quo sibi contrarius est et erroneus, ex quo hic error inoleuit pro parte. Sed ignorancia greci compleuit hunc errorem.

¹ So in MS.

Quod autem media sit correpta: patet per Macrum qui dicit metricè¹

cum ptisana succum porri sorbere iuuabit.

Et per Oracium qui dicit²

tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium orise.

Qui versus habet sic scandi, "tu cessas agedum sum hoc ptisanari orise"; ut solum auferatur ultima sillaba que est um in hoc vocabulo ptisanarium, quatinus non auferatur littera i ut dicat ptisanar orise, sicut fingitur a quibusdam. Et ideo cum sic scandi debet ptisanari orise, patet quod hec sillaba sa que est secunda sillaba in hoc vocabulo †ptisarium† [ptisanarium] breuiatur et ideo breuiabitur eadem sillaba in hoc vocabulo ptisana.

Sed nunc instandum est ad probacionem scansionis dicte vt solum vltima sillaba auferatur in scandendo. Nam si i littera auferatur, vt dicatur *ptisanar orise*³, versus erit falsus, quoniam a ante r in deriuatis producit ut dicit Priscianus in quarto libro, ut popularis, singularis, familiaris, auarus, contrarius, et huiusmodi. Sed tamen certitudo maior huius scansionis patet ex dicendis. Sciendum igitur secundum omnes autores quod elipsis tollit m litteram in fine diccionis in metro sed vocalem synalipha; per has enim figuras excusatur metrum apud autores; quando igitur aliqua diccio incipit a vocali, precedens diccio immediate si desinit in vocalem, uel in litteram m, fit abscisio in fine de diccione, et interdum abscinditur sillaba integra, interdum pars sillabe. Nam quando vltima diccionis precedentis sillaba incipit a vocali abscinditur tota sillaba; siue uocalis faciat per se sillabam, vt apud Oracium⁴

inuidia et fragili querens illidere dentem,

hic *a* vocalis huius diccionis, inuidia, tollitur scandendo; siue vocalis sit iuncta cum m ut apud Oracium⁵

omnibus hoc viciu est cantoribus, inter amicos.

¹ Macer de Herbis. De porro herba, 13.

² Sat. ii. 3. 155.

³ Compare Opus Tertium, p. 237; Compendium Studii, p. 455, ed. Brewer; Opus Maius, pars ii. p. 91, ed. Bridges.

⁴ Sat. ii. 1. 77.

⁵ Sat. i. 3. 1.

Sed si vltima sillaba dictionis precedentis incipit a consonante, ipsa consonans remanet et abscinditur quicquid post illam est, vt apud Virgilium¹

multum ille et terris iactatus et alto

Hic aufertur tam v quam m huius sillabe, tantum in hac dictione *multum* per scansionem. Considerandum eciam quod, abscisa sillaba, tota penultima sillaba que remanet sicut et antea brevis est, ut in duobus primis exemplis, sed abscisa parte sillabe, vocalis, que precedit immediate consonantem, que remanet, tempus suum retinet. Nam si fuerit vocalis longa ipsa remanet longa apud Lucanum²

assensere omnes sceleri letatur honore,

hec enim sillaba *ser*, in scandendo, longa remanet, nam sic scanditur *assenser omnes*. Sed si vocalis fuerit brevis, ipsa remanet brevis ut apud Oracium³

quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo fit.

Nam sic scanditur *sumer eo fit*, et ideo hec sillaba *mer* breuiatur scandendo, sicut est ex natura. Consonans uero que remansit si iungatur longe vocali, facit longam sillabam, si breui breuem, ut patet in predictis duobus exemplis. Ex hijs que dicta sunt patet quod nuncquam abscinditur nisi vnica sillaba et vna littera abscisa reputatur pro sillaba. Nam vocalis semper aufertur, et quando ipsa vim sillabe habet per se posita, tunc in eius abscisione tollitur sillaba vt planum est. Quando uero cum consonante vna vel pluribus constituit sillabam adhuc in eius ablacione tollitur sillaba, quoniam licet consonans precedens eam in sua sillaba remaneat, tamen sillaba vna deerit per ablacionem vocalis quoniam illa consonans non potest sillabam facere nec eciam per se manet, sed sillabicatur cum vocali precedentis sillabe et in sillabam precedentem cedit per scansionem. Quoniam eciam vocalis facit sillabam principaliter, ideo ablata vocali computatur pro sillaba et hec patent in dictis exemplis.

Siquis uero dixerit duas sillabas debere uel posse abscindi, tunc secundum hoc, omnes tales versus sunt falsi,

¹ Æ. i. 3.

² Ph. viii. 536.

³ Sat. i. 1. 56.

non solum poetarum gentilium sed christianorum, vt Seduli Prosperi et Iuuenci qui tamen sunt autores certissimi. Iu-uencus enim fuit vicinus¹ temporibus apostolorum, et metri-ficauit euangelium cuius autoritatem laudat Jeronimus, et alii multi. De Prospero et Sedulio notum est omnibus peritis quod sint digni autores. Primo igitur quod dictum est manifesto per poetas gentiles, Oracius²:

non aliam ob causam nisi quod virtus in vtroque est.

Ecce quod scandendo non demittitur nisi hec sillaba *am* et remanet *ali*. Si enim velis litteram abscindere ut due sillabe desint et tantum remaneat *al*, falsus erit versus. Cum *al* sit breuis, et sic scandendo producitur *non al ob causam*. Idem apud Lucanum³:

Italiam extremo sedeat quod litore magnus.

Ecce non demittitur nisi *am*. Si enim demerentur due sillabe, scandetur sic *ital extremo*, et tunc ista sillaba *tal* longaretur sequente vocali, cum tamen sit breuis, quod fieri non potest. Idem de sillaba in qua est sola vocalis ut apud Oracium⁴

inuidia et fragili querens illidere dentem

non potest demi nisi *a* vocalis que facit vltimam sillabam huius dictionis inuidia. Nam si vocalis *i* demeretur vt due sillabe deficiant, scandendo sic *inuid et fragili*; hec sillaba *vid* longaretur sequenti vocali cum tamen sit breuis, naturaliter quod esse non potest. Hoc idem probatur per autores christianos. Sedulius⁵ enim scribit:

principium et finem hunc alpha viderier hunc o⁶.

Priscianus dicit quod autores latini dicunt farier pro fari, et sic viderier pro videri. Hoc dico propter sensum versus. Sed scanditur sic, *pricipi et finem*, et saluantur omnia que dicta sunt; quod si dematur *i* littera vt due sillabe de-

¹ Circa A.D. 330. Jerome.

² Sat. i. 7. 14.

³ Ph. ii. 659.

⁴ Sat. ii. 1. 77.

⁵ Carm. Pasch. iii. 288. Compare Compend. Stud. p. 456, ed. Brewer.

⁶ So in MS.

ficiant, tunc scandetur sic *princip et finem*. Sed *cip* sillaba tunc longatur vocali sequente cum sit brevis, quod esse non potest. Et ideo non possunt due sillabe demi. Similiter Prosper¹ ait

iudicium humanum quod falli sepe necesse est.

Et patet de hoc vocabulo iudicium sicut dictum est de hoc vocabulo principium in alio versu. Item Sedulius pro sillaba que pure vocalis est, ait²

Iudicio est antiqua fides et cana priorum.

Hic tantum aufertur *o* vocalis aut falsus erit versus sicut prior. Item Prosper³:

vna trium deitas vna est essentia ab vno.

Sola vocalis *a* in hac dictione vna auferri potest, et similiter in hac dictione essentia. Et Juuencus⁴ ait

Officio amissamque leuant promissa loquelam.

Hic aufertur vltima vocalis *o*, nec potest plus sine falsitate auferri.

[CAPITULUM QUARTUM.]

Ex omnibus igitur hijs patet quod hic versus Oracii⁵,

tu cessas? Agedum, sume hoc ptisanarium orise,
debet sic scandi, *tu cessas agedum sum hoc ptisanari orise*; ut solum hec sillaba *um* in dictione ptisanarium abscindatur, et remanebit hec sillaba *ri* illesa, que brevis est naturaliter, et in scandendo breuiatur; et saluantur omnia predicta. Et est hec sillaba *sa* brevis, et hec sillaba *na* est longa, et nullum accidet inconueniens. Sed si hec vocalis *i* auferatur, cuius ablacione demitur noua sillaba preter vltimam; tunc hec sillaba *nar* corripitur scandendo, sed hoc non potest esse, cum a ante r in deriuatiuis producat, ut contrarium et huiusmodi. In duobus igitur peccant multi in hoc vocabulo

¹ Epig. xcix. al. xcvi.

² Carm. i. 77.

³ Epig. lv.

⁴ i. 83.

⁵ Sat. ii. 3. 155.

scilicet de ablacione duarum sillabarum ad quam multa sequuntur inconueniencia, et de scriptura qua ponunt p litteram inter i et s dicendo tipsanarium, et hec scriptura falsa decepit eos reliquo errore. Nam sic non potest *an* proferri nisi ultima sillaba, quia prima huius dictionis tipsanarium producitur saltem per posicionem quia p et s sequuntur i vocalem. Et quoniam Brito in famoso tractatu suo, qui vulgatur apud omnes, et tam apud theologos quam alios, obstinate sustinet hunc errorem, ideo volo hic recitare verba sua ut eius error caucius euitetur.

Dicit igitur in capitulo suo de hac dictione ista verba¹. Tipsana, sicut dicit glosa $\bar{\beta}$ regum $\bar{\epsilon}$, dicitur ordeum siccatum pila tonsum decorticatum, et fit inde cibus aptus carentibus dentibus et Alexander Nequam sic ait

cortice nudata tipsanas ordea dicas.

Optime fecit producens penultimam, unde Oracius in sermonibus,

tu cessas? agedum, sume hoc tipsanarium orise.

Iste versus sicut sciunt boni grammatici scanditur ac si esset littera talis

tu cessas agedum sum hoc tipsanar orise.

Vnde patet quod media producitur, et dicitur tipsana a tipto, quod est percutio, quia percutitur in pila quando decorticatur.

Hoc est eius capitulum falsum de sua tipsana falsa verbo ad verbum quod non continet nisi mendacia preter illum quod glosa dicit, ptisanarium est mortarium a tipsanis dictum et ptisane grece que proprie fieri solet in pila. Hinc est illud prouerborum², ubi dicitur: si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur stulticia eius. Nam pila inter ceteras eius significaciones a pinsendis, id est terendis seminibus, dicta est vas concauum medicorum vsibus aptum. Pilum uero est vnde contunditur quicquid in pila

¹ Brito, Vocabularium, s. v. Tipsana.

² Prov. xxvii. 22.

mittitur. Certum igitur est ex hijs et alijs, quod ordeum tonsum decorticatum in pila primo dicebatur ptisana. Sed tamen liquor est ordei, qui non solum exprimitur in mortario, sed ex decoctione ordei in aqua in qua exit humor ordei et fit aqua salubris quam medici jubent dari febricitantibus, et hoc modo est in vsu modernorum, licet antike scripture vse sunt ptisana pro ipso ordeo fracto et decortico in mortario. Sed cetera que sequuntur in capitulo dicti viri sunt falsa ut probatum est superius habundanter. Et errauit cum eo Alexander Nequam qui in hac parte nequicia usus est. Vsus est autem crassa ignorancia, nec est pro autore allegandus quamuis fuerit multum literatus. Agedum uero est aduerbium hortandi, et grecum est ut in tractatu de aduerbio exponetur.

[CAPITULUM QUINTUM.]

Multa sunt erronea in vsu eorum qui nesciunt rationem grece grammaticæ, et multiplex ignorancia tenet multos. Nunc igitur inferam regulas aliquas pro.....¹ et correccionibus in grecis vocabulis que sunt in vsu latinorum. Sed quia prosa non consideramus nisi penultimas sillabas, ideo de hijs tantum ad presens dicendum est. Si igitur vocalis precedit vocalem et sint nomina feminea desinencia in *ea*, tunc penultima producitur ut *astrea*, *chorea*, *medea*, *platea* et huiusmodi. Nomina uero in *a* mulierum producimus ut *Argia*, *Maria*, *Saruia*. Si tamen nomen femineum descendat a masculino in *ius* breuiatur ut *Claudius*, *Claudia*; *Julius*, *Julia*. Excipitur *Lucia* que a *lucio* deriuatur. *Tetra*² sillaba et vltima² breuiat usus ut *Athalia*, *Anastasia*, *Cecilia* et huiusmodi. Nomina greca regnorum in *ia* corripimus in latino, vt *Lydia*, *Syria*, *Frigia*, *Media*, *Samaria*, *Babylonia*.

In appellatiuis teneatur vsus ecclesiarum. Nam in appellatiuis grecis regule grece ignorantur a latinis. Hec tamen longare in penultima solemus, *agonia*, *allegoria*, *armonia*,

¹ Word illegible.

² So in MS.

epiphania, ierarchia, fantasia, logia, et ab eo composita ut
quod est figura barbarismi
 genealogia, macrologia, tautologia, theologia, tropologia,
pugna anime
 melodia, philosophia, simonia, psalimodia, psychomachia,
substantia

usia, symphonia, quod est concors concentus in laude
 diuina, sicut accipitur in Luca de filio prodigo. Quia non est
 instrumentum musice sicut Jeronimus ait ad Damasum de
 filio prodigo, sed symphonia pro instrumento musico ut in
 Daniele¹ accipitur, corripit penultimam, vnde Oracius² corripit
 eam cum dicit, "symphonia discors."

Et similiter hec corripimus gastrimargia, cinomia, latria,
gula
 neomenia, scenophegia. Apud grecos quidem ut in pluribus
 vocalis ante vocalem producit, sed non in omnibus: vsus
 igitur apud latinos de huiusmodi teneatur.

Nomen in *eas* producit ut Andreas, Egeas, Eneas. Nomen
 masculinum in *ias* nos moderni producimus, ut Lysias, Ysaías,
 Ieremias, Zacharias, sed antiqui latini solebant hec corripere,
 vnde Iuuenius:

Jsaías vates cecinit et idem Zacharias vicibus.

Femininum in *ias* corripitur ut Herodias.

Nomen in *aus* et in *eus* solemus producere, ut Nicholaus,
nomen diaboli
 Menolaus, Bartholomeus, Asmodeus, Cenēbeus, galileus,
 giganteus, hebreus, Jesubeus, spondeus, Zacheus, Pithagoreus.

Nomen in *eum* producit, ut conopeum, mausoleum.
 Juuenalis³:

vt testudineo cui Lentule conopeo

et est conopeum reticulum factum circa lectos propter culices
 et cyniphes arcendas; et Lucanus⁴:

pyramides claudunt indigna que mausolea.

Et quidam producant theloneum alii corripiunt, sed vt in
 pluribus producit, quamuis secundum grecum magis debet
 corripere, quoniam thelonion grece pro quo habemus thelo-

¹ Daniel iii. 5, 7, 10, 15.

² Sat. vi. 80. MS. cui for tibi.

³ A. P. 374.

⁴ Ph. viii. 697.

neum habet penultimam correptam, et est locus ubi exactor publici vectigalis sedet, nam telos grece vectigal latine.

Nomen in *ius*, quod grece dicitur in *ios*, corripitur ut Cornelius, Claudius, Tullius; quedam tamen apud poetas inueniuntur produci ut Lychius Arrius.

Nomen in *ous* producitur ut ^{orientalis} eous, sicut dicit Priscianus agens de possessiuis. Reliqua nomina vbi vocalis est ante vocalem breuiantur ut Jecaa, Jefua, Bethsabée, Gelboe, Japhie, Josue, Isai, sicut superius dictum est secundum Iuencum, Jesus, Vagao, Abiu, Esau. Et licet aliqua de hiis et prioribus sumuntur ab hebreis, tamen hic accipiuntur vt pronunciantur a grecis, nam aliter accidit de aliquibus horum in vsu hebreorum et grecorum, et nunc potius imitatur grecos quam hebreos.

DISTINCCIO SEXTA.

Habito de hiis longandis uel breuiandis que habent vocalem ante vocalem, nunc dicendum est de hijs in quibus vocalis ante consonantes inuenitur, et hoc secundum singulas vocales comparatas ad diuersas consonantes in quibus est aliquid notabile.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Et primo de a ante consonantem.

A igitur ante b¹ in penultimis breuiatur, ut Barnabas, Barsabas, Agabus, arabes et huiusmodi; excipitur Barrabbas vnde Sedulius²:

tunc coluere Baal, tunc elegere Barabbam.

Siue igitur componatur ex bar et rabbi, siue a bar et abbas, semper habet duplex b, et ideo penultima longatur; bar est filius, rabbi magister, et bar filius, abbas pater.

A ante c breuiatur ut Yapsaces, ^{proprium nomen} psitacus, ^{auis que loquitur} pharmacum, ^{vnguentum}

¹ What follows is an amplification of Opus Tertium, cap. LXIII.

² Carm. v. 147.

proprium nomen

Challimacus, et similia; sed producitur in genitiuis in acis, vt ait Priscianus in septimo, ut thorax thoracis, Ajax Aiakis, pheax pheacis. Virgilius¹ thorachis aenos, Candacis similiter et in genitiuo et ceteris obliquis, cuius nominatiuus est Candaci in greco, et est Candac nomen reginarum Ethiopie, sicut Cesar nomen imperatorum romanorum, et Ptholomeus regum Egipti, ut ait Jeronimus super Ezechielem. Et Seruius vult hoc idem super eneiden, vnde [est] nomen principatus non persone cuius nominatiuus non est Candax vt estimatur, sed Candaci sicut grecum probat. Excipiuntur farnacis, abacis, colacis, Lucanus¹: "farnacis arma."

A ante d breuiatur, vt hyades, pliades, ebdomades, lampades, diplades, et huiusmodi, Virgilius²

arcturum hyadas plyadas, geminos que triones.

Et sunt hyade³ et plyades quedam congregaciones stellarum, Seruius dicit super Georgica hyades in fronte tauri, *απο τοῦ vos*, in cuius formate sunt facie uel ab y greco, cuius similem figuram habent; *υἱς vos* est sus. Et hyades continent septem stelle³ ad modum trianguli sine basi, et ideo latini dicunt quod dicitur ab hiando, quia hiant: cum triangulus non claudatur. Sed hoc est falsum, quoniam nomen grecum non recipit interpretacionem latinam ut idem Seruius ait. Plyades habet septem stellas adinuicem conglobatas, que note sunt. Lucanus⁴:

aspides in mediis sciciebant dipsades nubis,

dipsas est serpens quidam sitibundus. Excipitur cicada de quo Lucanus⁵:

Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

A ante f breuiatur ut colaphus, ephaphus, chyrographus. Sedulius⁶:

uel colaphus pulsare caput uel cedere palmis.

¹ Ph. ii. 637.

² Æ. vii. 633, thoracas aēnos, ed. Ribbeck. Æ. i. 744, arcturum pluiasque hyades geminosque triones, ed. Ribbeck. ³ So in MS.

⁴ Ph. ix. 610, nubis for undis.

⁵ So in MS. for Viig. E. ii. 13.

⁶ Carm. v. 97, colaphūs for colaphis.

Et Juuenalis¹:

vana superuacui dicunt chyrographa lingni.

A ante g corripitur in prima et secunda declinacione, ut

	^{asinus ferus quia onos}	
	est asinus et agrios ferus	^{sepulcrum}
chyragra, croagra, podagra,	onager,	sarcophagus,
^{proprium nomen}		

Abdenago. Nam Macer corripit chyragram, que est passio manuum que impedit vsum earum sicut podagra pedum quam similiter corripit, licet Ouidius in metro producat. Sed tamen in prosa debent breuiari, quia licet sillaba naturaliter brevis possit produci in metro per mutam liquidamque sequentem, tamen non potest in prosa longari cum sit naturaliter brevis. De sarchophago, Juuenalis ait²:

sarchophago contentus eris, mors sola fatetur.

^{villa martis}
Excipitur ariopagus quod producitur.

A ante l breuiatur in Tantalus, Tesselus, similiter galgala, bubalus, cymbalum, onocrotalus quod est auis similis cigno, ut ait Plinius.

A ante m breuiatur, ut calamus, pyramis, ^{regina quedam} Semiramis, cinnamum, quod nos dicimus cinnamomum, piramus, sed tamen tyiniama producitur quod est incensum.

A ante n breuiatur in primitiuis ut Helcana, ^{gens} bragmanas, ptisana, clibanus, oceanus, galbanum, tympanum, coctana.

Propria nomina quedam producantur, ut Vulcanus, Garganus pro monte de quo Lucanus³,

apulus adriacas exit Garganus in vndas.

Sed Garganus pro homine breuiatur sicut et Dardanus, ^{mons} Libanus, ^{arbor} platanus. Diminutiua producantur, ut spartanus a Sparte ciuitate, Juuenalis⁴ "et spartana clamis," paganus a pago quod est villa. Et similiter producitur si i precedat

¹ Sat. xiii. 137.

² Sat. x. 172, eris, so in MS. for erit.

³ Ph. v. 380.

⁴ Sat. viii. 101. Cod. Gothanus 1 reads, et spartam.

ipsum a, ut Diana. Similiter obliqui qui descendunt a nominatio in an producuntur, ut Titan, Titanis, unde Lucanus¹:

solem
et longi uuluunt titana labores,

pean, peanis, Ouidius²:

sacrum peana caneant,

et pelican, pelicanos, et ideo hoc nomen, pelicanus, pelicani, descendens a greco, longat penultimam secundum formam predictorum, quod clarius patebit inferius. Nomina etiam tercie declinationis producuntur ut Jordanis, Nichanor (proprium nomen sepius in Machabeis). Sedulius³:

Jam placidas Jordanis item transgressus harenas.

Excipitur Taranis de quo [Lucanus⁴]:

Et Taranis scichie non miror archa diane.

Et phane, quod est appareo, et omnia que componuntur et deriuantur ab eo, producuntur ut prophanus, et Epiphanes, epiphania.

percutio colei

A ante p breuiatur, ut colaphus trielaphus⁵, gausape et huiusmodi. Excipiuntur Priapus, synapis, Mesapus. Virgilius⁶:

Hellespontiaci seruat tutela Priapi.

Juuenius⁷:

preparui grano regnum celeste synapis.

genus fructecti calidi et humidi
caparis,

A ante r breuiatur, ut cithara, ab a quod est sine et charis quod est gracia ab eu quod est bonum proprium nomen
acharis, eucharis, Sisara,
urbs sancti Nicolai
Patara.

¹ Ph. i. 90. MS. uuluunt, for uoluunt.

² Ouidius MS. for Statius. Theb. iv. 157.

³ Carm. Pasch. iv. 1.

⁴ Luc. Ph. i. 446:

Et Taranis Scythicae non mitior ara Dianae.

⁵ So in MS. tragelaphus?

⁶ G. iv. 111.

⁷ ii. 821.

De capara Marcialis¹:

Caparis et putri.

^{mitra}
Sed tiara, et zodoara producuntur.

A ante s in primitiuis breuiatur, ut extasis, ^{raptus} ^{figura barbarismi} emphasis,
^{proprium nomen} ^{mons altissimus}
Damasus, Caucasus et antifrasis breuiatur. Excipiuntur
Parnasus mons, omasus, agaso; Lucanus²:

Parnasusque jugo misit desertus utroque.

A ante t in primitiuis breuiatur, ut Ephrata, Galatas,
zonatas, calatus, cyatus. Oracius³:

pocula cum cyato.

Hiis adiungit vsus aratrum, theatrum; sed videtur mihi
quod sint longa. Oracius⁴:

ille grauem dura qui terram vertit aratro.

Similiter et apostata breuiatur. Propria uero in ates
longantur, ut achates lapis preciosus, Eufrates fluuius, Mitri-
dates nomen proprium. Virgilius⁵:

ac primum scilicis scintillam excudit achates;

de secundo idem⁶:

hinc mouet Eufrates hinc Germania bellum,

de tercio Marcialis⁶:

profecit poto Mitridates sepe veneno.

Excipiuntur Antiphates, Socrates, et nomen appellatiuum
scenobates. Oracius⁷:

Antiphate, Scillam.

Juuenalis⁸:

inter socraticos.

Idem⁸:

Augur, scenobates, medicus, magus: omnia nouit.

¹ iii. 77. 5.

² Ph. iii. 173.

³ Sat. i. 6. 117.

⁴ Sat. i. 1. 28, MS. dura for duro.
for illinc.

⁵ Æ. i. 174; G. i. 509, MS. hinc (2°)

⁶ v. 76.

⁷ A. P. 145.

⁸ Sat. ii. 10; Sat. iii. 77.

Deriuatiua producuntur ut grabatum, penates, lapates, pirata. Sedulius¹:

surge, ait, et proprium scapulis attolle grabatum.

Lucanus²:

Tarpeia de rupe sonans frigique penates.

Idem³:

an melius fierent pirate, magne, coloni.

Sparciate, populi a Sparta ciuitate, producuntur quod clarius in accentibus elucescet. Obliqui in *atis* masculini generis et feminini producuntur ut Mescenatis, abbatis, sed obliqui neutri corripiuntur, ut scematis, domatis, dogmatis, poematis, Juuenalis⁴:

Scemata quid faciunt?

Similiter hec propria Philostratus, Nicostratus, Sostratus, Amathus. Juuenalis⁴:

prandente, madidis cantat que Sostratus alis.

Marcialis⁵:

conuiuia Philostratus vndis.

Sed Pilatus producitur. Sedulius⁶:

heu facinus Pilate tuum.

[CAPITULUM SECUNDUM.]

E ante b producitur, ut ephébus. Juuenalis⁷:

nomen proprium

Armenius Zelates cunctis narratur ephebis;

excipiuntur herebus, hesebon. Ouidius:

ante fores herebi.

E ante c producitur, ut apotheca, chirotheca, decem tamen, et undecim, et seminecem et huiusmodi breuiantur. Sedulius:

Seminecem membris non totum viuere cuius.

¹ Carm. Pasch. iii. 98.

² Ph. i. 196, MS. sonans for Tonans; i. 346.

³ S. viii. 1. MS. scemata for stemmata.

⁴ S. x. 178, ubi "prandente, et..."

⁵ xi. 82.

⁶ Carm. Pasch. v. 157.

⁷ Sat. ii. 164, MS. Zelates for Zalates.

E ante d producitur, ut Diomedes, Ganimedes, cynedus, traiedus: duo prima patent: de tercio¹

inter socraticos notissima fama cynedos,

de quarto²:

qui se credebat miros audisse traiedos.

Nomina in a corripiuntur; ut Andromeda, cathedra, exedra quæ est talamus et sedes in diuersis significacionibus, quibus iungantur Alcimedon, Macedo, Laomedon, de primo Juuenalis³:

accipit Andromeda,

de vltimo Virgilius⁴:

Laomedonciadem Priamum.

E ante f corripitur, ut elephas.

E ante g corripitur, ut tristega vel tristegum, quia stego quod est tego scribitur per e breue, et Hugucio in hoc consentit, sed Beda maior est qui dicit:

auriferum solium variabat tristega duplex.

Sed multitudo grammaticorum et aliorum longat hoc vocabulum propter greci ignoranciam.

E ante l producitur ut camelus, carmelus, phazelus, Lucanus⁵:

et latus inversa nudum munita phazelo.

Et obliquus nominatiui in el, ut Daniel Danielis, Samuel Samuelis, sicut dicit Priscianus in sexto. Excipitur angelus, Abimelec, timele. Obelus etiam, quod est signum grammaticum ad modum sagitte, confodiens et auferens superfluum in textu aliquo, quo multum vtuntur theologi, corripitur: nam Virgilius corripit penultimam in suo diminutiuo quod est obeliscus. Et obelos scribitur in greco per e breue, quod est sagitta. Quedam propria breuiantur ut Sigelus, Tescelus, sed Gabelus producitur.

¹ Juvenal, Sat. ii. 10. MS. fama for fossa.

² MS. for Hor. Ep. ii. ii. 129. ³ Sat. iii. 103, MS. for accipit endromidem.

⁴ Æ. viii. 158.

⁵ Ph. v. 518.

E ante m producitur ut enthymema, poema, diadema, Juuenalis¹:

torqueat entimema, nec hystorias sciat omnes.

Anathema vero secundum grecum corripitur, sed preualet nimius vsus. Nomina quedam propria producuntur ut Nichodemus, Palémon, Juuenalis¹:

ecce Palémon,

^{nomina propria}
lachedémon, sed Archemas, Neophólemus, Eupólemus, Triptolemus, breuiantur quia grece per e breue scribuntur. De secundo Virgilius²:

ne[o]ptolemus primusque Machaon.

Corripitur heremus, vsu licet producatur.

E ante n producitur ut harena, Camena, Miscène, Athene, balena, sagena, Magdalena. Nomina propria breuiantur ut Helenus, Helena, Stelenus, Polixena, Demostenes, Sostenes, Hermogenes, Eumenis, Parmenas, quia grece scribuntur per e breue; de primo Virgilius²: hic Helenus. Ouidius³:

Helenam a crimine saluo,

Virgilius⁴:

Tessandrus Stelenesque duces,

et sic de aliis ponunt auctoritates, ad similitudinem quorum debet breuiari Origenes, Juuenalis⁵;

ut condam Marceus, amator Origenis ille.

Excipiuntur Antenor, Mitilene, Siene, Diasene, et Hismenus, Virgilius⁶:

Antenor potuit.

Oracius⁷:

redonat Mitilenam.

¹ S. vi. 450. S. vii. 219. MS. ecce for cede. ² Æ. ii. 263. Æ. iii. 369.

³ Ars Amat. ii. 371. Helenen ego crimine solvo.

⁴ Æ. ii. 261, MS. Stelenes for Sthenelus.

⁵ MS. Juvenal for Horace, Sat. I. ii. 55.

⁶ Æ. i. 242.

⁷ Od. I. vii. 1, ubi "Rhodon aut Mitilenam."

Lucanus¹:

vmbras nuncquam flectente ^{ciuitas sub cancro} Syiene.

Stachius²:

Hysmenon aceruo.

Et obliqui a nominatiuo in *en*, ut syren syrenis, lien lienis,
Oracius³:

sirenum voces.

arbor nigra

Hebenus uero breuiatur, Virgilius⁴:

fert hebenum,

non est ibi hebanus, ut *a* sit in media sillaba.

E ante p breuiatur, ut thelephus, Josephus, edepol,
Juuenalis⁵:

Thelephus aut summi.

liber sex dierum

E ante r breuiatur, ut exameron et in pluribus. Fixa

stella

in rus uel in ra, ut hesperus, camera, edera, patera, au-
toritates patent et uulgus nouit. Excipiuntur chimera,
quod est gladius uel culter

machera, Megera, statera. De secundo Juuencus:

atque animam matris ferro fulgente machere.

De tercio Lucanus⁶:

horruit Alchides, viso iam dire, Megeram.

Et poderis, quod est vestis talaris, producitur in greco licet
vsus modernorum breuiat. Terminancia in rus producantur,
ut homerus, galerus. Excipiuntur Cerberus, craterus, eleuterus.
Stacius⁷:

Cerberus, atque omnes,

de secundo Oracius⁸:

non est cardiacus, craterum dixisse putato.

¹ Ph. ii. 587.

² Th. i. 40.

³ Ep. i. ii. 23.

⁴ G. ii. 117.

⁵ S. i. 5.

⁶ Ph. i. 577. MS. dire for Dite.

⁷ Th. ii. 27.

⁸ S. II. iii. 161.

Nomina vero aliqua desinencia in er producunt obliquos,
cyphus
 ut crater, iber, panther. Virgilius¹:

crateres magnos statuunt.

Oracius²:

diuersum confusa genus panthera camelo.

Dicitur autem hec panthera, ab accusatiuo greco panthera, sicut hec cratera ab accusatiuo cratera, nam grece habetur hic crater, sed latinus format ab hoc greco hec cratera; eodem modo character, luter, stater producunt obliquos secundum grecum: sed vsus latinorum breuiat. Nauclerus etiam producitur.

E ante s breuiatur, ut Genesis, Lachesis (dea fatalis), diocesis, antithesis, Ephesus et huiusmodi. De secundo, Juuenalis³:

nomen dee fatalis
 dum superest Lachesi quod torqueat,

et Lucanus⁴:

Ephesonque relinquens.

Excipiuntur galesus, poesis, frenesis, fronesis, mathesis, pro disciplina. Virgilius⁵:

culti galesus

in fine versus. Oracius⁶:

ut pictura poesis: erit.

Juuenalis⁷:

cum furor haud dubius cum sit manifesta frenesis.

Fronesis, que est prouidencia uel sensus, scribitur per ita in greco. Mathesis similiter quod est disciplina uel sciencia, a quo dicitur mathematica que est doctrinalis sciencia, et mathetes qui est discipulus, scribitur per ita in greco, quod descendit a matho quod est disco, et scribuntur omnia hec

¹ Æ. i. 724.

⁴ Ph. viii. 244.

⁷ Sat. xiv. 136.

² Ep. ii. i. 195.

⁵ G. iv. 126.

³ Sat. iii. 27.

⁶ A. P. 361.

per th aspiratum, vnde procul dubio longatur penultima et ideo falsus est versus qui dicit

scire facit mathesis sed diuinare mathesis,

et similiter iste :

philosophi mathesim dicunt vatesque mathesim.

E ante t producitur ut athleta, propheta, geometer, metreta, quod est mensura liquidorum, Miletus, Philetus, Dametas. De omnibus patent versus multipliciter apud auctores nec in hiis est difficultas. Excipitur massagetas, a uenia uenetus. Lucanus¹:

agmina : Massagetes Schyticus non alliget Hister.

Idem corripit uenetus. Similiter breuiatur Ephenetus, et Aretes propria nomina, Aretes est nomen grecum loco cuius latinus dicit Areta, Arete; vnde illud² "Damasci prepositus gentis Arete regis voluit me comprehendere," et arete quod est virtus a quo aretalogus quod est *sermo virtuosus*, ab arete, quod est virtus et logos sermo, et Juuenalis corripit *re sillabam* dicens³:

mouerat, ac mendax aretalogus. in mare nemo.

Et est arete virtus gratuita, dinamis vero virtus naturalis, qua diuersitate ignorata a multis latinis, accipitur vna pro alia in scripturis autenticis sicut dominus Robertus⁴ sancte memorie condam episcopus lincolniensis, doctor famosissimus, exposuit in suis commentariis super libros Dionisii et corrigit ceteros translatore. Metrum similiter breuiatur et composita ut exametrum, et pentametrum, et feretrum. Sed orthigometra longatur, quod est coturnix, quia penultima per *ita* grece scribitur et naturaliter longa non potest breuiari in metro nec in prosa; cum ergo famosus tractatus vocabulorum⁵ sed mendosus dicit quod dicitur a metron quod est mensura, falsum est, nam metrum scribitur per e breue, orthigometra

¹ Ph. ii. 50.

² 2 Cor. xi. 32.

³ Sat. xv. 16. ac for ut.

⁴ Cf. Opus Tertium, x. xxii. xxiii. xxv. Opus minus, p. 329. Compend. Stud. v. vi. viii. (ter.). Opus maius, pars iii. pp. 67, 70, 73; pars iv. p. 108: ed. Bridges.

⁵ Brito, *Vocabularium*.

per e longum hoc est per ita. Obliqui eciam qui veniunt ab iambicis grecis producuntur ut lebetis, daretis, tapetis, chremetis, ramnetis. Similiter obliqui priorum ut Agnetis, Hermetis, Magnetis, Virgilius¹:

et tua dona facit geminos ex ere lebetes,

et sic de aliis sunt auctoritates, sed non oportet eas hic adducere.

[CAPITULUM TERCIVM.]

I ante b breuiatur ut zinziber, Celtiber.

ante c similiter ut aulicus ab aula, quod est grecum, et propria vt Amicus, Anicus, et similiter ut est appellatium atticus ca cum, ab athenis. Similiter Euthycus, Tychicus, Andronicus, Virgilius¹:

nunc Amici casum gemit,

Juuenalis²:

Atticus eximie si cenat lautus habetur,

Arator³:

solus ab excubiis viuacibus Euthycus exul,

et huiusmodi breuiantur, chronica, mantica, musica, salamantica, Thessalonica, Vtica (ciuitas Affrice, a qua dictus est Cato Vticensis), Oracius⁴:

aut fugiens Vticam aut vinctus mitteris ^{ciuitas} Hilerdam.

Genitiuus in icis, a nominatiuo in ex, breuiatur ut caricis, muricis. Virgilius⁵:

^{fructus}
et carice pastus acuta.

Idem⁶:

murice, iam croceo mutabit vellera luto,

id est colore rubicundo secundum Seruium. Nam murex est coclea piscis in concha degens quo tingitur purpura. Geni-

¹ Æ. v. 266; i. 221.

² Sat. xi. 1.

³ ii. 761.

⁴ Ep. l. xx. 13. MS. fugiens for fugies.

⁵ G. iii. 231. E. iv. 44.

tius in *itis*, ueniens a nominatiuo in *ix*, similiter breuiatur ut Cilicis, fornicis, onychis, sardonichis, varicis, sandicis, masticis, a quo mastico, masticas. Lucanus¹:

redde mari Cilicas,

et gentes sunt. Virgilius²:

menia conspicio atque ex aduerso fornice portas,

fornix est meretrix et arcus. Prudencius³:

sardonichen pingunt,

Macer⁴:

organum iunctum si quis masticat illum.

Et ideo obliqui de mastix breuiantur. Cetera in *ix* producunt obliquos ut Phenix, Fenicis; ibix ibicis; de Phenice pro gente, Lucanus⁵:

Phenices primi magni si creditur ausi.

Et pro aue producitur, Ouidius⁶:

Assirii Phenica uocant,

et alibi idem⁶:

paruum Phenica renasci.

I ante d breuiatur ut Numida⁷, quedam regio. Et obliqui in idis breuiantur, ut Adonidis, piramidis, aspidis, periscelidis, coloquintidis. Excipitur crenis crenidis, ut ait Priscianus. De aliis non est vis, patent enim. Patronomica in *ides* desinencia, a nominatiuo *eus*, diptongo producuntur; ut Pelides, Methides, nam penultime scribuntur per *ei* diptongon quod sonat i longum. Oracius⁸:

Inter Pelidem festinat et inter Atridem.

Virgilius⁹:

Titides multa.

Lucanus¹⁰:

horruit Alcides.

¹ Ph. ii. 636.

² Æ. vi. 631, ubi atque aduerso.

³ Psychomachia, 860.

⁴ de Herbis.

⁵ Ph. iii. 220, magni for famæ.

⁶ M. xv. 393; xv. 402.

⁷ So in MS.

⁸ Ep. I. ii. 12.

⁹ Æ. i. 471.

¹⁰ Ph. i. 577.

Alia in *ides* breuiantur, ut piramides, Inachides, Pierides Nestorides. Stachius¹:

Inachide que cuique domus.

Virgilius²:

dicite, Pierides: non omnia possumus omnes.

Et propria in *ides* breuiantur ut Bathydes, Simonides, Euripedes.

I ante f longatur ut anaglypha, que sunt scripture prominentes et sculpture, et est adiectivum anaglyphus, anaglypha, anaglyphum. Nam glypho est sculpo alias scribo, a quo glyphe scriptura, vel celatura, vel sculptura, et ana est supra, inde anaglypha sunt superius sculpta vel scripture eminentes de quo habetur tercio Regum, sexto. Et glyphe producitur secundum grecum communiter, et anaglypha habet penultimam longam. Cum ergo mendosus codex³ dicit anaglypha corripere penultimam, non dicit verum; et cum confirmet suam falsitatem per Doctrinale⁴, oblatrat leuiter, debilem auctorem adducens. Falso eciam, nam cum dicit Doctrinale

I super f raro ponis sed eam breuiabis,

loquitur de mediis non de primis. Sed gly sillaba est prima in simplici que, secundum Doctrinale, producitur. Sic enim dicit i super f longa nisi compositiva, †chyphusque, compositiua† ut trifidus et huiusmodi, et ideo glyphe secundum hunc versum habet primam longam. Et si est longa in simplici est longa in composito. Ergo male inducit Doctrinale pro se, cum contrarium sequitur ex dictis Doctrinalis, et in hoc magis errat quod falso falsum nititur confirmare.

I ante l breuiatur ut aquila, dalila, corylus, jubilus, Troilus, Zoilus, allophilus. Excipiuntur asylum quod est refugium et asilus. Juuenalis⁵:

nomen, ab infami gentem deducis asylo.

¹ Th. ii. 245.

² E. viii. 63.

³ *Vocabularium* of Brito, s. v.

⁴ *Doctrinale puerorum* of Alexander a Villa Dei, circa 1209.

⁵ Sat. viii. 273.

Virgilius¹:

Plurimus Alburinum volitans cui nomen asilo.

Herilis eciam longatur, Sedulius²:

en regis pia castra micant, tuba clamat herilis.

Propter uero prolixitatem vitandam volo de cetero sine probacionibus auctorum recitare vocabula, ne tedium ingeram legentibus, cum et ipsimet exempla possint in auctoribus reperire. Ante igitur m, i breuiatur ut agimus, Trophimus, gelima.

I ante n breuiabis ut cophinus, pumpinus, Estines, adamantinus, ametistinus, cristallinus, hyacinctinus, onychinus, smaragdinus, bombychinus, byssinus, coccinum et huiusmodi deriuata a lapidibus et lino. De hijs superius manifesta est probacio. Constantinus autem, ciminum et aliqui huiusmodi producuntur.

I ante na longatur ut culina, resina. Excipitur machina, ^{furia} Proserpina, ^{piscis} producitur quidem Herinis, delpsinus, et Salamis Salaminis que est insula.

I ante p breuiatur, ut polipus quod est tumor nasi cum rubedine similis lepre: vnde poeta "polipus agne³," antipes antipedis, typus zelotypus.

I ante r producitur ut Ancira, saphira, satirus, Tytirus. Excipitur butyrum, nam Stachius⁴ dicit:

lac tenerum cum melle bibit butyrumque comedit,
et Macer⁵:

cum butyro modicoque oleo decocta tumorem.

Nam *bus* grece est bos apud nos, *tyros* vero est caseus, seu omne quod a lacte exprimitur, vnde butyrum media correpta debet dici, sed vsus vulgi producit violenter. Obliqui eciam breuiantur ut gadiris sed ^{nomen proprium} Deianyra, ^{nomen proprium} Jayrus, ^{iunctus⁶} papirus, ^{nomen proprium} saphyrus, Epirus, ^{Osiris.}

¹ G. iii. 147. MS. Alburinum (Alburnum).

² Carm. Pasch. i. 338.

³ Hor. Sat. I. iii. 40.

⁴ "lac niveum butyrumque novum cum melle comedit," quicumque auctor est illius versus quem quidam perperam T. Valgio tribuunt. Forcellini, *sub verbo*.

⁵ de Herbis, c. de ruta.

⁶ So in MS. for iuncus.

I ante s breuiatur vt anisum, cythisus, ipocrisis, paralisissed Anchises et paradissus longantur.

I ante t producitur in propriis nominibus et deriuatis a loco et gente, ut sulita, heremita, israelita, leuita ; talia finiuntur in *es* grece ut heremites, leuites. Similiter producuntur deriuata que finiuntur in *tes* vel in *tis* ut tesbites, sunamitis. Similiter producuntur desinencia in *tus* ut Cochitus, hermaphroditus, lechitus, infinnitus, aconiton, quod est herba venenosa, vel aconitum est quoddam genus serpentum de hoc Virgilius li. 2 Georgicorum, versus 152, glosa. Polimitum quidam longant, alij breuiant, vnde vestis polimita quod est vestimentum factum de multis et variis generibus filorum et colorum ; nam *poly* est multum, et *mitos* est filum, et quia mitos pro filo breuiatur, ideo debet polymitum breuiari. Similiter presbiter breuiatur. Sed pituita licet aliqui breuiant, tamen Oracius in secundo sermonum longat dicens¹ :

lenta feret pituita vides ut pallidus omnis.

Ante v producitur ut oliua.

[CAPITULUM QUARTUM.]

O ante b breuiatur ut patrobas, Jacobus. Excipitur october.

O ante c breuiatur, ut apocopa, quod est caucio reddita ^{creditori} debitori, Antiochus, Archilochus, Patroclus, Empedocles, Capadoces, unde Lucanus² :

Capadoces mea signa timent.

Et Oracius³, in sexta epistola :

manciipiis locuples, eget egris Capadocum rex.

O ante d breuiatur ut omnia que componuntur a *pos* quod est *pes* et *odos* quod est *via* ut chytropodos, tripoda, methodus, periodus, exodus, synodus. Chytra grece est catulus⁴ latine, vnde chitropodes sunt in forma catulorum⁴ sustentacula ; tri-

¹ S. II. ii. 76.

² Ph. ii. 592.

³ Ep. I. vi. 39. MS. egris (aeris).

⁴ There is evidently some confusion between *catillus* and *catulus*.

podes, da, sunt uasa cocorum habencia tres pedes de quibus habetur leuitici $\overline{\alpha}$. Sed nomina propria producuntur ut Herodes, Marbodus, Leobodus.

O ante f [breviatur] ut Colophon, Demophon.

O ante g breuiatur ut composita a logos, quod est sermo, ut egloga, apologus, cathalogus, dialogus, epilogus. Sed excipiuntur que deriuantur a verbo agago, quod est duco, ut anagoge, isagoge, paragoge, pedagogus, sinagoga.

O ante l breuiatur ut ^{quod est ciuitas} polis et eius composita, ut metropolis, herbipolis, Nicopolis, Constantinopolis, Heliopolis, Pentapolis, Decapolis, et huiusmodi. Et illa que ^{ualo} $\beta\alpha\lambda\omega^1$, quod est *iacto* vel *iacio* vel *mitto*, componuntur vel deriuantur, ut parabola, hyperbole, perhibole, diabolus, symbolum, Aristobulus, quod est proprium nomen, obolus. Sed Pactolus producit quod est fluuius in oriente harenas habens aureas.

O ante m corripitur in Salomon, Sodoma, et que componuntur a thome, quod est cesio, ut athomus, lathomus, quod est cesor lapidum, a laas quod est lapis. Sed producuntur amomum, cinnamomum, aroma, idioma, holocaustoma, perizoma, vnde Virgilius², in bucolicis :

mella fluant illi, ferat et rubus asper amomum,
quod est herba suauissimi odoris ut ait Seruius. Excipitur autem a supradicta regula onoma, quod est nomen.

O ante n breuiatur, ut diaconus, mammona, grisogonus. Sardonix, quod est lapis preciosus, et onyx ex quo componitur, habet o breue, et nomina gentilium ut Amazones, Virgilius³ primo Eneidos :

ducit Amazonidum,
macedones, lachedemones. Excipitur Adonis que producit vnde Virgilius⁴ in bucolicis :

et formosus ouis ad flumina pauit Adonis.

Iste Adonis reperitur apud auctores gentiles et sanctos et in sacris literis octauo Ezechielis continetur, ubi dicitur quod mulieres planxerunt Adonidem. Secundum enim Jeronimum

¹ So in MS.

² E. iii. 89.

³ Æ. i. 490.

⁴ E. x. 18.

et alios iste fuit pulcherimus iuuenis et amasius Veneris quem interfectum ab apro in Julio planxit in omni anno eodem tempore, vnde Ouidius¹, i Methamorphoseos :

semper Adonius mihi repetita que mortis imago,
et statuit eius anniuersariam solempnitatem ut a mulieribus omnibus annis singulis plangeretur. Et est Adonis nominatius casus, non Adon, ut dicit Seruius. Nam Adon nuncquam lectum est apud grecos nec latinos ut ipse testatur, nec Adonides similiter sed Adonis tantum. Vnde Ouidius² libro memorato ait

celo profertur Adonis.

Obliqui aliquando producuntur, ut Babylonis, Calidonis, Orionis (signum in celo), Salomonis, Sidonis, Triphonis, Phitonis, Stachius³:

terrigenam Phitona, deus,

et Simonis secundum grecum, et Oracius⁴ producit in poetria :

Pythias emuncto lucrata Simone talentum,

sed vsus breuiat. Alii obliqui breuiantur ut Calcedonis, canonis, demonis, Iasonis, Iconis, ab icon quod est imago, Memnonis, Sindonis, Philemonis, Philemon est proprium nomen vnde epistola Pauli ad Philemonem, quod scribitur per omicron et ideo breuiari debent obliqui, et pyragmon pyragmonis breuiat obliquos. Vnde Stachius⁵:

Martis at hinc lasso mutata pyragmine tenens,
pyragmon est fulmen.

color rubeus

O ante p breuiatur; ut sinopus; et composita a scopos quod est intencio, ut episcopus, horoscopus; et a cope quod est cesio, ut sincopa, pericope, apocopa; et a strophos, ut apostrophus; et ab ope, Calliope; et obliqui breuiantur ut ethiopis, sincopis, et huiusmodi. Sed excipiuntur Esopus, piropus, Canopus, Europa, et hysopus, qui nuncquam breuiatur nisi per errorem aut poetica licencia. Scribitur enim per

¹ Met. x. 726, ubi "semper, Adoni, mei."

² Met. x. 532, ubi, præfertur.

³ Th. i. 563.

⁴ A. P. 238.

⁵ Th. ii. 599, ubi "Pyracmone temmens."

omega et habet acutum accentum in penultima, et egregius autor Bernardus Siluester¹ in primo philosophie sue dicit

pectoris herba cauas rupes insedit isopus.

Et in anti-claudiano² dicitur :

se celum terre conformat cedrus isopo,

vnde versus ille falsus est. Hysopus est herba, hisopo spergitur vnda; et non solum fallit propter hysopum pro herba, sed pro secundo quia a uersu illo psalmi: Asperges me domine isopo etc. sumitur hoc. Sed in uanum et falso quoniam ibi stat pro herba de qua loquimur, sicut Jeronimus exponit locum illum, nec moueatur aliquis propter hoc quia Macer breuiat. Item excipitur ciclopis vnde Stachius³:

Centauros, vnaque ferunt ciclopes in ethna.

Et Oracius⁴ in sermonibus :

pastorem saltaret vti ciclopa rogabat.

O ante r breuiatur ut amphora, delbora, Bosphorus, carporus, eleborum. Excipiuntur Pelorus, Prochorus, et Polidorus, Theodorus, et Heliodorus, que grece per omega scribuntur, et poete latini producunt. Vnde Virgilius $\bar{\gamma}$ eneid⁵:

nam Polidorus ego.

Oracius⁶ primo sermonum :

hospicio modico; rethor comes Heliodorus.

Et Juuenalis⁷:

ludorum pueros artem scindens Theodori.

Consimili ratione deberent cetera propria produci Cassiodorus, Isidorus, et huiusmodi. Sed vsus preualet violentus; golidorus⁸ producitur et sicomorus producitur ex vsu, sed brevis est, vnde obliqui grecorum propriorum breuiantur ut Castoris, Hectoris, Eucaporis, Philemecoris.

O ante s aliquando corripitur ut antiptosis; non enim

¹ Episcopus Carnotensis, ob. 1180, Fabricius i. p. 204: "Perfectissimus inter Platonicos nostri sæculi." Cf. John of Salisbury, Metalog. iv. 35.

² Poem by Alain de Lille (1114—1203).

³ Th. i. 458.

⁴ S. I. v. 63.

⁵ Æ. iii. 45.

⁶ S. I. v. 2.

⁷ Sat. vii. 177. MS. ludorum for lautorum.

⁸ phagolidorus? See p. 139.

est ibi antitesis per e ut multi male proferunt sed antiptosis ut penultima scribatur per pto, quia hec figura est vbi ponitur casus pro casu: si tesis posicio est, ptosis est casus. Sed Colosis longatur a quo dicitur epistola Pauli ad Colosenses. Nam post vocalem penultimam scribitur in greco duplex sima vnde posicione longatur.

ciuitas in Ciria

O ante t producit ut Azotus, idiota, melota, que est vestis habens pellem caprinam. Similiter Scariotes, Zelotes, bootes, quod est stella, et poetice fingitur esse ductor maioris vrse seu auriga. Vnde Lucanus¹:

et iam pleyas hebet flexi iam plaustra boote.

auri

Similiter genitiui cryserotis, rinocerotis. Que uero componuntur a ptoton, usus latinorum corripit, sed grecus longat, ut aptoton, monaptoton et huiusmodi. Antidotum tamen breuiatur.

[CAPITULUM QUINTUM.]

V ante b breuiatur ut Corduba.

histrio

Ante c longatur ut sambucus, sambuca genus simphonie, et Teucer.

Ante l corripitur, ut Hercules, Zabulas, Zabulon. Excipitur Getulus a Geta qui et Gothus dicitur Getes et Gete, et Geti sunt gentes in aquilone posite quarum magna pars in naues ascendentes loca Syrcium in Libya, que nunc Affrica dicitur, occupauerunt. Sic uult Papias et dicti sunt Getuli vnde Getula terra eorum, et penultimam producit vnde illud²

getuli figure leonis².

Et similiter Bethulus producit, vnde Bethulia ciuitas in Judea.

Ante n producit, ut Neptunus.

V ante p corripitur, ut vpupa, que secundum Papiam sic grece dicitur, quod sit auis spurcissima, stercore humano et

¹ Ph. ii. 722.

² Virg. Æ. v. 351, tergum Getuli immane leonis.

fetenti pascitur fimo, cristata est pennis in capite. Sirupus longatur.

[V ante r longatur] ut Arthurus, Epicurus. Sabura breuiatur in Lucano¹ qui dicit :

ut sibi commissi simulator Sabura belli,
verumtamen apud eundem² dicitur :

fluctu iactante saburam.

Sed vt media correpta est, tunc est proprium nomen principis milicie, ut uero media producta est, tunc est pondus nauis, ex lapide et harena. Et similiter aues transmeantes regna uolatu magno et grues saburantur sicut dicit Solinus³, in libro de mirabilibus mundi, et alii similiter, nam ut solidius et firmitus resistant impetuositati ventorum et aeris et, ut forcius diuidant aera in volatu, harenas et lapillos recipiunt in gutture.

V ante s producitur, ut Aretusa, Medusa.

[CAPITULUM SEXTUM.]

Hic in fine aliquas regulas de vltimis sillabis grecarum dictionum secundum Bedam in libro de metris inferam. Dicit igitur quod in grecis vocabulis, nominatiuus singularis has habet breues : *a*, ut ecclesia, baptisma ; *os*, cum in genetiuo diptongon habuerit, ut Delos Deloy ; *as*, cum genetivus dos habuerit, ut Arcas Arcados, Pallas Pallados ; longas uero has : *e* ut scole, synagoge, que latina consuetudo in a terminat ; *o*, ut Dido ; *an*, vt Titan ; *en*, vt lien, siren ; *in*, vt delfin ; *on*, ut Memnon ; *er*, vt aer, ether ; *as*, ut Eneas ; *es*, ut Anchises.

Genetiuus breuiatur cum *tos* vel *dos* habuerit in fine, ut Archados, poematos.

Datiuus cum in *i* terminatur breuiatur, vt Palladi.

Accusatiuus cum *a* terminatur vel *on* breuiatur, ut Thesea, Delon, alias longus est, ut Aeneas an.

Vocatiuus cum *a* terminatur in masculinis tantum longus

¹ Ph. iv. 722.

² Verg. G. iv. 195.

³ Solinus † circa 350? *Collectanea rerum memorabilium* : copied from Pliny.

est ut Enea ; nam in femininis corripitur, vt cathedra. Vocatiuus in *e* terminatus producitur ; ut scole, sinagoge, pentecoste, parasceue. Exceptis hiis quorum nominatiuus *os* terminatur vt Petros, Petre. Vocatiuus *i* terminatus corripitur, ut Alexi. Vocatiuus *o* finitus producitur, ut Dido.

Nominatiuus et vocatiuus dualis vel pluralis cum in *a* vel in *es* terminantur, breues sunt, ut rethores, carismata, alias longe sunt ut ecclesie. Genitiuus longus est si tamen grece fuerit declinationis ut laon, cedron, id est populorum, cedrorum. Datiius in *u* terminatus corripitur, ut Archasin, alias longus est, ut lais, id est populis. Accusatiuus si *as* fuerit terminatus, et a genitiuo singulari venerit *os* terminato, corripitur, ut Archados, Archadas ; alias produccione gaudet, ut ecclesias. Alia que notanda sunt in vltimis vel in primis vel in mediis patebunt per diuersa loca istius tractatus secundum quod pluries occurrerent¹.

DISTINCCIO SEPTIMA.

De aliis prosodiis, que sunt spiritus, et toni, et passiones ; habens [β] capitula.

PRIMUM CAPITULUM

Determinat de spiritibus in vniuersali.

Dicto de temporibus volo statim proseguere de spiritibus ; nam tempus extendit sillabam in continuum et directum secundum breuiorem et longiorem prolacionem, et assimilatur lineari dimmencioni, que longitudinem habet et non latitudinem. Aspiracio uero distendit et dilatat sonum littere et ideo latitudinem soni facit, et propter hoc secunde dimencioni que superficie datur satis probabiliter comparatur. Sed tonus eleuat aut deprimit aut mixtim sonum littere deducit et ideo profunditati seu altitudini corporali assimilatur et

¹ So in MS.

tercie dimencioni que est secundum altum et profundum; propter quod primo¹ dicendum est de spiritu quam de tono.

Deinde sciendum est quod omnis vocalis greca potest aspirari apud grecos; et ypsilo propter tenuitatem sui soni semper aspiratur quando ponitur in principio diccionis. Et omnis diccio incipiens a vocali habet notam alicuius aspirationis. Et vocalis semper aspiratur a parte ante, ut dicit Priscianus, quia omnis vox plus sonat quando postponitur quam quando anteponitur, sicut ipse dicit. Propter quod aspiracio non debet poni post, ne nimis intendat sonum vocalis que multum habet de sono et ideo ei preponitur. Sed consonanti postponitur ut multum intendatur sonus, eo quod consonans parum habet de sono respectu vocalis. Et ideo aspiracio plus adheret consonantibus quam vocalibus. Nam apud consonantes transit in substantiam soni earum vt dicit Priscianus, maxime in mutis, quia imperfectum habent sonum et ideo sonus earum naturaliter desiderat fortificari magis quam soni aliarum litterarum; quia res incomplecior magis indiget perfeccione. Sed mute inter omnes litteras habent sonum magis imperfectum.

Et solum δ consonantes aspirantur apud grecos forti aspiratione que est dasia, scilicet kappa ^ι pi ^κ ro ^π taf. ^ρ Et quia multum adheret aspiracio mutis, ideo greci in huius signum inuenerunt vnam figuram pro muta aspirata ut theta θ et phi

φ et chi χ. Quoniam autem ro ^ρ littere aspiracio non tantum adheret sicut mutis, ideo greci non dederunt ro aspirato vnam figuram in qua includeretur aspiracio similiter cum littera. Aspiratur autem ro ρ quando in principio diccionis ponitur,

^{verbum} ut rhima, et quando geminatur in medio diccionis ut Pirrh^{us}, sed non aliter ut spera, hora. Et nulla est diccio latina in qua consonans aspiratur; sed greca et latina que est in vsu greci ut rhoma; sed in vsu latini non aspiratur prima sillaba.

Et cum dictum est, quod vocalis non aspiratur a parte post, non est instancia in huiusmodi interieccionibus indigⁿandi vah, ah, sicut dicit Priscianus. Nam apocopa facta

¹ So in MS. prius?

est extreme vocalis cui additur aspiracio, vnde perfecta vox est vaha aha, sed imperfecte proferuntur quia naturale est interieccionibus proferri voce abscondita et imperfecta quoniam non proferimus interiecciones nisi propter vehemenciam gaudii aut timoris aut indignacionis aut admiracionis et huiusmodi passionum et affectuum animi, sed quando sic patimur et afficimur vix loquimur propter magnitudinem gaudii et aliarum passionum et ideo imperfectas voces facimus. Sed huiusmodi debent esse interiecciones quia interiecciones significant affectus et passiones animi, et ideo interiecciones habent voces imperfectas et absconditas siue conceptus per modum affectus vehementis. Et eciam voces syrorum et egyptorum et hebreorum et omnium gentium aliarum a grecis et latinis sunt conformes interieccionibus secundum Priscianum et secundum veritatem quia in fine aspirantur vocales.

Nulla¹ uero diccio latina, ut dixi, habet aspiratam consonantem, quia non est instantia in huiusmodi nichil, mihi; non enim debent scribi per *c*, sed sine *c*, sicut nihil, mihi, ut in omnibus libris antiquis scribuntur sine littera *c*, sic: nihil, mihi. Et quia ibi sunt duo *i* breuia, coincidunt propter hyatum in vnam vocalem longam et ideo melius est ut dicatur nil, mi, quare scribi debent sine aspiracione quoniam vocalis non aspiratur nisi in principio dictionis vel sillabe, et raro non nisi in principio dictionis, licet aliquando ut *vehemens*, hic vocalis secunde sillabe aspiratur. Quapropter non est instantia quia abusus modernus posuit *c* in huiusmodi vocabulis, et cum verum sit consonantem in latinis dictionibus non aspirari, et Priscianus consentit. Et vel debet dici mihi in datiuuo casu, vel mi vt dictum est, quod si vnum dicatur et aliud, potest dici propter collisionem vocalium. Sed Priscianus vult quod mi sit solum vocatiui casus et hoc in masculino genere, vnde dicit in libro de pronomine hec verba de mi. Adeo autem masculinus est hic vocatiuus possessiui et non genitiuus vel datiuus primitiui per syncopam, quod quibusdam videtur, quod nuncquam vocatiue positum feminino vel neutro adiungitur. Sensus igitur Prisciani in hoc uerbo principalis

¹ Cf. Opus Tertium, cap. lxi. p. 245 et seq., ed. Brewer.

esse videtur, quod licet aliquibus videatur quod mi quando est dativus vel genitivus possit addi feminino vel neutro, ut si diceretur filia mi, tamen in vocativus non posset hoc dici, scilicet ita quod mi sit vocativus. Quod si aliquis contendat quod Priscianus preter hoc quod negat vocativum mi adungi feminino vel neutro, velit quod non habeat pro dativo casu nec genitivus, adhuc non obstat quoniam hoc non diceret nisi secundum opinionem suam quia confitetur ibi alios dixisse contrarium. Quod si maior autoritas et forcior ad propositum inducatur quod Servius dicit sexto Eneidis, nuncquam pronomen mihi in sincerisim venire ut dicatur mi, ne incipiat blandientis esse adverbium, igitur hic ubi dicit Virgilius¹

O virgo nova mi,

potest esse adverbium blandiendi, dicimus, quod secundum opinionem suam loquitur, cum et ibi velit alios aliter sensisse. Nec sua sententia nos cogit ad hoc ut *c* littera ponitur in hac dictione michi, quoniam saltem dicetur mihi sicut in antiquis libris scribitur sine *c* et aspirabitur vocalis ultima, vel mii cum duplici vocali sine consonante cuius hyatus sustinebitur ad differentiam adverbii blandiendi, si velimus opinioni Servii in omnibus adherere. Vnde opiniones sunt de hoc inter auctores grammatices, sicut de multis aliis in quibus moderniores non tenent opiniones priorum, propter consuetudinem innouatam causa differentie vel aliqua occasione. Sed tamen ipsa stabit inconcussa sententia quod *c* littera non aspirabitur sicut nec aliqua consonans in vocabulis latinis. Quod si infestauerit nos rabies imprudencium, cicius dicemus quod *c* littera sillabicaretur cum prima vocali et aspiratio cadet super secundam quam quod confiteamur consonantem in latinis dictionibus aspirari. Multe enim nationes sonant sic hec vocabula duo ut in ipsa prolatione appareant quod velint *c* litteram cum prima vocali sillabari et secundam vocalem in principio aspirari, et diuidunt vocabulum sensibiliter in duas sillabas sic distinctas.

¹ Æ. vi. 104.

CAPITULUM SECUNDUM.

In quo descendit in speciali ad nomina greca que cadunt in vsu latinorum que debent aspirari.

Quoniam vero multa greca vocabula aspiranda per dasian sunt in vsu latinorum, et latini ignorantes grecum male pronunciant, et erronee scribunt huiusmodi vocabula atque in hiis sepius errant quoad significatum; ideo subiungam multa vocabula greca vt sciatur que aspirari debent per dasian ¹. Et per hec sciatur, quod multa sunt vocabula in vsu latinorum, que non sunt latina, sed greca; sicut superius habitum est de vocabulis scriptis per ypsilo.

Aspirantur autem per dasian huiusmodi agathos, bonus et optimus; agathis, gemma; Hammon est Jupiter; athanatos, immortalis; Athlas, astronomus gentilis primus; Athlas, mons altissimus in occidente; athlantides, filie Athlantis; athleta, certans uel luctator; Athene, ciuitas philosophorum Grecie, a quo athici et athenienses; acephalus, sine capite; amethystus, lapis preciosus a quo amethystinus, na, num, penultima correpta vt probatum est superius; ampho, quod est ambo; amphì, circum, a quo amphibracus, pes qui primo et tercio habet sillabam breuem sed in medio longam ut *amenus*; et amphimacrus qui in medio habet breuem et in extremis longas ut *ciuitas*; amphiteatrum, quod est locus rotundus ad spectaculum factus; Amphitrites, mare vel Neptunus deus maris; amphiballus, vestis villosa; amphora nota est licet eius interpretacio a multis ignoretur de quo inferius dicetur; amphì in alio senso est *dubium*, vnde amphibolia, dubia sententia; anathema, execratio ...¹ anasti conuersum est; anchora, sed grecus dicit anchyra; anethum, herba ortholana; archì, principium, archon princeps et diriuata ac composita ab hiis, ut archeos quod est antiquus, et archeotis antiquitas, et archeon siue archivum quod est armarium in quo antiqua seruantur; archangelus, archetypus, pa, pum, ut mundus intelligibilis in mente diuina, vel aliud in mente artificis excogitatum; archiepiscopus; archidiaconus; archisilogus; Architriclinius, nomen

¹ Word illegible. Perhaps the original read: *anasti, consurge; anastrophe, conuersum est.*

proprium in euangelio; archimargirus, princeps cocorum; architectus, princeps fabrorum, de quo inferius; arithmos, numerus a quo Arithmetica; asphaltos est bitumen tenax; asphalti lacus, bituminis talis; Asphaltides similiter nomen lacus talis; de hiis multa dicuntur ab auctoribus variis ut suis locis in hoc tractatu et in naturalibus elucescet; alpha et alphabetum similiter aspirantur; item Achates, nomen socii Enee, et gemma; achantos et achantus, que sunt arbores semper virescentes in Egipto; achademia, villa Platonis in qua studuit cum discipulis suis, a quo dicuntur achademici philosophi; Achaia est prouincia Grecie in qua est Corinthus; Achei greci; Acheron, fluuius infernalis; Achiui, greci.

Per *bita* sunt primitiva in vsu latinorum, bathus quod est mensura trium modiorum in liquidis; bibliotheca; Bythinia, prouincia Grecie in qua sunt Thebe; bithalassus, mare duplex; birrus est genus vestimenti villosum et vile, sicut pauperes peregrini portant de vltra mare; blasphemia et blasphemus; brachis, brachy quod est brevis breue, et sua componencia, ac deriuatiua, ut amphibracus et brachium, catalectus versus in iambicis et similibus, cuius deest vna vel due sillabe; branchia est †faus [faux?] piscis; branchile, succintorium renum; bruchus, eminencior pars gutturis que gurgulio dicitur et bruchus proles locuste qui crescit postea in locustam.

Per *gamma* sunt pauca: gazophilacium, locus thesauri; grapho, scribo; graphi, scriptura; graphium, stilus et composita ac diriuata ab eis ut agiographa que sunt sacra scripta, et cirographum et huiusmodi; griphes, griphis, quod est animal rapax, quadrupes, habens alas similes aquile; gimnosophiste sunt quidam philosophantes in desertis Indie existentes nudi; gliphe est sculptura a quo anaglipha ut superius¹ probatum est.

Per *delta* sunt huiusmodi: daphne est laurus et est quidam fons, secundo Machabeorum; decarchus est decem virorum princeps qui decem preest; Demosthenes, proprium nomen; diaphonia, que est dissonancia; diasynthetica, liber de constructione; discophorus, quod est discus vel scutella; dieltho; diheresis, quod est discissio; diaphoro, quod est differo;

¹ p. 61.

diaphoresis, differencia ; distichium, quod est geminus versus ; dithalassus, mare duplex.

Per *e* ut hebdomos, septimus, hebdomas, septena, hebdomada, septimana ; hebenus¹ de quo prius ; ether, quod est ignis vel orbis celestis ; ethnos, gens, a quo ethnicus, gentilis ; ethos, consuetudo, a quo ethica Aristotelis, moralis philosophia et ethicus, ca, cum ; hectheca, solarium protensum extra murum ; elephas, a quo elephante latino more ; hemis, dimidium, et nos dicimus semis ; enophoros, quod est lator vini ; eophos quod est aurora ; encheuridion, quod est liber manualis ; enthymema ; ephanalepsis, figura barbarismi, similiter ephanaphora, que est repetitio ; epentesis similiter est figura quod est interpositura ; epithesis similiter quod est suppositura ; epithymia, epithymion de quibus superius ; epitaphium, quod est super monumentum, scribitur per vnam aspiracionem scilicet per phi aspiratum ; epiphania, manifestacio uel apparicio ; epicharis, supergraciosus ; heresis ; Hermes, proprium nomen scilicet Mercurius et interpres ; hermenia, interpretacio ; Hermogenes, nomen proprium ; herodion, genus accipitris ; hespera, quod est vespera ; hesperis, quod est vesperus et lucifer est ; hex quod est sex ; hexapla, que sunt sex simplicia adinuicem composita ; eunuchus, qui non habet testes, ut spado ; Euthicus, iuuenis quidam et fortunatus dicitur ; Euphrates, vnus de quatuor fluuiis paradisi ; eucharis, bene graciosus ; Eucharistia, sacramentum altaris.

Per *thita* scribuntur huiusmodi : thalamus ; thalassa, mare ; thanathos est mors et insula quedam² ; theatrum est spectaculum ubi homines conueniunt, a theaiste, quod est prospicere dictum ; et theos, quod est deus, dicitur ab eodem ; theo est foueo³, curro ; theologus ; Theophilus proprium nomen, ^{dei pietas} theosebia, cultus dei ; theoro, video, a quo theorisma, speculacio uel theorema, et theorica, speculatiua et theoricus, speculatiuus ; thema, thesis sunt idem scilicet positura et thema alias est materia sermonis, et norma et figura ; theros est estus, inde theristrum, quod est pallium mulieris ; thermos est

¹ p. 116.² sc. Isle of Thanet.³ So in MS.

calidus; thermi calor; therme sunt stuphe vel balnea calida; tho est facio vel constituo; anterior pars corporis est thorax inter collum et stomachum; threno, lamento; threnos, lamentacio vnde threnus; thrix, crinis; thritha est globus capillorum; thronos est solium vel sedes, a quo thronus, more latino; thio est sacrificio; thyina sunt quedam ligna, et sunt hic tria considerata, scilicet quod sit thita prima littera, secunda ypsilo, tertia iota quod non observatur; thyiniania expositum est¹; et thymi materia; thymos, thymicon sunt irascencia; thyrsus dictum est quod tria significat¹.

Per *iota* sunt huiusmodi: Hiberus est fluuius in Hispania, a quo Hispani dicuntur Hiberi grece; idolothithum, quod est sacrificatum idolo et demoni, penultima corripitur in greco; ierarcha, sacer princeps; ierarchia, sacer principatus; ierarchica, facta secundum ierarchiam seu habencia ierarchie qualitatem; ischiros est fortis; hilaros letus a quo hilarius; hippos, equus; hipodromium, cursus equorum; hippomanes est quidam prominens in fronte pulli equini quando nascitur fuluum habens colorem et similem carici, de quo varia dicuntur ut alias exponetur; hippopotamus est equus fluuiialis; hisocheles est triangularis figura habens duo equalia latera; Hismenus est fluuius, penultima producta, hismenius inde vocatur; historin est videre a quo historia.

Per *cappa* sunt huiusmodi: catharizo, purgo; cathartica, purgatiua; catacre^asis, confusio; cathero similiter est purgo; catechizo est instruo et catheco similiter, a quo catechuminus, instructus; catholicus, universalis; Calisthenes, nomen proprium; cephali est caput, a quo acephalus; clauthmos, ploratus, ut habetur in sacris litteris sicut inferius exponetur; Cochitus, fluuius; cophos est surdus et mutus; cophinus est corbis; colaphus, percussio colli; colocynthis, cucurbita silvestris; cosmographia, descriptio mundi; cosmographus, mundi descriptor.

Per *labda* inueniuntur pauca: lithos est lapis, in lithostrotos est pictura artificiosa quam variat crustula tincta; lychnos et lychnia sunt superius² posita et lympha.

¹ p. 62.² p. 63.

Per *my*, μ , sunt huiusmodi: machera, quod est gladius uel culter; macho, pugno; machi, pugna uel rixa et machia idem est, a quo multa componuntur et deriuantur de quibus suis locis dicendum est; mathesis, penultima producta est disciplina mathematica, et est sciencia de quantitate, vnde mathematicus, professor illius sciencie; methamorpho, transformo; methamorphosis, quod est transformacio; methaphora, quod est translacio; et methaphoricus, sermo translatiuus; methodus, via, sed meta non aspiratur per se [sed] quando coniungitur cum dictione incipiente a vocali aspirata ut hodos, tunc fit apostrophos; methochi, participium; michana est machina, nam grecus dicit michana, latinus machina, machina est fabrica et instrumentum expugnandi; melanodochium, atramentarium vas in quo ponitur incaustum; mechor, adultero a quo mechus, adulter; mecha, adultera; mechia, adulterium; monomachia, pugna singularis; monarcha, qui est princeps
solitarius
solus; monachus; morpho, figuro a quo morphe, morphosis, effigies; mithos, fabula.

Per *ny* sunt pauca: nauimachia, pugna naualis; neophytus, noua plantacio ut qui nouiter positus est in aliquo statu vel officio, tanquam nouicius, ut in religione et alibi; nothus, adulter, aspiratur; sed non aspiratur notus pro austro; nothum dicitur vocabulum quod oritur ab vna lingua et transformatur in modum alterius lingue ut idiota oritur ab hoc vocabulo idiotas sed recipit latinam terminacionem; nympha, aqua et sponsa, nymphus, sponsus.

Per *omicron* sunt huiusmodi: ho est nominatiuus articuli prepositiui; hodos, via, a qua methodus; holon, totum, a quo holocaustum, totum incensum; onycha est accusatiuus huius nominis onyx et omnes obliqui aspirantur, a quo onychinus, na, num, quod est de onyche; hora; orthon, rectum; orthodoxus, qui de recta fide gloriatur; et orthographia, recta scriptura; orthyon, diluculum; horologium; horoscopus, inspiciens horas; horoscopium est artificium illud; hos. nominatiuus articuli subiunctiui; orphanon in greco pupillus accipitur, unde idem significant; ophis, serpens; ophiomachus, pugnans contra serpentes, et est quinque sillabarum.

Per *pi* sunt huiusmodi: palatha est vna passa; pathos, passio; Panphilus, proprium nomen; panther, alias totum maculosum; †pagchengni [pantechni?], tota ars; pantheon, templum omnium deorum; paraphrastes, malus interpres; paranympus, pronuba, et paranympa; parenthesis, figura barbarismi; parhodos, transitus; pastophoria; gazophilacia; patriarcha; periarchon, liber Origenis quidam; perihermenia, interpretacio; Pirrhus, nomen proprium; Porphirion, de quo superius; prothesis, preposicio; propheta, propheta, propheta, propheto.

Per *ro* scribuntur huiusmodi: ut raphanus, radix quedam; rethor, orator siue locutor, rethorica, eius sciencia; rhima, verbum; Rhodos, insula et rosa; rumphea, gladius; rithmus, de quo superius.

Per *sima*: Samothracia regio est borealis; sarcophagus, sepulcrum; Sapho, puella quedam inuentrix metri cuiusdam, vnde dicitur sapphicum metrum ab ea inuentum; sthenes, virtus; †seimmicinchia [semicinctia?], vestes pendentes nocturne, vel zone; scapha, genus naus; scenophegia; sciniphs, sciniphis, musca parvulina; Scithia, regio in oriente boreali, ubi est imperium tartarorum; scythia est de illa terra et scythicus, scythica, scythicum; Scythopolis est urbs scytharum; sophos sapiens, sophia sapiencia; Sosthenes, proprium nomen, a stenos; stomachus; strepho, verto, a quo stropa, quod est versucia; stropheium est zona; struchos, struchio; sycophancia; simphonia, penultima longa et iterum penultima brevis; symphomachus, synalipha, synchronon que superius sunt exposita et suo loco amplius exponentur.

Per *taf* quod est simplex t sunt huiusmodi: terebinthus, arbor a qua resyna melior distillat; tetrarcha, princeps in quarta regni parte; toparcha, princeps loci in Grecia quod vocatur topos, vnde toparchia loci principatus; tragelaphus, ircoceruus est; triumphus est palma que datur ei qui hostes capit et est aurea corona; tropheum est palma que datur ei qui tantum fugat hostes et non capit, et est laurea corona; Tychicus, media correpta, proprium nomen; Typho, typhonicus.

Per *ypsilo* sunt omnia vocabula aspirata que in ea littera

incipiunt, ut pluries dictum est, de quibus satis tractatum est vbi de vocabulis per ypsilo incipientibus agebatur¹.

Per *phi* scribuntur huiusmodi: phago, manduco, vnde phagolidorus, malediccione pastus; a phago, sarcophagus; phalanx est lingua macedonum grecorum legio, continet $\varsigma\chi\zeta\varsigma$, sed largius accipitur pro acie militum quacunque; phano, appareo a quo phanum templum $\dagger\bar{m}$ profanum, et phantasma, et phantasia, et epiphania, et Epiphanes; pharmacum est vnguentum et medicamentum, venenum; pharetra; Phebus, sol et Apollo; phenix, phenicis est auis, et frater Cathmi, et regio vltra mare que est Syria Phenicis, et palma dicitur grece fenix; Philetus, media producta, nomen proprium, et Philemon Philemonis breuiat obliquos; philos amor, philologus, philosophus; Philostratus, nomen proprium; phornix, prostibulum et arcus testudinis; phraso est dico, et phrastes est locutor; phrenesis;

^{gens quedam}

phronesis; Phrix; phylasso, seruo, vnde phylacteria de quo superius¹; Phygelus, proprium nomen; phylata, de quo superius¹; phytevo, planto, phytos, plantacio, a quo neophitus; phyton, phyceus, phicea, et iterum phyton et phytonissa de quibus omnibus superius est pretactum¹; phoros, ferens, inde phosphorus, ferens lucem.

Per *chi* vero sunt huiusmodi: chorizo est separo vel recedo, inde anachorita, recedens a communitate; chalcos est es latine, inde secundum veritatem orichalcum, et falso aurichalcum, sicut superius annotatur²; chameleon, quod est paruum animal pauidum mutans colorem ad similitudinem rerum circumiacensium; charadriion, auis est per totum corpus candida; charizo grece est dono latine, inde charisma quod est donum et charis quod est gracia, quod est donum Dei et transfertur ad homines, et omnia composita et deriuata horum aspirantur, ut acharis, eucharis, epicharis, et charistia, kecharitomeni de quibus dictum est; item chartes grece dicitur pellis latine, a quo charta; chalias vocant greci milia vel mille, a quo $\dagger$ chiliarchos [chiliasmos] quod est spacium mille annorum sicut habetur in glosa Numeri, et chiliarchus princeps mille hominum vnde chiliarchi dicuntur millenarii latine, et chiliarchus

¹ p. 67.

² p. 93.

latine dicitur tribunus qui preest tribui; chimarrus est fetus capre; Chios est insula maris inter Cyclades vbi bonum vinum oritur; et chius, chia, chium dicitur a Chio substantiuo; chiros est porcus; chirogrillion est cuniculus, et habet ē sillabas de quo sermo factus est superius plenior quia multiplex falsitas vulgatur hic in scriptura et in sensu; chir, chiros est manus, hinc est chirographum, manualis scripcio; et enchiridion, liber manualis; chole grece est fel latine, inde cholera; choros habet ὄ uel ē sensus nam est mensura quedam, et locus in ecclesia vbi canitur, et ventus quidam, et chorea, et instrumentum musicum, sed quoniam multe falsitates hic uulgantur tam in scriptura quam in sensu quorum certificacio magis propria est, posterius ibi dicetur de hiis quantum sufficiet.

Per *psi* sunt huiusmodi: ut pseudographus, vnum vocabulum, pseudopropheta vnum vocabulum est, et pseudochristus; similiter psyche, psychea, psychicon, psycomachia.

DISTINCCIO OCTAUA.

De tonis siue accentibus.

Distinccio de tonis habens ē capitula.

CAPITULUM PRIMUM.

Primum est de distincione eorum.

Nunc igitur dicendum est de tonis qui vocantur apud grecos oxia, baria, perispomeni etc.; hōc est acuta, grauis, et circumflexa. Et dicuntur toni in greco scilicet oxis, baris, perispomenos, et hee sole prosodie vocantur apud nos accentus, quia euidencior est accantus et sonoritas manifestior in hiis quam in aliis. Et ideo bene comparantur tercie dimencioni que complet naturam dimensionis, sicut huiusmodi prosodia complet tensionem soni. Et dicuntur tenores qui tendunt sonum uel sursum uel deorsum uel medio modo. Vnde oxis, seu acutus accentus, incipit ab imo et tendit in altum, ad modum lanciarum acutarum erectarum, ut exemplificant greci, et est eius figura super sillabam ponenda talis.

Baris siue grauis incipit ab alto et descendit ad modum rei grauis et ponderosi. Descendit enim secundum lineam rectam a sursum in deorsum sic \ que ponitur super sillabam aliquando.

Perispomeni prosodia componitur ex acuto ac graui et incipit ab inferiori, et tendens superius iterum inclinatur deorsum, cuius figura est quasi composita ex figura acute prosodie et grauis, uel quasi superior pars circuli $\wedge$.

Et iste $\bar{\gamma}$ prosodie vocantur proprie a grecis, et formantur earum figure a tribus litteris scilicet labda, thita et ita. Nam figura λ que in hoc est ipsius labda habet in se notam acute prosodie et grauis. Sinistra enim eius pars est in partem superiorem pro nota prosodie circumflexe, et in partem inferiorem pro nota breuitatis, et in lineam transversalem pro nota longitudinis. Et hec figura μ , que ita dicitur, potest resolui in partem sinistram que est figura dasie, et in partem dextram que est figura ipsius psili, ut dictum fuit prius. Ac apud grecos non ponitur nota grauis accentus nisi in casu, scilicet quando sillaba naturaliter acuta debet $\dagger$ imitari [mutari?] in grauem, propter consequenciam dictionis cuius prima sillaba acuitur ut theòs légon. Os enim vltima sillaba huius dictionis theós naturaliter est acuta, et uertitur in grauem propter primam sillabam sequentis que est acuta. Regulare enim est quod vna sillaba acuatur et alia grauetur et quod post grauem sequatur acuta, quia "nihil est iocundum nisi quod reficit varietas" vt ait Seneca¹. Et quia sillaba vltima dictionis precedentis pendet ad sequentem propter sentenciam et consequenciam dictionis sequentis et non sistitur ibi, ideo grauatur hec sillaba os, et propter hoc oportet quod signum apponatur, quia aliter non innotesceret hoc. Sed quando sillaba naturaliter est grauis, non ponitur signum, eo quod priuacio signi est ei pro singno. Nam greci volunt quod grauis accentus dicatur per priuacionem, quia enim sillaba non habet acutum nec circumflexum, ideo dicitur grauis. Et tamen si secundum posicionem habeat naturam accentus, non oportet nisi in casu quod ponatur eius nota, propter hoc quod acuta

¹ Publilius Syrus, 170, ed. Bickford-Smith. His "Sententiæ" were commonly attributed to Seneca until the time of Erasmus.

syllaba et circumflexa signantur semper, et ideo non oportet quod grauis signetur, quia manifesta est ex priuacione signi per oppositum ad acutam sillabam et circumflexam. Postquam enim semper signantur acuta et circumflexa, manifestum est quod omnis alia sillaba in qua non reperiatur earum signum quod sit grauis, et ideo non oportet quod signetur. Sicut rusticus habens $\bar{\gamma}$ oues, si signauerit duas, tercia satis cognoscitur ex priuacione signi, et ita bene et melius quam si haberet proprium signum. Ex quo patet quod vbicunque ponitur nota grauis ibi est finis dictionis, cum non ponatur nisi propter consequenciam dictionis sequentis.

CAPITULUM SECUNDUM.

De generalibus regulis accentuandi.

Generales regule accentuandi sunt hic necessarie, que eciam sunt communes grecis et latinis. Sed ab eis habent latini sicut et omnia que ad substantiam grammaticæ pertinere noscuntur. Sciendum igitur quod omnis diccio, quantum ad accentum, denominatur a fine. Nam si vltima sillaba sit acuta, tota dicitur acuta. Si vltima sit circumflexa, tota dicitur circumflexa. Si vltima sit grauis, tota dicitur grauis, quia a fine denominatur vnumquodque. Generales autem regule non dicuntur quia teneant in omni casu, sed ut in pluribus, quoniam recipiunt instanciam in certis casibus non solum apud grecos sed apud latinis.

Primo igitur ponentur regule, et sunt tres, iuxta tria genera dictionum que sunt monosyllaba, dissyllaba, trisyllaba, et deinceps. De monosyllabis est huiusmodi lex:—si monosyllaba sit naturaliter longa debet circumflecti, si vero naturaliter sit breuis acuitur, etiam si posicionem sit longa. Sed quia nos moderni latini non vtimur circumflexo accentu, ideo omnia monosyllaba acuimus secundum generalem regulam accentuandi, licet ex accidenti uarietur vt scilicet causam dicere uel huiusmodi. Antiqui tamen latini solebant circumflectere naturaliter longas ut dôs, rês, spês, et acuere breues, ut vír. Et

similiter si naturaliter breues longe fiant posicione ut pix, nox, pax, aduerbium grecum quod valet tantummodo¹.

Diccio dissillaba si habeat primam naturaliter longam et vltimam breuem circumflectit primam, ut crêta, mêta, rhôma, vîta. Sed omnis alia diccio dissillaba debet acuere primam et grauare vltimam; siue prima sit posicione longa et vltima breuis, ut arma; siue prima sit breuis et vltima longa, ut népos; siue vtraque sit longa, ut légés; siue vtraque breuis, ut bonus. Sed quia non vtimur circumflexo, ideo semper acuimus primam in dissillabis.

Diccio trissillaba, et tetrasillaba, et deinceps si habet penultimam breuem, acuit antepenultimam ut ángelus, Túllius, Hostílius. Sed si penultima fuerit longa posicione ut catellus, tunc antepenultima grauabitur et acuetur penultima, nisi fuerit longa ex muta et liquida, ut latebre, tenebre. Nam licet in metro possit penultima produci posicione, tamen in prosa acuitur antepenultima. Hoc autem intelligendum vbi penultima est breuis naturaliter, sicut in dictis et in huiusmodi aliis sed non est hoc intelligendum vbi penultima est naturaliter longa ut october, salubris, adiutrix, in quibus accentus cadit super penultimam aut acutus aut circumflexus; nam si penultima sit naturaliter longa et vltima breuis, tunc penultima circumflectitur ut cathêgus, perôsus, octôber. Si vero penultima sit longa et similiter vltima fuerit naturaliter, tunc penultima acuitur u[t] Athêne. Nam secundum grecos et secundum antiquos latinos, si vltima fuerit longa nuncquam circumflectetur penultima nec acuetur antepenultima, nisi quandoque more antiquorum qui aliquando acuebant antepenultimam ut Aristotéleos. Sed quia nos moderni latini non vtimur circumflexo, ideo siue sit vltima longa vel breuis, dum tamen penultima sit longa natura vel posicione, penultima acuitur nisi ut dixi in metro in hiis que producuntur per mutam et liquidam. Sed tamen in prosa acuitur antepenultima.

Occurrit autem modo memorie quod licet vulgus estimet quod hec diccio aratrum sit similis predictis, que sunt tenebre, latebre et huiusmodi, tamen non est ita, quia penultima est naturaliter longa et vbique inuenitur produci apud poetas, et

¹ Possibly ἀραξ.

nuncquam breuiari, et ideo non est poetica licencia, et propter hoc oportet quod naturaliter sit longa penultima, et ideo debet circumflecti cum vltima sit brevis natura. Et nos quia non vtimur circumflexo debemus penultimam acuere.

He sunt generales regule accentuandi licet in multis casibus contingat aliter, quos omnes prosequi, non est propositi mei ad presens, quia magis pertinet hoc ad tractatum de accentu in latinis dictionibus. Nam apud latinos scimus longe plures esse instancias contra regulas dictas quam apud grecos. Sed nunc propter grecum modum accentuandi volo exponere casus in quibus maxime mutantur accentus. Hoc enim habet notabilem veritatem non solum apud grecos sed latinos.

CAPITULUM TERCIVM.

De mutacione accentus.

Nunc volo subiungere casus certos in quibus mutantur regule predictae et sunt $\bar{\gamma}$ casus necessarii propter grecum et latinum. Primus est propter †enclesim [enclisim]. Nam sicut apud nos sunt †enclitice [enclitice] dictiones.

[Desunt cetera secundae partis.]

PARS TERCIA.

[Desunt Distinccio Prima, Distinccio Secunda et initium Distinccionis Terciae.]

Nota hic de declinatione nominum secundum modernos.

Obliquis vbi iota sequitur omicron non est diphthongus, sed due sillabe sunt in datiuis $\beta\omicron\iota$, $\nu\omicron\iota$, et in accusatiuis $\beta\omicron\iota\nu$, $\nu\omicron\iota\nu$. Ab hac vero regula excipitur $\pi\overset{\text{pes}}{\omicron}\nu\varsigma$, quod facit podos, et $\overset{\text{dens}}{\omicron}\delta\omicron\nu\varsigma$ facit $\omicron\delta\omicron\nu\tau\omicron\varsigma$, sicut participia in $\omicron\nu\varsigma$ desinencia faciunt genitium in $\omicron\nu\tau\omicron\varsigma$.

Si vero finit nomen in *υις* per diphthongum ex ypsilo et iota, tunc vnum inueni quod *απο του υις* quod est dissillabam¹ de quo supra *υ*, *ς*, *ι* simul iunctis vel *απο του ιις* duobus ii in vnum mixtis per syneresim formatur, scilicet *υις*^{sus} cuius genitiuus est *υος*.

CAPITULUM QUINTUM

de formatione genitiui a nominatiuis terminatis in xi et psi, cum exposicione declinationis qua vtuntur moderni greci.

Nunc in vltimo capitulo dicendum est primo de formatione genituorum ab hiis que desinunt in xi et psi. Si igitur nominatiuus fiat in xi, tunc potest facere genitium in gos vel kos vel ktos, quia componitur ex g s, et k s, et kt s, ut prius dictum est, et ideo triplicem habet genituum;

vnde quedam faciunt genitium per gos, ut *αρπαξ*^{rapax}, *αρ-
salpinx tuba* *παγος*; *σαλπηνξ*^{acies}¹, salpingos; phalanx, phalangos; alx, algos; proprium nomen

Spinx, Spingos; Lelex, Lelegos. Quedam in *κος* ut *σαρξ*^{caro}, *σαρκος*^{pectus}; thorax, thorakos; Pheax, Pheakos; onyx, onykos; farnax, farnakos. Quedam in *κτος* ut *νυξ*^{nox}, nyktos;

anax, anaktos; perdix, perdiktos; *βωξ*, *βωκτος*, cuius ergo locum cum *σ* sima *ξ* vel *p* optineat genituo declarat¹. Hec enim *ος* in genituo precedit, vocali nominatiui non mutata, preter quam in alopix *αλοπηξ*, ubi *η* in *ε* vertitur in genituo. Si vero terminetur in psi *ψ*, tunc fit genitiuus in bos vel in pos vel in phos quia hec littera componitur ex bs vel ps vel phs ut prius habitum est. Quedam ergo faciunt genitium in bos ut *αραψ*, *αραβος*, et *καλιψ*, calibos; quedam in pos ut *εθιοψ*, ethiopus; *μυκλωψ*², *μυκλωπος*. Quedam in phos ut *κυνυψ*, kyniphos; et secundum analogiam semper

¹ So in MS.

² So in MS. Perhaps for *μώλωψ* quoted by Priscian v. 32.

vocalis nominatiui manet in genitiuo, excipitur tamen αλωπηξ αλωπεκος, quia ητα mutatur in e breue, et est alopix, vulpes.

CAPITULUM [SEXTUM]

de declinationibus grecis secundum modernos grecos.

Sic igitur possunt declinationes grecorum reduci ad tres modos declinandi, sed tamen greci moderni¹ aliter procedunt in nominum declinatione. Nam ponunt canones seu regulas de masculino per se, et faciunt triginta quinque; et de feminino duodecim, et de neutro nouem, et secundum has regulas declinant nomina. Verbi gracia, sexta regula de masculinis ponit nominatiuum simplicem, vnum completum, alium per syneresim, et tunc ponit genitiuos completos et per syneresin, respondentibus illis nominatiuis, et vtrique nominatiuo respondent duo genitiui, vnus completus et alius per syneresin, et sic vltius ponunt omnes datiuos et accusatiuos, et sic de omnibus casibus non solum in singulari, sed in duali et in plurali, hoc modo:

ἡ ὀρθη και τῶν ενικῶν.

ὁ Ἡρακλης και Ἡρακλῆς.

ἡ γενικη.

τοῦ Ἡρακλεος και Ἡρακλεους και τοῦ Ἡρακλεος και Ἡρακλους.

η δοτικη.

τῷ Ἡρακλεῖ και Ἡρακλεει και Ἡρακλεῖ και Ἡρακλει

ἡ † αιτητικη [αιτιατικη].

τὸν Ἡρακλεα; και Ἡρακλη και τον Ἡρακλεα και Ἡρακλη.

ἡ κλητικη.

ὦ Ἡρακλεε και Ἡρακλη Ἡρακλεες και Ἡρακλεις.

Δυῖκος.

τῷ Ἡρακλέε και Ἡρακλη και Ἡρακλεε και Ἡρακλη

ἡ γενικη και δοτικη.

τοιν Ἡρακλεοιν και Ἡρακλεοιν.

¹ Cf. Jannaris, *Historical Greek Grammar*, § 239.

ἡ κλητικη.

ὦ Ηρακλεεε καὶ Ηρακλεη καὶ Ηρακλεε καὶ Ηρακλῆ.

πληθυντικός.

† ἡ [οἱ] Ηρακλεεες καὶ Ηρακλέεις καὶ Ηρακλέες καὶ
Ηρακλεις.

ἡ γενικη [ ]¹.

των Ηρακλεεων καὶ Ηρακλεων καὶ Ηρακλων.

ἡ δοτικη.

τοῖς Ηρακλεεσι καὶ Ηρακλεισι καὶ Ηρακλεσι [ ]¹.

ἡ αιτιατικη.

τοὺς Ηρακλεεας καὶ Ηρακλεεις καὶ Ηρακλεας καὶ Ηρακλεις.

ἡ κλητικη.

ὦ Ηρακλεεες καὶ Ηρακλεις καὶ Ηρακλέες καὶ Ηρακλεις.

Sic igitur formant canones *κανονες* circa declinationem nominum, iuxta singulas terminaciones nominatiuorum; sed hic modus superfluous est respectu modi declinandi prius tacti, et ideo modus praescriptus magis eligendus. Melius est eciam reducere terminaciones vnus declinationis ad eam, et alterius ad aliam, et tercie ad terciam, sicut fit apud nos, cuiuscunque generis sint vocabula, quam omittere principales modos declinandi propter terminaciones declinationum. Debemus enim reducere ad principalia, ut artificiales regule stent penes principalia, magis quam penes accidentalialia. Terminaciones enim accidentiales sunt respectu declinationum. Item magna confusio est et conculcacio huius declinationis ut simul inuoluantur tot nominatiui et tot genitiui et alij. Melius enim esset distingui hec abinuicem, ut vni nominatiuo series casuum suorum daretur et postea alteri nominatiuo, quatinus sic fieret plena distincio. De syneresi hic esset dicendum nisi maior tractatus eam expediret, sunt multa alia que in edicione maiori suis locis apcius complantantur.

Quod ponitur hic de sineresi casualium legendum est post distincionem terciam huius tercie partis³.

¹ In MS. an illegible word.

² In the MS. the following account of the synaeresis is out of its place. It fills pp. 67 and 68, together with a fragment of parchment bound between pp. 68 and 69, whereas it would naturally have begun about the middle of p. 66. The writer

Quoniam de sineresi mencio facta est, que est conglutinatio accidentalis duarum vocalium in vnam sillabam, uel in vnam vocalem, et dicitur accidentalis propter diptongum, nisi est naturalis conglutinatio ut supra tactum est. Dicendum est hic aliud de sineresi. Contingit enim aliquando quod vocales sese immediate sequentes per syneresim proferuntur

ut ^{terra} γαῖα duabus sillabis in vnam commixtis fit ^{terra} γη, similiter ^{naugacio} γαίας, γης, sic et in aliis casibus numeri singularis. πλοος similiter per syneresim profertur πλους; πλοου, πλου; πλω, πλω; πλοον, πλουν; πλοε, πλου; Duīlla¹: πλω, πλω; πλοοιν, πλοιν; πλίσ²: πλοοι, πλοι; πλων, πλων; πλοοις, ^{meus} πλοις; ^{mens} πλοους, πλους; sic et ^{bos} μοος³, μους. Inuenitur etiam νοος,

^{bos} νους tercie declinacionis ad similitudinem ε' bouς, boos. Similiter eciam quedam nomina trium generum et termina-

^{aureus} cionum diuersarum per sineresim proferuntur, ut χρῖσεος³, χρυσεα, χρυσεον, χρυσους, χρυση, χρυσουν. Similiter in tercia declinacione quando ε in datiuo singulari precedit ῖ, in nominatiuo et vocatiuo plurali alterum ε, etiam in accusatiuo plurali α, uel semper uel frequencius per syneresim fieri solet prolacio duabus vocalibus in ει dipthongon comprehensis, ut οφῖ³, iuxta ionicam διαλεκτον, οφει, οφееς, οφεας, οφεις. Similiter ι quando in eisdem casibus uocales easdem antecedit in ῖ per syneresim, ut οφῖι iuxta communem διαλεκτον, οφι, οφιες et οφιας, οφεις. Similiter υ, cum in nominatiuo et vocatiuo plurali ε, et in accusatiuo eiusdem numeri α litteras precedit υ longum, sinerificantur vocales, ut Βοτρῦές, βοτρῦας, βοτρυς. Videntur tamen huiusmodi formaciones, non ex sineresi, sed magis ex natura accusatiui singularis prouenire. Illa enim nominatiua que in genitiuo singulari ῖ vel ῦ διχρομα habent ante ος, accusatiui singulares³ υ finali in ς mutata, nominatiuum accusatiuum et vocatiuum plurales regulariter potius quam per syneresim videntur facere, alia eorundem

has but just declared his intention of omitting an account of the synæresis, because it was more fully treated in a larger treatise.

¹ So in MS. δυικός?

² So in MS. πληθυντικός?

³ So in MS.

casuum regula nichilominus observata. Sicut et illa que accusatiuum singularem in διφθονγον terminant *ν* sequente; item *ε* quando in nominatiuo accusatiuo et vocatiuo pluralibus neutrorum in *ες* uel in *ος* et in accusatiuo singulari communium in *ης*, *α*, et in tribus predictis casibus dualis numeri eorundem nominum *ε* litteram precedit, in *η* per sineresim, ut frequencius, vocales ambe proferuntur; ut *πληρεα* accusatiuus singularis nominis communis in *ης*, et nominatiuus et accusatiuus et vocatiuus plurales in *ες* per sineresim fit *πληρες*¹, similiter neutri *πληρεε* nominatiuus et accusatiuus et uocatiuus duales nominis communis in *ης* et neutri in *ες* per

syneresim fit *πληρι*.^η Similiter *γενεα*, *γενη*, *μερεα*, *μερη*, etc. Quod si ipsum *ε* in casibus predictis singularis et pluralis numerorum alia precedit vocalis per *a* longum uel per *η*

indifferenter facta syneresis inuenitur ut *ομοφνια*, *ομομνα*^{res vnus nature}, *ομοφῦη*. Eadem *ε* quando in genitiuo singulari nominum in *ης* seu masculinis seu femininis seu communibus seu neutris generibus in *ες* vel in *ος*, *ο* litteram precedit, in *ου* διφθονγον uocales commiscuntur, ut *αριστοτελης*, *αριστοτέλεος*, *αριστοτελους*. Similiter *πληρης* communis generis et *πληρες* neutri *πληρεος*, *πληρους*. Sic et neutri generis *τειχεος*¹, *τειχεος*, *τειχους*. Ipsa eciam *ε* cum in genitiuo duali predictorum nominum *οιν* precedit sillabam *ι* in *οιν* per syneresim ex duabus sillabis fit vna. In genitiuo autem plurali eorundem nominum *ων* sillabam eadem *ε* precedente, in *ων* fit sineresis, ut *Δημοστενειν*, *Δημοσθενειν*; *πληρειν*, *πληρειν*; *τειχεειν*, *τειχων*; *Δημοσθενων*, *Δημοσθενων*; *πληρων*, *πληρων*; *τειχεων*, *τειχων*.

Similiter in femininis in *ω* vel *ως* acutum, cum per *οος* proferri debeat genitiuus singularis, in *ους* fit per sineresin; datiuus in *οῖ* διφθονγον, cum per *οῖ* diuisas sillabas proferri debeat, accusatiuus autem in *ω*, cum per *οα* proferri debeat.

Talia autem nomina non recte declinacionis sunt, sed potius eteroclita iudicanda, cum enim¹ in singulari numero tercie sint declinacionis, et in omnibus eiusdem numeri

¹ So in MS.

obliquis sineresin patiantur, preterquam in vocatio qui in *οι* diphtongum desinet, quod in solis talibus contingit.

In duali et plurali numero, secunde sunt declinacionis, ut *σαμπῶν*¹, *σαμπφοος*, *σαμπφους*, *σαμπφοί*, *σαμπφοι*, dualia et pluralia ut cetera secunde declinacionis.

Similiter *λητω*. Similiter et *αἰδως καὶ ηῶς* que sola duo feminini generis in *ως* acuuntur et penultimam longam habent.

Que autem penultimam breuem habent grauantur, de quorum declinacione dicetur inferius. Declinantur autem vel¹ enim attice.

Comparatiuorum nominatiuus et vocatiuus plurales in *ονες* et accusatiuus eiusdem numeri in *ονας*, *ν* abiecto per sineresim quandoque proferuntur in *ους*, ut *πλειονες*, *πλειονας*, *πλειους*; *μειζονες*, *μειζονας*, *μειζους*; *μειονες*, *μειονας*, *μειους*.

Accusatiuus similiter singularis utriusque generis, et nominatiuus et accusatiuus et vocatiuus plurales neutri generis eorundem nominum in *ονα*, *ν* ablato quandoque in *ω* per sineresin proferuntur; vt *κρειττονα*, vel *κρεισσونا*, *κρειττω* vel *κρεισσω*; *χειρονα*, *χειρω*.

κρεας, quod est *κρης*, per sineresim inuenitur, et *γηρας* neutrum, cum *κρεατος καὶ γηρατος* regulariter declinentur, *τ* ablato inueniuntur per sineresin prolata *κρεως*, *γηρως*.

Similiter in datiuo singulari et in nominatiuo, accusatiuo, vocatiuo duali et plurali *α* productum fit sineresis. Unde pro *κρεατι*, *γηρατι*, *κρατε*, *γηρατε*¹; [pro] *κρεατα*, *γηρατα*, *κρεα*, *καὶ γηρα*; in genitiuo et datiuo duali pro *κρεατοιν*, *γηρατοιν*, *κρεων*, *γηρων*; in genitiuo autem plurali pro *κρεατων*, *γηρατων*, *κρεων*, *γηρων*. Sunt autem iste sinereses proprie atticorum, et fiunt ab integris ionicis qui sine *τ* per omnia proferunt, communi dialecto *τ* habente. Nota eciam quod in genitiuis que secundum communem dialecton *ι* habent ante *ος*, in omnibus obliquis in penultima iones ponunt *ε*, ut *οφίς*, *οφίος*, et ionicè *οφεος*; hoc idem faciunt attici *ο* breui in *ω* longum conuerso. In genitiuis eciam in *εος* a nominatiuis in *εως*, *ο* mutant attici in *ω*. Nomina uero secunde declinacionis in *αος* per *ε* scribunt attici, *ο* breui mutato in *ω* longum per omnes casus, et *ι* $\bar{\gamma}$ ad *ι* subscribentes¹, *υ* uero abicientes ubi affuerit. Voca-

¹ So in MS.

tium autem similem habent nominatiuo, sic enim habent vbique ut

	dualia	pluralia
ο Μενελεος ¹	τω Μενελεω	οι Μενελεω
του Μενελεω	τοιυ Μενελεων	των Μενελεων
τω Μενελεω		τοις Μενελεως
τον Μενελεων		τους Μενελεως
ω Μενελεων		ω Μενελεω

Eodem modo attice declinantur et feminina in *ως* graue preter accusatiuum singularem, quod sine *ν* scribitur, ut *η εως*, *τη εω*, *την εω* etc. Similiter *ή Κεως*, *της Κεω*, *τη Κεω*; *ή αλως*, *της αλω*: *αλοος* enim error est iuuenilis. *λαῶς* [*λεως*] solus circumflexorum. Sic hiis similia, que in *ως* oracionem desinunt, declinant¹. Inueniuntur eciam non nulla, que cum sint masculini generis, nec formam habeant supradictam, ut *μενελαως*, secundum hanc formam atticam declinant, ut *αποννως*, *αποννω*, *Μῖνως*, *Μῖνω*, qui et *Μῖνως* *Μῖνως* declinantur¹. Sunt enim quamplurima que diuersarum inueniuntur declinationum. Sciendum quod genitiui attici quandoque cum addicione *του ο* proferuntur, *πεπεω πεπεῶο*, *ταλαω ταλαῶο*, *Μῖνω Μῖνωο*, *Ανδρογεω Ανδρογεῶο*. Genitiui eciam prime declinationis in *ου* quandoque per *εῶ* ionice proferuntur ut *Ατρειδου Ατρειδεω*, *Ορεστου Ορεστεω*, *Αινειου Αινειεω*, *Ερμειου Ερμειεω*, et per sincopam *Ερμειω*, *αυλητου αυλητεω*, *μασου μασεω*. Videntur autem tales genitiui a nominatiuis in *εος* secundum formam atticam descendere, ed¹ si verum est, sola nominatiui imitacio ionica est, declinatione attica existente, quamuis et talis nominatiui transformacio attica potius quam ionica videatur. Quandoque eciam predictae huius declinationis genitiui *βοιωτικός* per *αῶ* proferuntur ut *Ατρειδου Ατρειδαο*; *Ορ[ε]στου*, *Ορεσταο*; *αργεστου*, *αργεσταο*. Secunde autem declinationis genitiui *Θεταλικώς* per *οῖο* proferuntur quandoque ut *φῖλον*, *φῖλοιο*; *κούφον*, *κουφοῖο*; *δούλον*, *δουλοῖο*; *Πρίαμον*, *Πρίαμοῖο*; *κάλον*, *καλοῖο*; *σοφον*, *σοφοῖο*; *σέμνον*, *σεμνοῖο*; *ποταμον*, *ποταμοῖο*; *οκεάνον*, *οκεανοῖο*².

¹ So in MS.

² The inserted leaf and the fragment of a leaf bound between pp. lxxi—lxx end here. See p. 147 note.

DISTINCCIO QUARTA.

Postquam dictum est de declinatione per genera, casus et numeros, dicendum est de aliis duobus accidentibus scilicet de figura ac specie.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Figura vocatur grece *σχημα*, quod latini schema pronunciant, propter *ita* pro quo sonant *e* quod est figura latine. Et est quedam simplex, quedam composita et quedam decomposita.

quot

Et si grecus querat *ποσα σχηματα*; dicemus tria, *απλουν*, quod est simplex, *συνθετον*, quod est compositum, *παρ-συνθετον*, quod est decompositum, testante Prisciano, capitulo de figura. *απλουν*, ut *σοφος* quod est sapiens. *συνθετον*, ut *φιλοσοφος*. Quia *syn* grece est *com* latine et *thesis* est *posita* vel *posicio* vnde *syntheton* quod est *compositum*. Philos enim est amor¹, et sophos, sapiens et sophia, sapiencia, quasi amator sapiencie. Parasynteton dicitur a *para* quod est *de* et *syntheton*, quasi de composito deriuatum, ut apud nos magnanimitas deriuatur a magnanimus, quod est compositum, et sic apud eos ut apud nos. Nam quatuor modis fit compositio apud eos, ut ex duobus integris sicut *syntaxis*, et ex duobus corruptis ut *psychomachia*, et integro et corrupto ut *prosodia*, et ex corrupto et integro ut *theologos*, et cum pluribus ut *epanalepsis*. Nam *syn* est prepositio greca et significat *con* et *taxis* est idem quod *ordo*, inde *syntaxis* quod est *coordinacio* et *syntagma* idem est quia *tagma* et *taxis* sunt idem. Et quoniam in construccione dictionum in oracione est quedam coordinacio dictionum, ideo apud latinos grammaticos *syntaxis* accipitur pro construccione. Et similiter posset *syntagma* dici construccio. Quia eciam liber vel tractatus vel expositio est coordinacio dictionum et oracionum, ideo transumitur hoc nomen *syntagma* pro libro et tractatu vel expositione, secundum quod Jeronimus dicit in epistola ad Paulinum, proprium

¹ So in MS.

syntagma desiderat. Sed jam corrumpunt latini hec vocabula et pro *syntaxis* dicunt *syntasis* vel *synthesis*, quando dicunt syntesim esse constructionem, et quando dicunt quod *diasyntetica*, quod est vna pars grammaticæ scilicet tradita in libris constructionum Prisciani, dicitur a *dia* quod est *de* et *synthesis*, debent enim dicere *syntaxis* et similiter debent dicere *syntagma* per *gamma* non *syntasma* per *sima*. *Psychomachia* dicitur a *psychi* quod est *anima* et *machi* quod est *pugna* quasi pugna anime sed vtrumque simplicium corrumpitur in fine. *Pros* est *preposicio* et *ode* est *cantus* non *odos*, ut dicunt grammatici, et *pros* remanet integrum, *ode* corrumpitur in fine. *Theo* est *deus* et *logos*, *sermo*, inde theologos, sed *logos* est integrum, theos corruptum. Et est theologos idem quod sermocinans de deo. *Epi* est *preposicio* quod significat *supra* et *ana* quod est *re* et *lepsis* quod est *sumpcio* vnde *epanalepsis*, et sic componitur ex pluribus et dicitur modus loquendi, quando finis concordat principio.

[CAPITULUM SECUNDUM.]

Species autem est duplex sicut apud nos; scilicet primitiua et deriuatiua. Et primitium dicitur *prototipon* et deriuatiuum dicitur *paragogen*. Nam *prothos* est primus et ideo *prototipon* est primitium et *agago* vel *ago* idem est quod *duco* et *para* est *de*, inde *paragogen*, quasi deductum vel deriuatum ab alio. Et nouem sunt nomina deriuatiua scilicet patronomicum, possessiuium, comparatiuium, superlatiuium, diminutiuium, nominale, verbale, aduerbiale, participiale. Patronomicum vocatur a greco patronomicon vnde patronomicum est grecum, licet parum more latino mutatum, et patronomicum proprie apud grecos deriuatur a propriis nominibus patrum ut dicit grammatica greca, et Priscianus dicit quod significat, cum genitiui primitiui, filium vel nepotem, ut Eacides, Eaci filius vel nepos. Improperie vero sunt patronomica a matribus et ab auis et aliis multis, sicut dicit Priscianus, ut Lathides, Lathous, id est flatinet† [Latone] filius: Apollo scilicet. Nuncquam autem superat patronomicum genitiui primitiui sui, nisi in vna sillaba tantum, sicut dicit Priscianus.

Et sunt tres forme patronomicorum masculinorum scilicet in *αδιος* et in *ων* et in *δες* ut Hirradios, Hirre filius vel nepos et Atrion et Pelides. Sed istud quod in *δες* desinit est commune apud grecos. Quod enim terminatur in *ων* est proprium ^{yadis} *υαδης* lingue. Et quod in *αδιος*, eolice lingue est proprium, ut dicit Priscianus. Et tres forme sunt in feminino patronomico scilicet *is*, *as*, *ne*; ut Priamis, Peleas, †Adiastine† [Adrestine] et significat filiam vel neptem cum genituo sui primitiui, vnde Priamis est Priami filia vel neptis; et patronomicum femininum in *is* et in *as* formantur a patronomico masculino in *δες*, amotis duabus litteris, delta et e, sicut dicit Priscianus, ut a Priamo venit Priamides filius vel nepos Priami, et ab hoc patronomico Priamides formatur Priamis, filia vel neptis Priami. Patronomicum femininum desinens in *ne* habet *i* longam in penultima, si principale, a quo descendit, non habuerit eundem, ut Adrestos, Adrestine. Si uero principale habuerit, tunc patronomicum hoc habet *o* productum ante *ne* ut Acrisios, Acrisione.

Possessium autem est quod significat quicquid possidetur a possessore, siue sit filius siue nepos seu quodcunque aliud. Patronomicum enim nepotem vel filium significat vel neptem vel filiam. Sic enim differt a patronomico ut dicit Priscianus. Et apud grecos sunt tantum due terminaciones possessiuorum scilicet in *κος* et in *ος*; ut grammaticos, spondeos. Nulla autem formacio possessiui est in *ius* apud grecum; sed latina formacio est.

De aliis autem speciebus deriuatorum non est vis. Ceterum Priscianus de eis satis determinat in maiori volumine. Patens enim est cuilibet quid est comparatiuum quid superlatiuum.

Diminutiuum est ut regulus a rege.

Denominatiuum siue nominale hic dicitur, quod a nomine deriuatur, nec habet aliquam rationem specialem preter, sicut patronomica possessiua et alia. Patronomicum enim non dicitur ab hoc quia a nomine deriuatur, cum tamen sic deriuetur, sed quia significat nominis primitiui filium vel nepotem et sic de aliis. Sed denominatiua solum dicuntur quia a nomine deriuntur et non a verbo vel aliis partibus

nec habens¹, ut dixi, rationem specialem sicut predictam; ut duricia denominatur a duro, sapiencia a sapienti et sunt huiusmodi infinita.

Verbale dicitur a verbo, ut egenus ab egeo.

Aduerbiale ab aduerbio, ut extremus ab extra.

Participiale a participio, ut commendaticius a genitio huius participii commendatus commendati. Et secundum quod modo posui exempla in latino, intelligendum esse in greco. Nec oportet poni exempla propter obscuritatem et quia vtilitas non est hoc reuolui ad presens.

Post istas declinaciones volo subiungere quedam notabilia predictis annexa. Juxta igitur species nominum intelligendum est, secundum Priscianum in maiori volumine, quod nulla

terminacio greca est in ^m*mi* littera, et vbi ipsi dicunt per *ni* litteram, scilicet septon, metron, linon, symbolon, nos dicimus per *m* ut septem, linum, metrum et sic de huiusmodi multis. Et in masculinis vbi greci dicunt *on* per *v*, sic: leon, Platon, dicimus nos, leo, Plato, per *o*: et vbi in latinis dictionibus nos dicimus *o*, ut Cicero, ipsi dicunt *on*, ut Cicheron, more suo vocabulum latinum terminantes. Et sciendum quod in talibus antiqui latini dicebant, Macedo, Agameno¹, Antipho sed nunc dicunt Macedon, Agamenon¹ et huiusmodi ut dicit Priscianus. Nec debemus nunc dicere Macedo, quia tunc deberemus producere penultimam in genitio, ut Macedonis, sicut leo leonis. Sed non facimus, immo breuiamus eam; quia non formabimus talem genitium a Macedo sed Macedon. Item sciendum quod nullum nomen grecum est in *o breue* nisi *allo* quod est *aliud*.

Et vbi ipsi terminant nominatiuum in *pos*, muta precedente *pos* in eadem sillaba, sicut agros, Aléxandros, Menandros,

imber

Teucros, ombros et huiusmodi, latinus mutat *ros* in *er* ut ager, Alexander, Menander, Teucer, imber; exceptis quibusdam que terminantur in *us*, scilicet amphimacrus, Codrus, gongrus, Ebrus, ydrus, Locrus, Petrus, scombrus. Greci enim licet hec dicant in *ros* tamen latinus¹ non dicunt in *er*, sed

¹ So in MS.

in *vs*. Sed quando non terminatur diccio in *ros* sed in *tos* vel per aliam litteram quam per *ro* tunc facit in *ovs*, vnde grecus dicit christos et latinus christus; hec et huiusmodi multa patent ex Prisciano.

Item sciendum quod apud grecos quando verba habent e litteram in penultima ut fero, ^{porto}cento, ^{pungo}lego, ^{dico}nemo, ^{distribuo}strepho, ^{verto}stello, ^{mitto}temo, ^{lancia}trepo, et huiusmodi tunc nomina verbalia formantur a verbo mutando *e* in *o*, ut foros, contos, logos, nomos, stropho, strophium, stropheum est zona gemmis eciam auro redimita seu ornata, stolos, tomos, tropos, et huiusmodi.

Preterea sciendum quod quando vocabula formata in *σις* habencia vocale ante sis mutantur in *ma*, significant idem, ut ^{iudicium}*κρισις* ^{casus vel ruina}*κριμα*, ^{posita vel positum}ptosis ptoma, thesis thema. Similiter in ^{capcio vel sumpcio}quibusdam aliis vbi vocalis non antecedit *σις*, ut lepsis sed quod ^{ordo vel ordinacio}mutatur in *m*, ut lemma. Similiter taxis, tagma, debet autem gamma remanere cum *ma*, quia xi duplex consonans hic componitur ex gamma et sima et ideo cum *σις* mutatur in *ma*, oportet gamma remanere, et propter hoc latini dicentes silemsis et sintesis vel sintasis, et perisyntaseos vel peritaseos male dicunt. Nam deberent dicere sylepsis, quod est concepcio, a *syn* greca propositioe quod est *con* et *lepsis* quod est *capcio* uel *sumpcio* quasi concepcio, et prolepsis, quod est preoccupacio vel presumpcio, et syntagma et syntaxis, que sunt coordinacio a *syn* quod est *con* et *taxis* vel *tagma*, ordinacio. Et perisyntaxeos quod est de coordinacione nam *peri* est *de* et regit genitium casum, scilicet syntaxeos vnde liber Prisciani de construccione dicitur liber perisyntaxeos id est liber de coordinacione dictionum in oracione et hec coordinacio est construccio. Et peritaxeos id est de ordinacione, et sunt due diccioncs *peri* et *taxeos* et *peri* ac *syntaxeos*.

Et loco nominis quis, †relatiui [interrogatiui] et infiniti, habent greci hoc nomen *tis*, et loco eius quod est quid, hoc nomen *ti*, et est *tis* commune ad masculinum et femininum, *ti* est neutrum, sicut tactum est prius. Et in nominatiuo non differunt ut sunt relatiua et infinita, sed in obliquis.

Nam *τινος*, quando est interrogatiuum, acuitur in penultima. Quando vero est infinitum tunc vltima acuitur ut *τινός*. Et sciendum quod ad hoc nomen *tis ti* additur *os* articulus subiunctiuus et facit vnum nomen quod est *οστις, ητις, οτι* quod non est de se relatiuum, sed ex addicione articuli. Loco quorum habemus *qui, que, quod*, ut sunt relatiua, vnde *qui* non significat solum articulum, nec solum nomen infinitum, sed totum compositum ex utroque, sicut dicit Priscianus in maiori et minori. Sepius tamen apud grecos ponitur *os* solum, vbi nos ponimus *qui*, licet *qui* significat plus quam *os* ut dictum est, et loco *os* ponunt *οστις* sepe nisi in locucionibus diuidendis. Nam ibi non dicitur *οστις, ητις, οτι* sed relatiuum ponunt siue articulum per se ut *ος, ο, ι*, locuciones uero diuidende sunt, ut aquile volauerunt hec ab oriente, illa ab occidente, et hominum alii sunt boni alii sunt mali, in quibus locucionibus apud nos ponitur pronomen vel nomen ut nunc exemplificatum est. Sed apud grecos solummodo ponuntur articuli subiunctiui, et in talibus dicitur esse prolepsis, quia aliud diuidendum premittitur et presumitur, ut patet, et hec confirmantur per Priscianum in minori qui dicit, *qui* vero quod interpretatur *οστις*, quod est subiunctiuus articulus, cum nomine infinito apud illos, apud

vero nos vna pars est et simplex relatiua *του quis* infiniti uel interrogatiui, potest subiunctiui loco articuli accipi, quomodo

valet ipsum qui

et greci *το οστις* frequentissime ponunt loco *ος* articuli subiunctiui nisi in diuidendis. In illis enim nec nos quidem nec illi *οστις* referunt, sed illi articulis subiunctiuis vtuntur, nos uero pronominebus et nominebus. Et cum dicit *τοῦ quis, το οστις*, loquitur more grecorum, afferens articulos grecos ad illa vocabula scilicet genitiuum *τοῦ* et *το* nominatiuum, sicut diceretur in gallico *li rois* in nominatiuo et *de li rois* in genitiuo. Et ideo quod dicit *qui* esse relatiuum *τοῦ quis* infiniti vel interrogatiui, hoc est ac si diceret *qui* esse relatiuum eiusdem quod est *quis*, quia moris eorum est ponere articulum, vbi nos pro defectu articuli ponimus hoc totum eius quod est, vel aliquid consimile. Potest autem *qui* referri ad *quis* interrogatiuum, ut *quis* scripsit bucolica, qui etiam

georgica, et ad infinitum ut quis interficiet tyrannum, premium accipiet, qui etiam honore magno fungetur. Et sic *ος* et *οστις* apud grecos possunt referri ad *τις τι* infinitum et interrogativum et hoc nomen *οστις* declinatur a parte articuli et nominis infiniti ut *ουτινος* et cetera. Et sicut pro *quis, que, quid*, habent greci *τις, τι*, sic pro *qualis, quale*, ut sunt interrogativa infinita, habent greci *πιος, πια, πιον*. Et pro *quali* relatio habent *ιος* dempto *π* littera et similiter pro *quanto*, infinito et interrogativum, habent *ποσος, ποση, ποσον*, et pro relatio habent *οσος*. Et in plurali habent *ποσι, ποσε, ποσα*, et hoc plurale est commune ad *quanta* et ad *quot*. Et est differentia inter infinita et interrogativa sicut prius penes accentum in obliquis.

DISTINCCIO QUINTA.

[CAPITULUM PRIMUM.]

De Pronominibus.

Hec de nominibus estimaui omnino necessaria, quamquam et multa alia hominibus studiosis scientibus grecum possent adduci, sed propter ignoranciam greci et negligenciam sapientie apud vulgus taceo de aliis; transiens et ad antonimiam¹ que est pronomen apud nos, non sequens, in hoc, ordinem grecorum nec Prisciani, quoniam non intendo disputare circa inuencionem pronominum, que inuenta sunt post verba ut supplerent defectus nominum in prima et secunda persona verborum. Quoniam vero pro nominibus inuenta sunt et quoniam substantiam significant nominum, licet differant in modo significandi, secundum quod dicuntur nomina significare substantiam cum qualitate et pronomina sine qualitate, et quoniam pro nominibus accipiuntur et maxime pro propriis nominibus quia proprium est pronominis poni pro proprio nomine: ut dicit Priscianus, et quoniam multum conueniunt nomina et pronomina plusquam alie partes constructionis, ideo non obstante pronominum inuencione propter quam Priscianus et greci postponunt ipsum verbo, volo hic interserere

¹ ἀντωνομασία?

que intendo de pronomine. Et sunt duodecim pronomina, sex enim sunt primitiua et sex deriuatiua. Primitiua sunt

ego tu sui ille hic iste ipse is
 ἐγὼ σὺ ἰ ἐκεῖνος οὗτος αὐτός

que sunt ego, tu, sui, ille, hic, ipse, sed hic et iste pro eodem accipiuntur et is et ipse pro eodem. Multe enim voces sunt tercie persone et singule in prima et secunda, quoniam prima et secunda sunt semper demonstratiue et presentes, set tercia aliquando est demonstratiua, ut hic, iste, ille, aliquando relatiua, ut sui, is, ipse, aliquando demonstratiua et relatiua, ut ille ipse. Et que demonstratiua sunt, aliquando sunt demonstratiua ad sensum et presencialiter ut hic, iste; aliquando ad intellectum vel longe ut ille, et sic est intelligendum in grecis. Et ego declinatur sic

euthia ego mei michi
 εὐθία ἐγὼ, γενικὴ ἐμοῦ, δοτικὴ ἐμοί, αιτιατικὴ ἐμέ,

vocatiuum non habet in singulari: ^{nos}δυνῖκος νωῖ pro nominatiuo

et accusatiuo, ^{nostrum et nobis}νωῖν pro genitiuo et datiuo, et non est in hiis diphthongus propter quod puncta supraponuntur ipsi iota

quod prius expositum est: ^{nos nostrum nobis}πλιθυντικός ἡμᾶς¹, ἡμῶν, ἡμῖν, ^{nos}ἡμας, nec sunt plures casus, nam in nullo numero vocatiuum

habent. Et pronomen secunde persone declinatur sic ^{tu}σὺ, ^{tui tibi te o, tu}σου, σοί, σε, ^{vos}συ. Nam vocatiuum habet. Et in duali, ^{vestri vel vobis}σφωῖ pro

nominatiuo et accusatiuo et vocatiuo, ^{vestri vel vobis}σφωῖν, pro genitiuo et datiuo; in plurali ^{vestri vel vobis}νμᾶς¹, νμῶν, νμῖν, νμᾶς sicut in plurali prime persone quantum ad terminacionem et additur vocatiuus νμεῖς sicut in nominatiuo, sed in plurali prime persone in principio diccionis est ἡ, in plurali secunde est ν. Pronomen vero tercie persone quod est reciprocum habet nominatiuum genitiuum datiuum accusatiuum sic ἰ, οὐ, οἰ, ἐ. Vocatiuum non habet, sed in duali pro nominatiuo et accusatiuo habet σφῶε et pro genitiuo et datiuo σφωῖν. Et in

¹ So in MS.

plurali vero habet δ casus sic $\sigma\phi\epsilon\iota\varsigma$, $\sigma\phi\hat{\omega}\nu$, $\sigma\phi\hat{\iota}\nu$, $\sigma\phi\epsilon\iota\varsigma$.^{sibi se pluraliter}
 Sed apud nos hoc pronomen non habet nominatiuum. Nam
 ut dicit Priscianus, libro de pronomine, aut esset *hi* aspiratum,
 aut *si*, secundum conuenienciam cum aliis casibus suis, ut
 declinetur sic, *hi*, *sui*, *sibi*, *se*, *a se*; vel *si*, *sui*. Sed primum
 non potest esse propter aliud pronomen cuius nominatiuus
 pluralis est *hi*. Et *si* esse non potest propter coniuncctionem
si. Propter igitur concidenciam hanc, latini neglexerunt
 nominatiuum huius pronominis. Et eciam quia raro nunc
 inuenitur apud grecos, nec est necessarius, quia in reciproca
 construccione ut *soror videt se*, eadem sillaba significatur per
 nominatiuum reddentem verbo suppositum et per obliquum
 in quem transit actus verbi, que sillaba sub ratione nominatiui
 signaretur per nominatiuum reciprocum. Et ideo cum aliquid
 loco huius nominatiui sufficienter in reciproca construccione
 potest haberi per nominatiuum nominis vel pronominis quem-
 cunque, non est necessarius nominatiuus talis pronominis;
 huiusmodi rationes ponit Priscianus. Et ista tria pronomina
 sunt omnis generis, quia de masculinis et femininis, †plura
 non est† et licet videretur prima persona et secunda solum
 pertinere ad homines, tamen aliquando propria nomina
 virorum sunt neutri generis ut Bassion, Eleconion, sicut in
 feminabus, Gliscerium, Dorcium. Et possumus transumere
 primam et secundam personam ad res alias propter aliquam
 conformitatem vel similitudinem ut dicit Priscianus, et sic
 facimus cotidie.

Tria vero alia primitiva sunt mobilia et omnia alia
 pronomina ut dicit Priscianus et flectuntur per termina-
 ciones diuersas sicut adiectiva unde nominatiuus masculini
 generis in hiis tribus primitiuis est in $\sigma\varsigma$, $\epsilon\kappa\epsilon\iota\nu\sigma$, $\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma$,^{ille hic}
 $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$.^{ipse} Et nominatiuus femininus est in η ut $\epsilon\kappa\epsilon\iota\eta$, $\alpha\upsilon\tau\eta$, sed
 $\alpha\upsilon\tau\eta$ pro hec aspiratur per *dasian* et acuitur prima sillaba,
 $\alpha\upsilon\tau\eta$ pro ipsa non sic sed aspiratur prima per *silin* et grauatur
 ultima. Nominatiuus neutri est in $\omicron$ ut $\epsilon\kappa\epsilon\iota\omicron$, $\tau\omicron\upsilon\tau\omicron$, $\alpha\upsilon\tau\omicron$, et
 masculinum et neutrum declinantur secunda declinacione
 nominum et femininum prima, vnde $\epsilon\kappa\epsilon\iota\omicron\nu$ sicut $\mu\epsilon\tau\rho\nu$ vel

^{pentecoste}
απλοον et *εκεινη* sicut *τισβη*, *πεντεκοστη* et huiusmodi et sic de aliis, scilicet de *ουτος* et *αυτος* et *αυτι* et *αυτο* et *ουτο*. Sed tamen considerandum est, quod cum femininum de *ουτος* et *αυτος* sit *αυτι*, non solum est differencia in accentu et aspiracione in huiusmodi nominatiuis ut dictum est, sed in obliquis huiusmodi nominis *αυτη* secundum quod est femininum eius, quod est *ουτος*, preponitur *ταf* littera sic *ταυτης*, *ταυτη* et cetera. In obliquis autem huius nominis *αυτη* secundum quod respondet huic masculino *αυτος* non preponitur *ταf* in obliquis.

Iste scribitur subter istud¹ textum extra columpnam².

Pronomen demonstratiuum tercię persone masculini generis *ουτος*, *τουτου*, *τουτω*, *τουτον*, *δουκ. τουτω*, *τουτοιν*, *πλ. τουτοι* *τουτων*, *τουτοις*, *τουτους*. Feminini generis *αυτη*, *ταυτης*, *ταυτη*, *ταυτην*, *δουκ. ταυτα*, *ταυτοιν*², *πλ. ταυται*, *ταυτων*, *ταυταις*, *ταυτας*. Neutri generis *τουτο*, *τουτου*, *τουτω*, *τουτο*, *δουκ. τουτω*, *τουτοιν*, *πλ. ταυτα*, *ταυτων*, *τουτοις*, *ταυτα*.

[CAPITULUM SECUNDUM.]

Et sciendum quod pronomina ut dicit Priscianus (liber 17, c. 8, de constructione pronominum) apud grecos quedam sunt absoluta, quedam respectiua et enclctica. Absoluta dicuntur, quando oracio, in qua ponuntur, non dependet ad aliud ut *soror videt me*. Sed quando dependet ad aliud, tunc sunt respectiua, ut *qui videt me videt et patrem meum*. Secunda enim oracio non terminantur¹ in se sed ad aliam dependet; greci igitur diuersa pronomina habent absoluta et relatiua, vnde absoluta prime persone primitiui pronominis sunt obliqui dicti ut *εμου* et ceteri. Sed ε dempto fiunt respectiua ut *μου* *μοι* *με* in genitiuo datiuo et accusatiuo et hec respectiua tunc flectunt accentum ad dictionem precedentem, sicut *que*, *ve*, *ne*, enclctice coniuncctiones, ut *δεδοκός μοι*, sicut dictum est prius.

Et similiter sunt respectiua in aliis. Considerandum vero quod *αυτος* adiungitur tribus primitiuis principalibus ut *εγω*
αυτος si *αυτος* *ιαυτος*
αυτος, *συ αυτος*, *ιαυτος* et est *ego αυτος*, *ego ipse*; si *αυτος*, tu

¹ So in MS.

² Cf. p. 6, n. 3.

ipse; i aftos est †si vel hi† [se vel hic] ipse, si volumus vt nominatiuo tercię persone in latino. Et hec pronomina declinantur per integros obliquos simplicium pronominum vt *εμου αυτου* in genitiuo et sic vltterius sed tamen grecus ponit alia pronomina istis consimilia scilicet obliquos casus compositos ex corrupto et integro ut *εμαντου εμαντω εμαντον* in masculino qui significant mei ipsius, mihi ipsi, me ipsum. Et in feminino

mei ipsius mihi ipsi me ipsam

εμαντης εμαντη εμαντην.

Similiter in secunda persona

tui ipsius tibi ipsi te ipsum

tui ipsius tibi ipsi

σεαυτου σεαυτω σεαυτον.

Et in feminino *σεαυτης σεαυτη*

te ipsam

sui ipsius sibi ipsi se ipsum

σεαυτην. Et in terciā persona *εαυτου εαυτω εαυτον* et in

sui ipsius sibi ipsi se ipsam

feminino *εαυτης εαυτη εαυτην*.

Et quia ex corrupto et integro componuntur non sunt veri obliqui nominatiuorum dictorum qui sunt *εγο αυτος, συ αυτος, ιαυτος*. Atque non componuntur debito modo ex obliquis simplicium quia cum dico *σεαυτου, σεαυτω* hoc quod dico *se*, si accipiat pro casu tercię persone reciproce tunc est accusatiuus casus. Sed *σεαυτου* est genitiuus casus et *σεαυτω* est datiuus et Priscianus vult, libro de pronomine, quod hec terciā pronomina greca non habeant nominatiuum. Sciendum tamen quod *εμαντου* et *σεαυτου* non habent plurale, sed *εαυτου* solum et est omnis persone, vnde in masculino sunt huiusmodi obliqui in plurali *εαυτων, εαυτοις, εαυτους* pro genitiuo datiuo et accusatiuo et *εαυτους* in accusatiuo significat nosmetipsos, vosmetipsos et semetipsos, et sic in aliis casibus. Vnde hoc pronomen habet plurale pro seipso et pro aliis duobus et hec discernuntur per verba prime et secunde et tercię persone adiuncta. Et sciendum quod hoc pronomen plurale habet tres terminaciones secundum masculinum, femininum et neutrum, quia licet genitiuus sit communis in omni genere scilicet *εαυτων*, tamen in feminino datiuus est *εαυταις* et accusatiuus *εαυτας*, et sicut in prima declinacione pronominum, et in neutro datiuus est in *οις* et accusatiuus in *τα* ut *εαυτοις, εαυτα* sicut in secunda declinacione nominum.

Habent autem deriuatiua pronomina multis modis ut a singularibus prime et secunde et tercię persone; sicut sunt

ἐμὸς, σὸς, ὃς sicut nos habemus *meus, tuus, suus*. Et quodlibet istorum habet terminaciones suas tres in masculino
meus mea meum tuus tua tuum suus sua suum
 feminino et neutro ut ἐμὸς, ἐμή, ἐμὸν, σὸς, ση, στον, ὃς, ὃη¹, ὃν, et declinantur per secundam declinacionem masculinum et neutrum et femininum per primam. Et sicut nos a plurali primitiuorum habemus noster, nostra, nostrum, et vester, vestra, vestrum, similiter ipsi habent *ἡμετερος, ἡμετερα, ἡμετερον* quod est noster, nostra, nostrum et scribitur per ita, et per ypsilo scribitur *υμετερος, υμετερα, υμετερον* quod est vester, vestra, vestrum et declinantur ut nomina sicut dictum est. Habent eciam tria alia deriuatiua que eciam declinantur sicut [*ἡμετερος*], que sunt *σφετερος, σφετερα, σφετερον* [*σφωιτερος σφωιτερα σφωιτερον*] et *νωϊτερος, νωϊτερα, νωϊτερον*. Et *νωϊτερος* est nostras nostratis, descendens a duali prime persone *νωι, νωϊν*. Et *σφωιτερος* est vestras vestratis, descendens a duali secunde persone *σφωι, σφωιτερος*¹ vero est descendens a duali pronominis tercie persone cui non habemus pronomen latine correspondens. Habent eciam vnum pronomen irregulare quod solum habet plurale et tres casus in

allilon

quolibet genere ut in masculino, *αλληλων, αλλήλοις, αλληλους* pro genitiuo et datiuo et accusatiuo. Et in feminino et neutro habent eundem genitiuum sed datiuus et accusatiuus feminini sunt *αλληλεις, αλληλας* et in neutro *αλληλοις, αλληλα*. Et loco huius pronominis in omni casu et genere habemus hoc aduerbium *adinuicem*. Et sciendum quod nos habemus vnum pronomen quod est *idem*, quod componitur ex *is* et *demum*. Loco cuius apud grecos habent duo vocabula, scilicet articulum prepositiuum et hoc pronomen *αυτος*, vnde *idem* interpretatum apud grecos valet *ο αυτος*. Et hoc est quod dicit Priscianus in primo construccionum, vnum solum pronomen compositum inuenitur apud nos *το* *idem* quod secundam noticiam eiusdem persone significat. Cuius interpretacio apud grecos cum prepositiuo articulo relatiuum pronomen habet, *ὁ αυτος, ὁ* quod est articulus prepositiuus et *αυτος* quod est pronomen relatiuum. Apud vero nos vna pars est composita ab *is* et *demum* per apicopen¹ ut exin

¹ So in MS.

pro exinde et dein pro deinde. Voces enim sunt ad placitum in omni lingua, et ideo greci posuerunt voces pro sua voluntate, sicut nos pro nostra et secundum rationem nostre lingue, sicut ipsi secundum rationem sue lingue. Et Priscianus libro de pronomine huiusmodi diuersitatem latinorum et grecorum excusat et reddit rationes de hoc pronomine et consimilibus. Ex hoc loco sicut et in aliis quasi infinitis patet vilitas grammaticorum et arcistarum qui legunt Priscianum. Quoniam propter ignoranciam grecarum litterarum, quas tenentur scire, si grammaticam Prisciani et latinorum auctorum uolunt intelligere, vbique pro hoc pronomine idem legunt *ολιτος*, cum debeant dicere *ο αυτος*, et deprehenditur error eorum ex hoc quod *a* nostrum et *alpha* eorum et *labda* siue *l* eorum habent conformem figuram¹, et simul cum hoc errant quod *y* grecum quod scribitur post *alpha* in hac diccione *αυτος* accipiunt pro vocali cum tamen ibi sonet *v* consonantem eo quod ibi est diphthongus grecus² ex *alpha* et *ypsilo*, vnde sic scribitur apud latinos *ὁ αυτος* et latinus scribens has dicciones transfert grecas litteras ad latinas quantum potest eo quod vulgus nescit grecas litteras, quoniam grece scriberetur magis sic *ὁ λυτος* vel sic *ὁ αυτος*. Quoniam¹ igitur *labda* seu *l* eorum est conformis *a* nostro cum fiat hoc modo *λ, a*, instructi latini quod *labda* sic figuretur accipiunt *a* pro *labda* et *y* grecum pro *i* vocali et ideo vulgus dicunt *ολιτος*² pro *αιτος* et sic *ολιτος* pro *ὁ αυτος*.

DISTINCCIO SEXTA.

[CAPITULUM PRIMUM.]

Hec igitur sunt que de pronomibus volui dicere in presenti tractatu. Nunc autem sequitur de verbo quod vocant greci *ρῆμα*. Et recte sequitur verbum post pronomen et nomen: quia ista naturaliter priora sunt verbo et ab eis actus verbalis egreditur et reddunt ei suppositum et ideo preponi habent ordine naturali. Et hec ratio cum aliis predictis de ordine pronominis ante verbum preualet inuencioni

¹ Cf. pp. 7, 14, where it may be seen that one form of *alpha* was very similar to one form of *labda*; and cf. p. 170.

² So in MS.

pronominum que facta est post verbum et ante participium. Maxime autem hoc accidit quia participium nascitur a verbo et nomine; quia partem capit ab utroque sic nominatur; quapropter posterius est.

Oportet dici de verbo quia participium naturaliter cadit a parte post et a parte appositi, ut *soror currit* hoc est *soror est currens*; per accidens autem potest ante verbum poni in oratione, scilicet quando cum nomine vel pronomine sumitur ut *ego ambulans disputo, soror disputans ambulat*. Et si substantiue teneatur neutrum participium ut *currens disputat*: intelligitur ibi hoc nomen *res* quia sensus est *res currens disputat*, et ideo de se non potest verbum precedere. Et si adiectivum nominis vel pronominis non possit reddere suppositum verbo, tamen alia †pronomina [nomina] et pronomina possunt, et ideo nomen et pronomen priora sunt verbo atque verbum non resolvitur in talia nomina adiectiva et nomina ut relinquat ea a parte post, sed in participia. Quapropter omnibus modis oportet quod verbum sit ante participium. Et precipue cum oratio perfecta, que a grammatico consideratur, potest sufficienter fieri ex nomine vel pronomine et verbo, et verbum est finis talis orationis et complementum, nomen autem et pronomen sunt principium.

Dico igitur quod verbum est pars orationis apud grecos significans actionem vel passionem sicut apud nos et accidunt ei coniungacio, modus et tempus et huiusmodi apud grecos, sicut apud latinos. Et propter grammaticam nostram multa patent de hiis.

Et nunc exponam aliqua circa quatuor illorum de quibus est maior necessitas. Considerandum autem est in principio quod greci habent coniugaciones que vocantur ^{susygie} *συσυγίαι* et si sequar grecos auctores in grammatica eorum, tamen sententiam Prisciani explicabo quod nullus in tractatu suo de coniugacionibus intelliget nisi sciat hec que hic inferam, propter quod et quorum ignoranciam grammatici et arciste in legendo Priscianum nimis errant. Dicit igitur Priscianus quod decem coniugaciones vocantur baritone, id est grauium tonorum, quia habent accentum grauem in vltima sillaba, et

horum sex terminantur in ω graui, et quatuor in μ graui, et tres coniugaciones residue in ω circumflexo; et hee tres coniugaciones vocantur circumflexe, et omnes que terminantur in o habent ipsum ω mega seu longum o , et in vniuerso sunt $\bar{\iota}\gamma$ ut patet ex predictis. Coniugacio vero vno modo dicitur secundum Priscianum propter coniugatas consonantes, hoc est congratas, ex quibus plereque apud grecos coniugaciones regulam sumunt. Nam vt dictum est in principio vita, †mi $\left[\begin{smallmatrix} \beta & \mu & \pi \\ \pi & \mu & \pi \end{smallmatrix} \right]$

et ϕ π sunt congnate, et iste faciunt primam coniugacionem grecorum baritonam, secundum quod auctores grecorum volunt et Priscianus exponit. Verba igitur istius coniugacionis habent in vltima sillaba β vel π vel ϕ ut $\lambda\beta\delta o^1$ et $\lambda\upsilon\pi\omega^1$ ^{sacrifico} ^{linquo}
et $\gamma\rho\alpha\phi\omega$, et quia $\tau\upsilon\pi\tau\omega$ habet formam prime coniugacionis in declinacione, ideo oportet quod $\tau a F$ non sit principalis consonans in vltima sillaba, sed π , quod sillabatur cum $\tau\omega$, et est π principalis littera hic, in assignacione coniugacionis istius, quia $\tau a F$ principalis est in tertia coniugacione.

Et habitum est prius quod gamma et kappa et chi sunt congnate, que secundum grecos et testante Prisciano faciunt secundam coniugacionem baritonam ut $\lambda\epsilon\gamma\omega$, $\pi\lambda\epsilon\kappa\omega$, $\tau\rho\epsilon\chi\omega$. ^{dico} ^{plecto} ^{curro}
Et quia $\kappa\iota\kappa\tau\omega^1$ habet formam secunde coniugacionis, ideo $\tau a F$ littera non est principalis ibi sed kappa.

Delta vero et $\tau a F$ et θ ita sunt congnate, et faciunt terciam coniugacionem ut $a\delta\omega$, $a\upsilon\iota\tau\omega^1$, $\pi\lambda\eta\theta\omega$.

Sed $\zeta\eta\tau a$ et duplex sima ante ω faciunt quartam coniugacionem ut $\phi\rho a\zeta\omega$ et $\upsilon\rho\iota\sigma\sigma\omega^1$. ^{loquor} ^{fodio}
Sed tamen intelligendum quod licet sit ante ω duplex sima, tamen solum vnum eorum est in vltima sillaba.

Et $\bar{\delta}$ liquide faciunt quintam videlicet labda ut $\theta\epsilon\lambda\omega$ ^{volo}
^{distribuo} ^{iudico} ^{semino}
 $\nu\epsilon\mu\omega$ $\kappa\rho\iota\nu\omega$ $\sigma\pi\epsilon\rho\omega^1$.

Sexta, confirmante Prisciano, fit per ω mega solum et purum.

Circumflexorum verborum tres sunt coniugaciones; quarum

¹ So in MS.

prima habet *ēi* diphthongon in vltima sillaba secunde et tercie persone presentis indicatiui, et in futuro in penultima *η* vel *ε*, et fit a verbis grauibus in *εω* terminatis per sineresim ut a *ποιεω*, *ποιῶ*, *ποιεις*, *ποιει*; et a *νοεω*, *νοῶ*, *νοεις*, *νοει*. Secunda habet *ā* cum *ι* ascripto vel subscripto in vltima sillaba secunde et tercie persone presentis indicatiui et in penultima futuri *ῆ* vel *ᾶ*. Et a verbis in *αω* fit per syneresim ut a *βοαω*, *βοῶ*, *βοᾶς*, *βοᾶ*; et a *γελαω*, *γελῶ*, *γελας*, *γελα*. Tercia *οι* diphthongon habet in predictis locis, sicut *χρυσω*, *χρυσῶ*, *χρυσοῖς*, *χρυσοῖ*, et a *στεφανοῶ*¹, *στεφανῶ*, *στεφανοῖς*, *στεφανοῖ*; et a *κοφοῶ*¹, *κοφῶ*, *κοφοῖς*, *κοφοῖ*; et habet in penultima futuri *ω* preterquam in istis *αρω*, *αροσῶ*; *ορῶ*, *ορόσῶ*; *βῶ*, *βουσω*; *εμῶ*, *εμοσῶ*. Hec enim *†ē* [*δ*] *ο* paruum habent ante *σω* in futuro, fiunt autem verba tercie coniugacionis circumflexorum a grauibus in *οω* desinentibus.

Verba in *mi* quatuor habent coniugaciones quarum prima habet in vltima sillaba secunde persone presentis temporis indicatiui modi et penultima tercie *η*, et in futuro tempore ante *σῶ*. Participium vero presentis temporis habet in *εις* et *ε* habet ante *μαῖ* passiuo, et formatur a prima coniugacione circumflexorum sicut *ἀπο τοῦ τιθῶ* fit *τιθῆμι*.^{pono} Secunda similiter *η* habet in vltima sillaba secunde persone et in penultima tercie presentis temporis indicatiui modi, et *α* ante *μαῖ*, in passiuo, participium vero in *ας*. Et formatur a secunda coniugacione circumflexorum sicut *απο τοῦ ιστῶ* fit *ιστημι*.^{sto} Tercia habet *ῶ* in secunda et tercia persona et in passiuo ante *μαι* *ο* paruum, participium vero in *ους*. Et fit a tercia circumflexorum sicut *απο τοῦ διδῶ* fit *διδωμι*.^{do} Quarta autem in predictis locis habet *υ*, in passiuo ante *μαι* ipsum corripit; participium autem habet *υς*, et formatur a sexta grauium in *ω* ut *ἀπο τοῦ πυγνυω* fit *πυγνυμι*¹.

De aliis verborum accidentibus bene habetur in declinatione verborum ut *ακουω*, *πλεω*.^{audio} Sed aliqui volunt addere septimam in *ω* graui ante quod fit *s*, *xi*, vel *psi*, ut *αλεξω*,

¹ So in MS.

εψω. Sed tamen pro vna coniugacione cum quinta currere uidentur que inter liquidas ante ω terminantur. Ostensum enim est prius quod xi et psi liquescunt quoquomodo. Et hee sex sunt in ω graui.

[CAPITULUM SECUNDUM.]

Habent vero genus [actiuum] et passiuum sicut nos; et actiuum vocatur ενεργητικον ab ενεργεια quod est accio, et passiuum vocatur παθητικον¹. Et habent commune quod significat accionem et passionem et vocatur meson, quod est medium inter actiuum et passiuum. Vnde dicunt quod verbo accidit διαθεσις, quod est singnificacio. Et sunt tres διαθεσεις scilicet energia, pathos, et mesotis, id est accio et passio et media inter hec. Accidit eciam verbo modus quod vocatur ab eis εγκλισις, id est inclinacio, seu modus, quia modus non est aliud quam inclinacio rei verbi ad suppositum, secundum propriam affectionem animi ipsius loquentis, secundum quod vult indicare vel imperare vel optare vel huiusmodi. Et εγκλισεις apud grecos sunt ē sicut apud nos, et enclisis est feminini generis, ideo in feminino debent εγκλισεις poni et

indicatiua   imperatiua   optatiua   subiunctiua

glosari. Sunt igitur ὀριστικῇ, προστακτικῇ, ευκτικῇ, υποτακτικῇ, infinitiua

απαρεμφατος. Et tempus accidit verbo quod vocatur apud grecos χρονος et est masculini generis, et sunt tres χρονοι,

presens   .preteritus   futurus

ενεστὸς¹, παρεληλυστὸς¹, μελλων.

Parelilystos vero habet quatuor maneries seu diferencias. Nam preteritum apud eos est quatuor modis, scilicet imperfectum et perfectum et plusquam perfectum et infinitum, seu indeterminatum, quoniam Priscianus dicit quod hoc tempus apud grecos tam modo perfectam rem quam multo ante significare potest: vnde significat quod per utrumque preteritum, scilicet perfectum et plusquam perfectum, designatur. Non tamen equiuoce sed pretericionem sic singnificat, quod potest denotare rem esse preteritam paulo ante vel multum, et in totum tempus preteritum redundat. Preteritum vero

¹ So in MS.

perfectum apud eos solum significat rem modo esse preteritam et recenter, ut vult Priscianus et auctores grecorum. Et plusquam perfectum quod multo ante perfectum est. Nos autem preteritum perfectum aliter accipimus quam ipsi, nam ut Priscianus dicit nos vtimur eo pro re modo preterita et multo ante, ita quod habet singnificacionem preteriti infiniti grecorum quodammodo, licet non omnino eodem modo. Nam ad hoc quod vtamur eo pro re multo ante preterita quod est proprium plusquam perfecto, debemus ponere hoc aduerbium *pridem* vel *multo ante*. Et pro re iam preterita, possumus ponere *modo* vel *nunc*, ut de homine qui cucurrit nunc, dicemus modo vel iam cucurrit et de eo qui diu ante cucurrit, possumus dicere pridem cucurrit vel dudum vel diu ante vel aliquod tale; ut sic per aduerbium adiunctum transeat in singnificacionem preteriti plusquam perfecti, quod non oportet nec debet fieri in preterito plusquam perfecto, quoniam dicit Priscianus quod in se naturaliter habet intellectum talis aduerbii.

Sed preteritum infinitum apud grecos non eget determinacione sed significat pretericionem in communi et indeterminate, potest tamen determinacionem aduerbiorum recipere ut aliquando singnificet preteritum eorum imperfectum, aliquando plusquam perfectum, ut dicit Priscianus, quamuis de se et sine aduerbiis singnificent preteritum infinitum et indeterminatum et commune ad rem modo preteritam et multo ante preteritam, licet non percipitur pro quo tempore, nisi determinetur per aduerbium. Quoniam igitur vtrumque preteritum scilicet grecum aoriston et latinum perfectum se habent quodam modo communiter ad preteritum propinquum et remotum, ideo dicit Priscianus in quodam loco, quod habent eandem proprietatem, quia tamen aliquantulum ut dictum est accidit diuersitas, ideo alibi vult ea differre. Sed preteritum nostrum imperfectum de se magis significat rem modo preteritam, per determinacionem tamen potest singnificare modo preteritam vel ante diu preteritam. Et preteritum imperfectum apud eos, sicut apud nos, nascitur ex presenti, cum nondum ad finem rei peruenimus in presenti quam incepimus, ut si incipiam in presenti versum scribere

et imperfectam eam¹ relinquam, tunc vtor preterito imperfecto, dicens *scribebam versum*: sic exemplificat Priscianus.

Sciendum autem quod imperfectum apud eos vocatur
^{paratatikos} παρατατικός in masculino genere: perfectum ^{parakimenos} παρακειμένος:
^{ypersyntelikos} plusquam perfectum vocatur υπερσυντελικός: infinitum vocatur
^{aoristos} αοριστος ab *a* quod est *sine* et *οριζο* quod est *finis*, quasi sine fine vel infinitum, et sic debet hoc preteritum scribi vbique in Prisciano et apud alios auctores, cum tamen grammatici legant *loriston* commutantes alpha in labda, sicut faciunt in hoc vocabulo *ο aftos*² quod significat *idem*, ut superius est notatum. Et si volumus nominare preteritum imperfectum, vel perfectum, vel plusquam perfectum, vel aoriston, debemus addere ad proprium nomen cuiuslibet nomen commune preteriti, quod est *παρεληλυστος*¹, ut dicamus quod preteritum imperfectum vocatur *parelisistos*¹ paratatikos et sic de aliis. Greci vero (sicut et Priscianus confirmat) in quibusdam verbis diuiserunt futurum in futurum infinitum et in paulo post futurum, quod et atticum dicunt, id est, quo vsi sunt Athenienses, vnde futurum infinitum se habet indeterminate ad totum tempus venturum, non ponendo aliquem terminum, sed atticum ponit aliquod tempus certum et propinquum.

[CAPITULUM TERCIVM.]

Premisi in duobus capitulis prioribus in volumine de quatuor accidentibus verbi scilicet coniugacione, genere, modo, et tempore, quia in horum noticia est latino maior vtilitas et difficultas et in hiis non conuenit nomen nec pronomen cum verbo. Sed in persona et numero et specie et figura conueniunt. Propter quod ratio vniuersalis de hiis quatuor nunc tactis habetur ex precedentibus ita quod horum noticia quantum ad hunc tractatum pro verbo non requiritur hic maior. Sed supponenda sunt hec ex precedentibus, et ex ratione grammaticæ latine quæ cuilibet bene instructo satis est nota.

¹ So in MS.

² Cf. p. 164 n.

Sed tamen coniugacio verbi habet multas difficultates et vtilitates latino. Nec potest grammatica Prisciani sciri, nisi explicetur magis coniugacionum proprietas, et in coniugacione distinguuntur modi, genera, tempora, persone, numeri, multumque de specie quia passium ab actiuo deriuatur et multa ab inuicem descendunt que in coniugacionibus considerantur. Verba eciam ipsa, que coniugantur, quedam sunt simplicia quedam composita, quod ad figuram pertinet. Quapropter necessarium est ut amplior sermo de coniugacione fiat, quatinus cum ea reliqua cognoscantur.

Et quoniam morem grecum volo obseruare hic quantum oportet, et mos eorum est de quolibet verbo proposito querere in principio, cuius sit modi? cuius significacionis seu generis? cuius speciei? cuius figure? cuius numeri? cuius persone? cuius temporis? cuius coniugacionis? Et hoc obseruant in instructione puerorum circa verba, ideo volo ponere greca vocabula in hiis octo accidentibus verbi, ut queramus postea de aliquibus verbis hec omnia, quatinus descendamus ad formam coniugacionum.

Modus quidem dicitur in greco *εγκλισις* ut dictum est. Significacio dicitur *διαθεσις*, et sumitur hec significacio non pro significato principali cui imponitur verbum sed pro genere quod est accidens, et significacio accidentalis, quo vocabulo vtitur Priscianus, cum dicit construccionem verbi transitiuu a parte post cum casuali esse ex vi significacionis seu generis. Species vero dicitur grece *εἶδος*; figura dicitur *σχῆμα*; numerus *ἀριθμὸς*; persona dicitur *προσωπον*; tempus dicitur *χρονος*; coniugacio dicitur *συνζυγία*.

Coniugaciones vero non omnes ponam in hoc tractatu sicut a principio dictum est, propter grauitatem multitudinis earum et superfluam difficultatem intelligendi eas, quia nouicius addiscens grecas coniugaciones vix vnam recipiet pacienter, et quia hic tractatus est introductorius in grammaticam grecam quam in maiori tractatu meo poterunt perspicere studiosi. Nec est necessitas latino reuoluere omnes coniugaciones ut intelligat textum latinum in omni facultate, cum exposicionibus sanctorum et philosophorum et autorum grammaticæ et poetarum et ceterorum sapientum, pro qua

exposcione facio tractatum istum, quamvis propter opus transferendi et plenam noticiam lingue grece copiosius sit tractandum. Sed huiusmodi rationes sicut et aliorum que pertinent ad abreuiationem grammaticæ grece in principio assignaui, grecis igitur litteris ponam hic vnam coniugacionem et aliam ponam latinis litteris¹, secundum tamen formam coniugandi grecam. Et contentus ero, si quis hunc tractatum uolens scire, laboret diligenter ut has duas studeat memoriter retinere. Ponam tamen regulas quasdam de formatione verbi coniugacionum, ut per has et duas coniugaciones et per ea que prius dicta sunt de coniugacionibus et que inferam in quarto capitulo, satis probabiliter animus eius excitetur ad generalem cognicionem omnium coniugacionum sciendarum, aut per maiorem tractatum meum, aut per ipsa volumina greca in quibus grecorum grammatica explicatur.

[CAPITULUM QUARTUM.]

Ante vero quam descendatur ad cognicionem aliquam, oportet prescribi quomodo formant² preterita sua. Si igitur persona prima verbi incipit per consonantem, tunc formantur hec preterita per aliquid additum in principio cuiuslibet, ut uerbi gratia *τιπτω*² incipit per consonantem, si ergo volo habere preteritum imperfectum, ego preponam litteram *ε* ut *ἐτιπτον*. Et similiter de preterito aoristo ut *ετιπτα*². Sed in preterito perfecto preponam *ε* et adhuc *ταρ* ante *ε* ut *τετιφα*. In preterito vero plusquam perfecto preponam tres scilicet *τ* ante *ε* et *ε* ante *τ* ut *ετετιφιν*.

Si vero persona prima verbi incipit per vocalem, nihil preponam in formatione horum preteritorum. Sed si sit illa vocalis brevis, mutatur in longam, ut *ακουνω* facit in preterito *ηκουσα*, vnde *a* breue mutatur in *η* longum, sicut apud latinos *ago*, *egi*, vbi mutatur *a* breue in *e* longum. Adiciendum est etiam quod prima coniugacionum et secunda et tertia habent quandam specialem diuersitatem in preterito perfecto. Nam

¹ This paradigm is wanting in the MS.

² So in MS.

sicut quum presens apud nos terminatur in *bo*, preteritum perfectum finitur in *psi* cum vocali, ut *scribo scripsi*; sic est hic ut *libo*, *lelipsa*. In secunda finitur preteritum in *thi* cum vocali, ut *lego*, *leletha*; et in tertia que est in *do*, finitur in *sima* cum vocali ut *ado*, *ησα* vel *ασα*, sicut apud nos, *ludo*, *lusi*.

Sciendum eciam quod aliter sit consideracio de hoc preterito. Nam si futurum finiat in *psi* cum vocali ut *τυψω*, fit preteritum perfectum in *pha* ut *τετυφα*. Si vero futurum finiat in *xi* cum vocali, ut *λεξω*, preteritum fit in *chi* cum vocali, ut *λελεχα*; si vero futurum habeat *sima* cum vocali in vltima ut *φρασω*, preteritum fit in *kappa* cum vocali, ut *πεφρακα*.

Considerandum eciam quod preteritum perfectum et aoriston et futurum habent aliquando multas terminaciones, vnde vnus¹ principalis terminacio vocatur [et alia] meson id est medium, et aliquando nominantur duo preterita scilicet primum et secundum et non solum in principalibus sed mediis, vnde inuenitur principale et meson, et principale diuiditur in primum et secundum et meson in primum et secundum.

Nunc volo subiungere exempla coniugacionum ut predixi et volo ponere vnum exemplum de grauibus in *ω* et aliud de *my* grau². Sed primum ponam in greco sermone grecis litteris, secundum ponam in greco sermone, sed latinis litteris propter facilitatem maiorem. Exemplum vero grecum grecis litteris est hoc verbum *τυπτω*, quod est *cedo*. Sicut igitur grecus, ante formacionem coniugacionis secundum hoc verbum, querit de hoc vocabulo, cuius sit partis oracionis et cuius modi et cuius singnificacionis et sic de omnibus que accidunt verbo, sic hic queram greco sermone et grecis litteris et respondebo ut grecus respondet.

Querit igitur grecus *τιπτω, ποιου μέρους λόγου ἐστι; ρηματος. ποίας εγκλίσεως; ὀριστικῆς. ποίας διαθεσεως; ενεργητικῆς. ποίου εἶδους; προτοτυπου. ποιου σχηματος¹; ἀπλου. ποίου ἀριθμοῦ; ενικου. ποίου προσώπου; πρωτου. ποίου χρώ-*

¹ So in MS.

² This paradigm is wanting in the MS. But the paradigm of *τίθημι* immediately succeeds that of *τύπτω* in the *Κανόνες Θεοδοσίου*, which, probably, was Bacon's authority.

νου ; ενεστῶτος . ποίας συζυγίας ; πρώτης τῶν βαρυτόνων . κα-
νονισοῇ¹.

² τύπτω   τύπτεις   τυπτει

δυϊκῶς τὸ $\bar{a}$ πρόσωπ[ον] ου ποιεῖ.

τὸ $\bar{\beta}$ τυπτετων το $\bar{\gamma}$ τυπτε[τον].

πληθυντικῶς.

τυπτομεν   τυπτετε   τυπτουσιν

³ ὁ παραλήλυσθως παράτατικός ενεργητικός.

ἐνικὸς ἐτύπτον   ἐτυπτες   ἐτύπτε

δυ.   ἐτυπτετον   ἐτυπτετης

πλ. ἐτυπτομεν   ἐτυπτετε   ἐτύπτον.

⁴ ὁ παρεληλυθῶς παρακειμενος ενεργητικός.

ἐνικὸς τετυφα   τετυφας   τετυφε

δυ.   τετύφατον   τετυφατον

πλ. τετύφαμεν   τετυφατε   τετυφασιν.

ὁ μεσος.

τετύπα   τετύπας   τετύπε

δυ.   τετύπατον   τετύπατον

πλ. τετυπαμεν   τετυπατε   τετυπασιν.

⁵ ὁ παρεληλυθως ὑπερσυντελικος.

ἐτετύφειν   ἐτετύφεις   ἐτετύφει

   ἐτετυφειτον   ἐτευτφυτην

ἐτετυφειμεν   ἐτετύφειτε   ἐτετύφεισαν.

ὁ μεσος.

ἐτετυπιν   ἐτετυπεις   ἐτετυπει

δυ.   ἐτετύπειτον   ἐτετυπειτην

πλ. ἐτετυπειμεν   ἐτετύπειτε   ἐτετύπεισαν.

ὁ ἄοριστος⁶ ενεργητικός παρεληλυθῶς.

ἐνικὸς ἐτύψα   ἐτύψας   ἐτύψε

δυ.   ἐτύψατον   ἐτυψατην

πλ. ἐτύψαμεν   ἐτύψατε   ἐτύψαν.

¹ So in MS. Probably = Κανόνες Θεοδοσίου; but see Introduction. N.B. The paradigm is printed throughout according to the spelling of the MS.

² Marg. Indicativi modi, temporis presentis, generis activi.

³ Marg. preteriti imperfecti.

⁴ Marg. preteriti perfecti.

⁵ Marg. preteriti plusquam perfecti.

⁶ Marg. preteriti infiniti.

ὁ β̄. ἀοριστος.

ἐνικός ἐτυπον	ἐτυπες	ἐτύπε
δυ.	ἐτυπετον	ἐτυπετην
πλ. ἐτυπομεν	ἐτυπετε	ἐτυπον.

ὁ μελλων ᾱ¹.

τύψω	τύψεις	τύψει
δυ.	τύψετον	τυψετον
πλ. τύψομεν	τυψετε	τυψουσιν.

ὁ μελλων β̄.

τυπω	τυπεις	τυπει
δυ.	τυπετον	τύπτον
πλ. τυπομεν	τυπετε	τυπουσιν.

οριστικός παθητικός χρονου ἐνεστῶτος².

τυπτομαι	τυπτη	τυπτεται
δυ. τυπτομεθον	τύπτεσθον	τυπτεσθον
πλ. τυπτομεθα	τυπτομεσθε	τυπτονται.

ὁ παρατατικός παθητικός³.

ἐνικός ἐτυπτόμην	ἐτύπτου	ἐτύπτετο
δυ. ἐτυπτόμεθον	ἐτυπτεσθον	ἐτυπτεσθην
πλ. ἐτυπτόμεθα	ἐτυπτεσθε	ἐτυπτοντο.

ὁ παρεληλιθως παρακειμενος⁴.

τετυμμαι	τετυψαι	τετύπται
δυ. τετυμμεθον	τετυφθον	τετυφθον
πλ. τετύμμεθα	τετυφθε	(το γ̄ ου ποιεῖ ἀλλὰ δια μετοχης καὶ τοῦ εἰς ῥηματος αὐτὸν χρήσις αναπλοιοῖ, οἶον) τετυμμένοι εἰσιν.

ὁ υπερσυντελικος παρεληλιθως.

ἐτετύμμην	ἐτετύψο	ἐτετύπτο
δυ. ἐτετυμμεθον	ἐτετυφθον	ἐτετυφθον
πλ. ἐτετυμμεθα	ἐτετυφθε	τετυμμενοι ἦσαν.

¹ Marg. futuri a.

² Marg. passivi modi indicatiui temporis presentis.

³ Marg. preteriti imperfecti.

⁴ Marg. preteriti perfecti.

ὁ αοριστος $\bar{\alpha}$.

	ἐτυφθην	ἐτυφθης	ἐτυφθη
δυ.		ἐτυφθητον	ἐτυφθητην
πλ.	ἐτύφθημεν	ἐτύφθητε	ἐτυφθησαν.

ὁ δευτερος.

	ἐτυπην	ετυπης	ετυπη
δυ.		ἐτυπητον	ἐτυπητην
πλ.	ἐτυπημεν	ἐτύπητε	ἐτυπησαν.

ὁ μεσος $\bar{\alpha}$ αοριστος.

	ἐτύψαμην	ἐτύψω	ἐτύψατο
δυ.	ἐτύψαμεθον	ἐτύψασθον	ἐτύψασθην
πλ.	ἐτυψάμεθα	ἐτυψασθε	ἐτυψανθο.

ὁ μεσος $\bar{\beta}$ αοριστος.

	ἐτυπόμην	ἐτύπου	ἐτύπετο
δυ.	ἐτυπόμεθον	ἐτυπεσθον	ἐτυπεσθην
πλ.	ἐτυπόπεθα	ἐτυπεσθε	ἐτυποντο.

ὁ μελλων $\bar{\alpha}$.

	τυφθησομαι	τυφθήση	τυφθησεται
δυ.	τυφθησόμεθον	τυφθήσεσθον	τυφθησεσθον
πλ.	τυφθήσομεθα	τυφθήσεσθε	τυφθησονται.

ὁ μελλων $\bar{\beta}$.

	τυπήσομε	τυπήση	τυπησετε
δυ.	τυπήσομεθον	τυπήσεσθον	τυπήσεσθον
πλ.	τυπήσομεθα	τυπήσεσθε	τυπήσονται.

μεσος μελλων $\bar{\alpha}$.

	τύψομε	τύψη	τυψεται
δυ.	τυψόμεθον	τυψεσθον	τυψεσθον
πλ.	τυψόμεθα	τυψεσθε	τυψονται.

μεσος μελλων $\bar{\beta}$.

	τυπούμαι	τυπή	τυπεται
δυ.	τυπουμεθον	τυπείσθον	τυπείσθον
πλ.	τυπούμεθα	τυπείσθε	τυπούνται.

περὶ προστακτικὸν ἐγκλίσεως, χρόνον ἐνεστώτος καὶ παρατακικοῦ. τὸ προστακτικὸν ῥῆμα $\bar{a}$ προσωπὸν οὐκ [ἐχει¹]. οὐδεὶς γὰρ εαυτὸν καλεῖ.

	τυπτε	τυπτετω
δυ.	τυπτετον	τυπτέτων
πλ.	τύπτετε	τυπτεττοσαν.

ὁ παθητικός.

	τυπτου	τυπτέσθω
δυ.	τυπτεσθον	τυπτεσθων
πλ.	τυπτεσθε	τυπτεσθωσ[αν]

ὁ παραελυθῶς παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικως.

τετυφε	τετυφέτω
τετυφετον	τετυφέτων
τετύφετε	τετυφετωσαν.

ὁ μεσος.

τετυπε	τετυπετω
τετυπετον	τετυπειτων
τετύπετε	τετυπέτωσαν.

ὁ παρελθυθῶς παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος παθητικός.

τετύψω	τετύφθω
τετύφθον	τετύφθων
τετυφθε	τετύφθωσαν

ὁ $\bar{a}$ αοριστος καὶ μελλων ἐνεργητικός.

τυψον	τύψατο
τυψατον	τυψατων
τυψατε	τυψατωσαν.

ὁ παθητικός.

τύφθητι	τύφθητω
τυφθητον	τυφθήτων
τυφθητε	τυφθήτωσ[αν].

ὁ $\bar{\beta}$ αοριστος καὶ μελλων ἐνεργητικός.

	τύπε	τίπετω
δυ.	τυπετον	τυπετων
πλ.	τυπετε	τυπετωσαν.

¹ The word in the MS. here read *εχει* is difficult to make out.

ὁ παθητικός.

τυπηθι	τυπητω
τύπητον	τυπητων
τυπητε	τυπητωσ[αν].

ὁ μεσος αοριστος $\bar{\alpha}$ και μελλων.

	τύψαι	τυψασθω
δυ.	τυψασθον	τυψασθων
πλ.	τυψασθε	τυψασθωσαν.

ὁ μεσος $\bar{\beta}$ αοριστος.

	τυπου	τύπεσθω
δυ.	τυπεσθον	τυπεσθων
πλ.	τυπεσθε	τυπεσθοσ[αν].

περί¹ εγκλίσεως εὐκτικής, χρονου ενεστῶτος και παρατατικου ἐνεργητικου. ²ἐνικός †πειν† ευτικής διφθόγγω †παραλήτεται†.

τυπτοιμι	τυπτοις	τύπτοι
δυ.	τυπτοιτον	τυπτοίτην
πλ. τυπτοιμεν	τύπτοιτε	τύπτοιεν.

ὁ παθητικός.

τυπτοιμεν	τυπτοιο	τύπτοιο
δυ. τυπτοιμεθον	τυπτοισθον	τυπτοισθην
πλ. τυπτοιμεθα	τυπτοισθε	τυπτοιντο.

παρελθλυθως³ παρακειμενος καὶ υπερσυντελικος ενεργητικός.

ενικός. τετυφοιμι	τετυφοις	τετύφοι
δυ.	τετύφοιτον	τετυφοίτην
πλ. τετυφοιμην	τετύφοιτε	τετυφοιεν.

ὁ παθητικός· ἐν τοις εὐτικοις οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ δια μετοχῆς και του υπαρκτικου ρηματος αυτη ἡ χρῆσις αναπληροῖ, οἶον

τετυμμενος	εἶην	εἶης	εἶει
δυ. τετυμμενω		εἶητον	εἶητην
πλ. τετυμμένοι	εἶημεν	εἶητε	εἶσαν.

¹ Marg., optatiui modi temporis presentis et preteriti imperfecti actiui.

² Probably ἐνικός is out of its place, and should begin the next line. Perhaps the remainder may be read περί εὐκτικῆς διφθόγγω παραλήγεται.

³ Marg., preteriti perfecti et plusquam perfecti actiui.

ὁ μέσος παρακειμενος και υπερσυντελικος.

	τετυποίμη	τετυποις	τετυποι
δυ.		τετύποιτον	τετυποιτην
πλ.	τετυποιμεν	τετυποιτε	τετυποιεν.

ὁ ᾱ αοριστος ἐνεργητικος.

	τυψαιμι	τυψαις	τυψαι
δυ.		τυψαιτον	τυψα[ιτην]
πλ.	τυψαιμεν	τυψαιτε	τυψαιεν.

ὁ παθητικος.

¹		τυφθεις	τυφθειη
δυ.		τυφθειητον	τυφθειητην
πλ.	τυφθειημεν	τυφθειητε	τυφθειησαν.

ὁ [μέσος]² αοριστος πρωτος.

	τυψαιμην	τυψαιο	τυψαιτο
δυ.	τυψαιμεθον	τυψαισθον	τυψαιστην
πλ.	τυψαιμεθα	τυψαισθε	τυψαιντο.

ὁ β̄ αοριστος ενεργητικος.

	τυποιμι	τυποις	τύποι
δυ.		τύποιτον	τυποίτην
πλ.	τυποιμεν	τυποιτε	τυποιεν.

ο β̄ αοριστος παθητικος.

	τυποιην	τυποιης	τυποιη
δυ.		τυποίητον	τυποιητην
πλ.	τυποιημεν	τυποιητε	τυποιησαν.

ο μέσος αοριστος β̄.

	τυποιμην	τυποιο	τυποιτο
δυ.	τυποίμεθον	τυποισθον	τυποιστην
πλ.	τυποιμεθα	τυποισθε	τυποιντο.

μελλων ᾱ ενεργητικος.

	τυψοιμι	τυψοις	τυψοι
δυ.		τυψοιτον	τυψοιτην
πλ.	τυψοιμεν	τυψοιτε	τυψοιεν.

¹ MS. omits first person.

² MS. here illegible.

μελλων $\bar{\alpha}$ παθητικος.

	τυφθησοιμην	τυφθησοιο	τυφθήσοιτο
δυ.	τυφθησοίμεθον	τυφθησοισθε	τυφθησοισθην
πλ.	τυφθησοιμεθα	τυφθησοισθε	τυφθησوينτο.

μεσος μελλων $\bar{\alpha}$.

	τυψοιμην	τύψοιο	τυψοιτο
δυ.	τυψοιμεθον	τυψοισθον	τυψοισθην
πλ.	τυψοιμεθα	τύψοισθε	τυψοιντο.

ὁ μελλων $\bar{\beta}$ ενεργητικος.

	τυποιμι	τυποῖς	τυποῖ
		τυποῖτον	τυποιτην
	τυποιμεν	τυποῖτε	τυποῖεν.

ὁ μελλων $\bar{\beta}$ παθητικος.

	τυπησοιμην	τυπήσοιο	τυπήσοιτο
δυ.	τυπήσοιμεθον	τυπησοισθον	τυπησοισθην
πλ.	τυπησοιμεθα	τυπησοισθε	τυπησوينτο.

ὁ μεσος μελλων $\bar{\beta}$.

	τυποίμην	τυποιο	τυποῖτο
δυ.	τυποίμεθον	τυποῖσθον	τυποιστην
πλ.	τυποίμεθα	τυποῖσθε	τυποῖντο.

περὶ ὑποτακτικου ἐγκλισεως. τὸ υποτακτικον ῥῆμα καθ' ἑαυτὸ
†ουκλ¹ ἀλλὰ διὰ τοῦ συνδεσμου. αλλασσει τὴν γραφὴν τοῦ
ῥήματος ὅταν προτασσηται αὐτῷ ἐν τουτων, ινα, τεως, ὄφρα,
ὅπως, ἐὰν, ὅταν, ὅποταν, μὴ, ἂν.

ενεστως και παρατατικος, ενεργητικος.

	ἐὰν τυπτω	ἐὰν τύπτῃς	ἐὰν τύπτῃ
δυ.		ἐὰν τυπτητον	ἐὰν τυπτητον
πλ.	ἐὰν τυπτομεν	τύπτητε	τυπτωσι.

ενεστὼς καὶ παρατατικος παθητικος.

	ἐὰν τυπτῶμε	τυπτη	τυπτηται
δυ.	ἂν τυπτῶμεθον	τυπτησθον	τυπτησθον
πλ.	ἐὰν τυπτῶμεθα	τυπτησθε	τυπτωνται.

¹ Possibly οὐ κείται. The whole passage is almost illegible.

ὁ παρεληλυθως¹ καὶ υπερσυντελικος ενεργητικος.

ἐὰν τετυφω	ἐὰν τετυφης	ἐὰν τετυφη
δυ.	ἐὰν τετυφητον	ἐὰν τετυφητον
πλ. ἐὰν τετυφωμεν	τετύφητε	τετυφωσι.

ὁ παθητικος ουκ εστιν αλλα δια [²μετοχης καὶ του ἵπαρκτικου ρηματος] αναπληρουνται, οἶον.

ἐὰν τετυμμενος	’ὦ	’ἡς	’ἡ
ἐὰν τετυμμενοι	’ὠμεν	’ἡτε	’ὠσιν.

ὁ μεσος παρακημενος.

ἐὰν τετύπω	ἐὰν τετύπης	ἐὰν τετυπη
δυ.	ἐὰν τετυπητον	ἐὰν τετυπητον
πλ. ἐὰν τετυπωμεν	τετυπητε	τετυπωσι.

ὁ αοριστος ā και μελλων ενεργητικος³.

ἐαν τυψω	ἐὰν τυψεις	ἐὰν τυψει
δυ.	ἐὰν τυψετον	ἐὰν τυψετον
πλ. ἐὰν τυψομεν	ἐαν τυψετε	ἐὰν τυψουσιν.

παθητικος.

ἐὰν τυψωμαι	τυψη	τυψηται
δυ. ἐὰν τυψώμεθον	τυψησθον	τυψη[σ]θον
πλ. ἐὰν τυψωμεθα	τυψησθε	τυψωνται.

ὁ β αοριστος ενεργητικος.

ἐὰν τύπω	ἐὰν τυπεις	ἐὰν τυπει
δυ.	τυπητον	τυπητον
πλ. τυπωμεν	τυπητε	τυπωσι.

αοριστος παθητικος.

ἐὰν τυφθῶ	τυφθης	τυφθη
δυ.	τυφθῆτον	τυφθητον
πλ. τυφθωμεν	τυφθῆτε	τυφθῶσιν.

¹ Marg., preterperfecti et plusquam perfecti actiui.

² In the MS. these words are illegible.

³ Marg., perfecti indefiniti et futuri actiui a.

περὶ ἀπαρε[μ]φάτου. χρόνου ἐνεστώτος ἐνεργητικῶν καὶ παρα-
τατικῶν¹.

τυπτειν.

παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικῶν.

τετυφέναι.

ὁ μέσος.

τετυπέναι.

τύμαι².

αοριστος $\bar{\alpha}$.

ὁ μέλλων.

τυψτυπ³.

ἐνεστώτος καὶ παρατατικῶν παθητικῶν.

τυπτεσθαι.

$\bar{\beta}$ παθητικῶν καὶ ὑπερσυντελικῶν.

τετύφθαι.

ὁ αοριστος $\bar{\alpha}$.

ὁ αοριστος $\bar{\beta}$.

τυφθῆναι.

τυπῆναι.

ὁ μέσος αοριστος $\bar{\alpha}$.

ὁ μέσος αοριστος $\bar{\beta}$.

τύψασθαι.

τυπεσθαι.

ὁ μέλλων $\bar{\alpha}$.

μέλλων $\bar{\beta}$.

τυφθησεσθαι.

τυπησεσθαι.

μέσος μέλλων $\bar{\alpha}$.

μέσος μέλλων $\bar{\beta}$.

τυψεσθαι.

τυπείσθαι.

¹ *Marg.*, modi infinitivi temporis presentis et preteriti imperfecti activi, preteriti perfecti et plusquam perfecti, preteriti indefiniti.

² So in MS.

(B.)

CAMBRIDGE GREEK GRAMMAR

(UNIVERSITY LIBRARY, Ff. 6. 13.)

INCIPIT

A. B. Γ. Δ. Ε. Ϝ. ϝ. Ϟ. ϟ. Ϡ. ϡ. Ϣ. ϣ. Ϥ. ϥ. Ϧ. ϧ. Ϩ. ϩ. Ϫ. ϫ. Ϭ. ϭ. Ϯ. ϯ. ϰ. ϱ. ϲ. ϳ. ϴ. ϵ. ϶. Ϸ. ϸ. Ϲ. Ϻ. ϻ. ϼ. Ͻ. Ͼ. Ͽ. Ͽ.

potestas. a.	b consonans vita	g
nomen. alpha.	set latine Beta	gamma
figura. Α a	B Γ	Γ V
numerus. j.	numerus. ij.	numerus. iij.

z	i
zita set latine	I longum semper loco cuius latini dicunt
zeta 3	e longum ut grece pentecosti, mag-
numerus. vij.	daleni ; latine pentecoste, magdalene.
	Iota sicut numerum i et io

l	m	n	x
labda	mi	ni	xi
λ Λ ϛ	μ Ϝ	ρ Ϟ	ϛ
numerus. xxx.	numerus. xl.	numerus. l.	numerus. lx.

r	s	ps	t
ro	sima	psi	tav
ρ Ϸ	σ. c ϣ	+ ψ	τ
numerus. c.	numerus. cc.	numerus. dcc.	numerus. ccc.

ph	kh	mille	Π	Π	Π
phi	khi	A.	B.	V.	δ. Δ
φ	χ	ρ	ρ	ρ	ρ
numerus. d.	numerus. dc.				

ALPHABETUM GRECUM.

H. η . θ . ϱ . κ . λ . Λ . ρ .
 t. υ . $\underline{\upsilon}$. $\underline{\upsilon}$. ϕ . χ . $+$. ψ . ω . ω .

d
 delta
 δ Δ Δ
 numerus. iiij

e
 epempton id est quintum
 ϵ . ϵ . ϵ .
 numerus. v.

s
 episimon
 non est littera
 set nota numeri. vj.

ita
 H η
 numerus. viij.

th
 thita
 θ ϱ
 numerus. ix.

k
 kapa
 κ κ
 numerus. xx.

o est semper breue
 omicron
 o paruum
 numerus. lxx.

p
 pi
 π π
 numerus. lxxx.

q
 scopita non est littera
 set nota numeri
 numerus. xc.

o omega
 est o magnum
 semper longum ω . ω .
 numerus. dccc.

y f et debile
 i psile u tenue
 ν $\underline{\nu}$ $\underline{\nu}$
 numerus. cccc.

karactira
 figura numeri non littera
 λ λ λ
 numerus. deccc.

et sic infinita per ordinem cum tacella sub littera.

Nota quod per has singulas litteras alphabeti, computant numeros digitos ab alpha usque iota inclusiue: quia iota signat x, et tum pro xj scribunt primo iota, postea alpha, sic *ia*; et pro xij scribunt iota et vita, sic *iβ*; et sic ulterius usque ad xix inclusiue; et tunc scribunt kapa pro xx, et pro xxj kapa cum alpha, sic *κα*, et sic de omnibus compositis.

Nota quod greci habent xxiiij^{or} litteras, et quelibet respondet litteris nostris: set primam litteram in nomine grece littere sillabicato¹ latine vt nomen quod est alpha, sillabatum latine incipit ab a, et ideo alpha ualet a; et sic de aliis preter psi, nam licet nomen eius incipiat a p, tamen ualet p et s, et tamen satis concordat, considerandum¹ quod prima littera in ualore huius nominis psi, est p.

Septem uero sunt uocales, et omnes alie consonantes; scilicet alpha, epempton, ita, iota, omicron, ipsile, omega; et patet differencia per prius scripta. Consonantes uero tres includunt aspirationem thita, phi, khi; alie non habent aspirationem. Et non habent c, nec q, contenti solo kapa; quia Priscianus dicit quod c, k, q, sunt idem elementum secundum substantiam; et ideo greci non curauerunt de c et q, set omnia que nos scribimus per c et q, ipsi scribunt per kapa. Et pauce grece dictiones, in usu latinorum, incipiunt per kapa; ut kalende, et kalo quod est uoco, et interkalare quod est interpono, vnde dies interkalares. ut in computis utimur, et kalon quod est bonum, unde kalopodia instrumenta pedum pro luto.

De consonantibus quedam sunt semiuocales, quedam mute, quedam liquide; que patent per nostras quibus respondent; quedam duplices ut zita, et xi, sicut apud nos z et x, et terciam habent dupplicem scilicet psi, que licet communius resoluator in ps, tamen aliquando resoluitur in bs, et hoc scitur per genitiuum casum, ut hic ethioψ ethiopis, hic ualet ps, in nominatiuo; set cum dicitur arabψ arabos ualet bs; ut apud nos loco istius littere scribimus aliquando bs, ut celebs, urbs; et aliquando ps, ut preceps, biceps.

¹ So in MS.

Sed v uocalem non habent in alphabeto set per diptongon¹. Sciendum igitur quod habent octo diptongos proprias et tres improprias; et cum due uocales sint in diptongo, finales sunt iota et ipsile. Potest ergo iota apponi ad alpha sic αἰ, et sonat e; uel ad e, sic εἰ et sonat e, si uocalis sequitur, ut ερεῖας; sed sonat i si consonans sequitur, ut νεῖλυσ²; vel ad omicron, y³ sonat sic οῦ, set latini utuntur e pro eo³, ut comoedia, tragœdia; uel ad ipsile et sonat y, ut ἀρπυῖα quod est monstrum quoddam secundum Virgilium 3° Eneidum. Similiter ipsile potest apponi ad alpha, sic ταυ, sonat v consonantem cum alpha in littera que dicitur tav, que ualet nostrum t; sed latini corrumpunt hoc et sonant v uocalem. sed nec grecus nec hebreus sonat sic hanc litteram, sed per v consonantem; vel ad ita, sic ηυ, sonat v consonantem cum ita; vel ad epempton, et sonat v consonantem, sic εὐ quod est bene; et soluitur triplex diptongus dicta si uocalis sequitur uel labda vel ro et tunc consonans v sillabatur cum sequente littera ut euangelium, aula, aura; vel ad omicron, sic ου, sonat v uocalem, et non habent aliter v uocalem ut οὐσία, οὐρίνα. Improperie diptongi fiunt per additionem iota ad alpha, uel ita, uel omega, sic αἶ, ἡι, ωι, uel per subscriptionem, sic α̣, η̣, ω̣, set nichil addunt super alpha, ita, omega. Utuntur autem istis propter datiuos prime declinationis et secunde, et quibusdam aliis.

Quoniam habent octo partes orationis comprehendentes interiectionem sub aduerbio; vna est articulus qui notat rationem declinationis et constructionis in aliis partibus, maxime in nominibus; et distinguit casus, genera et numeros, sicut in gallico *li le la*⁴. Set in latino non sunt. Set loco eorum, utimur pronomnibus articularibus *hic, hec, hoc* et nominibus *quis*³, *que, quod*.

Et cum greci habeant tres numeros, scilicet singularem, dualem, cum loquuntur de duabus rebus, et pluralem cum de tribus et ultra; sciendum quod articuli habent tres numeros et tria genera; masculinum, femininum, et neutrum; et

¹ Sc. ου.² Cf. A. p. 87.³ So in MS.⁴ Cf. A. pp. 13, 157, Opus maius, Pars iii., p. 77, ed. Bridges.

quatuor casus; nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, et ad uocatiuum nominis non habent articulum, set aduerbium uocandi sicut nos, scilicet omēga. Ablatiuum nullo modo habent, et ideo non habent articulum ablatiuum. Set loco ablatiui nostri ponunt genitiuum uel datiuum tam in articulis quam in nominibus et aliis.

Nota in numero singulari masculini generis:

no.	ge.	da.	accu.
ο	του	τω	τον

In duali:

no. et accu.	pro g. et da.
τω	τοις

In plurali:

no.	gen.	da.
οι	των ¹	τοις

Set articuli in feminino numeri singularis:

no.	ge.	da.	ac.
η	της	τη	την

In duali: τα pro no. et accu., ταιν pro gen. et da.

In plurali: αι pro no., των pro genitivo, ταις pro da., τας pro accu.

Sed articuli neutri generis: το του τω το.

In duali: τω pro no. et accu., τοιν pro ge. et da.

In plurali: τα τοιν¹ τοις τα.

nam nominatiuus, et accusatiuus, et uocatiuus, sunt similes in neutro genere apud grecos sicut apud nos. Et similiter omnis genitiuus pluralis tam in articulis quam in nominibus et pronomibus et participiis finitur in ων. Et greci declinant sua nomina et alia per additionem articulorum ad illa. Ut sicut nos dicimus hic christus, huius christi, huic christo, hunc christum, o christe, hoc christo, sic greci dicunt ο cristos, του ρhistou¹, τω xristow¹, ton ρhiston¹, ω xriste.

Tres sunt declinationes grece. Prima habet terminationem in alpha et ita et in sima cum hiis duabus uocalibus. Si uero determinetur in alpha pure, declinatur sic:

¹ So in MS.

			et plurali		
Nominatiuo.	η	sophia	nominatiuo.	hee	sophie
genitiuo.	tis	sophias	gen.	ton	sophion
datiui.	ti	sophia	da.	tes	sophies
acu.	tin	sophiam	accu.	tas	sophias
vocatiuo.	o	sophie ¹	vo.	o	sophie

Et illud plurale nunquam mutatur in ista declinatione siue sit masculinum siue femininum, siue neutrum, siue commune, siue adiectiuum, siue substantiuum¹. Si uero terminatur in ra, eodem modo declinatur, ut hora, et spera. Sed si nominatiuus habet aliam consonantem quam ro, ρ, Ϸ, ut doxa, glossa, musa et huiusmodi, tunc[†] ro¹ mutat uocalem ultimam nominatiui in η; sed in genitiuo et datiui singularis numeri tantum, ut doxa, gen. doxis, datiui. doxi. Similiter glossa, sis, si, musa, sis, si. Si uero nominatiuus terminetur in ita, η, tunc declinatur sic:

Nominatiuo.	η	pentecosti
ge.	tis	pentecostis
da.	ti	pentecosti
accu.	tin	pentecostin
vo.	o	pentecosti

Similiter Magdaleni, Salomi, stacti, tisbi², et huiusmodi que omnia terminantur in e longum apud latinos, ut pentecoste, et cetera. Si uero nominatiuus terminetur in sima cum alpha solo, ut Ysaia, ge. fit in v, ut Ysaiv, datiuius in a ut Ysaia, accu. in an ut Ysaian, vo. in a vt Ysaia. Declinatur ergo sic:

Nominatiuo.	i ¹	Ysaia
gen.	tv	Ysaiv
da.	to	Ysaia
accu.	ton	Ysaion ¹
vo.	o	Ysaia

¹ So in MS.

² Cf. *Compendium Studii*, ix., p. 499, ed. Brewer.

Si uero alia littera addatur cum alpha et sima, ut Thomas, Iudas; tunc genitiuus, datiuus, vocatiuus fiunt in a, accu. non mutatur, sed fit semper in an, vt

no.		Thomas
gen.		Thoma
da.		Thoma
accu.		Thoman
vo.	o.	Thoma

Si uero terminetur in sima cum ita, η , ut Vlixis, Anchisis et huiusmodi, exceptis tribus que dicenda sunt,

genitiuus fit in v.
 datiuus in i.
 accusatiuus in in.
 vocatiuus in η .

uel similis est nominatiuo, ut

n.	Vluxis
ge.	Vluxu
da.	Vluxi
accusatiuus.	Vluxin
vo.	Vluxi uel Vluxis

Tria sunt genera nominum que faciunt vo. in a; ut nomen gentile, ut persis, o persa; et nomen verbale, ut geometres, o geometra; et nomen habens t in ultima sillaba, ut prophetis, o propheta. Et loco istorum latinus sonat semper e longum in ultima sillaba; ut Uluxis, Anchisis, ut Vluxes, Anchilles¹, prophetes, perses, geometres; licet latini aliter terminant nominatiuos, ut propheta, persa, geometra et geometre, et Anchise.

Quando nominatiuus grecus terminatur in η , non solum mutant in η longum, sed aliquando in a, ut Magdaleni, lene, lena; aliquando in a tantum, ut Heleni, lena; auli, aula. Set alias in $\tilde{a}$ tantum ut pentecosti, pentecoste.

Secunda declinatio terminatur in os pro masculino uel communi; uel in on uel in *ovv*, scilicet in vn, pro neutro; ut

¹ So in MS.

Xristos

gen. Cristou

dat. Xrist $\omega\nu$ ¹

vo. o Xriste

Pluralis nominatiuus in oi ut Xristoi

gen. in $\omega\nu$ ut Xrist $\omega\nu$

da. Xristois

acu. Xristous

vo. Xristoi

Commune fit in os, ut nominatiuo, o kai et η diabolos, hoc est hic et hec diabolos. Set apud nos nomen grecum terminatum in os uertitur in vs communiter, ut Christus, cypessus, cedrus, et alia quasi infinita. Aliquando tamen mutatur in r, ut agros grece, ager latine; Alexandros, Alexander; Euandros, Euander; et latini utuntur aliquando utraque terminatione. Vnde Virgilius et Seruius aliquando dicunt Euandros, aliquando Euander.

Si nominatiuus terminetur in on, tunc accusatiuus et vocatiuus simulantur nominatiuo; set genitiuus et datiuus non mutantur, ut

to metron.

tov metrov.

t ω . metr ω .

to metrov.

o metrov.

Set latinus dicit metrum. Pluralis numerus est in a in nominatiuo et accusatiuo et uocatiuo; genitiuus et datiuus sicut in masculino.

Si uero nominatiuus terminetur in vn sic $\alpha\pi\lambda\omega\nu\nu$, quod est simplex, tunc nominatiuus, accusatiuus et vocatiuus sunt similes in singulari, et in plurali terminantur in la; ut apla id est simplitia; genitiuus et datiuus non mutantur. Et hec declinatio est similis declinationi articulorum masculini et neutri generis. Jeronimus sepe ponit in prologis, hexapla, et datium casum exaplois, ab aplun quod est simplex, siue

¹ So in MS.

ab apla que sunt simplitia, et ab hex quod est sex, quia sex simplitia continebantur in illo codice; scilicet ipse textus hebreus in una columpna, et tunc quinque translationes facte in greco de hebreo in singulis columpnis; vt translationes Aquile, Symachi, Theodotionis, lxx. interpretum, et sexta translatio ignoti auctoris, quam inuenit Origenes absconditam¹.

Tercia declinatio habet lxx^a terminaciones nominatiui, sicut tercia declinatio latina, docente Prisciano. Sed semper est genitiuus singularis in os, et semper nisi rarissime cedit² nominatiuum in una sillaba, datiuus semper in i, accusatiuus in a, licet aliquando dupplicetur terminatio, scilicet in in, et in a, ut Aristotil^{ης} per ita.

genitiuus	Aristotileos
datiuus	Aristotili
accusatiuus	Aristotilin uel Aristotilia

Vocatiuus est in multis locis similis nominatiuo, sed aliquando caret ultima consonante nominatiui ut Pallas, Palla. Nominatiuus pluralis in masculino, feminino et communi fit in es breue. Genitiuus semper in ων. Datiuus fit in si, uel xi, uel psi. Accusatiuus in as breue. Vocatiuus similis est nominatiuo; unde si nominatiuus singularis fiat in x, ut thorax, datiuus pluralis fit in xi, ut thoraxi, in psi, ut εθιοψι, datiuus pluralis fit in psi, ut εθιοψι, alias fit datiuus in si; fit igitur sic:

	pluralis
thorax	thoraces
thorachos	thoracōn
thoraci	thoraxi
thoraca	thoracas
thorax	thoraces

Si uero sit neutrum, tunc sicut prius, nominatiuus, accusatiuus et uocatiuus sunt similes. Et omnia que finiunt in a sunt neutri generis, et tercię declinationis, vt

dogma	tos	ti	ma	o ma ³
pluralis: dogmata	ton	masi	ata	ata

¹ Cf. Opus maius, Pars iii., p. 69, ed. Bridges. Opus minus, p. 335, ed. Brewer.

² MS. cedit for excedit.

³ Sc. ὁ δόγμα.

Sciendum est quod greci habent abbreviationes et regulares quas nos non habemus, et alias habent sicut nos multas; uolunt igitur pro sillabis terminatis in ni, etiam in sima, scribere primam consonantem sillabe, et super illam consonantem scribunt hec signa que hic pono. Vnde non potest aliquis legere grecum nisi sciat hec signa¹.

an.	en.	in.	in.	on.	on.	vn.	as.	es.	es.	is.	is.
ⲁ.	ⲛ.	ⲓ.	ⲓ.	ⲟ.	ⲟ.	ⲧ.	ⲁ.	ⲉ.	ⲉ.	ⲓ.	ⲓ.
av.	ev.	iv.	iv.	ov.	ov.	ovv.	as.	es.	ais.	is.	is.
			is.	is.	os.	os ² .	os ² .				
			ss.	ð.	o.	s.	ⲭ.				
			eis.	ois.	os.	as.	ovs.				

Alias abbreviationes artis habent; vna est generalis sicut ticella subtractus³ linearis quem supraponunt dictioni, ut $\alpha\varsigma$, pro $\alpha\upsilon\pi\iota\omicron\varsigma$ ^{dominus}, et $\theta\varsigma$, pro $\theta\epsilon\omicron\varsigma$ ^{dei}, et etiam hec linea superponitur omnibus nominibus propriis, ad differentiam communium⁴. et uocatur apanu sirma, id est subtractus³. Nam siro est traho, a quo sirma, et apanu est supra. Pro $\delta\epsilon$ quod est autem, scribunt δ ; pro $\kappa\alpha\iota$ quod est et, scribunt in linea s, s, $\bar{s}$; pro $\epsilon\sigma\tau\iota$ quod est est scribunt $\div$ fere sicut nos; pro duplici sima scribunt os ; et aliquando reperitur pro una sima hec figura =; et coniungunt litteras uariis modis; sic ϕ . pro ξ . et ι ^{iota}. et ω pro ξ et ζ . Quando ni sequitur ypsilon in medietate scribunt partem superiorem ipsius ni more solito, sed partem inferiorem recuruant ad ypsilon sic $\epsilon\psi$, $\epsilon\psi$. Et sima et tav scribunt sic $\sigma\iota$; et pro ϵ et π , sic $\sigma\pi$, $\sigma\pi$; et pro ϵ et ζ sic $o\zeta$; et aliis multis breuitatibus scribunt sicut nos.

Sciendum quod habent x prosodias, que generali nomine in latino dicuntur accentus, sed tamen accipimus accentus, pro tribus accentibus grecorum primis, que sunt acutus, grauis, et circumflexus. Quando uolunt acuere sillabam, scribunt super eam lineam ab imo, sic /; et pro graui, ponunt lineam ab alto in imum sic \; et pro circumflexo, ponunt sic ~ ~, uel superiorem partem circuli sic $\cap$, quod in idem redit. Alie due prosodie sunt longum et breue; et ad denotandam sillabam longam ponunt super eam lineam

¹ Cf. parallel list A. p. 12.

² MS. for as, va.

³ MS. for supertractus.

⁴ Cf. parallel passage A. p. 11.

sic -, et pro breuitate ponunt inferiorem partem circuli sic $\cup$, quod est figura de ipsilo. Alie due sunt, aspiratio fortis et lenis uel debilis. Fortis aspiratio uocatur dasia, lenis uel debilis uocatur psili. Nos uero non habemus nisi notam aspirationis fortis, scilicet h, et per eius defectum, nos scimus aspirationem lenem; sed greci habent notas pro utraque aspiratione; sed duas pro singulis, ut pro forti aspiratione sic $\vdash$ ϵ , et pro leni sic $\vdash$, $\cup$. Alie tres prosodie uocantur apostrophos et hipphen que coniungit que uidentur disiungi. Vnde dicitur hipphen quasi sub uno, et dicitur ab ipo quod est sub, et en, quod est unum; quasi colligens sub uno que uidentur diuidi; cuius signum est inferior pars circuli, ut si dicatur antet^ulisti, ne uideantur esse due dictiones, ponitur inferior pars circuli sub e et t, ad coniungendum ut sit una dictio, sic. antet^ulisti. Hipodias^ttole diuidit que apparent coniungi ut estinconnaxios¹ et pro e et v scribunt sic ψ , ϕ , χ .

Sciendum quod greci et hebrei computat² per litteras, sicut prius per alphabeta; et huius rei notitia propter multa utilis est, sed specialiter propter tria. Multe enim glose sunt et originalia sanctorum que notant ista ut apocalipsis xiii^o.³ Pro numero nominis bestie et antichristi ponuntur iiij^{or} nomina greca, quorum res demonstrant numerum nominis bestie, scil. dc. lx. vj. ut in hoc nomine, Arnoyme; a, i. r, c. n, l. o, lxx^a. y, cccc. m, xl. e, v. que congregata fiunt dc. lx. vj. Similiter littere huius nominis, Antemos, quod est tyrannus, habent hunc numerum; a, i. n, l. t, ccc. e, v. m, xl. o, lxx. s, cc. Similiter littere huius nominis Teitan, quod est sol. t, 300. e, 5. i, 10. t, 300. a, i. n, 50. Similiter de hoc nomine Gensirikos, quod est seductor, γ , 3. ϵ , 5. ν , 50. σ , 200. η , 8. ρ , 100. i, 10. k, 20. o, 70. σ , 200. Nam secunda sillaba habet ita quod est i longum, loco cuius latini semper utuntur e longo. Sed hec littera ita^H ualet octo in numeratione, et ideo e longum in secunda sillaba ualet octo. Similiter Johannis ij^o vbi dicitur quod annis xlvi. templum edificatum

¹ Cf. A. p. 11.

² So in MS.

³ Cf. parallel passage in A. p. 81 and *Compendium Studii*, vi. p. 437, ed. Brewer. Irenæus v. 30 gives Teitan, Evanthes, Lateinos. Primasius †550 gives this as a suggested interpretation of the number 666 (cf. Migne, 68 col. 834) and Venerable Bede quotes him (cf. Migne, 93 col. 172).

est etc. Et in primo cantate¹, ultimo uersu per litteras tam hebraicas quam grecas, in quantum sunt numerorum fit consideratio et pulcra misteria eliciuntur, et alibi in scriptura multotiens.

Secunda utilitas accidit et pulcra circa dedicationes ecclesiarum. Nam episcopus² debet scribere alphabeti greci litteras cum cuspide baculi pastoralis in sabulo, et non debent scribere nisi litteras, non notas numerorum que non sunt littere, ut episimon, nec scopita, nec karaçtira. Sed omnes episcopi qui nesciunt grecum estimant quod ille tres note numerorum sint littere. Et hoc uile est tante auctoritati eorum et indignum sacramento. Ceterum omnes littere grece in libris suis episcopalibus sunt male scripte, et maxime mi, et ni, quia pro illis scribuntur alie figure.

Tercia utilitas est sciendi grecum ut episcopi sciant facere litteras dimissorias secundum quod in decreto precipitur per concilium Nicenum³, ubi, nomina Patris et Filii et Spiritus Sancti greca debent poni, et nomen beati Petri et nomen episcopi mittentis, et pro quo mittit, et cui mittitur, et que sit indictio, et hoc aduerbium amen in fine, que omnia debent scribi litteris grecis. Et ex litteris secundum quod notant numeros, debet colligi summa numeri surgentis ex omnibus que scribenda est litteris grecis. Et hoc p[re]cipitur prima parte decreti, lxxiii^a. distinctione. Sed nec episcopi, nec eorum clerici sciunt hec, nec decretiste sciunt legere illam distinctionem, et iam in libris nouis non scribitur sed in ueteribus reperitur.

In nomine ar⁴ Patris. et ar Filii et Spiritus Sancti
en omati⁵ tu pateros ke tu iu ke pneumatos agiu
εν ονοματι του πατερος και του υιου και πνευματος αγιου
amen

amen

αμην

Pater	nostri	uel nostrum	ar	in	ar	celis	sanctificetur
patir		ymon		o	en	tis	vranis
πατηρ		ημων		ο	εν	τοις	ουρανοις
							αγιασθητω

¹ ?

² Cf. parallel passages in A. pp. 25 and 83.

³ Cf. *Corpus Juris Canonici*, Pars Prima, Dist. lxxiii, where the decree is attributed to the Council of Nice.

⁴ sc. articulus, τοῦ, and so throughout.

⁵ So in MS.

articulus nomen tui adueniat ar regnum tui fiat
 to onoma su eltheto i maseleia¹ sv genithito
 to ονομα σου ελθετω η μασηλεια σου γενηθητω
 ar voluntas tui sicut in celo et in ar terra ar
 to thelima sv os en vrano ke epi tis gis ton
 τω θελημα σου ως εν ουρανο και επι της γης του
 panem nostri supersubstantialem da nobis hodie et
 arton imon epivision dos imin simeron ke
 αρτον ημων επιουσιον δος ημιν σημερον και
 dimitte nobis ar debita nostra sicut et nos
 apheres imin ta ophilimata imon os ke imis
 αφες ημιν τα οφιληματα ημων ως και ημεις
 dimittimus ar debitoribus nostri et ne nos inducas
 aphiemen tis ophiletais imon ke mi imis isenegkis*
 αφιεμεν τοις οφειλταις ημων και μι ημεις² ισενεγκης
 nos in temptationem sed libera nos a malo.
 imas is pirasmon alla rise imas apo ponirv.
 ημας εις περασμον αλλα ρυσε ημας απο πονηρου.
 Amen.
 αμην.
 αμην.

* Sed sonant isengis³ propter euformiam⁴, quando enim kapa sequitur gamma, retinet sonum de gamma, et gamma habet sonum de ni.

Aue maria gratia plena ar dominus cum tui
 khere maria kekarito meni o kirios meta sv
 χαιρε μαρια κεχαριτω μενη ο κυριος μετα σου
 benedicta tu in mulieribus et benedictus ar fructus
 eulogimini si en ginexi ke eulogimenos o karpos
 ευλογημεινη σου² εν γυναξι και ευλογημενος ο καρπος
 ar uentris tui. amen.
 tis kilias su. amen.
 της κοιλιας σου. αμην.

¹ MS. for uaseleia βασιλεια.

² So in MS

³ MS. for isenengis. Cf. A. p. 48 and *Compendium Studii*, c. 104, p. 505, ed. Brewer.

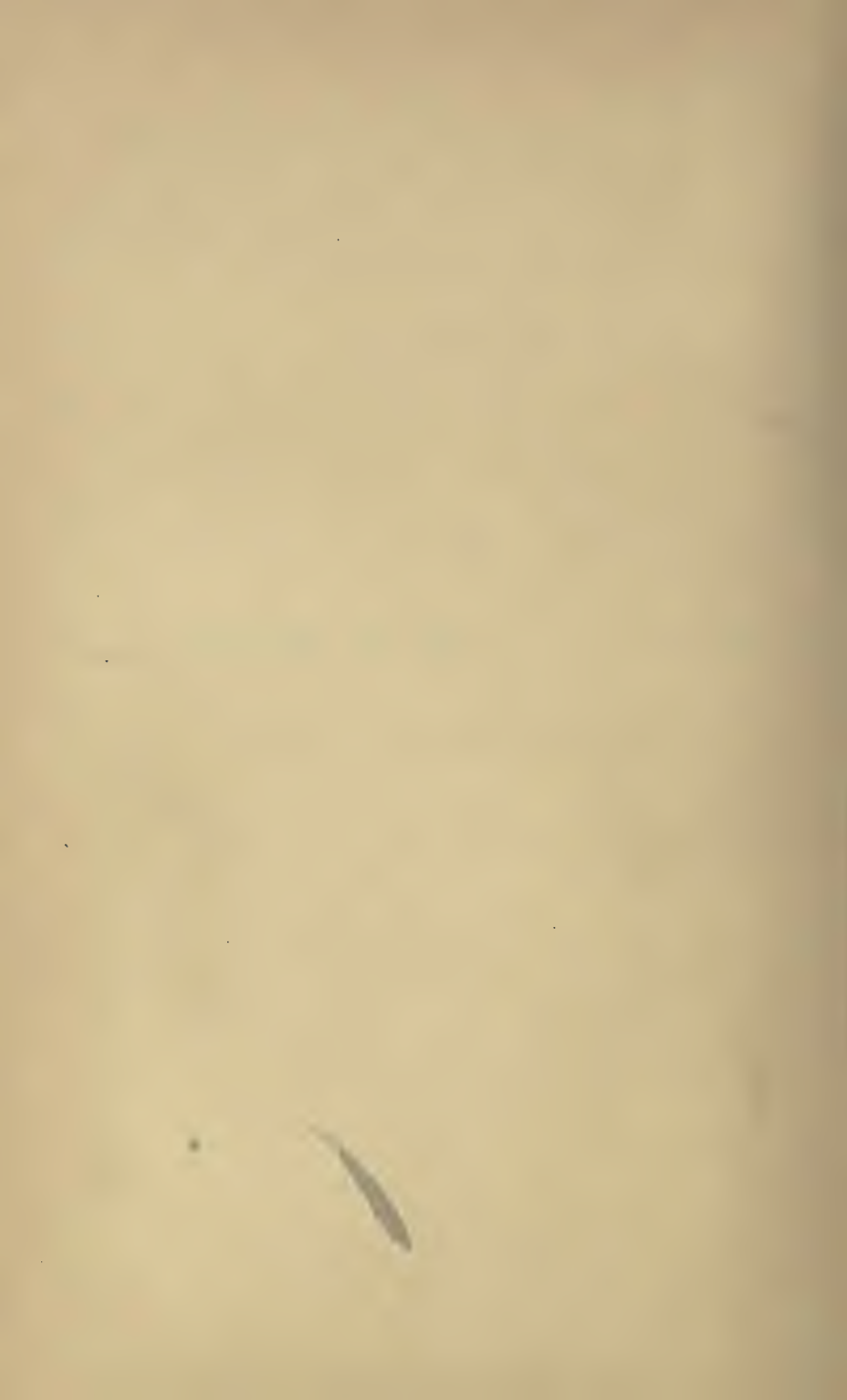
⁴ MS. for eufoniam

(C.)

CAMBRIDGE HEBREW GRAMMAR.

(UNIVERSITY LIBRARY, Ff. 6. 13.)

INTRODUCTION.

Pits and Bale, in their account of the works of Roger Bacon, mention a Greek and a Hebrew grammar, manuscripts of which, Pits adds, were extant in the library of St Peter's College, in Cambridge¹. In Bacon's printed works, however, we look in vain for indications, from which we could conclude, with any amount of certainty, that he ever wrote a Hebrew grammar. It is true, he repeatedly urges that grammatical treatises should be written² on languages, other than Latin; he speaks of being able to teach the elements of the Hebrew language in a very short time, "provided he wrote first some brief manual, and the student followed the prescribed method³"; he gives a description of the Hebrew alphabet, and a few elementary orthographical rules, in the third part of the *Opus Majus*, and stray remarks on the subject occur repeatedly in his works on several occasions; but he mentions nowhere that he had actually written a Hebrew grammar. But, we must not forget that the same remarks apply to his composition of a Greek grammar, and yet the work does exist, and appears now in print for the first time, and its opening sentence "*Primus hic liber uoluminis grammatici circa linguas alias a Latino,*" seems to indicate, at least, his intention of writing a Hebrew grammar.

Notwithstanding Pits' assertion, no manuscript of such a Hebrew grammar, written by Roger Bacon, is now known to exist. That portion of one of his works, which dealt with grammar "*secundum linguas diversas prout valent seu*

¹ Pits's account was reproduced, almost verbatim, by Wadding, in his work *Scriptores Ordinis Minorum* etc.

² E.g. *Opus Tertium*, xxv. p. 88, Brewer.

³ *Ibid.* xx. 65, Brewer.

necessaria sunt studio Latinorum," and which is supposed to have been a part of his *Scriptum Principale*, is not extant now; and much as we may feel inclined to adopt the statement of Pits and Bale, on the ground of the remarks one frequently meets with throughout Bacon's works, there is no direct evidence to corroborate it.

In view of these facts, the fragments discovered by the Reverend Edmond Nolan of Trinity College, Cambridge, in a manuscript in the University library (Ff. 6. 13), are of all the greater interest. They contain some elementary rules of Greek and Hebrew grammar. In dealing with the fragment on Greek, Mr Nolan has come to the conclusion that it was composed by Roger Bacon. This would in itself constitute a ground for attributing the fragment on Hebrew to the same author. But since he drew my attention to the latter, I found that it offered sufficient internal evidence to turn Bacon's authorship into an absolute certainty.

In the first place, the method of fixing the values of certain Hebrew letters as vowels and consonants employed in the fragment is the same as that of the third part of the *Opus Majus*, and the remarks contained in the former lead to a better understanding of the latter. Such an agreement would not be a conclusive proof of identity of authorship, if it were a question of fixed grammatical rules, which, however differently they may be expressed, must needs be essentially the same everywhere. But this is by no means the case in the present instance. First, both in our fragment and in the *Opus Majus* the word "vowel" has the same meaning as when applied to Greek and Latin. Six letters of the Hebrew alphabet are considered to be "vowels" in this sense of the word; an incorrect view, which is not adopted by other mediaeval Christian Hebraists¹.

Secondly, some rules are illustrated by the same examples, and enunciated in the same terms, in both documents.

¹ E.g. the passage quoted by Samuel Berger (*Quam notitiam linguae Hebraicae habuerint Christiani medii aevi temporibus in Gallia*, Paris, 1893, p. 22): "In hoc plane Alphabeto in his literis praeter vav et ioth nulla vocalis est, sed omnes recte mutas dixerim et elingues" etc.

Thirdly, the exposition of a certain mode of transposing the letters of the Hebrew alphabet, and the illustration of the scheme by the example of "Sesach" and "Babel," as given in our fragment, is identical, almost to the letter, with a passage in the *Opus Minus*. Fourthly, the fragment contains an observation, by which the peculiar spelling of a certain Hebrew word occurring in the *Opus Majus*, which, considered by itself, would appear simply to be the error of a copyist, is fully explained. All these points of conformity are referred to in detail in my notes to the text of the fragment.

The fragments on Greek and Hebrew grammar belonged originally to the same manuscript; this is evident, not merely from their juxtaposition, but from the fact that in the Hebrew part some Greek and Hebrew grammatical rules are treated simultaneously. This is quite in accordance with Bacon's method in the *Opus Majus* and the *Compendium Studii Philosophiae*; and Bacon is, perhaps, the only early mediaeval writer, who constantly connected the consideration of both these languages in such a manner.

Bacon's authorship of this fragment having thus been established, it does not follow that it is a portion of the enigmatical Hebrew grammar, which I feel inclined to believe that he wrote¹, but of which, as yet, no trace can be shown. It is known that Bacon was in the habit of preparing several drafts before issuing any work in its final shape. Until further discoveries disclose the existence of a Hebrew grammar of his, of which this fragment may have been a part, it will be best to consider the latter as one of his drafts of the grammatical observations which he finally embodied in the third part of his *Opus Majus*.

¹ Cf. my essay: "Early English Hebraists. Roger Bacon and his predecessors" in the October number of the *Jewish Quarterly Review*, 1899, Vol. xii. p. 34 sqq.

et sic de he et heth et ain. Set vav sonat v vocalem et o vocalem, ם, ו, vav tamen habet v vocalem non solum per tria puncta set per unum in ventre, sic ם. Omnes alie sunt consonantes¹ ut patet per consonantes nostras supra positas quas habent sonare. Set habent duo t, unum simplex ut

tav

theth, et unum aspiratum ut th², et habent ch. ut caph, et c simplex, ut coph³. Et habent quinque duplicatas in figuris, set non nomine nec sono, ut caph., meyn (l. mem), nun, phe, sadic, quas ideo habent quia principium vel medium dictionis scribunt per mediam figuram⁴, et finem per secundam. Sic meyn (l. mem) quod est nomen littere habet in principio meyn (l. mem) primum et apertum, in fine meyn (l. mem) secundum et clausum⁵, et sic de aliis duplicatis. Et tamen hebrei dicunt phe in una figura et in alia p, set hoc non est hebraicum nisi in Apethno⁶ ut in xi^o Danielis, sicut dicit

vowel is not mentioned in the *Opus Majus*, the ם is omitted both here and in the *Op. Maj.* The ם occurs, however, in the MS. of the latter in the word אֶפֶתְנוֹם, in the quotation from Genesis.

¹ *Opus Majus*, *ibid.*: "reliquae sunt consonantes."

² ט and ת.

³ כ and ק.

⁴ The consideration of each letter in reference to name, shape, and sound is quite Baconian, v. supra, p. 4 et passim.

⁵ The terms "apertum" and "clausum" correspond with the Hebrew terms פתוחה and סתומה. In the Cottonian MS. of the *Opus Majus*, the equivalent Norman-French terms "uverte" and "close" are used in the case of the mem; the ם and ן are described as "nun draite," "sazike draite" (dreite), corresponding with the term פשוטה; the ך and ם are marked as "torte," equivalent with the term כפופה, the כ and ך, פ and ם are put without any distinguishing description. In the Vatican MS. the ט, ם, ף, ן, צ, and ן, are also described as "uverte," "clase" (sic), "dreite," and "torte," the others being without any distinguishing description. The other mode of describing these letters as "primum" and "secundum," applied here, is also Baconian, v. *Opus Minus*, p. 350. Brewer: "et sic ulterius usque ad duas medias simul positas, scilicet caph secundum et Lamet...et eadem ratione pro Lamet posuit caph secundum." (Cf. "men aperta," "men clusa," "nun obliqua," "nun recta," "sazi obliqua," "sazi recta," occurring in a Toulouse MS. described by S. Berger, *l.c.* p. 40. For the transliteration of the ך as z (sazike) v. infra.)

⁶ Daniel xi. 45: וַיִּטַע אֶהְיִי אֶפְתְּנוֹ. Jerome *ad loc.*: "'Et figet tabernaculum suum in Apedno.' Notandum quod p litteram Hebraeus sermo non habeat, sed pro ipsa utitur phe, cujus vim Graecum φ sonat. In isto tantum loco apud Hebraeos scribatur quidem phe, sed legatur p." The meaning of this observation

Jeronimus. Judei vero sonant nunc p sicut nos, quia conversati sunt inter nos a destructione Ierusalem. Set hoc non est secundum formam eorum naturalem, et hoc etiam patet quia non habent diversum sonum. Caph tamen secundum diversificant a primo in nomine set non in sono (lege: Caph tamen secundum diversificant a primo in figura, set non in nomine nec in sono) secundum modum eorum antiquum, licet tamen moderni Iudei diversificant aliquantulum in sono caph primi a secundo¹, set hoc est contra naturam.

Aleph sonat in ore sine aspiratione, ain in gutture sine aspiratione. Set he et heth habent aspirationem; he unam, heth dupplicem, et he sonat in ore, heth in gutture². Et patet ex alphabeto que sunt semivocales et que liquide et mute per literas nostras suprascriptas.

Habent genera, casus, et numeros tres sicut Greci, et articulos ut ha³ est articulus nominativi et genitivi, la⁴ dativi, eth⁵ accusativi et multociens etha⁶, unde quodcumque in textu hebreo invenitur etha semper sequitur accusativus casus. Vocativus non habet articulum, set adverbium vocandi oi⁷. Ablativus habet mi vel mo (l. me) vel ma (l. me)⁸, que sunt prepositiones, loco articulorum, unde sicut nos dicimus cum ablativo prepositionem ut: ab hoc patre, sic ipsi dicunt mo ab (l. meab)⁹, id est: ex patre.

is not clear, Jerome seems to refer to the rendering in the Septuagint of the Hebrew ב by φ, except in this passage. The editions have, however, here also φ.

¹ In reference to the pronunciation of ב and כ, there is a confusion here between the shape of these letters when they are finals, and when they are written with or without a *Dagesh*. The difference of pronunciation in the latter case is more marked among the Ashkenazim than the Sephardic Jews, which latter Roger Bacon seems to have made use of as his teachers, v. *Early English Hebraists* etc., l.c. p. 79. But who can tell how much of this confusion is due to copyists?

² *Opus Majus*, *ibid.* "he et heth aspirantur, ut he in principio, heth non solum in primo sed in fine, et generatur in gutture, he in ore; aleph similiter in ore, ain in gutture..."

³ הֵא.

⁴ לֵא.

⁵ אֵת.

⁶ אֵת הֵא.

⁷ הוי, e.g. Isaiah lv. 1, Zech. ij. 10.

⁸ מֵא vel מִא vel מֶא (מֵנִי, מִנִּי). In this, and in similar instances, there was no obscurity in the original MS., in which the Hebrew always accompanied the text. This was reproduced by the copyist only in a few cases.

⁹ מֵאב.

Habent unam vocem in singulari pro omnibus casibus, ut his¹, id est vir, et in plurali addunt sillabam, set in masculino terminatio fit in im ut hissim², in feminino in oth, ut sabaoth. et in ath ut thorath (? oth ut thorothe)³ que est lex.

Habent vero diptongos sicut Greci et finales literę sunt iod et vav sicut apud Grecos iota et ipsile. Item partes orationis et multa in hiis habent per additionem unius litterę vel duarum ut ben est filius set beni⁴ addito iod, est filius meus, et addito caph secundo ut benath cum alpha (l. addito caph secundo cum aleph ut benach)⁵ est filius tuus, et dicunt

beno

beno, unde scribunt sic: בְּנוֹ. et sic distinguunt in nominibus multa, et in verbis, et in aliis quia modicum habent grammaticam et paucas regulas.

Sciendum quod non solum punctant vocales pro sonis diversarum vocalium habendarum, set consonantes, quia raro scribunt per vocalem, set in pluribus per consonantes. Et ideo oportet quod signa vocalium habendarum ponantur sub consonantibus, quia noluerunt quod alie gentes legerent libros suos. Et tamen aliqui sapientes philosophi scientes hebreum

¹ אִישׁ.

² אִישִׁים, יָם.

³ תּוֹרָה, תּוֹרֹת, תּוֹרָה, unless some lines are missing in which the difference between *status absol.* and *status constr.* was explained.

⁴ בְּנִי, בְּנִי.

⁵ בְּנָאֵךְ. The superfluous א here is significant. The theory expounded fully in our fragment, and touched upon briefly in the *Opus Majus*, as to the letters ע, י, ה, ו, ה, א being vowels in the same sense as the Latin a, e, i, o, u, would induce a Latin scholar of the thirteenth century, holding this theory, to insert one of these letters whenever a vowel was to be distinctly pronounced. The absence of such vowel letters in the Bible, so strange to his notions, gathered from classical and occidental languages, he would explain in the way it is done in our text, in the immediately following remarks. But whenever called upon to form for himself a Hebrew word, he would feel constrained to insert, quite superfluously, some such supposed vowel letter. Hence the peculiar spelling בְּנָאֵךְ (addito caph secundo cum aleph). Now, it so happens, that in the Hebrew translation of the Chaldean verse of Jeremiah x. 11, as given both in the Cottonian and the Vatican MSS. of the *Opus Majus*, the word אֱלֹהִים is thus spelt, with a superfluous א. Without our fragment, this would appear simply to be the error of a copyist, but in view of the observations in our text, the motive for such peculiar spelling becomes clear. It affords at the same time a strong proof of Bacon's authorship of our fragment.

temptaverunt transferre historiam sacram, set deus flagellavit eos, ut Josephus docet¹.

Et mirum modum habent occultandi secreta sua. Nam primam literam alphabeti, scil. aleph, et tav ultimam, vocant congeminatas, et beth et sin similiter, et sic dalet et res, et sic usque ad medias, scil. caph et lamed. Nam simul scribunt aleph et tav, et beth et sin, et sic ultra, et faciunt infantes non solum per ordinem naturalem legere literas alphabeti, set per modum huius geminationis. Et quando volunt celare secreta sua scribunt unam de geminatis pro altera, ut pro aleph scribunt tav et e contrario, et pro beth scribunt caph, et pro lamed scribunt sin, et e contrario, unde prophete usi sunt huiusmodi scriptura. Nam Ieremias xxv^o capitulo. et alio loco loquens de calice adversitatis, quem omnes nationes habent bibere per regem Babel, ponens Sesac pro Babel, ne Nabugodnosor possit intelligere, ut non offenderetur contra Ieremiam. Unde in hebreo est Sesac pro Babel, et scribunt duo sin pro beth et caph secundum pro lamed, sic שִׁשָּׁל, set Babel scribitur per duo b, sive beth et per lamed, sic בְּבֵל².

¹ *Antiq.* XII. 2. 14.

² This refers to the transposition of the letters of the Hebrew alphabet, according to the well known scheme of

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ
ת	ש	ר	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל

The parallel passage in the *Opus Minus* (350 sq. Brewer) runs as follows: "Similiter cum Jeremias prophetavit contra Babel, non ausus fuit ponere hoc verbum, ne suscitaret furem Chaldaeorum contra ipsum et populum Dei; sed posuit Sesach pro Babel. Cujus nominis ratio nullo modo potest sciri, nisi homo sciat alphabetum Hebraeum. Et quum bene studuerit scire, non potest nescienti explicare nisi primo doceat eum alphabetum; nec hic possim hoc exponere nisi quia posui alphabetum Hebraeum in opere quod mitto. Nam cum Babel scribatur per duo *beth*, et unum *lamed* punctuatur more Hebraeo (?), posuit propheta duo *sin* pro duobus *beth*, et *caph* secundum pro *lamed*, ut Chaldaei nomen ignorarent. Cum tamen omnis habere, videre, et dividere possit nominis rationem, quia more eorum est instruendo parvos, quod faciunt eos conjungere primam cum ultima et secundum cum penultima, et sic ulterius usque ad duas medias positas, scilicet *caph* secundum et *lamed*. Et in his sic congeminatis utuntur una pro alia maxime, quum volunt aliquod secretum occultare. Et ideo cum *sin* et *beth* sint congeminata, ponit duo *sin* pro duobus *beth*, et eadem ratione posuit *caph* secundum; ut *s* nostrum valet eorum *sin* in proposito; et *c* nostrum valet *caph* eorum; nis quod debet asperari *c* nostrum, sicut *Sesach*."

Sciendum etiam quod consonantes aliquando retinent proprium sonum et fortem. Et hoc notatur per puncta intra sive infra (l. supra sive intra). Et aliquando remittitur sonus, et tunc fit linea super literam, ut cum dico David, primus d sonat fortiter et secundus debiliter. Unde cum scribunt Adam ponunt tractum gracilem super deleth sic אַדָם (l. אָדָם), et sonat quasi zz, ut adamas¹. Nam d sic sonamus sicut zz, non in forti sono, vero in proprio. Caph tamen secundum sonat fortiter² si linea sit supra, et debiliter si habeat punctum infra (l. intra). Sin vero punctatur aliquando in dextera parte supra vel infra (l. intra) sic כּ, tunc sonat fortiter. Set quando punctatur a sinistra parte supra vel infra (l. intra), tunc sonat debiliter כּ³.

De articulis autem hebraicis et grecis adhuc unum est verbum, scil. quod habent articulos prepositivos et subiunctivos. Prepositivi ponuntur ante nomina et pronomina et participia sicut apud nos pronomina articularia ut hic magister, huius magistri. Set subiunctivi sequuntur sicut apud nos hec nomina qui, que, quod, ut homo qui sedet disputat, regina que incedit est alba, scamnum quod hic est est nigrum⁴. Set articuli subiunctivi Greci formantur ab articulis prepositivis per additionem vel subtractionem alicuius litere; set una tantum fit additio, ut ad articulum nominativi prepositivi masculini generis quod est o additur sima et fit os, quod est nominativus subiunctivi articuli masculini generis. Secundum etiam quod Priscianus docet in primo constructionum. Omnes autem alii articuli subiunctivi formantur per ablationem huius litere tav ubicunque sit in articulis prepositivis, accipiendo reliquem⁵ articuli prepositivi, et hoc in omni genere, casu, et numero, et ubi non est tav

¹ *Opus Majus, ibid.* "Unde quando super Dalet ponitur tractus sic ד̣ tunc debilem sonum reddit ut nostri z, ut cum dico *adamas*."

² V. supra, p. 204, note 1 bis.

³ I.e. either כּ or כֿ, כּ or כֿ. Both the Cottonian and the Vatican MS. follow the latter mode of writing.

⁴ Cf. supra, p. 14, and the quotations from the Toulouse MS. in Berger's pamphlet, *l.c.* p. 38 sqq.

⁵ So in MS.

accipitur articulus prepositivus. Unde cum articuli masculini sint in singulari, hii: ο, του, τω, του, articuli subiunctivi sunt ος

ος, ου, οω, ον et sic de aliis.

Hebrei vero semper utuntur hoc vocabulo *esser*¹ pro articulo subiunctivo, ut nos dicimus: quiqui. Habent autem Hebrei accentus sicut nos et Greci, et longum et breve. Et Greci habent tres figuras pro tribus passionibus, que vocantur apostrophe, hyphen, hipodiasole². Que exempla ponit Priscianus de accentu apostrophe sic. Quando unam dictionem terminatam in vocali sequitur alia incipiens a vocali ut *επι*

himera

vel *ημερα*, set auferunt ultimam vocalem prime dictionis, et coniungunt illam dictionem cum sequenti quasi esset una dictio composita. Et quia prima huius dictionis *ημερα* aspiratur per dasian, ideo simplex quod est in hac dictione *epi*, quod est in, aspirant dicendo *ephimera*, et scribunt sic: *εφεμερα* (sic), et est res unius diei, ab *epi* quod est in, et *mera* (l. *himera*) quod est dies, quasi in die, vel res unius diei. Set medici appropriant sibi hoc nomen pro febre unius diei³. Et figura huius apostrophe, ut appareat legenti, est ' scilicet figura ipsius *psile* quod est aspiratio debilis⁴, unde quando pro eadem sillaba concurrunt apostrophe et *psile*, fiunt duo signa similia.

* * * * *

Here follows in the fragment a Hebrew alphabet; the characters are hardly legible, and all the more unintelligible from the fact that they are jumbled together without order.

¹ אֵסֶר.

² Cf. *Compendium Studii Philosophie*, xi. (pp. 514, 516, 518, Brewer).

³ *Ibid.* p. 516, Brewer: "Et haec etiam dictio *ephimera* (ἐφήμερα) patitur ablationem vocalis. Componitur enim ab *epi* et *himera*, quod est dies, quasi in die vel unius diei res. Et vocatur specialiter febris unius diei propter hoc, quod notabiliter accidit saepe. Unde aufertur ultima vocalis huius praepositionis et mutatur *pi* in *phi*, propter hoc quod aspiratur prima syllaba huius dictionis *himera*." Cf. supra, p. 10. It seems that the copyist of the fragments transposed some remarks from the Greek into the Hebrew part.

⁴ *Ibid.* p. 514, Brewer: "Et ejus figura est quasi pars circuli dextra ('), unde est similis alteri figurarum aspirationis lenis, quae *psili* vocatur."

INDEX.

A

Abeo, ab eo 11, 30
 Abraham 78
 Adam Marsh xxi, xliii, xlviii, xlix, liv, lv, lvii
Adamantinus 98, 122
 Adelard of Bath xlii
 Agnello, Fra, of Pisa lv
 Alain de Lille 126 n.
 Albertus Magnus liii n.
 Alcuin lxiv
 Aldhelm, Bishop of Sherborne xxxix
 Alexander a Villa Dei 121 n.
 Alexander Neckham xxii, xxiii, 105, 106
 Alexandrias 37
 Alfred, the Englishman li
 Alphabet 7, 14, 15, 56, 184, 185, 186
Amethystinus 61, 98, 119, 122, 133
Anaglyphs 61, 121, 134
 Andrew, Augustinian Monk lxiv
 Andrew the Jew lii, liii
 Antichrist 70
 Aorasia 70
 Apanu sirma 11, 12, 66, 79
 Apocalypse 70, 81, 82
 Apollo 67
 Aquila 192
 Arator lx, 37
 Aristeus 70
 Aristotle xli, xlii, xlv, xlvii, li, lii, liv, lvi, lvii, 28, 29, 44, 95
 Aristotle, pseudo- xxviii, 56 sqq., 68
 Athelstan lxiv
 Augustine 76, 96
 Augustus 31
Ave Maria 13, 17

Avicenna xlii

B

Babel 201, 206
 Bale, John lxiv, lxv, 199, 200
 Beast, The (Apocalypse) 74, 194
 Bede, The Venerable xxi, xxxix, lx, lxiii, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 75, 81, 91, 114, 128
 Benedictus 13, 22
 Berger, Samuel xxxiv, xxxv, lv, lviii, lxv, 200 n., 202 n.
 Bernardus Silvester, see Silvester
 Bishops ignorant of Greek xviii, 25, 83, 105, 195
 Boethius xxi, 28, 29
 Brewer lxxii
 Bridges, J. liii n., 202 n.
 Brito xxii, lx, 37, 92, 98, 99, 100, 105, 121 n.

C

Cadmus 46
 Callimachus lxxiv, 40, 95 n.
 Canticum Mariae 20
 „ Simeonis 22
 „ Zachariae 22
 Caractira 80
 Castor et Pollux 72, 73
 Charles, Émile lix, lxx
 Choeroboscus, Georgius lxii
 Christus $\chi\rho\varsigma$ lxi, 78
 Chrysoloras, lx, lxii
 Cicero 31
 Circumflex 11
 Clark, J. W. lxxii
 Clement IV xxx

Constantina, daughter of the Arch-
bishop of Athens xlviii
Corinthians 118
Costa ben Luca li
Council of Nice 195
Credo 13, 18

D

Daniel, Book of 107, 203
Daniel de Morlai xliii, xlv, xlvii, 1
Darmesteter, Arsène 202 n.
Dionysius, the Areopagite (pseudo)
xlviii, lvii, 76
Dionysius Thrax lxi, lxxiv
Denifle, P. Heinrich xl, lviii, lxiii
Donatus lx, 37, 38, 44

E

Edmund Rich xlviii
Erasmus xx
Exodus, Book of 74
Ezekiel, Book of 62, 124

F

Fortunatus 39, 43, 46
Frederick II 1

G

Gasquet, Dom F. A. xxxvii, xli, xliii,
xlvii, xlix, lix
Gerard of Cremona li
Goettling lxiii
Greeks, Modern 32, 55
Gregory IX li
Gregory of Nazianzum xli
Grillius 31
Grossteste, Robert xxi, xliii, xlv, xlvj,
xlviii, xlix, liii sqq., 118

H

Harding, Stephen xli, lxiv
Harris, J. Rendel lxxv
Heiberg, Prof. J. L. lx, lxi
Herman the German li, liii
Herodian lxi, lxii, lxxiv, 46, 55,
Hexapla 192
Hody lxiv
Honorius III li

Horace lx, 37, 40, 75, 92, 101, 102,
103, 104, 107, 112, 114 n., 115, 116,
117, 119, 120, 123, 126
Hosea, Book of 70
Hugutio xxii, lx, 37, 92, 93, 98, 99,
100, 114

I

Jannaris 146 n.
Jebb liii
Jeremiah, Book of 206
Jerome xxxiii, xl, lxiii, 51, 64, 70, 76,
90, 109, 124, 126, 191
Jerusalem 204
Jews 204
Ignatius, St lvii
India 74
John, St 194
John de Basingstoke xliii, xlv, xlvii,
xlviii, liv, lvi, lviii, lx, lxx
John de Hertford, Abbot of St Albans lv
John of Oxford, Bishop of Norwich
xlvii
John of Salisbury xlii, 126 n.
Josephus 206
Irenaeus 194 n.
Isaac Israeli li
Isaiah, glossa to 74, 76
Isidore lix, lx, 31, 37, 43, 75, 76, 78,
90, 91, 93
Italy 31
Julian xlii
Juvenal lx, 37, 39, 42, 77—91, 95 n.,
98, 99, 107, 110, 112—119, 121,
126
Juvencus lx, 42, 103, 108, 111, 116
Ivo of Chartres lxxiii

K

Kings, Book of 121

L

Lascaris lx, lxi sq.
Latins, ignorant of Greek 8, 106
„ ignorant of Hebrew 60
Leviticus, Book of 62
Li, le, la 13, 187
Lightfoot lvii n.

Livy 31
 Lucan lx, 37, 40, 102, 103, 107, 109
 —113, 116—118, 120, 123, 127, 128
 Luke, St 75, 107
 Lumby, J. Rawson xxxix

M

Maccabees, Books of the 111, 134
 Macer 101, 110, 120, 122, 126
 Magna Graecia 31
 Magnificat 20
 Malmesbury, William of lxiv
 Maniacoria, Nicholas xli
 Martial 112, 113
 Martin, J. P. xl, lxxv
 Maskell lxxiii
 Matthew of Vendôme 37 n.
 Michael Scot xliii, xlix, li—lii

N

Nebuchadnezzar 206
 Neckham, see Alexander
 Nicholas Graecus xliv, xlv, lviii
Nunc dimittis 13, 22

O

Omnes lxxiv, 40, 95
 Oratio Dominica 17
 Origen xxxiii, 192
 Ovid 40, 110, 111, 113, 115, 120, 125

P

Palemon 31
 Papias xxii, lix, lx, 37, 65, 75, 77,
 93, 100, 127
Pater Noster 13, 17, 95
 Paul, St 44, 72, 91
 Paulinus lx, 37
 Persius lx, 37, 98
 Philip de Harveng, Abbot of Bonne-
 Espérance xlii
 Pits 199, 200
 Pliny lx, 37, 71, 74, 75, 93, 100
 Pompey 43
 Poole, R. L. xlvii
 Primasius 194 n.
 Priscian xx, xxi, xxiii, xxiv, lx, lxxiv,

4, 5, 27—32, 34, 35, 37—41, 43, 47
 —49, 50, 51, 61, 70, 74, 79, 83,
 85, 87—89, 93, 95, 97, 99, 100, 103,
 108, 114, 120, 130—132, 153—156,
 158—160, 163—165, 168—171, 207
 Prodromus, Theodore lxiii
 Prosper lx, 37, 41, 46, 103, 104
 Proverbs, Book of 105
 Prudens lx, 37, 46, 78, 120
 Ptochoprodromus, see Prodromus
 Pythagoras 31

R

Rabanus 92
 Rashdall, Hastings lxxii
 Remi of Auxerre lxxiii
 Reuchlin, Johann xx

S

Salutatio Mariae 17
 Scot, see Michael
 Scriptum Principale 200
 Sedulius lx, 37, 39, 43, 46, 103, 104,
 108, 109, 111, 113
 Seneca 141
 Septuagint 192
 Servius xxiv, lx, 37, 77, 99, 109, 119,
 124, 125, 132
 Sesach, see Babel
 Sicily 31
 Silvester, Bernardus 126
 Solinus 128
 Solomon lvi
 Statius lx, 37, 116, 121, 122, 125, 126
 Stephen Langton li
 Stevenson, F. G. L. liv
 Symbolum 18
 Symmachus 192
 Syria, provinces of 106

T

Tarquinius Superbus 31
 Theodolus 37
 Theodosius lx, lxi, lxiii, lxxiv
 Theodotion 192
 Thobia 37
 Thomas Wallensis xlviii, xlix

Tobias, Bishop of Rochester xxxix	92, 102, 109, 111, 112, 114—117,
Tullius, see Cicero	119—124, 126, 132, 187
Tullus Servilius 31	Virgilius (Grammarian?) 31
U	W
Ussher lvii n.	Wadding 199 n.
V	William de Mara xliii, lviii, lx, lxv
Varro 93	William of St Denys xliii
Virgil 37—40, 42, 46, 70, 71, 73, 77,	William the Fleming li
	Wood Brown, J. li, liii

PA
257
B34

Bacon, Roger
The Greek grammar of
Roger Bacon

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
